

HET TOONEEL

ORGAAN VAN HET NEDERLANDSCH TOONEELVERBOND

* * * VERSCHIJNT 'S ZATERDAGS OM DE VEERTIEN DAGEN * * *

REDACTEUR: MR. DR. C. A. VAILLANT * * * ADMINISTRATIE: FILIAAL

BOEK- EN KUNSTDRUKKERIJ ^{v/h} ROELOFFZEN-HÜBNER EN VAN SANTEN

* * * * * ROKIN 29, AMSTERDAM * * * * *

DE LEDEN VAN HET NEDERLANDSCH TOONEELVERBOND
ONTVANGEN DIT BLAD GRATIS, FRANCO PER POST. HET
LIDMAATSCHAP VAN HET VERBOND KOST f 5.— PER JAAR.

ABONNEMENTSPRIJS VOOR NIET-LEDEN VAN HET VERBOND
f 2.50 PER JAARGANG VAN 19 NUMMERS. FRANCO PER POST
VOOR BELGIË, INDIË EN HET VERDERE BUITENLAND f 2.90.

Wat voor de Redactie bestemd is te adres-
seeren aan den Redacteur, Heerengracht 211
te Amsterdam.

INHOUD: Officieel. — C. A. V.: Het Nederlandsch Tooneel,
Openingsvoorstellingen. — C. A. V.: Een oude strijdvrage. —
C. A. V.: Macbeth in de Abdy van Saint-Wandrille. — Inge-
zonden.

OFFICIEEL.

Heeren afdeulingssecretarissen wordt be-
leefd verzocht de volgende gegevens te willen
verstrekken:

- 1°. Samenstelling van het afdeulingsbestuur;
Adres van den Secretaris.
- 2°. Aantal leden.
- 3°. Naam van den gedelegeerde bij de
Tooneelschool.
- 4°. Het Jaarverslag.

De Alg. Secretaris
J. H. MIGNON.

Het Nederlandsch Tooneel. Openingsvoorstellingen.

De Kon. Vereeniging „Het Nederlandsch
Tooneel” hervat haren arbeid te Amsterdam reeds
op 1 Augustus.

Men heeft de voorstellingen in de Augustus-
maand wel eens beschouwd als een hors d'oeuvre,
een voorbereidings-tijdperk voor het eigenlijke
speelseizoen dat eerst in September zou aanvangen.

Ieder lid van het Tooneelverbond brenge
dit jaar één nieuw lid aan!

Ten onrechte, want de Raad van Beheer geeft
door de keuze der stukken die in Augustus voor
het voetlicht worden gebracht te kennen, dat wel
degelijk het seizoen wordt geopend: telken jare
worden dan weer nieuwe stukken geannonceerd om
»tegen elkander te gaan« zooals het op het Leidsche-
plein heet. Zoo bracht 1906 *Simson* en den *Bever-
pels*, 1907 *Griseldis* en *Krelis Louwen*, 1908 den
Revisor en den *Vijand des Volks*; zoo bracht
1909 ons thans allereerst twee Engelsche nouvea-
tés: *de Weg der Deftigheid* en *Diana
Massingberd*.

Ik acht het niet op mijn weg te liggen, hier nog
eens uitvoerige tooneelkritiek te leveren van deze
beide stukken. De dagbladders heeft met roerende
eenstemmigheid haar afkeurend oordeel geveld
over deze minderwaardige, onbeduidende tooneel-
producten, en de Raad van Beheer heeft zich
gehaast te trachten nog in Augustus door een
reprise van *Ferreol* en de première van de *Firma
Bonardon* den slechten indruk der twee Engelsche
prullaria weg te nemen.

Wie geen vreemdeling is in Jeruzalem, weet
dat de sympathien waarin het Nederl. Tooneel zich
eertijds mocht verheugen zijn verminderd, en de
sourde opposition tegen de gestie der heeren van
het Leidscheplein voortdurend aan kracht wint, al
is die oppositie naar mijne meening dikwijls verre
van billijk en al steunt zij hier en daar op motieven
van bijzonderen aard, die niet altijd het volle dag-
licht kunnen zien. Misschien ook moet hierbij
rekening worden gehouden met de eigenaardige
mentaliteit van ons Nederlanders, die niettegen-
staande onze aangeboren conservatieve neigingen,
toch op kunstgebied al zeer spoedig de knie buigen
voor het altaar der nieuwe goden. In elk geval
is het een feit, dat de Kon. Vereeniging bij het
publiek niet de appreciatie vindt waarop zij be-
hoort aanspraak te maken. Aan het einde van
het vorig speelseizoen is het voorgekomen dat in
een onzer groote dagbladen bij een zoogenaamde
balans van het speeljaar uitvoerig werd stilgestaan
bij den arbeid van twee nieuwgeboren tooneel-

gezelschappen, terwijl de schrijver ten opzichte van het Ned. Tooneel meende te kunnen volstaan met de registratie van de opgevoerde tooneelstukken. Het ligt verre van mij, met deze wijze waarop de bedoelde schrijver gemeend heeft zijne balans te mogen opmaken, mij te vereenigen; maar het feit stemt tot nadenken. Het is een aanwijzing dat de Kon. Vereeniging zoowel tegenover hare openlijke en heimelijke bestrijders als ook tegenover de steeds scherper haar bedreigende concurrentie verplicht wordt hare plaats krachtig te verdedigen en met inspanning van alle krachten te streven naar verhooging van het statistiek peil harer voorstellingen.

In dit licht beschouwd was het eerste optreden van het Ned. Tooneel in Augustus 1909 wederom eenigzins teleurstellend, doch de voortvarendheid waarmee de Raad van Beheer daarop *Ferreol, de Firma Bonardon* en *de Officieele Vrouw* heeft gemonteerd, bewijst dat hij zich rekenschap begint te geven van de gevaren die hem dreigen.

Zeker, zijne taak is niet gemakkelijk en er zijn zelfs in de organisatie zelve der Kon. Vereeniging factoren die hare taak nog verzwaren. Aan den anderen kant echter heeft zij troeven in de hand die haar spel vergemakkelijken en haar tegenover haar wederpartijen een benijdenswaardig gunstige stelling verzekeren: een ruime subsidie, een groot gezelschap dat behoorlijk geschakeerd is of althans kan zijn, een schouwburg die wat machinatie, decors en requisiten betreft de andere verre overtreft; last not least een oppertoezicht dat toevertrouwd is aan mannen die door hun maatschappelijke standing een waarborg behooren te geven voor onafhankelijke en artistieke leiding.

Het schijnt tegenwoordig mode te zijn met voorname minachting neder te zien op het werk van Victorien Sardou. Ik gun anderen gaarne die manifestatie van hun modernen kunstin, die hen met een soort van medelijden doet glimlachen over die eenvoudige zielen die nog vermaakscheppen in een tooneelliteratuur die thans verouderd moet heeten. Ik voor mij behoor nu eenmaal tot die eenvoudige lieden: door alle trucs en ficelles heen waarmee de stukken van Sardou zijn in elkaar gezet zie ik den weergaloos knappen en vindingrijken bouwmeester, die altijd boeit, altijd in zijn drama's een leven en een beweging weet te brengen die in moderne stukken zoo dikwijls worden gemist.

Schijnt zooveel ge wilt van uw verheven kunststandpunt op Sardou, het publiek blijft hem waardeeren, en zoo vond ook Ferreol weer bijval, al was de reprise allesbehalve vlekkeloos, en al werden de hoofdrollen met uitzondering van den heer Ko van Dijk, die van Ferreol een flinke, krachtige uitbeelding gaf, verre van voldoende vervuld.

Uiterlijk goed was de heer Schoonhoven, maar ontzaggelijk vieux jeu; zijn theatraal spel bedierf de slotscène in niet geringe mate.

Mevrouw Mann heeft in den laatsten tijd slechte gewoonten aangeleerd: dat met gesloten mond nasaal kreunen als uiting van smart is heel

leelijk, en bepaald ongeoorloofd is het, een scène à faire als het slot van II voortdurend te spelen met den rug naar het publiek gekeerd,

Op de schouders van den heer Adolf Bouwmeester was door den Raad van Beheer een zware taak gelegd door de opdracht der rol van Martial. Deze figuur neemt in het drama van Sardou een eigenaardige plaats in: Martial is de dader van den moord die het uitgangspunt is van al het gedoe; in zekeren zin is hij dus de spil waarom de handeling draait; zijn verheerlijking van het misdrijf doet tegen een ander een verdenking ontstaan die tot veroordeeling leidt van een onschuldige en door een samenloop van omstandigheden wordt tegelijkertijd het levensgeluk van vier anderen, het echtpaar de Boismartel, Ferreol en zijn verloofde bedreigd; zijn bekentenis in het laatste bedrijf brengt de ontspanning; Martial is dus in dezen zin de hoofdpersoon van het drama. Aan den anderen kant is de kern van het stuk gelegen in de verhouding van Mevr. de Boismartel tot haren echtgenoot en Ferreol; en deze manifesteert zich zóó sterk dat het lot van Martial ons volkomen onverschillig laat. Wanneer wij ten slotte vernemen dat de boschwachter zich in de gevangenis van het leven heeft beroofd, worden we daardoor al zeer weinig getroffen; immers met zijn bekentenis die de oplossing van het raadsel bracht, is zijn rol afgespeeld, en we zijn teruggekomen tot de kern der zaak: de relatie Ferreol-de Boismartel.

En ziehier nu het moeilijke in de uitbeelding der rol: Martial is eensdeels een hoofdfiguur, anderdeels een personnage de second plan; de vertolker moet dus het dramatisch moment tot zijn volle recht laten komen doch tevens zorgvuldig vermijden zich op den voorgrond te dringen. En terwijl nu de heer Bouwmeester dit eerste gedeelte zijner taak met kracht en overtuiging vervulde, wist hij zich niet te houden binnen de perken die het tweede gedeelte hem stelde.

De talentvolle, zeer jeugdige tooneelspeler kan in dit opzicht leeren van den heer Clous, hoe men juist door bescheidenheid en matiging belangstelling kan wekken voor een tweede plansrol als die van Lavardin, den raisonneur waaraan Sardou tegen zijn gewoonte in dit stuk zeer weinig moeite besteedde.

Bovendien was de opvatting van den heer Bouwmeester van zijn rol kennelijk onjuist: Martial is volstrekt niet de traître de mélodrame dien de heer A. Bouwmeester zelfs in zijn holoogig, geel, ingevallen masker had gelegd: hij is au fond een eerlijk boschwachter, die in welverklaarbare opwelling van razende jalouzie een moord beging en voor ontdekking terecht vreest, maar absoluut geen berekenende schurk.

De mise en scène was slordig: In I meubelen van 60 jaar geleden die slecht harmonieerden met moderne gordijnen, een grijs vloerkleed waartegen een te klein helrood karpet afstak: in II en III armzalige draperien, o.a. een ellendige chute boven den spiegel.

Neen, de regie had alles behalve haar best gedaan. En toch vond Ferreol terecht bijval.

Toen ik eenige jaren geleden het tooneelstuk „*La Maison*” zag, bevreedde het mij eenigzins dat dit werk in het Odéon een zeker succes had gehad. Kort daarna zag ik het spelen in het Théâtre Molière te Brussel, waar de hoofdrollen werden vervuld door de talentvolle Russin Anna Ratcliff en Paul Joffre, die sinds dien een der beste tooneelspelers aan den Parijschen Vaudeville is geworden. Die voorstelling was mij in zekeren zin een openbaring: ze leerde mij dat ik mij bij mijn eerste oordeel had vergist en tevens de oorzaak dier vergissing. *La Maison* bleek te zijn een flink opgezet, krachtig gebouwd speelstuk, dat echter kennelijk de hand van een onervarene verried. De acute momenten van het conflict schenen onvoldoende voorbereid te zijn, en de dialoog miste wat de Franschen noemen de «envergure» die het hoogst ernstige en belangrijke thema vereischt had. Hoe anders had Lavedan of Hervieu dit onderwerp behandeld!

Maar toch, trots zijn literarische zwakheden, wist de uitnemende vertolking het drama tot zijn recht te doen komen: de tooneelspelers droegen het stuk.

Claude Bonardon is het welbekend type van den self-made handelsman, die leeft voor zijn bloeiende reederij. Hij woont tezamen met zijn schoondochter Marianne, de dochter van zijn procuratiehouder en ouden vriend Parjolier, en haar beide kinderen, Claude en Christiane. Marianne is weduwe van zijn eenigen zoon, eveneens Claude, een mauvais sujet dat gelukkig gestorven is. Bonardon's levenswensch is het, zijn kleinzoon Claude hem te zien opvolgen in zijn zaak; dan zal hij het hoofd rustig kunnen nederleggen.

Het eerste bedrijf dient als exposé en eindigt met den oorsprong van het dramatisch conflict: Bonardon ontdekt dat zijn schoondochter gedurende haar ongelukkig huwelijk eene relatie heeft gehad met zekeren Remy, en dat deze laatste de vader is van een der beide kinderen. Die onthulling is voor den ouden man verpletterend. Want niet alleen dat de schoondochter voor hem haar aureool van reinheid heeft verloren, wat voor hem het zwaarst weegt is dit, dat een der kinderen zijn kleinkind niet is, en hij wil en zal te weten komen wie van de twee hij zal verstooten, want dit laatste staat bij hem vast; democratische ancestors hebben wellicht den sterksten familietrots.

Maar als hij ten slotte door deductie ontdekt dat de bastaard werkelijk is Claude, de jongen op wien hij al zijn hoop had gebouwd, eindigt hij met dezen toch in de armen te sluiten; de liefde wint het van den trots. Zij wint het in een tooneel dat hooge moraal predikt. Zooals gezegd, Bonardon heeft ontdekt dat Claude de bastaard is en wreed wijst hij den jongen terug, terwijl hij aan Christiane als zijn teederheid schenkt. Dan wordt Marianne, de zoo vergeefselijk schuldige moeder, bij hem aangediend. Zij komt hem mededeelen dat zij het conflict tot oplossing wil brengen door zichzelf op te offeren: zij laat den grootvader zijn Christiane, en zij zal Claude naar Brazilië zenden voor heel lang, misschien voor

goed, opdat hij niets bespeure van het drama; zij zelve zal alleen blijven, alleen boete doen. «Maar dat kunt ge niet», roept de oude man uit, «dat is te veel lijden voor u». «Dat kan ik wel» antwoordt de moeder «omdat ik Claude lief heb om hem zelve».

«Omdat ge den jongen liefhebt om hem zelve»; de grootvader is getroffen en gevoelt nu opeens welk een wijde kloof er is tusschen die liefde die eigen persoonlijkheid ten offer brengt aan het geluk van het beminde kind, en *zijn* egoistische gehechtheid aan het wettige kleinkind waarin hij slechts het voortleven van zijn eigen grootheid zag.

De schellen vallen hem van de oogen, en hij roept *bride* kleinkinderen binnen en reikt de moeder de hand.

Onder de vaardiger hand van een Hervieu, een Lavedan, een Bernstein, zou deze scène grootsch geworden zijn; bij Mitchell staat zij in elk geval hoog genoeg om het werk te doen eerbiedigen.

Maar zooals ik hierboven reeds aanstipte, moet dit tooneelstuk door de vertooners worden gedragen, die de tekortkomingen in den stijl en den dialoog door hun spel behooren goed te maken. Gevoeld heeft dit de heer de Vos, die meerendeels diep doordacht spel te zien gaf, maar gevoelde deze artist niet ook iets anders nog, en wel dit, dat hij aantevullen had niet alleen de leegten die de auteur had gelaten in zijn rol, maar ook die welke de meesten zijner medespelers verzuimden aantevullen? Immers tegenover Bonardon staat Parjolier, een prachttrol, waarvan de heer Harms eenvoudig niets terecht bracht; en toch is hier het tegenspel tegenover de figuur van Bonardon evenzeer onontbeerlijk als dat van Verdetet tegenover M. Poirier.

En Mevr. Holtrop; zeker, deze artiste had goede oogeblikken en wist te ontroeren; maar toch verzuimde zij naar mijn inzien in de beslissende scène dat waar het juist op aankwam. Zooals ik het hierboven zeide, Marianne komt aan het slot den ouden man door haar voorbeeld leeren wat zelfopofferende liefde is; daar moet dan in die vrouw het bewustzijn wezen van haar eigen hooge moraal, zij moet zich moreel de meerdere, de sterkere gevoelen tegenover Bonardon; en wanneer deze onder den indruk geraakt van haar woorden en de omwenteling in zijn ziel plaats grijpt, dan moet zij dat evolutie-proces waarnemen, volgen, dan is voor haar geen reden meer tot weeklagen, maar veeleer tot blijmoedig juichen over den zege dien haar moraal bevochten heeft.

Dit had mevrouw Holtrop niet begrepen. Welnu, m. i. heeft de heer de Vos dit tekort in de uitbeiding van zijn medespelers gevoeld, en heeft dit bij hem tot gevolg gehad een overdrijving, een rusteloosheid die aan zijn creatie niet ten goede is gekomen. Inzonderheid in het eerste bedrijf, tusschen den stokstijven Egalisse en den zwaarwichtigen Parjolier, was de heer de Vos zóó aan het trippelen dat het vermoeiend was aan te zien.

Wat denkt van dit alles de artistieke leider der voorstelling? Wat de tooneelschikking aangaat, viel het werk van den regisseur te prijzen.

Wanneer gij, Mijne Heeren leden van den Raad van Beheer, u ernstig bewust zijt zoowel van den omvang Uwer taak als van de elementen waarover gij beschikt om die taak te volvoeren; wanneer gij u rekenschap geeft van de verschijnselen die zoowel in Nederland als in het buitenland op tooneelgebied zich voordoen; wanneer gij bezielt zijt met den wensch, om uwe positie als kunstinstelling te handhaven, dan wordt het inderdaad tijd tot daden over te gaan: *Catilina ante portas!* Dan moet er gebroken worden met sleur en routine, én op het gebied der regie én op dat der rolverdeeling. Dan zult gij, zonder à l'instar der Münchener tooneelreformators in duodecimo uw heil te zoeken in meetkundige formules van platte vlakken en hoeken van x graden, toch rekeningen moeten houden met de moderne Resultate der regiekunst b.v. door Uw tooneel voor kamerstukken minder ijl te maken. Dan zult gij bij Uw rolverdeeling met jarenlange traditie moeten breken en moet het b.v. niet meer voorkomen dat (zoals ik in Mei van dit jaar nog zag) in een liefdesdrama de rollen van den jeune premier en der grande amoureuse worden vervuld door een heer en een dame die beiden grootvader en grootmoeder zijn of althans kunnen zijn. Dan zult gij in de aller-eerste plaats bij keus uwer stukken vóór alles te vermijden hebben wat uwer vereeniging onwaardig is en haar discrediteert.

De opvoeringen van *Ferreol* en *la Maison* pleiten voor de groote activiteit waarmede bij uwe Vereeniging wordt gewerkt, en tevens ook voor uw juist begrip van wat het schouwburgbezoekend publiek van u verwacht: *du théâtre*, om den veel verguisden maar toch steeds den spijker op den kop slaanden Franschen term te bezigen. Maar sluit dan ook uw deuren voor *Wegen der Deftigheid* en *Diana Massingberd's* en vergeet niet dat het monteeren van zulke stukken om ze aanstonds weer terug te nemen een indruk geeft van incoherentie, van zoeken en tasten zonder leidend beginsel, en dat die indruk tegen Uw gestie met gretigheid wordt geexploiteerd.

Verliest dan ook niet uit het oog, dat met een juiste rolverdeeling het door u gekozen tooneelwerk zal staan of vallen. Ik weet zeer wel dat dit probleem bij uwe vereeniging moeilijker is dan bij andere gezelschappen, omdat het Ned. Tooneel meestal op twee plaatsen tegelijk speelt en het gezelschap daardoor geregeld in twee helften wordt verdeeld. Doch het valt niet te ontkennen, dat desniettemin meermalen krachten ongebruikt worden gelaten die zeer te stude waren gekomen.

En wanneer dan een stuk oordeelkundig is gekozen en de rolverdeeling met de alleruiterste zorg vastgesteld, laat dan uwe regie blijk geven dat zij voor hare taak berekend is, dat zij zich bewust is dat die taak nog iets meer omvat dan de bemoeingen met meubelen en gordijnen, dat op haar rust de *leiding* van het gansche werk, de zorg voor eenheid van stijl in de opvoering, dat van haar moet uitgaan de bezieling die de vertooners doet samenwerken tot uitbeelding van een harmonisch geheel.

Van harte hoop ik dat in het nieuwe seizoen

uw koninklijk gescharterde vereeniging de plaats zal weten in te nemen die haar toekomt aan de spits der tooneelbeweging in Nederland.

C. A. V.

Een oude strijdvraag.

Men herinnert zich hoe in het vorige seizoen ten onzent is gedebatteerd over de vraag, of de tooneelspeler zijn rol moet *medeleven*, dan wel moet zorgen zich te beheerschen en de gewaarwordingen die hij heeft uit te drukken hem vreemd behooren te blijven. Aanleiding tot het debat gaf het overlijden van Constant Coquelin, die in *l'art et le comédien* de laatste stelling heeft verdedigd.

Dezelfde aanleiding heeft ook in Duitschland de vraag weder op het tapijt gebracht, en het Augustusnummer van *Bühne und Welt* brengt een lezerswaardig artikel van Rullmann, waarin de zeer uiteenloopende meeningen van artis periti worden weergegeven.

De schrijver komt niet tot een bepaalde conclusie en schijnt over te hellen tot de uitspraak dat het probleem vrijwel onoplosbaar is. Hij noemt als tegenstanders der theorie van Coquelin Salvini, Rossi, Ristori; hij citeert Josef Kainz als weifelende tusschen de beide opvattingen; hij brengt ten slotte een aanhaling van Goethe, die volgens hem dezen grootsten meester ongetwijfeld aan de zijde van Coquelin schaaft. In Goethe's voorschriften over *Deklamation* toch vindt hij de navolgende zinsnede:

«Hier musz ich meinen angeborenen Charakter «verlassen, mein Naturell verleugnen und mich ganz «in die Lage und Stimmung desjenigen versetzen, «dessen Rolle ich declamiere. Die Worte, welche «ich ausspreche, müssen mit Energie und dem «lebendigsten Ausdrucke hervorgebracht werden, «so dasz ich jede leidenschaftliche Regung als «wirklich gegenwärtig mitzuempfinden scheine.»

Op dit woord *scheine* valt de nadruk: Goethe acht het derhalve den plicht van den declamator, den *schijn* van zijn medegevoelen te wekken.

Aan de andere zeide geeft het citaat van Salvini, den voorstander van het medegevoelen, medeleven in de rol, stof tot denken. Wat zegt Salvini?

«Der Schauspieler der das, z was er darstellt, nicht fühlt, ist nur ein kunstvoller Mechanismus, der unterschiedene Räder und Federn in Bewegung setzt, die seiner toten Figur einen derartigen Schein von Leben geben, dasz der Zuschauer sich genötigt sieht auszurufen: «Wie wunderbar!»

«Wäre sie nur lebendig, sie würde mich lachen oder weinen machen. Derjenige aber, der fühlt und der im Stande ist, dieses Fühlen auf sein Publikum zu übertragen, der hört den Ausruf: Das ist Leben! Das ist Wirklichkeit! Mit einem Wort: die Kraft des Fühlens macht den Künstler; alles andere ist nur die mechanische Seite seiner Kunst, die allen Künsten gemein ist.»

Tot dusver argumenteert Salvini zeer zeker tegen Coquelin en diens opvatting, doch wat laat hij er op volgen?

«Doch was ich ganz besonders meinen Lesern einprägen möchte ist: dasz ich während ich spiele, ein zweifaches Leben lebe. Ich weine oder lache

auf der einen Seite und zu gleicher Zeit zergliedere ich mein Weinen und Lachen, auf dasz sie mit Mächtigkeit an jene appellieren, deren Herzen ich zu erweichen wünsche».

Is hier nu een contradictio in adjecto of niet?

Of liever wordt de zaak nu niet een woordenspel? Immers niemand, ook Coquelin niet, heeft beweerd dat de tooneelspeler apathisch moet blijven tegenover de gewaarwordingen die hij heeft weergegeven. Hij mag en moet ten volle zich inleven in de figuur die hij voorstelt, de gewaarwordingen dier figuur op het oogenblik zelf kennen, dus mede-ondervinden; maar hij moet tevens geen seconde het bewustzijn verliezen, dat dat medeleven, medegevoelen door hem zelf *gewild* is om den indruk er van op de toeschouwers overtebrengen.

Hij moet geen seconde door de rol worden beheerscht, maar zelfbewust van zijn taak haar blijven beheerschen.

Vergis ik mij niet, dan is dit de stelling van Coquelin; maar wat is Salvini's *zweifaches Leben* anders, en wordt niet diens *Zergliederung* van weenen en lachen alleen dan mogelijk, wanneer het als met mathematische zekerheid wordt *berekend*?

Men bedenke dat de tooneelspeler in de eerste plaats verplicht is geen enkel oogenblik het effect uit het oog te verliezen dat hij bij de toeschouwers wil bereiken, en er kunnen zich zelfs omstandigheden voordoen, waarin hij aanvullend zal moeten te werk gaan en den schijn geven van gewaarwordingen die hij op het oogenblik metterdaad niet hebben kan. Een eigenaardig voorbeeld hiervan vond ik onlangs in een studie over Henry Irving in de *Edinburgh Review*.

Mounet Sully moest op zekeren dag in Ruy Blas den zakdoek der koningin oprapen en hartstochtelijk kussen; maar de zakdoek zweefde te ver weg en kwam buiten het bereik van den acteur. Deze aarzelde niet: hij bukde, raapte op en drukte hartstochtelijk aan het hart... *niets!* Ware nu de emotie een natuurlijke, een gevolg van actueele gewaarding, dan ware het moment onmogelijk geweest, want de movens, in casu het zien en grijpen van den zakdoek, ontbrak, en geen emotie had kunnen worden opgewekt. Toch werd deze door den tooneelspeler uitgedrukt, en werd bewezen dat de movens niet lag in de werkelijkheid, maar in het type dat tegenwoordig was in de verbeelding van den acteur.

C. A. V.

Macbeth in de Abdy van Saint-Wandrille.

De Illustration théâtrale bracht deze week afbeeldingen van een zeldzame vertooning die op 28 Augustus heeft plaats gevonden binnen de oude kloostermuren der Abdy van Saint-Wandrille. Voor een publiek van 50 genoodigden slechts heeft daar Maurice Maeterlinck zijne bewerking van Shakespeare's *Macbeth* voor de eerste maal doen opvoeren niet op een tooneel met kunst-

belichting en geschilderde decors, doch in de natuur zelve.

De gasten werden gebracht naar een terras, vanwaar zij op veertig meters afstand tusschen het wilde grasveld den rondedans der heksen zagen om den rookenden ketel. Daarna zag men toortsen lichten: Macbeth en Banquo naderden en vernamen uit den mond der heksen de vreeselijke voorspellingen waaruit het drama zou ontstaan; de heksen verdwenen en de thanes naderden langzaam het terras tot op drie passen afstand der toeschouwers.

Daarna werden deze geleid naar het aloude refectorium der monniken waarop de deuren der vertrekken van Macbeth uitkomen, en waar diens gruwelijke echtgenoot hem voor het eerst gewaagt van haar helsche plannen.

Zoo werden de genoodigden telkens gebracht op het tooneel zelf waar de elkaar opvolgende handelingen plaats vonden en vormden zij niet een publiek voor 't welk een stuk werd opgevoerd maar waren ze als 't ware de indiscrete bijwoners van een tragedie die in hun tegenwoordigheid zich afspeelde.

Georgette Leblanc, de temperamentvolle artiste, die eertijds Massenet's *Navarraise* creeerde om zich daarna geheel aan het drama te wijden, bij ons ook bekend als Monna Vanna, schijnt onder de inspiratie van haar echtgenoot een schitterende uitbeelding van Lady Macbeth te hebben gegeven.

Naar medegedeeld wordt is zij het ook geweest, die aan het slot van het derde bedrijf een nieuwe wending heeft gegeven door een jeu de scène van eigen vinding. De edelen hebben het feestmaal verlaten nadat Banquo's geestverschijning de zinnen van Macbeth heeft verward; de thane van Cawdor is alleen gebleven met zijn echtgenote en zij zullen in den slaap de vergetelheid der verschrikkingen zoeken. Een oogenblik nog zit Macbeth zwijgend met het hoofd in de handen.

Lady Macbeth is neergezegen op een beestenvet, moedeloos over de kleinzielige zwakheid van den echtgenoot wiens borst nog altijd, volgens haar, „te vol is van de melk der menschenliefde.”

Dan, met een moe gebaar, neemt zij de gouden kroon van het hoofd, die met een metalen klank op den grond valt, en zij zinkt ineen. Dan is het Macbeth die haar wil oprichten, maar tevergeefs, en hij sleept haar als een zak naar de deur van hun vertrekken.

Ik kan mij voorstellen, dat deze scène aangrijpend schoon moet zijn geweest. Zij teekent het keerpunt in het drama: de verslapping der energie bij de vrouw, die eindigen zal met krankzinnigheid en zelfmoord, en tevens de sombere vastberadenheid bij Macbeth, die van nu af eerst een man zal worden in de misdaad, moord op moord stapelend om zijn noodlot te ontgaan tot dat dit hem eindelijk door Macduff's zwaard treffen zal.

Buitengewoon moet ook de indruk zijn geweest van de waanzin-scène van Lady Macbeth, waarin de bekentenis der misdaden aan haar lippen ontsnapt. Georgette Leblanc, in wit nachtgewaad met hangende haren, de oogen hol en strak, de

lamp in de hand die haar schaduwbeeld op den witten muur wierp, schreed daar de veertig meter lange galerij langs om neertedalen langs de trap van dertig treden, wrijvende om de bloedvlek wegtewisschen van de hand die „al de reukwateren van Arabie niet zouden zuiveren”.

De indruk van het geheel moet overweldigend zijn geweest.

C. A. V.

INGEZONDEN.

Het Peterburgsche ballet.

De «Saison Russe» in het Théâtre du Chatelet gedurende de tweede helft der Mei-maand, heeft heel wat afwisseling gebracht in het mondaine leven te Parijs en was aanleiding tot eenparige waardeering van russische muziek en choreografische kunst. Merkwaardig is het, dat het ballet bij vele gelegenheden voorrang heeft op de Opera.

De Russische Muziek van Rimsky-Korsakow, Borodine, Cécil Cui en anderen is ook ten onzent even overbekend, als dat men weet welk een plaats het ballet inneemt in het schouwburgleven in Rusland en zeer in het bijzonder te St. Petersburg.

De geschiedenis van het Peterburgsche ballet is niet zoo algemeen bekend, en daarom volgen hier enkele aantekeningen, ontleend aan het belangwekkende artikel van Paul Barchau „Zur Geschichte des Petersburger Ballett” in de Juni aflevering van »Bühne und Welt.”

Het russische ballet is, als zoovele andere zaken en instellingen in Rusland, van het buitenland ingevoerd, en, omdat het de slavische natuur vleide en tegemoet kwam, met open armen ontvangen door de Tsaren en anderen, wier schatkist instaat was menig offer te plengen op het altaar aan Terphischore gewijd.

De eerste pionniers in Rusland waren geen Franschen, maar Duitschers.

In het jaar 1672 gaf de Tsar Alexis Michajlowitsch zekeren overste van Staden bevel een gezelschap buitenlandsche tooneelspelers te engageeren. De poging mislukte, daar niemand de kans wou loopen naar Siberië gezonden te worden. Toen kreeg Johann Gregori, een dienaar der Kerk, een gelijk-luidende opdracht en het gelukte dezen werkelijk den eersten hof-schouwburg te stichten. In October 1672 gaf hij de eerste voorstelling, met een gezelschap van 64 artisten en een duitsch orkest. Een jaar later werd het eerste ballet vertoond.

De godsdienstige richting van den Tsar verzette er zich aanvankelijk tegen, dat daarbij muziek gemaakt werd, maar toen hem, na veel moeite, werd duidelijk gemaakt dat een ballet evenmin mogelijk was zonder muziek, als dat iemand dansen kan zonder beenen, gaf hij toe, en vond er toen zooveel behagen in, dat hij de onderneming openlijk begunstigde, — wat tengevolge had, dat de hovelingen zich met alle kracht aan het nieuwe vermaak overgaven.

Peter de Groote hield veel van dansen en gaf het voorbeeld ook deze kunst te beoefenen en te ontwikkelen. Te Amsterdam en Weenen had hij druk meê gedanst, en te St. Petersburg terug

gekeerd, gelastte hij allerlei feesten, waarop hij de russische vrouwen gelegenheid gaf uit te komen.

Hij gaf groote bals en beval den adel vrouwen en dochters meê te brengen, wat echter niet algemeen in den smaak viel en welk bevel men op allerlei manieren trachtte te ontduiken. Peter zelf bleek zulk een hartstochtelijk en geoeffend danser te zijn, dat tijdgenooten beweerden, dat menig europeesch balletmeester er trotsch op mocht zijn te kunnen doen wat de Tsar te zien gaf. Zuinig als hij was, paste hij echter goed op dat de economische grenzen niet overschreden werden.

Onder de regeering der prachtlievende Keizerin Anna Ivannowa begon het ballet en de dans een groote rol te spelen. Om deze weinig beteekenende vrouw te believen, zond de kunstminnende poolische koning Augustus II een gedeelte van zijn Italiaansch gezelschap van Dresden naar Petersburg, maar deze kunstenaars hadden niet het voorrecht den russischen kunstzin te bevredigen. Onder leiding van zekeren Wellmann werden toen land- en stadgenooten saamgebracht, om voor de beoefening van den ballet-dans geoeffend en onder-richt te worden. Wellmann werd opgevolgd door den balletmeester Lande, die onder de kortstondige regeering der twee volgende Tsarinnen, Anna Leopoldowna en Jelisaweta Petrowna, aan het hoofd bleef der allengs meer en meer in bloei toenemende instelling. Hij reisde veel en verbond buitenlandsche eerste krachten aan zich. De „entrechats” en „pirouettes” zijn uit dien tijd.

Katharina II, die in 1762 den troon besteeg, bevoorrechtte het ballet, misschien meer dan een harer voorgangers en voorgangsters. Zij schreef zelf stukken en beschermde de opera en alle verdere tooneelspeelkunst op onbekrompen wijze. Zij liet drie balletmeesters van europeesche bekendheid naar St. Petersburg komen, Grangé, Lepick en Tanziani. Voornamelijk Lepick schreef en arrangeerde vele balletten en wordt als een uitmuntend danser beschreven. De troonopvolger Paul werkte zelfs, onder zijn leiding, eenmaal meê in een ballet, dat in den Schouwburg der „Hermitage” gegeven werd. Ook wordt vermeld, dat in de in het Smolny-Klooster gevestigde kostschool voor adellijke jonge dames, voorstellingen met balletdansen plaatsvonden.

Gedurende de vijf jaren dat Paul zijn gewelenaarsschepter voerde, werden wel vele balletten ten tooneele gebracht, doch de kunst ging daarmede niet vooruit. Dit wordt toegeschreven aan minderwaardige balletmeesters, maar het meest aan de eigenaardigheid, dat de Tsar een hekel had aan mannen als dansers: hij liet hun werk door verkleede vrouwen doen. Men beweert, dat hiertoe voornamelijk besloten werd, omdat er geen goede dansers waren en de Tsar zelf te veel danser was, om zich met middelmatigheden tevreden te stellen. Daarenboven was hij verliefd op de schoone Jewgenja Kolossowa, die als een zeer dichterlijke verschijning wordt beschreven.

Later hebben de mannen weder genade gevonden in het keizerlijk oog en hun plaats hernomen. Onder de meest bekenden wordt genoemd Didelot, die in 1801 werd aangesteld en onder wiens leiding de bloei van het Peterburgsche ballet wordt

gerekend aangevangen te zijn. De volgende Tsar Alexander I, die vijftig jaar den scepter zwaaide, handhaafde den talentvollen balletmeester, die door zijn franschen oorsprong bijzonderen takt aan den dag legde, zijn kunst aantrekkelijk en boeiend te maken en te houden.

Dat Didelot zijn kunst ernstig beoefend heeft, mag veilig worden aangenomen, daar geen uiterlijk schoon hem in deze den weg gemakkelijk maakte.

Uit fransche ouders te Stockholm geboren, alwaar zijn vader stedelijk dansmeester was, klein van postuur, achterlijk en door de pokken geteekend, trok de gedrochtelijke knaap het eerst de aandacht, toen hij den broeder van den Zweedschen koning Gustaaf III, in het kostuum van bedelenden Savoyard verkleed, als diens aap begeleidde op een gekostumeerd feest. De uit dien tijd beroemde Noverre engageerde hem voor Londen, van waar hij op 35-jarigen leeftijd naar Petersburg werd ontboden. Ondanks zijn weinig aantrekkelijke figuur, zijn grooten neus en leelijk uiterlijk, behaalde hij als danser vele triumpfen. Zijn groote verdienste lag echter op ander gebied; hij schreef tal van historische en mythologische balletten en vond de vliegmaschine voor het tooneel uit, waarmee hij nu eens enkelen, dan meerdere menschen voor de oogen van het verbaasde publiek door de lucht liet zweven. Achter de schermen en bij repetities was de kleine Didelot een allesbehalve gemakkelijk heer, die zich niet ontzag met rottingslagen zijn woorden en aanwijzingen meer klem bij te zetten. Maar, hij wist wat hij wilde en bereikte altijd zijn doel.

Nicolaas I (1825—1855) was, evenals zijne voorgangers, groot liefhebber van het ballet, woonde vaak repetities bij, kwam in de pauzen op het tooneel en stelde zijn kas steeds beschikbaar voor vele en veler behoeften. De meest bekende kunstenaars: Didelot, Taglioni, Elssler, Grisi, Perreau, leefden en werkten in deze periode. Taglioni en Elssler waren lang de meest gevierde kunstenaressen in St. Petersburg en Moskou.

In het jaar 1857, of omstreeks dien tijd, trad Maria Taglioni het eerst te St. Petersburg op. Zij was klein, angstig mager, lang niet mooi en had een geelachtig gerimpeld gelaat. Toen zij zich met haar vader aan de schouwburgdanzschool aanmeldde, om toegelaten te worden, en de proef afgelegd was, stond zij te midden der andere scholieren, die haar — gelukkig in het russisch, — toevoegden: «O wat een kat, welk een carrikatuur!» Taglioni, in de meening dat men haar een complimentje over haar dansen maakte, antwoordde vriendelijk «Merci, mes enfants!» Maar wanneer zij des avonds voor haar werk opkwam, was zij als een ten-leven gewekt droombeeld, van alle aardsche zorgen en lasten ontdaan, aanvallig en innemend, een sylphide die, wanneer men haar levenbeschrijvers gelooven mag, een kunstenaar was, die zoowel technisch als op het gebied van gratie het allerhoogste bereikt heeft.

Van de Russische balletdanseressen uit den laatsten tijd verdienen drie in het bijzonder genoemd te worden. Andrejanowa, Smirnowa en Schleevoigt (deze laatste is ook Russin en heet eigenlijk Iljina).

(21-6-'09).

A D V E R T E N T I Ë N.

P. BLAD
 STEMMEN · PER · KEER
 EN · PER · ABONNEMENT.
PIANOS
 TELEFOON: 1904
UTRECHT NACHTEGAAL
 STRAAT 54

Abonneert U op „HET TOONEEL”.

Tarief van Advertentiën in „Het Tooneel”

Bij abonnement te plaatsen binnen 9 maanden:

Per	100 regels à	9 Cts.
”	250	” 8 ”
”	500	” 7 ”
”	1000	” 6 ”
”	1500	” 5 ”

Het bestuur der vereeniging ODEON te ZWOLLE, noodigt gega- digden naar het huren van het gebouw aldaar uit, om zich bij het bestuur der vereeniging aan te melden.

Het gebouw bevat schouwburgzaal, koffiekamer, foyers, concertzaal met stemkamers, woning en tuin voor den pachter.

De schouwburg wordt verbouwd en is waarschijnlijk 1 Nov. gereed.
ZWOLLE, 7 Augustus 1909.

Mr. S. GRATAMA,
Secretaris.

RHAMNAGAR K & H

regelt op de meest gemakkelijke en pijnlooze manier den stoelgang en is, wjl smakeloos, ook voor kinderen aan te bevelen.

Prijs per $\frac{1}{1}$ carton f 1.30 en per $\frac{1}{2}$ carton f 0.70.

Fabrikanten: KRAEPELIEN & HOLM,
Apothekers-Hofleveranciers, Zeist.

J. N. MULDER

COSTUMIER,

Breedstraat 50, UTRECHT,

heeft de meest uitgebreide collectie
COSTUMES voor:

HISTORISCHE OPTOCHTEN,
TABLEAUX VIVANTS,
GECOSTUMEERDE BALS,
TOONEELVOORSTELLINGEN
enz. enz.

De Costumes worden alle in eigen ateliers vervaardigd volgens de oorspronkelijke modellen.

Groote sorteering in Uniformen van alle landen.

AUTO'S

SPECIAAL VOOR HET VERVOER VAN
ZIEKEN, HERSTELLENDEN EN
- - RUSTBEHOEVENDEN - -
NAAR ALLE PLAATSEN IN HET
- BINNEN- EN BUITENLAND. -

Telefoon 1392. - - - Dr. C. W. A. ESSERS.
Telegram-adres: Essers, Voorburgwal, AMSTERDAM.

Costuum-Magazijn

GEVESTIGD 1866

A. SERNÉ & ZOON,

56 Groeneburgwal 56,

Telefoon 5954.

Maison de Coiffure.
ROBERT BERK

Coiffeur diplômé

Korte Jansstraat 12 - Utrecht.

Telefoon 1162.

Coiffures - Postiches - Manicure - Grimage.

R. Thürer
Graveur
Utrecht

Lange Smeestraat 43.
ATELIER
voor alle
GRAVEERWERKEN.
(Wapens, Mono-
grammen, Letters,
enz. enz.)

Firma A. J. VAN DER STEUR

HEEREN- EN DAMES KLEEDERMAKERIJ

48, GROOTE HOUTSTRAAT 48 - - - HAARLEM.

Telefoon Interc. 477.

Galakleding, Civiëlkleeding, Automobiëlkleeding, Sportkleeding,
Livreien, Amazones, enz.

Elken Dinsdag te 's-Gravenhage.

Elken Woensdag van 2—4 uur Bible-Hôtel te Amsterdam.

Bekroond met Gouden Medaille voor Sportkleeding Tentoonstelling Amsterdam Sept. 1905.

HET TOONEEL

ORGAAN VAN HET NEDERLANDSCH TOONEELVERBOND

* * * VERSCHIJNT 'S ZATERDAGS OM DE VEERTIEN DAGEN * * *

REDACTEUR: MR. DR. C. A. VAILLANT * * * ADMINISTRATIE: FILIAAL

BOEK- EN KUNSTDRUKKERIJ ^{v/h} ROELOFFZEN-HÜBNER EN VAN SANTEN

* * * * * ROKIN 29, AMSTERDAM * * * * *

DE LEDEN VAN HET NEDERLANDSCH TOONEELVERBOND
ONTVANGEN DIT BLAD GRATIS, FRANCO PER POST. HET
LIDMAATSCHAP VAN HET VERBOND KOST f 5.— PER JAAR.

ABONNEMENTSPRIJS VOOR NIET-LEDEN VAN HET VERBOND
f 2.50 PER JAARGANG VAN 19 NUMMERS. FRANCO PER POST
VOOR BELGIË, INDIË EN HET VERDERE BUITENLAND f 2.90.

Wat voor de Redactie bestemd is te adres-
seeren aan den Redacteur, Heerengracht 211
te Amsterdam.

INHOUD: Officieel. — C. A. V.: De officieele vrouw. —
De Hagespelers. — A. v. R.: Rotterdamsche brieven, XI. —
C. A. V.: De gestie van „Het Nederlandsch Tooneel”. —
Een esperantistische voorstelling.

OFFICIEEL.

Heeren afdelingssecretarissen wordt be-
leefd verzocht de volgende gegevens te willen
verstrekken:

- 1°. Samenstelling van het afdelingsbestuur;
Adres van den Secretaris.
- 2°. Aantal leden.
- 3°. Naam van den gedelegeerde bij de
Tooneelschool.
- 4°. Het Jaarverslag.

De Alg. Secretaris
J. H. MIGNON.

De officieele Vrouw.

My official wife, de roman van Savage, is zeer populair geweest, en het is eenigzins begrijpelijk dat men nogmaals een poging heeft gedaan om de historie voor het tooneel pasklaar te maken. Het is natuurlijk geworden een stuk waarin alles aankomt op de vervulling der twee hoofdrollen, die van Lenox en van de nihiliste en op de mise en scène. De Officieele vrouw was Mevr.-Mann, die eer van haar werk had; haar spel in de beide laatste bedrijven was verdienstelijk. Een fout was het echter, de rol van den Amerikaanschen oud-officier optedragen aan den heer Schulze, in wiens lijn ze in 't geheel niet ligt. Er is in dezen tooneelspeler van natuur een dosis goedgehartige komiekigheid die hij nooit kan verloochenen; veelzijdig is hij niet aangelegd, en het prototype van Thomasvaer treedt bij al zijn creaties op den voorgrond in zijn houding, zijn stem, zijn gebaar. Men kon dus vooruit weten dat hij nooit een Major Lenox zou kunnen geven.

De regie had veel werk gemaakt van het bal in het vierde bedrijf; de tooneelschikking liet

Ieder lid van het Tooneelverbond brenge
dit jaar één nieuw lid aan!

weinig te wenschen over, de polonaise werd netjes uitgevoerd door goed gekleede dames en heeren, de muziek was correct en bescheiden; het geheele tafereel was een Augenweide.

In het eerste bedrijf viel daarentegen een fout waartenemen die met eenige oplettendheid ware te vermijden geweest.

De schrijver laat de paspoorten der naar Rusland reizenden controleeren te Eijdtkühnen, het Deutsche grensstation, in plaats van te Wirballen, het Russische grensstation, waar het in werkelijkheid geschiedt.

Deze fout komt voor rekening van den auteur; doch al gebeurde 't te Eydtkühnen en al ware dit station te dien einde door een hekwerk in twee helften verdeeld waar aan de eene zijde de Deutsche grenspaal staat met het Deutsche wapenschild en aan de andere zijde de Russische grenspaal met den Russischen adelaar, dan zouden zeker de Russische beambten en grenskozakken zich bevinden op Russisch territorium en niet op Duitsch, zooals hier te zien was. Dergelijke fouten behooren niet voor te komen.

C. A. V.

De Hagespelers. Macbeth.

Het is aan een vermetelheid grenzend waagstuk, Macbeth ten tooneele te brengen. Niet alleen omdat de uitbeelding van het geheel, de korte en kernachtige karakterteekening van zoo vele personen, elk op zich zelf belangrijk, de voorstelling der heksen en van haar keuken, zoo enorme technische moeilijkheden schept; maar ook en vooral omdat Shakespeare ons omtrent het ware karakter van de beide hoofdpersonen, Macbeth en zijn echtgenoot, eenigzins in het onzekere heeft gelaten. Immers de commentatoren zijn het er alles behalve over eens: of Macbeth is een oorspronkelijk hooge en edele figuur, die onder den invloed van visioenen van eer en grootheid en niet minder onder dien van een demonische vrouw, die al wat goed en edel in hem is verstikt en hem op den weg der misdaad leidt, eerst

schoorvoetend aan de inblazingen van zijn demon gehoorzaamt en ten slotte de tyran wordt, die nolens volens alleen door geweld zich tracht staande te houden op den gënsurpeerden troon. Of wel hij is (zooals b. v. Leo beweert in zijn inleiding tot de Schlegel und Tieck'sche vertaling)" „eine „zum Mordgesellen prädestinirte Natur, die des „Einflusses der Gattin nicht bedurfte, um den Pfad „des Verbrechens einzuschlagen; beim Verfolgen „dieses Pfades erst hat sie ihn geführt". Volgens den zooeven genoemden letterkundige zijn dan ook de heksen niet zoozeer bedoeld als de incarnatie van booze geesten, maar veeleer als nornen uit de Germaansche sage, verpersoonlijking van het fatum, en als zoodanig aanbrengend het element van tragiek door medelijden met den heid, die door zijn noodlot ondergaat.

Paralel met deze zeer uiteenloopende opvattingen omtrent het karakter van de hoofdpersoon gaan ook de opvattingen omtrent dat der Lady. De meest gangbare is die welke in haar ziet den boozen genius van Macbeth, die met ijzeren wil al wat vrouwelijk in haar was heeft gedood, die „van het hoofd tot de voeten" vol wil zijn van woeste wreedheid, die de melk in hare borsten tot gal heeft willen maken, die zich beklaagt over de weekhartigheid van haren echtgenoot, die eindelijk als het doelwit harer heerschzucht, de koningskroon bereikt is, door berouw en wroeging wordt aangegrepen, en onder de folteringen van het geweten dat ontwaakt is krankzinnig en tot zelfmoordenares wordt. Daartegenover staat een andere opvatting; volgens deze (het is weder F. A. Leo die haar verdedigt) is Lady Macbeth in den grond van haar wezen een trotsche maar liefhebbende vrouw; Ieven en streven van haar gemaal zijn haar eigen bestaan, en voor de bereiking van *zijn* doeleinden, voor *zijn* grootheid geeft zij haar gansche ik. Reeds uit den brief van Macbeth, dien zij in het 3e. tooneel van I leest bespeurt zij waarheen hij wil, nu hij haar het orakel der heksenzusters meldt; zij kent zijn inborst, kent zijn wankelmoedigheid en beseft dat al haar wilskracht noodig zijn zal om hem te steunen op den weg die voor hem openstaat; daarom dwingt zij zichzelf tot het kwaad, zij kent haren man en weet dat hij „winnen wil zonder valsche te spelen", daarom zal zij aanvullen wat hem aan vastberadenheid bij de daad ontbreekt. Als het tot handelen komt, moet zij zich eerst met kruidenwijn benevelen; dan zou ze zelve den ouden Duncan wel hebben gedood, maar „hij geleet op haar vader". En als de eerste stap, de moord van den koning gedaan is, zinkt zij ineen, gebukt onder den last die op haar ziel rust. Zij kan niet verder den weg der misdaad op, haar energie is gebroken; Macbeth weet dit wel, want als zij hem vraagt wat zijn plannen zijn tegenover Banquo, geeft hij haar een ontwijkend antwoord en vindt het beter haar niet intewijden: als het gebeurd is zal zij 't vernemen.

En als de usurpator alle verdere aarzeling overwinnende, moord op moord pleegt om zijn standpunt te handhaven, verdwijnt zij op den achtergrond en vergaat in ellende en gewetenswroeging. Zoo wordt Lady Macbeth de tragische figuur.

De bron waaruit Shakespaere putte, Holinshed's *History of Scotland*, maakt van Lady Macbeth slechts terloops gewag en het is moeilijk uitte-maken, aan welke zijde het goede recht is, al komt de opvatting van Leo mij voor zeer aan-nemelijk te zijn.

Doch wat hiervan zij, in elk geval hebben wij te doen zoowel bij Macbeth als bij de Lady met zeer complexe figuren, die in en gedurende het drama worden en verworden, een zeer zware taak, waartegen geen der vertolkers bij de Hagespelers opgewassen bleek.

De heer Verkade had absoluut niets van den hoogen krijgsheld die den zege op den oproerigen Mac Donwald en den Noorschen koning Sveno heeft bevochten; die man met de leelijke roode pruik, den slependen gang, den matten oogopslag, de gebogen houding was wel een tegenstelling met de figuur van Macbeth zooals men zich die denkt; hij bleef dezelfde gedurende het gansche stuk; van de gradueele verwording van den thane van Glamis, den wankelmoedigen eezuchtige, tot het bloeddorstig roofdier, dat zijn kwalijk verworven koningskroon door eindeloos moorden aan de greep van het wrekend noodlot tracht te onttrekken, was geen spoor waar te nemen.

Volkomen onvoldoende was ook Mevr. de Vries-van Berkel als de Lady; bij haar was evenmin sprake van eenige karakterteekening, van eenige evolutie; indien de waanzin-scène in het laatste bedrijf eenigen indruk maakte, lag dit niet aan het onbeduidende spel, maar aan de omlijsting waarover hieronder nader.

Dat naast deze geheel onvoldoende uitbeelding der hoofdfiguren een enkele rol verdienstelijk werd vervuld kon de opvoering niet redden. De heer Hissink was een degelijke Macduff; het vernemen der Jobstijding van het vermoorden van zijn gezin werd sober en toch diepgevoeld gespeeld; de heer Pierre Mols zou een flinke Malcolm geweest zijn als hij wat beschaafder intonatie had en zich van volmaakte doelloos schreeuwen wist te onthouden. Een warm woord van hulde aan de dames Belder, Desmond en van Duyn, de drie heksen, die in haar grijze tabbaarden met haar tot klauwen gekromde vingers het werkelijke kunststuk leverden van bij geen der toeschouwers op de lachspieren te werken, wat de groote klip is waarop men in den regel verzeilt.

Het moet erkend worden dat haar verschijning zoowel op de heide tusschen de drie wilgen als later in de heksenkeuken meesterlijk was geïnceneerd. En hiermede kom ik van zelf tot datgene wat mij bij deze voorstelling boven allen lof verheven voorkomt. Zoozeer de heer Verkade als tooneelspeler en spelleider beneden de verwachting bleef, zoozeer verdient hij volle waardeering voor zijn mise en scène van het werk. Meer nog dan bij *Hamlet* kwam voor Shakespaerestukken de groote verdienste aan het licht van deze Reliefbühne, waarbij het gebruik van het innere Proscenium snelle tooneelwisseling mogelijk maakte en waar het moderne decor van bosch, heide, zaal of galerij vervangen werd door een gekleurd doek dat door zijn bijzondere tonaliteit

(blauw, geel, oranjé, aschgrauw, violet) de omgeving als 't ware symboliseerde en uitnemend stemming aanbracht.

Een woord van lof ook voor de uitmuntende verzorging der costumes; ik las juist een dezer dagen dat bij de hier reeds besproken voorstelling van Macbeth in de abdy van Saint-Wandrille voor het eerst de prae-Merovingische costumes (zonder kraag, met linten om de kuiten) waren gezien; indien dat voor de eerste maal is geweest, was de heer Verkade als zeer spoedig nummer twee in overleg met Mej. Neeb.

Het is waarlijk jammer dat het spel der vertooners niet op de hoogte stond van de werkelijk hoog belangrijke en artistieke monteerling.

C. A. V.

ROTTERDAMSCH E BRIEVEN.

XI.

Groote Schouwburg.

Arsène Lupin, Detective-Blijspel
in 4 bedrijven, door Francis de
Croisset en Maurice Leblanc.

Na ongeveer een maand lang, zoowat iederen avond «de reis om de wereld in 80 dagen» volbracht te hebben, is het Rotterdamsche Tooneelgezelschap eindelijk behouden thuisgekomen; (een dag of 10 over tijd, doch dat komt zeker door gebrek aan moderne middelen van verkeer; ze hebben het in hun wereldreis nog steeds met de oude vervoermiddelen moeten stellen!)

En daar het gewoonte is, van een reis «iets» voor de huisgenooten en bekenden mee te brengen, heeft het R. T. uit Frankrijk iets meegebracht, waaraan zoowel de gever als de ontvanger waarschijnlijk veel genoegen zullen beleven!

We zitten met Arsène Lupin — dat als «kunstwerk» evenver van «kunst» verwijderd is, als de haast afgedankte vervoermiddelen in de «Reis om de Wereld» van de modernste — weer midden in de onvervalschte romantiek; even vol onwaarschijnlijkheden als boeiende gedeelten; daarbij zeer modern behandeld.

En het publiek? Och arme! Jaren van zwoegen, van harden arbeid en finantieele opofferingen, om het publiek in een andere richting te leiden, om het meer «Kunst» (met een hoofdletter) te doen waardeeren, vruchteloze arbeid gebleken!

Het publiek ging er eenvoudig in op; het leefde mee met de boevenstreekjes van Arsène Lupin, en genoot als de slimme vogel weer gevlogen was; vooral als hij op het punt stond geknipt te worden, en op het allerlaatst en aller-onverwachts nog ontglipte, dan daverde de zaal van het applaus en de dialoog ging verloren!

Waar blijven ze nu met hun bewering, dat de smaak van het publiek geleid kan worden? Een romantische onwaarschijnlijkheid als Arsène Lupin, en de «Kunstsmaak» smelt, als sneeuw voor de zon!!

Arsène Lupin na-vertellen? Onmogelijk! met den besten wil niet te doen! Koopt een boekje à 10 cts — zoo'n detective-boekje — koopt er zes tegelijk, leest aandachtig (ge moogt desnoods bladzijden tegelijk overslaan), en ge krijgt ongeveer den inhoud van het stuk.

Conan Doyle — de Sherlock Holmesman, wien, geloof ik het brevet van uitvinding toekomt voor dit genre — is overvleugeld door Maurice Leblanc. Waar de eerste mank gaat aan langdradigheid en voortdurendin-herhaling-treden, werkt de laatste meer elegant-fransch, en komt toch logischer tot zijn doel.

Nog eens: afgescheiden van ieder begrip van kunst, moet men eerbied hebben voor het vernuft; die chaos van ingewikkelde intrigues en toestanden maakt het — zeker gedurende de twee eerste bedrijven — den toeschouwer om den drommel niet gemakkelijk den draad te pakken te krijgen; pas in het 3e bedrijf begint er eenig licht in de duisternis te komen en in het 4e is alles tot klaarheid gebracht, en weten we, dat we een geheelen avond . . . voor het lapje zijn gehouden, maar op zulk een onderhoudende, boeiende, ja spannende wijze, dat we er geen oogenblik boos om zijn, maar integendeel veel respect hebben voor de virtuositeit van de scheppers van dit nieuwste tooneelwerk.

Die Arsène Lupin dan — dat zullen de meeste lezers wel weten — is de meest geniale gentleman-gauwdief, die ooit in het brein van de meest stoutmoedige detective-geschiedenis-schrijver is ontstaan; en al moge af en toe de gedachte bij ons opkomen, dat zijn eenige serieuze tegenstander, de detectief Guerchard, zoo nu en dan zijn kans om Lupin te aresteeren, bijna moedwillig laat voorbijgaan, toch is de wijze, waarop Lupin ten slotte zich er weer uitredt zóó handig en verkomisch gevonden, dat we die hiaatjes dan wel door de vingers willen zien!

Eigenaardig is het, dat het publiek onafgebroken op de hand is van den handigen boef, en hem stormachtig toejuicht, als hij de justitie weer eens te pakken heeft genomen! Als datzelfde publiek, thuishkomende, bemerken zou dat een handige dief zich een en ander had toegeeigend, en de dief zou niet heel snel gevonden worden, dan zouden ze maar wát mopperen over de laksheid van recherche en justitie!!

Dit als bewijs, hoe voortreffelijk en tegelijk sympathiek de figuur van Arsène Lupin in dit stuk geteekend is.

Voor een groot deel mag dit ook ongetwijfeld geschoven worden op rekening van de vertolking. De heer Nico de Jong als Arsène Lupin in de vermomming van Hertog de Charmerace, was in één woord volmaakt!

Met heel veel „savoir vivre” beeldde hij den Hertog uit; hij was de grand seigneur, zóó zelfs, dat maar weinig toeschouwers vóór de ontmaskering begrepen zullen hebben, dat hij Arsène Lupin was (ook dit is een handigheid van de schrijvers, dat ze verschillende dieven ten tooneele voeren, die allen desnoods per slot van rekening Lupin konden zijn!) Zijn spel, vol nuances, was in alle opzichten geacheveerd en minstens de helft van de toejuichingen voor Lupin, waren bestemd voor de Jong.

Tegelijk met hem mag genoemd worden, de eeuwig-jeugdige Alex Faassen, als de detectief Guerchard, die bij deze gelegenheid een Wilson-type gemaakt had; heerlijk van humor, en buitengewoon spannend waren de twee tooneelen in

III en IV tusschen hém en den Hertog; dat waren wel de hoofdmomenten uit het stuk.

Elsa Mauhs als Sonia Kritchnoff was een lieve verschijning; het sober gespeeld rolletje vermocht wél de sympathie op te wekken; haar stemmig, doch niettemin smaakvol costuum was geheel in overeenstemming met haar spel.

Er treden in dit stuk vijf-en-twintig personen op; het gaat dus niet aan allen te vermelden; het genoemde drietal vormt wel de kern, waaromheen mej. Duymaer van Twist, als Germaine Gourmay-Martin, de verloofde van den pseudo Hertog, Henri Poolman, als haar vader, een opgeblazen parvenu, die door Lupin danig aan den tand wordt gevoeld, G. Vrolik als onbenullig rechter van instructie, die 't steeds bij het verkeerde eind heeft, Henri Morriën, als een der helpers van Lupin, Victor Faassen, als Firmin, de oudgediende, tuinman van Gournay-Martin (zijn vermakelijk stil-spel in I verdient een eervolle vermelding) en mevrouw Coelingh—Vorderman, als Victoire een voortreffelijk aansluitend geheel vormen.

Het Rotterd. Tooneelgez. is met een aantal jonge krachten uitgebreid, van wie natuurlijk nog niet veel te zeggen valt; doch enkelen eronder gaven wel reeds blijken dat «er wat in zit». Met nu al namen te noemen, gelooven wij hun geen dienst te bewijzen; indien zich de gelegenheid voordoet, dat ze iets meer te vertellen hebben, krijgen ook zij hun beurt.

De aankleding van het stuk was uitstekend, evenals de regie; de «gaande» klok in II en III verhoogde wel de spanning. De geheimzinnigheden, als de schuivende boekenkast met «geheime» deur en lift deden het goed.

Zooals gezegd, het publiek amuseerde zich kostelijk met deze moderne «Fra Diavolo» en de voorspelling komt me niet te gewaagd voor, dat Arsène Lupin nog heel wat avonden het publiek zal weten te boeien.

Voorwaar, een gelukkig begin! A. v. R.

De gestie van „Het Nederlandsch Tooneel”.

Mijn opstel in het vorig nummer van dit tijdschrift heeft den heer Van Bruggen, tooneelverslaggever van het Algemeen Handelsblad, genoopt tot een polemiek welke in het avondblad van 8 September l.l. is opgenomen. Aanleiding tot die polemiek is in de eerste plaats geweest mijn verwijt dat de heer Van Bruggen, aan het einde van het vorig speelseizoen een overzicht gevende van de tooneel-fata, zeer uitvoerig heeft stilgestaan bij de Resulten van de gezelschappen Rooyaards en Verkade, doch ten opzichte der drie andere te Amsterdam gevestigde gezelschappen, Het Ned. Tooneel, de Ned. Tooneelvereeniging en Gebr. van Lier, zich vergenoegd heeft met in enkele regels de namen der door deze gespeelde stukken te vermelden.

Ik schreef dat ik mij niet kon vereenigen met deze wijze van opmaking der balans, en ik meen deze grief te mogen handhaven. Zeker, het staat den kroniekschrijver volkomen vrij, voor de eene kunstinstelling meer belangstelling te koesteren

dan voor de andere, en niets is verklaarbaarder dan dat hij langer stilstaat bij den arbeid van jongeren dan bij dien van lang bekende gezelschappen. Doch wanneer men een kort overzicht schrijft van hetgeen op tooneelgebied in een afgeelopen seizoen is voorgevallen gaat het niet aan in den breedte te bespreken wat de heeren Rooyaards en Verkade al zoo hebben opgevoerd en het werk der anderen eenvoudig doodtezwijgen. Mijn geachte collega zegt van de oude «tooneelgezelschappen» dat zij «hun oud repertoire op de gebruikelijke wijze afwerkten en het aanvulden met stukken in gelijken trant.» Ik veroorloof mij hem te herinneren aan de opvoeringen van *Overwinnaars* en *Een Boete* bij het Ned. Tooneel, van *Israël* en *Silvia Silombra* bij Gebr. van Lier, van *De Opgaande zoon* en *Boven Menschelijke Kracht* bij de Tooneelvereeniging. Zonder te willen beweren dat men hier met meesterwerken of model-opvoeringen heeft te maken gehad, mag toch wel worden erkend dat deze stukken aan het publiek niet onopgemerkt zijn voorbijgegaan.

Ook de anderen hadden dus aanspraak op meer belangstelling in het jaarverslag dan waarvan de eenvoudige nomenclatuur der gespeelde stukken blijk geeft, en niemand zal ontkennen dat de door den heer Van Bruggen gevolgde methode den schijn geeft van parti pris.

Intusschen zeide ik, stemt het feit tot nadenken, omdat het een aanwijzing is dat de Kon. Vereeniging zoowel tegenover hare openlijke en heimelijke bestrijders alsook tegenover de steeds scherper wordende concurrentie verplicht wordt hare plaats krachtig te verdedigen, vooral ook omdat niet te loochenen valt het bestaan eener sourde opposition die hier en daar steunt op minder avouabele beweegredenen.

Hierop vat nu de heer Van Bruggen vuur; hij ziet er een insinuatie in, dat de onvriendelijke kritiek tegen het Ned. Tooneel zou wortelen in motieven die het daglicht niet kunnen zien.

Qui bene distinguit bene docet; het verwondert mij dat de heer Van Bruggen niet beter heeft onderscheiden.

Ik sprak van openlijke en heimelijke bestrijders der gestie van het Ned. Tooneel, en die laatste katagorie vormt natuurlijk de sourde opposition waarop ik doelde.

«Waar deze vijanden wonen en hoe zij opereeren, weet niemand ons te vertellen» zegt de heer Van Bruggen, doch hij laat er aan voorafgaan: «zie eens, iedereen spreekt van die vijanden der Kon. Vereeniging». Hun bestaan schijnt dus algemeen te worden aangenomen, en dat men hun adres en wijze van opereeren niet kent, ligt in den aard der zaak; anders hielden ze op heimelijke vijanden te zijn en kwamen ze in de katagorie der openlijke bestrijders, tot wie de heer Van Bruggen behoort.

Want voorwaar, wie de kritieken van mijn geachten collega van het Handelsblad leest, zal er geen oogenblik aan denken hem te verwijten dat hij zijne meening tracht te verbergen of te verbloemen; zijn welversneden pen spaart den tegenstander niet. Ook in zijn artikel van 8 September

niet, waar hij (en uit zijn artikel blijkt dat wij het in vele opzichten volmaakt eens zijn) de Kon. Vereeniging duchtig de waarheid zegt.

Maar indien wij voor zoover de bescheidenheid het toelaat meenen dat onze kritiek eenigen invloed kan uitoefenen, laat ons dan, geachte collega, iets anders en iets beters leveren dan systematisch afbrekende kritiek. Gij verlangt Shakespeare, Molière en Hebbel opgevoerd te zien; vergis ik mij niet dan wordt bij het Ned. Tooneel een reprise van *Taming of the Shrew* voorbereid, en verliest gij niet uit het oog dat nog in het vorig jaar Tartuffe ten tooneele is gebracht?

De Firma Bonardon is toch werkelijk wel de moeite waard, en dat de reprise van Ferreol u niet behaagde, verwondert mij niet, gegeven uw geringe appreciatie van Sardou die gij bij diens overlijden niet onder stoelen en banken hebt geschoven; maar vergeet niet de Fransche spreekwijze: Si vous n'aimez pas les épinards, ce n'est pas une raison pour en dégouter les autres!

En dat het Ned. Tooneel een enkele maal in het jaar een pièce à grand spectacle als *De Officieele Vrouw* opvoert, is een door jaren gewettigde September-traditie.

Nogmaals, laat ons het niet vergeten: afbrekende kritiek doodt, opbouwende kritiek wekt leven; tot de laatste zijn wij beiden geroepen.

C. A. V.

Een esperantistische Voorstelling.

In het Romea-theater te Barcelona heeft ter eere van het aldaar gehouden esperanto-congres een enkele voorstelling plaats gevonden van een drama, oorspronkelijk geschreven in de catalonische taal en voor die speciale gelegenheid vertaald in esperanto.

Het stuk heet *Mistero de Doloro* en schijnt op een zeer eenvoudig stramien te zijn geweven.

De weduwe Mariano is hertrouwd met een jongen man, Silvestro. Zij heeft een dochter uit haar eerste huwelijk, Marianeto, en begrijpelijker-

wijs is de tegenwoordigheid van dit volwassen meisje een trouble-fête voor de jonggehuwden. Daarom wil de moeder haar uithuwelijken aan een jongen man, Frits Lobas, maar de dochter wil daar niets van weten en verzet zich tegen elk denkbeeld van een huwelijk met zoo groote heftigheid, dat de moeder met vrouwelijk instinct begrijpt, dat alleen een onbeantwoorde liefde de oorzaak kan zijn van de weigering: *cherchez l'homme!* De man blijkt geen ander te zijn dan haar eigen echtgenoot Silvestro, zooals een incident aan het licht brengt. Silvestro heeft zich aan de pols verwond, en bij afwezigheid van haar moeder helpt Marianeto haar stiefvader verbinden.

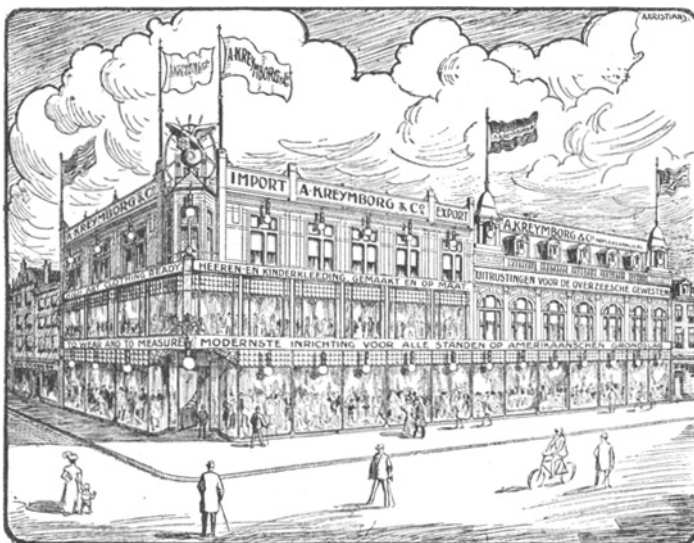
Ook Silvestro blijkt heimelijk zijn stiefdochter liefste hebben, want opeens buigt hij zich over haar heen en kust haar op de lippen. Het jonge meisje, dat tot dusver haar hartstocht heeft weten geheim te houden, bezwijkt voor de verleiding en laat snikkend het hoofd zinken op den schouder van Silvestro. Op dat oogenblik (zooals in een rechtgeaard drama behoort) verschijnt de moeder en is onbewust getuige van het verraad.

Dan offert zij zich op voor het geluk van man en dochter; ze verzwijgt haar ontdekking, komt zingende het tooneel op en vertrekt onder een voorwendsel, om nooit weer terugtekeeren: haar lichaam wordt in een rotskloof gevonden, en de schuldige gelieven gelooven aan een noodlottig toeval.

Tot dusver de inhoud van het stuk, dat in zijn opzet herinnert aan Kistemaekers' *Rivale*. Of 't het «immense succes» verdient waarvan de Fransche bladen gewagen, valt moeilijk te beoordeelen, men is te Parijs kwistig met loftuitende adjectieven. Maar in elk geval schijnt het publiek den schrijver, Adria Gual, geweldig te hebben geovationneerd, en wel merkwaardig moet geweest zijn de eenstemmigheid van dat publiek dat zooals gemeld wordt uit dertig verschillende naties bestond, wier taaleigens in het kunstmatige esperanto waren samengeweven.

C. A. V.

ADVERTENTIËN.

Magazijn te Rotterdam, Binnenweg h. Eendrachtstraat.

A. KREYMBORG & CO.

Hofleveranciers.

Modernste en grootste etablissementen voor

HEEREN- en JONGENSKLEEDING

gemaakt en op maat.

AMSTERDAM, Leidschestraat h. Heerengracht.

1e v. Swindenstraat 29/31.

UTRECHT,

Mariaplaats 3.

LEIDEN,

Botermarkt 19.

ROTTERDAM,

Binnenweg h. Eendrachtstraat.

MAASTRICHT,

Groote Straat h. Spilstraat.

Combinatiemagazijnen op alle grootere provincieplaatsen.

P. BLAD
 STEMMEN · PER · KEER
 EN · PER · ABONNEMENT.
PIANOS
 TELEFOON: 1904
UTRECHT NACHTEGAAL
 STRAAT 54

Abonneert U op
HET TOONEEL.

RHAMNAGAR K & H

regelt op de meest gemakkelijke en pijnlooze manier den stoelgang en is, wyl smakeloos, ook voor kinderen aan te bevelen.

Prijs per $\frac{1}{4}$ carton f 1.30 en per $\frac{1}{2}$ carton f 0.70.

Fabrikanten: **KRAEPELIEN & HOLM,**
 Apothekers-Hofleveranciers, Zeist.

J. N. MULDER

Breedstraat 50, UTRECHT,
 COSTUMIER van:

De Koninklijke Vereeniging
 „Het Nederlandsch Tooneel”
 te Amsterdam,
 De Nederlandsche Tooneelvereeniging
 te Amsterdam,
 Het Rotterdamsch Tooneelgezelschap
 (Directie v. Eysden)
 te Rotterdam,

beveelt zich aan voor de levering van **COSTUMES** benodigd voor:

TOONEELVOORSTELLINGEN,
 TABLEAUX VIVANTS,
 GECOSTUMEERDE BALS,
 HISTORISCHE OPTOCHTEN,
 OPERETTES, enz. enz.

AUTO's

SPECIAAL VOOR HET VERVOER VAN
 ZIEKEN, HERSTELLENDEN EN
 - - RUSTBEHOEVENDEN - -
 NAAR ALLE PLAATSEN IN HET
 - BINNEN- EN BUITENLAND. -

Telefoon 1392. - - - Dr. C. W. A. ESSERS.

Telegram-adres: Essers, Voorburgwal, AMSTERDAM.

Costuum-Magazijn

GEVESTIGD 1868

A. SERNÉ & ZONN,

56 Groeneburgwal 56,

Telefoon 5954.

Maison de Coiffure.
ROBERT BERK

Coiffeur diplômé

Korte Jansstraat 12 - Utrecht.

Telefoon 1162.

Coiffures - Postiches - Manicure - Grimage.

R. Thürer
 Graveur
 Utrecht

Lange Smeestraat 43.
 ATELIER
 voor alle
 GRAVEERWERKEN.
 (Wapens, Mono-
 grammen, Letters,
 enz. enz.)

Firma A. J. VAN DER STEUR

HEEREN- EN DAMES KLEEDERMAKERIJ

48, GROOTE HOUTSTRAAT 48 = = = HAARLEM.

Telefoon Interc. 477.

Galakleding, Civiëlkleeding, Automobiëlkleeding, Sportkleeding,
 Livreien, Amazones, enz.

Elken Dinsdag te 's-Gravenhage.

Elken Woensdag van 2—4 uur Bible-Hôtel te Amsterdam.

Bekroond met Gouden Medaille voor Sportkleeding Tentoonstelling Amsterdam Sept. 1905.

HET TOONEEL

ORGAAN VAN HET NEDERLANDSCH TOONEELVERBOND

* * * VERSCHIJNT 'S ZATERDAGS OM DE VEERTIEN DAGEN * * *

REDACTEUR: MR. DR. C. A. VAILLANT * * * ADMINISTRATIE: FILIAAL

BOEK- EN KUNSTDRUKKERIJ v/h ROELOFFZEN-HÜBNER EN VAN SANTEN

* * * * * ROKIN 29, AMSTERDAM * * * * *

DE LEDEN VAN HET NEDERLANDSCH TOONEELVERBOND ONTVANGEN DIT BLAD GRATIS, FRANCO PER POST. HET LIDMAATSCHAP VAN HET VERBOND KOST f 5.— PER JAAR.

ABONNEMENTSPRIJS VOOR NIET-LEDEN VAN HET VERBOND f 2.50 PER JAARGANG VAN 19 NUMMERS. FRANCO PER POST VOOR BELGIË, INDIË EN HET VERDERE BUITENLAND f 2.90.

Wat voor de Redactie bestemd is te adresseeren aan den Redacteur, Heerengracht 211 te Amsterdam.

INHOUD: Officieel. — C. A. V.: Amsterdamsche Kroniek. Ned. Tooneel: De Redder. De Hagespelers: De belangrijkheid van Ernst. — Tooneelkritiek. — Correspondentie.

O F F I C I E E L.

† J. L. VAN LITH DE JEUDE
te Tiel.

De geachte Secretaris-penningmeester van de kleine maar wakkere afdeeling *Tiel* van ons Verbond is Zaterdag 18 dezer aldaar plotseling overleden.

Van af de oprichting dier afdeeling, in 1881, heeft hij voor haar bloei geijverd en haar belangen voorgestaan.

Dankbaar worde herdacht wat hij in de vele jaren van zijn werkzaamheid ten behoeve van het Verbond deed. De herinnering aan hem zal vele jaren levendig blijven.

AMSTERDAMSCH KRONIEK.

Ned. Tooneel. DE REDDER.

Wat den Raad van Beheer er toe bewogen mag hebben, dit stuk van Felix Philippi uit zijn

Ieder lid van het Tooneelverbond brenge dit jaar één nieuw lid aan!

assche te doen verrijzen, nadat het nu drie jaren geleden bij de Ned. Tooneelvereniging niets heeft gedaan?

Men herinnert zich wellicht nog den inhoud: de handelsmagnaat senator Oddendahl is finantieel vast geraakt en weet geen ander redmiddel dan een beroep op den steun van den bankier Steinharter, een vereus financier, die uit alle fatsoenlijke kringen geweerd wordt. Zijn 20 jarige dochter Beate heeft een liaison met denzelfden bankier, en de vader ontdekt alras dat hij 40.000 Mark geleend heeft van den minnaar zijner dochter. Hij ziet in een huwelijk de eenige oplossing van den scabreusen toestand, en de financier is daartoe bereid. Maar de dochter weigert omdat ze in 't geheel geen lust heeft om te trouwen met den man aan wien zij zich enkel uit zinnelijken hartstocht heeft gegeven. Oddendahl besluit dan zijn huis te verkoopen en zijn luxe te liquideeren, wat hem in staat zal stellen onmiddellijk zijn crediteur Steinharter terugtebetalen. Ten slotte ontdekt Beate dat Steinharter 't was die haar vader uit zijn finantieelen nood redde; ze krijgt nu opeens de notie van haar immoraliteit of liever amoraliteit; ze smelt weg in berouw en bekeert zich tot een eezame echtverbintenis met haar minnaar. Haar deugdzame zuster Agnes strekt zegenend de handen over haar uit en zegt dat dit berouw de basis van haar geluk zal zijn. Proficiat! Een fraaie echtverbintenis tusschen die twee, die tien minuten tevoren het er roerend eens over waren dat ze, waren ze getrouwd, elkaar binnen een minium van tijd zouden cocufieeren; een huis op een mest-hoofd gebouwd!

Dit slot van het stuk heeft bij de Tooneelvereniging een eigenaardig lot beleefd: toen dit gezelschap den *Redder* voor 't eerst in de provincie speelde wekte de slotscène zulk een hilariteit bij het publiek, dat de directie besloot ze weg te laten, indachtig aan de spreuk: le ridicule tue.

Der Helfer is in Duitschland verschenen tegelijk met Sudermann's *Blumenboot*, en men heeft een parallel getrokken tusschen de hoofdfiguren in de

beide werken: Beate Oddendahl en Thea von Erfflingen. Mijn inziens ten onrechte: de laatste is heel wat belangrijker, heel wat sympathieker, een wezen van gansch ander vleesch en bloed.

Thea von Erfflingen is (volgens de scenische aanduiding van Sudermann) een frühreif, alles wissendes, pietätloos Gegenwartskind, dat zooals ze zelf zegt, «auf's Genieszen dressiert ist», ze heeft tot devies het immoreele, anarchistische: chacun sa vie, dat ook in Frankrijk in de laatste jaren zich in zoo hooge mate als decadent verschijnsel openbaarde.

Ze trouwt met haar even genotzieken neef Fred en viert de bruiloft in de vznizige atmosfeer van het „fidele Meerschweinchen.” Maar op den bodem der ziel is een kern van verantwoordelijkheidsgevoel gebleven. Thea gaat gevoelen dat ze de vrijheid die zij zocht, koopt door zich «gemein zu machen»; ze begint zich rekenschap te geven van het eerlooze van haar bestaan, en ze wordt door het verkeer met het lage en gemeene gelouterd. In Thea von Erfflingen schildert Sudermann de redemptie van een slachtoffer van den tijdgeest, zooals ik het vroeger elders noemde. En ik blijf altijd van meening dat de ontvangst van het stuk te Amsterdam gansch anders zou geweest zijn, als Hermine Körner van de Düsseldorfers de hoofdrol niet had verknoeid.

Maar Beate Oddendahl? Ook zij wil haar leven zonder eenigen maatschappelijken of ethischen breidel, ook zij is een product van weelde en genotzucht.

Maar wat gebeurt er met het schepsel? Zij, de dochter van een hoogstaand man, werpt zich willens en wetens in de armen van een individu, van wien ze weet dat hij in haar eigen kring als minderwaardig wordt geminacht. Ze gaat in den avond naar zijn woning in het meest indecente en provocante carnavalscostuum eener roode duivelin, ze danst voor hem als een Carmencita voor Don José om zijn zinnen te prikkelen door haar plastiek. En als ze verneemt dat haar achtenswaardige vader het wangedrag zijner dochter kennende, een huwelijk als het aangewezen en eenig middel van eerherstel beschouwt, laat de schrijver haar twee gesprekken voeren, één met Steinharter en een met den oude Oddendahl. In het eerste weigert ze een huwelijk in de meest cynische termen, erkent vrolijk lachend dat van liefde of genegenheid bij haar geen oogenblik sprake is geweest, en alleen zinnelijke hartstocht voor den mooien man haar in zijn armen heeft geworpen, voorspelt hem in cas van huwelijk horens à bref délai. In het tweede slaat zij tegenover haar vader denzelfden cynischen toon aan, blijkbaar volkomen ontoegankelijk voor eenigen ernst tegenover den zoo diep geschokten ouden man. Het was een weerzinwekkend schouwspel en herinnerde mij aan wat een Franschman mij eens zeide: «vraiment, lorsque les femmes du monde s'y mettent, elles sont généralement plus dévergondées que les professionnelles». Hoe kon deze dévergondée, cousue de vice, ons eenig belang inboezemen? Wie zal een oogenblik gelooven aan het plotseling berouw bij dit schepsel dat

met alle begrip van eer en eigenwaarde spot en voor wie niets heilig is?

De weerzinwekkende, onbelangrijke figuur van Beate veroordeelt het stuk; de bijfiguren zijn evenmin geschikt om ons te boeien. De oude Oddendahl is mat geteekend; al roept hij zoo nu en dan «ik wil» zien we hem energielooz tegenover zijn gansche omgeving. De moeder is een tooneelpop die niets anders manifesteert dan vermoedheid en den wensch om een plaid om de beenen te hebben. De zoon, fils de famille, is een sints jaren bekend theatertype D. R. P. De zuster vervult een overbodige raisonneursrol. Het best geslaagde type is nog Steinharter's kamerdienaar, een rol waarvan de heer Tourniaire Jr. alle eer had.

De vertolking van *de Redder* was, zooals bij de Kon. Vereeniging wel meer het geval is, zeer ongelijk. De Heer de Vos had zich als altijd goed gegrimmeerd, maar zijn spel was in hooge mate eentonig en hij deed niet de minste moeite aan de rol eenig relief te geven; het was mij alsof hij onder den indruk was van de onbenulligheid van het stuk. Toch had hij ongelijk: wat had drie jaren geleden Ternooy Apèl een verdieping weten te geven aan den ouden Oddendahl! De heer Myin wist het type van den reserve-luitenant niet te vatten. Mevr. Poolman kon met den besten wil niet van niets iets maken. Mevr. de Vos—Poolman beklagde ik in haar raisonneurs-rol; wanneer zullen wij deze hoogst begaafde artiste eens beter werk zien toevertrouwd? De heer Meunier was als de cynische, vereuse bankier op zijn plaats, alleen miste zijn verschijning in I de noodige elegantie; een zich noemende Kavalier als Steinharter bezit beter zittend huistoilet, en draagt in geen geval «Röllchen»!

Ik bewaarde voor het laatst de vermelding van Mej. Emma Morel. Ze was het lichtpunt van den avond en, eigenaardig contrast, hoe stuitender de door haar voorgestelde Beate, des te sympathieker werd mij de artiste.

We wisten reeds lang, dat Mej. Morel niet was aangelegd voor het emplooi der ingénue dat haar zoo langen tijd werd opgedrongen, thans kwam het eens voor den dag wat er al van haar te verwachten is in dat van de coquette, dat zoolang bij de Kon. Vereeniging onvervuld is gebleven. Met welk een distinctie wist zij de perversiteit van Beate weer te geven; wat wist ze een gratie te brengen in elke beweging, elke intonatie, elke gelaatsuitdrukking; hoe snijdend klonk haar spot, hoe waar klonk uit dien mond de rustige verzekering dat ze nooit de mindere, altijd de heerscheres zou zijn. Haar toiletten waren met zorg gekozen; het duivelinne-costuum had indecenter kunnen zijn, maar de artiste was zich wel bewust dat haar plastiek zelve haar vooroorloofde decent te blijven.

Een woord nog over de regie. Waarlijk, het gaat er niet op vooruit onder leiding (?) van den

heer van Korlaar Jr. Wat was dat voor een salon van senator Oddendahl! De tekst schrijft voor een elegante salon met een raam links op de straat uitzicht gevende; waar ter wereld haalde men het vandaan voor dat raam een schavotje te spijkeren met een balustrade er om heen? Tegen de deur aan de rechterzijde stonden twee stoelen zoo stijf symetrisch als bij den eersten den besten kruidenier; op de zware marmeren schoorsteen prijkte een armzalig uurwerk, last not least in het midden van de kamer, let wel, de salon, stond als tafel een heeren-schrijfbureau!

Ik heb in een vorig nummer van dit tijdschrift mij veroorloofd de Kon. Vereeniging te waarschuwen tegen haar dreigende gevaren; een daarop gevolgde polemiek heeft aan den tooneelredacteur van het Alg. Handelsblad de uitlating ontlokt, «dat men in den Stadsschouwburg geenszins tot het inzicht is gekomen zich te bevinden op een dwaling», en mijn geachte collega heeft er aan toegevoegd dat «in dit maar steeds voortdurend artistiek tekort de reden zit waarom tooneelvrienden zich van de Koninklijke Vereeniging afwenden.

Ik moet erkennen dat Philippi's *Redder* geen bijdrage is tot dekking van dat tekort.

De Hagespelers. DE BELANGRIJKHEID VAN ERNST.

De schrijver van deze comédie is Oscar Wilde, en het tintelend vernuft van dezen dialecticus heeft zich ook in dit stuk niet verloochend; het eerste en een goed deel van het tweede bedrijf is een vuurwerk van rake gezegden, kloppende replieken en geestige paradoxen, waarin Wilde nauwelijks in Bernard Shaw zijn evenknie gevonden heeft. Deze voor een tooneelstuk zeer waardeerbare eigenschap heeft het bij het publiek tot een succes gebracht; het valt niet te betwisten: de gulle lach die van het begin tot het einde weerklonk, de spontane uitbarstingen van hilariteit, het viermaal halen na het tweede bedrijf, dat alles liet geen oogenblik twijfel bestaan, of de goedaardige geestigheid van Wilde bij het talrijke publiek in goede aarde was gevallen. En toch...

En toch kan ik de ingenomenheid van het publiek niet deelen, toch komt mij die ingenomenheid zelfs een bedenkelijk verschijnsel voor, en schijnt het mij toe, dat men door de vele boomen het bosch niet heeft gezien. Wat is het onderwerp van het tooneelstuk? Het „Bumbry-system”, zooals het bij Oscar Wilde heet, d. w. z. de existentie van twee jonge lieden die een dubbel leven leiden en hun familie op een dwaalspoor brengen door de fictie van een broeder en een vriend die alleen in hun verbeelding bestaan, en die ze handig weten te laten inspringen om hun „fredaines” te maskeeren. Op dit stramien is menige Fransche klucht gebouwd die in Palais Royal, Nouveautés of Cluny een razend succes had. Uit de honderd noem ik slechts: *Le fils surnaturel*, *Le coup de fouet*, *Loute*, ook bij ons bekend. Het recept is altijd hetzelfde: een in de provincie achtenswaardig echtgenoot, die zich ontpopt als een noceur te Parijs, de betrapping op

heeter daad (in den regel door een schoonmama) in het tweede bedrijf dat regelmatig speelt ten huize der cocotte, een opeenstapelning van quiproquo's, een dolle jacht over het tooneel; in het derde bedrijf in den regel een in 't zweet des auteursaanschijsns verkregen ontknooping. Dezelfde ingredienten lagen hier op de aanrechtbank gereed, maar de Engelschman wist dat zijn publiek den schotel naar de regelen der Fransche keuken toebereid niet zou accepteren. Hij beproefde toen de Engelsche keuken met het gevolg dat van den schotel niets is terecht gekomen: het is ni chair ni poisson en genietbaar is alleen de saus, d. w. z. de schitterende dialoog, terwijl de handeling zelve ternauwernood voldoende is om een kostschool van 16-jarige bakvischjes te bevredigen. Het is een ledige doos, keurig beschilderd.

Dezelfde tegenstelling als tusschen vorm en inhoud deed zich ook voor bij de wijze waarop de comédie voor het voetlicht werd gebracht. Ook hier was het uiterlijk verzorgd; de mise en scène van het eerste bedrijf, een elegant ingericht vertrek, en daarna de tuin in II, met de sobere maar juist geziene aanduiding van bosch en bloementuin tegen den achtergrond van wit doek met enkele karmijnroode motieven. Het ondiepe tooneel deed ook hier wederom uitnemend dienst om intimiteit aantebrenge: de mise en scène verried weder de zeer vaardige hand van den leider. Ongetwijfeld gaven ook de spelers in kleeding en taal blijken van op de planken niet alledaagsche beschaving, al was hier en daar een fout optemerken, o.a. waar in II twee jongelieden van goeden huize op een zonnigen middag den hoed op het hoofd houden als ze met dames spreken.

Maar het spel der artisten? Wat was de Heer Paul de Groot bewegelijk in het eerste bedrijf; ik weet wel dat hij door het laconisme van zijn vriend Algernon (door den heer Verkade over 't algemeen verdienstelijk volgehouden type) geprikkeld en onrustig worden moet, maar dat aanhoudend gaan zitten en wederopstaan, dat aanvatten van stoel- en canapé-leuning verried een linkscheid die de acteur door overdreven bewegelijkheid trachtte te bedekken terwijl hij in het tweede bedrijf volkomen stijf en houderig was.

Mejuffrouw Belder had zich een goed type gemaakt van de hoofsche lady Bracknell, zij was een naar uiterlijk en houding verzorgde verschijning, maar zij wist geen enkel oogenblik eenige nuance aantebrenge en zoo werd de figuur eene zuivere tooneelpop zonder meer.

Mej. Helen Desmond deed in uiterlijke verschijning voor Mej. Belder niet onder, maar wat haar ontbrak kwam in het tweede bedrijf al zeer duidelijk aan het licht. Gwendoline Fairfax is daar de zuivere pendant van Cecily Cardew (Mej. Alice Plato), — de tooneelspeelsters werden zuivere tegenstellingen: waar Mej. Desmond elke phrase onderstreepte kwam de repliek van Mej. Plato ongekunsteld, natuurlijk, en maakte beter effect, terwijl mej. Desmond als ze niet aan het woord was strak voor zich (meestal de zaal in) keek en de handeling onbemerkt aan haar voorbij

trok, kon zij van mej. Plato leeren hoe men door ook in het stil spel aan de handeling deelnamen die handeling steunt en zijn eigen rol releveert. Het was voor den oplettenden toeschouwer een merkwaardig contrast tusschen de dilettante en de goedgeschoolde beroeps-artiste.

Ik zeide hierboven dat de ingenomenheid van het publiek mij een bedenkelijk verschijnsel toescheen; men zal thans begrijpen wat ik bedoelde. Een aangename, beschaafde, kleurrijke dialoog is een genot om aanteheoren; goed gekleede dames en heeren beschaafd te hooren spreken en te zien doen geeft den indruk van in goed gezelschap te zijn; intusschen die dialoog is onvoldoende om een werk te stempelen tot comédie, waar het op de handeling aankomt; en goed gekleede dames en heeren zijn daarom nog geen artisten. Dat deze onderscheidingen door het publiek niet of niet genoegzaam werden in het oog gehouden acht ik bedenkelijk.

C. A. V.

Tooneelkritiek.

Adolphe Brisson, de lundiste van den Temps, op wien enkele jaren geleden de mantel viel dien Sarcey en Larroumet met eere hadden gedragen, heeft onlangs in Comœdia een artikel geschreven over tooneelkritiek, dat mij de moeite waard schijnt hier te reproduceeren, omdat het genoemde Parijsche blad ten onzent weinig of niet wordt gelezen.

Terwijl ik de recensies van een confrère (Léon Blum) doorbladerde, schrijft Brisson, zag ik het naderend seizoen, de spoedige hervatting van den dagelijkschen arbeid, en ik dacht na over de positie van degenen onder ons die zich tot taak hebben gesteld het onderzoek van letterkundige voortbrengselen en in 't bijzonder van tooneelproducten. Er zijn er even moeilijke, er zijn er geen ondankbaardere. Laat ons met alle bescheidenheid trachten het portret te schetsen van den volmaaktsten criticus, en, al mogen wij niet verwachten het model te bereiken, hem uittebeelden. Laat ons zien wat hij moet zijn en niet moet zijn, en allereerst zijn positieve hoedanigheden.

Ze zijn tweeerlei, ze wortelen in het intellect en in het karakter. Het is eenerzijds het begrip en anderszijds de zin voor recht. Duidelijk te hooren wat tot zijn oor doordringt, het werk niet te verraden bij de commentaar, volledig te vatten wat er in wordt uitgedrukt, dat is de eerste plicht van den criticus; de tweede bestaat in het te goeder trouw vellen van een oordeel. De criticus heeft het recht zich te laten misleiden, niet willens en wetens zelf te misleiden. Zijn dwalingen hebben slechts één verontschuldiging: zijn oprechtheid. Zijn arresten zijn ontvankelijk voor revisie — dikwijls worden ze door het nageslacht gecasseerd. Maar om 't even als ze loyaal zijn, als noch vleierij, noch bitterheid ze inspireeren. Men verlangt van hem niet de absolute waarheid, die een zinledig woord is — maar alleen dat hij zeggen zal wat hij voor waarheid houdt, en het zeggen zal zonder haat en zonder vrees. De formule van den gerechtigken eed zou als moreele maatstaf kunnen worden

aangelegd bij de jonge schrijvers die aan ons beroep zich wijden. Zij hebben geen flauw begrip van de hinderlagen en pijnlijke ervaringen die hen wachten.

Hoe nu? Is het zoo lastig oprecht te zijn? Moet men zoo'n eenvoudige zaak voor een wonder aanzien? Toch wel. . . . Openhartige taal onderstelt onafhankelijkheid. Volkomen onafhankelijkheid voegt zich niet dan met moeite naar de lafheden der wereld; en toch moet zij alle hypocrisie ter zijde stellen, want daarvan vrij te zijn is een voorwaarde voor haar bestaan. Zij eischt een zekere dosis hardheid, ze moet camaraderie niet kennen, ze mag geen verkregen situaties eerbiedigen. Een dichter kan een dichter sparen die hem zijn verzen ter beoordeeling geeft, een redenaar kan een middelmatige rede van een redenaar toejuichen. Wat bij hen eerbied of beleefdheid is, verandert van naam zoodra het den criticus geldt; hier is het niet dan lage kruiperij. De zoo prikkelbare ijdelheid der letterkundigen verdraagt een aanmerking die binnenkamers in 't oor wordt gefluisterd; zij komt in opstand tegen de censuur die wordt geschreven en overgeleverd aan het publiek door het klinkend orgaan van een dagblad.

De criticus stelt zich bloot aan heftige verwijten; hij lacht er om als zij komen van vijanden of onverschilligen; hij lijdt er onder als het een vriend is die ze uit. Hij heeft hem aan zijn tafel ontvangen, hij heeft aan de zijne aangezeten. Twintig jaren gemeenschappelijke strijd, wederzijdsche achting brachten hen tot elkaar en binden hen. Zij zijn voor elkander broeders geworden. De schrijver doet een tooneelstuk opvoeren. Als de criticus het ongeluk heeft om het niet heel en al te bewonderen, als hij bij den honig der loftuigingen de absinth voegt van het lichtste voorbehoud, dan wenden zich de oogen die hem aanzagen af, de hand die hij drukken wil trekt zich terug; heftige verwijten of ook de nog pijnlijker stoornis van een ijskoud zwijgen volgt op de ontboezemingen van weleer. De criticus, prat op zijn eer, transigeert niet, hij houdt moedig stand, hij verdraagt die marteling. Het zijn de ellenden van het beroep. . . .

Er zijn er nog meer: de onrust van den twijfel, de beklemming van het gewetensbezwaar, de zorg om zich een klare en zuivere meening te vormen, de schrik om meer dan noodig onder den invloed van het publiek te geraken, de noodzakelijkheid ook om er mede rekening te houden.

Een werk dat door de menigte hemelhoog wordt geprezen leelijk te noemen, is erger dan een gevallen werk op te hemelen. In het laatste geval doet men een daad van edelmoedigheid; in het eerste kan men kwaad stichten. Wat een wijfelingen en aarzelingen! En dan, duizend factoren verzekeren het succes of veroorzaken den val van een tooneelstuk, buiten zijn innerlijke waarde om; de keus van het onderwerp, de omstandigheden, het vooroordeel van het oogenblik, de indruk van een vorig stuk, waarvan de herinnering nog versch in het geheugen ligt van de toehoorders, het talent of de ontoereikendheid der spelers.

En de criticus staat perplex. Hij gevoelt dat

het publiek vijandig staat tegenover het nieuwe, dat het een slaaf is der gewoonte, dat de meeste meesterwerken in den aanvang onderschat worden; maar hij vrees ook de verwarring van vals en waar genie, hij bestrijdt met even grooten weezin de verblinding van den toeschouwer wiens blik door den sleur wordt beneveld als het enthousiasme van den snob

Maar toch, dat alles bezwaart hem, houdt hem onafgebroken bezig. In de zaal waar hij nadenkt en werkt met gespannen zenuwen, terwijl om hem heen het publiek zich vermaakt, daar wordt de atmosfeer gevormd die over het materiele lot van het stuk zal beslissen; hij spant zich in om blind en doof te zijn voor het fluisteren der stemmen, voor de uitdrukking van tevreden of ontevreden gezichten, om geen al te groote waarde te hechten aan een nijdig stilzwijgen of een boosaardige kich, evenmin als aan overdreven toejuichingen; hij legt er zich op toe zijn kalmte te bewaren, om de aanwijzingen die hij hier en daar opneemt te condenseeren, om zich een eigen oordeel te vormen.

Ziehier naar mijne meening voor den theatercriticus de gezonde methode: met helderen blik het publiek te ondervragen, daarna streng *zichzelf* te ondervragen; na zich een vaste meening te hebben gevormd, die uiteenzetten, ze te verdedigen zonder zwakheid, ze toe te lichten met uitvoerige en stellige argumenten, — ten slotte zich niet te storen aan gekwetste ijdelheid en teleurgestelde hebzucht.

Zulke krakeelen nemen spoedig een einde. Beaumarchais verzekert dat een heel leven niet toereikende is om de rancune van uitgefloten schrijvers tot bedaren te brengen. Ze zijn meen ik tegenwoordig wat minder kwaadaardig, misschien omdat het geen gewoonte meer is te fluiten.

Als de eerste bitterheid voorbij is komen ze tot

de overtuiging dat hun werk er niet onder geleden heeft door te worden bediscussieerd, dat al dat lawaai er geen kwaad aan heeft gedaan, en dat de critici brave lui zijn, al zijn ze niet bijzonder intelligent. Ze houden op met hen te haten, ze gaan voort met hen te minachten. Maar nauwelijks komt er een succes, of ze geven hun de genegenheid en de achting van vroeger terug.

De heeren wreken zich op ons — en dat is volkomen hun recht — door met onze verschillen te spotten. Hoe kan een stuk op denzelfden dag door denzelfden Areopages worden toegejuicht en afgebroken? Hoe kan het tegelijk belangrijk en verwerpelijk zijn? Van twee tegenstrijdige vonnissen is er een stellig onjuist geweest. Die uiteenloopende beoordeelingen toonen de zwakheid der kritiek aan, ze zijn tevens ook de waarborg voor haar oprechtheid.

Omtrent menig werk deel ik niet het gevoelen van den heer Léon Blum; maar ik ben nieuwsom zijn motieven te kennen die niet de mijne zijn, en ik leer van zonder daarvan mij te laten overtuigen...

Dergelijke debatten zijn van belang voor iedereen; ze gewennen de menigte om de zaken onder een verschillend daglicht te beschouwen, ze strekken tot voorlichting voor de schrijvers — ik durf niet zeggen dat ze hun fouten verbeteren —; voor ons zelf zijn ze nuttig, omdat ze ons minder overmoedig maken. Op zoovele punten gescheiden van onze oordeelkundigere confreres, gelooven wij niet meer aan onze eigen onfeilbaarheid en worden we bevangen door den filosofischen twijfel, die het begin en het einde is van alle wijsheid.

Correspondentie.

Een verslag van Arsène Lupin bij de Ned. Tooneelvereniging moet wegens plaatsgebrek wachten tot het volgend nummer.

A D V E R T E N T I Ë N.

A. KREYMBORG & Co
HOFLEVERANCIERS
**VERVAARDIGEN DE BESTE
KLEEDING**

**KIJK GOED UIT UWE OGEN!
VOOR GIJ UWE KLEEDING KOOPT.**

A. KREYMBORG & Co

Hofleveranciers.

Modernste en grootste etablissementen voor

HEEREN- en JONGENSKLEEDING

gemaakt en op maat.

AMSTERDAM, Leidschestraat h. Heerengracht.

„ 1e v. Swindenstraat 29/31.

UTRECHT, Mariaplaats 3.

LEIDEN, Botermarkt 19.

ROTTERDAM, Binnenweg h. Eendrachtstraat.

MAASTRICHT, Grootte Straat h. Spilstraat.

Combinatiemagazijnen op alle grootere provincieplaatsen.

P. BLAD
 STEMMEN · PER · KEER
 EN · PER · ABONNEMENT.
PIANOS
 TELEFOON: 1904
UTRECHT NACHTEGAAL
 STRAAT 54

RELIEF-PAPIER STEMPEL

WAPENS tot de
 fijnste uitvoering.

J. N. MULDER

COSTUMIER,

Breedstraat 50, UTRECHT.

COSTUMES UIT

ALLE TIJDVAKKEN

STEEDS VOORRADIG.

Voor vlugge en hygienische be-
 diening wordt zorg gedragen.

RHAMNAGAR K & H

regelt op de meest gemakkelijke en pijnlooze
 manier den stoelgang en is, wijd smakeloos, ook
 voor kinderen aan te bevelen.

Prijs per $\frac{1}{4}$ carton f 1.30 en per $\frac{1}{2}$ carton f 0.70.

Fabrikanten: KRAEPELIEN & HOLM,
 Apothekers-Hofleveranciers, Zeist.

AUTO's

SPECIAAL VOOR HET VERVOER VAN
 ZIEKEN, HERSTELLENDEN EN
 - - RUSTBEHOEVENDEN - -
 NAAR ALLE PLAATSEN IN HET
 - BINNEN- EN BUITENLAND. -

Telefoon 1392. - - - Dr. C. W. A. ESSERS.

Telegram-adres: Essers, Voorburgwal, AMSTERDAM.

Costuum-Magazijn

GEVESTIGD 1866

A. SERNÉ & ZONN,

56 Groeneburgwal 56,

Telefoon 5954.

Maison de Coiffure.
ROBERT BERK

Coiffeur diplômé

Korte Jansstraat 12 — Utrecht.

Telefoon 1162.

Coiffures - Postiches - Manicure - Grimage.

Abonneert U op
HET TOONEEL.

Firma A. J. VAN DER STEUR

HEEREN- EN DAMES KLEEDERMAKERIJ

48, GROOTE HOUTSTRAAT 48 = = = HAARLEM.

Telefoon Interc. 477.

Galakleding, Civielkleding, Automobiëlkleding, Sportkleding,
 Livreien, Amazones, enz.

Elken Dinsdag te 's-Gravenhage.

Elken Woensdag van 2—4 uur Bible-Hôtel te Amsterdam.

Bekroond met Gouden Medaille voor Sportkleding Tentoonstelling Amsterdam Sept. 1905.

HET TOONEEL

ORGAAN VAN HET NEDERLANDSCH TOONEELVERBOND

* * * VERSCHIJNT 'S ZATERDAGS OM DE VEERTIEN DAGEN * * *

REDACTEUR: MR. DR. C. A. VAILLANT * * * ADMINISTRATIE: FILIAAL

BOEK- EN KUNSTDRUKKERIJ v/h ROELOFFZEN-HÜBNER EN VAN SANTEN

* * * * * ROKIN 29, AMSTERDAM * * * * *

DE LEDEN VAN HET NEDERLANDSCH TOONEELVERBOND
ONTVANGEN DIT BLAD GRATIS, FRANCO PER POST. HET
LIDMAATSCHAP VAN HET VERBOND KOST / 5.— PER JAAR.

ABONNEMENTSPRIJS VOOR NIET-LEDEN VAN HET VERBOND
/ 2.50 PER JAARGANG VAN 19 NUMMERS. FRANCO PER POST
VOOR BELGIË, INDIË EN HET VERDERE BUITENLAND / 2.90.

Wat voor de Redactie bestemd is te adres-
seeren aan den Redacteur, Heerengracht 211
te Amsterdam.

INHOUD: C. A. V.: Amsterdamsche Kroniek, Ned. Tooneel;
De getemde Feeks. Nederl. Tooneelvereniging: Arsène Lupin. —
Tooneel te St. Petersburg. — Ingezonden: De oorsprong van
het Armengeld in Frankrijk

AMSTERDAMSCH KRONIEK.

Ned. Tooneel. DE GETEMDE FEEKS.

Bij Shakespeare is meer dan eenmaal de beschrijving te vinden van een zonderlinge bruidwerving (indien ik me dat germanisme mag veroorloven). Als bij het lijk van Henri VI de moordenaar Gloster de hand van Prinses Anna vraagt en krijgt, zegt hij:

„Was ever woman in this humour woo'd,
Was ever woman in this humour won”.
(Richard III, 1, 2.)

In *Taming of the Shrew* is de werving niet minder zonderling. Hier had Shakespaere een voorganger; er bestaat een ouder stuk onder den titel „a Pleasant conceited History, called the Taming of a Shrew,” dat in 1594 in druk verscheen en gespeeld werd, waarvan de handeling plaats vindt in Athene. Men heeft beweerd dat dit oudere stuk een werk uit de jeugd van Shakespeare zou geweest zijn, later door hem omgewerkt in den tegenwoordigen vorm. Waarschijnlijk is het, dat de dichter, wiens *Taming* in

Ieder lid van het Tooneelverbond brenge
dit jaar één nieuw lid aan!

elk geval in de eerste jaren van de 17de eeuw moet zijn geschreven, de stof van het oudere werk van een ander eenvoudig gebruikt heeft voor zijn comédie, zooals dat bij meerdere stukken van hem het geval is.

In elk geval kende Shakespaere wèl de oude ballade die in de helft der 16de eeuw verschenen was onder den titel „a merry Jest of a shrewd and curst wife lapped in Morel's skin, for her good Behaviour.” De kuur die de held dezer ballade zijn feeks doet ondergaan is al heel ruw.

De man laat zijn oud paard Morel, dat toch niet meer te gebruiken is, slachten en villen, en daarna de huid inzouten. Dan sleept hij zijn vrouw naar den kelder en wikkelt haar naakt in de paardehuid; het bijtende zout doet haar geweldig pijn en ze belooft haar man onderwerping. Daarna draagt de man zijn vrouw op haar bed en verzorgt haar tot haar genezing. Dan noodigt hij haar ouders en verwanten tot een gastmaal en toont hun welk een gehoorzame wederhelft hij van zijn vrouw heeft weten te maken. Zijn schoonmoeder evenwel, die nog grooter feeks is dan haar dochter, vraagt deze naar het motief van haar bekeering, en als ze dit verneemt, wil ze haar schoonzoon te lijf. Maar deze dreigt haar met dezelfde behandeling, en schoonmama maakt zich uit de voeten.

Nog ruwer wordt het thema behandeld in een Spaansch verhaal uit de 14de eeuw. Daar wordt de helleveeg getemd op de volgende manier. Na den echt zetten zich de jonggehewden aan tafel, en de man vraagt water aan zijn jachthond; als het stomme dier het bevel niet opvolgt scheldt hij het uit voor al wat leelijk is, trekt zijn zwaard en houdt het in stukken. Dan gaat hij weer aan tafel zitten en beveelt het schoothondje water te halen; het arme dier doet het natuurlijk evenmin en wordt voor straf tegen den muur verpletterd. Voor de derde maal beveelt hij zijn paard, water te halen. Het paard blijft rustig staan. „Oho”, brult hij, „je denkt wel dat ik je sparen zal omdat je 't eenige bent wat ik bezit? Er is geen levend

wezen op de wereld waarmede ik niet op dezelfde wijze zou handelen, als het niet deed wat ik beviel". En dan slaat hij het paard den kop af en houdt het in stukken. Met bloed bespat en met 't van bloed druipend zwaard op de knieën gaat hij daarop weer aan tafel zitten en geeft hetzelfde bevel aan zijn vrouw, die zonder een oogenblik zich te bedenken opvliegt om hem te gehoorzamen. Hij zegt dat ze wel gelijk heeft, want dat hij ze anders evenals de honden en het paard ook in stukken zou hebben gehouden.

Wel aardig is bij dat Spaansche verhaal nog het slot, waarin de vader van de feeks hetzelfde middel bij zijn vrouw wil toepassen, Hij laat nl. ook een van zijn beste paarden wegens ongehoorzaamheid doodslaan, maar zijn vrouw antwoordt koeltjes: dat baat bij mij niet meer, al sloog je ook honderd paarden dood. Je hadt vroeger moeten beginnen, want nu kennen we elkaar te goed!"

Shakespaere bezigt voor de kuur minder krasse middelen; marteling of moord-bedreiging gebruikt Petruchio niet, hij bereikt zijn doel reeds met een kuur van honger en slapeloosheid. En om de hoofdpersonen heen heeft hij een aantal bijpersonen gegroepeerd waarvan enkele zeer belangrijk zijn: de vader der bruid, Baptista, is een vrij matte figuur, evenals de gelieven Bianca en Lucentio. Maar welk een kleur is er in de teekening van Gremio, van Tranio en Biondello, van den pendant, en vooral van Grumio, Petruchio's dienaar! Vooral in de laatste rol heeft Shakespaere een humor gelegd als zeldzaam in zijn andere werken wordt geëvenaard.

Met dat al is en blijft het stuk een ruwe grol waaraan we ontwassen zijn; om b. v. het eerste tooneel van IV te slikken, waar Petruchio thuis komt en al razend en tierend spijzen en dranken van de tafel werpt en den boel kort en klein slaat, is heel wat accomodatie-vermogen noodig.

Daarom is de vertooning van *Taming of the Shrew* moeilijk en gevaarlijk werk. Het moet met groote verve en fantasie gespeeld worden, in een zeer vlot tempo, en vóór alles moeten de spelers zich weten te matigen. De toch al sterk opgelegde kleuren mogen tot geen enkelen prijs nog dikker worden opgelegd, maar zooals een van Shakespeare's commentators terecht opmerkt, tusschen de regels door moet overal een schalksche humor te bespeuren zijn.

Welnu, over het algemeen genomen beantwoordde de voorstelling door de Kon. Vereeniging wel aan deze eischen. Zelden zag ik het tempo bij dit gezelschap zoo flink en vlot genomen; ditmaal had de regie van den de Leur alle aanspraak op waardeering; het samenspel in de zoeven bedoelde scène ten huize van Petruchio was uitmuntend, en toch werd onnoodige ruwheid zorgvuldig vermeden. Het snelle tempo leverde echter één niet gering te achten bezwaar op en wel dit, dat bij de meerderheid der vertooners de dictie er onder leed; menigeen ratelde nu en dan zonder op den klemtoon te letten en werd moeilijk verstaanbaar. Niet Mevr. Mann, van wie elk woord tot zijn recht kwam en die zowel

in haar feeks-manifestaties als later in haar mimiek van schrik en vrees weder blijk gaf van haar groote gaven; in de groote claus aan het slot, waar Kate haar onderwerping belijdt en een lesje leest aan haar zusters, was zij minder gelukkig: er was iets schoolmeester-achtigs in dat zelf den indruk maakte van een opgezegde les. Zonder in sentimentaliteit te vervallen is toch m. i. van dezen passus meer te maken, is er meer poezie in te leggen.

Veel goeds gaf de heer Ko van Dijk, een flinke, stoere Petruchio; toch had ik iets anders verwacht, iets van dien schalkschen humor waarvan hierboven sprake was. Petruchio moet den woestaard *spelen*, niet van natuur *zijn*, zooals de heer van Dijk hem gaf.

Echten humor legde de heer Adolf Bouwmeester in de figuur van Grumio, den clown-achtigen dienaar van Petruchio; zou het dezen artist niet mogelijk zijn te trachten de erg sissende uitspraak der letter s te verbeteren?

Zeer goed ook de heer Hein Harms als Gremio, die de zoo uit de arlequinade gestapte Pantaloon was, gelijk die door den dichter is bedoeld.

Van de kleinere rollen was veel werk gemaakt; met bijzondere toewijding had iedereen getracht zijn type samentestellen, en Mej. Holtrop, zoowel als de heeren Holtrop, de Jong, van der Hilst en Teune hadden eer van hun werk; alleen de heer Reule was onvoldoende.

De mise en scène was de ouderwetsche; naar dien ouderwetschen trant is het nu eenmaal niet anders mogelijk, maar wat is die bedriegelijke nabootsing met een bordpapieren fontein en een bordpapieren struikgewas, dat doodsche straatperspectief toch bijzonder leelijk en fantasie-loos.

C. A. V.

Nederlandsche Tooneelvereeniging. ARSÈNE LUPIN.

Of men 't wil of niet, de belangstelling in politie- en detective-romans en dito tooneelstukken is steeds stijgende, en of men 't wil of niet, men wordt zelf belangstellende.

Als we eerlijk willen zijn, zullen we bijna allen moeten erkennen dat we met gespannen aandacht *de Hond van de Baskerville's* hebben gelezen, en dat *Arsène Lupin* ons een kostelijken avond heeft bezorgd. Drie bedrijven lang weten de schrijvers ons in spanning te houden met het raadsel wie toch wel de bedrijver mag zijn van de brutale inbraken die bij den heer Gournay-Martin plaats vinden, en als we den sleutel ten slotte hebben gevonden verflauwt onze aandacht niet, maar volgen we met genoegen de auteurs waar ze het gegeven op gemakkelijke wijze afwickelen.

Arsène Lupin staat bovendien als tooneelwerk aanmerkelijk hooger dan *Sherlock Holmes* of *Raffles*, met welk laatste stuk Baret ons in het vorig seizoen deed kennis maken. In *Holmes en Raffles* is eigenlijk slechts één figuur, de hoofdpersoon, en de anderen er omheen gegroepeerd zijn tooneelpoppen zonder beteekenis, hier en daar caricaturistisch geteekend, terwijl in beide stukken met den logischen gedachtengang, met de wetten van

oorzaak en verband, al zeer losjes wordt omgesprongen. Anders en beter is het gesteld bij *Arsène Lupin*. Dit stuk verraadt de literarische ontwikkeling en den fijnen geest van den auteur van *Chérubin* in menig trekje. Er zit logische orde in; de incidenten, en ze zijn legio, vallen niet als bommen uit de lucht, verbazen maar verwonderen niet; de aandacht wordt niet afgeleid, doordat de handeling in een vaste lijn wordt afgewikkeld; de typeering is kostelijk zonder in de caricatuur te vervallen. Zoo b.v. Gournay-Martin, de zenuwachtige parvenu-landheer, waarvan van Warmelo een vermakelijke type had gemaakt; Firmin de boschwachter die in een tooneeltje van enkele minuten een figuur van belang wordt waaraan Barendse heel wat moeite had besteed; de beroepsinbrekers Charolais en zonen, waaronder Louis Bouwmeester Jr. in stil spel zeer op den voorgrond trad; Victoire, de medeplichtige van den inbreker, als altijd weer een keurig geacheveerde creatie van Mevr. de Boer-van Rijk; de concierge, die «vive la grève» of «à bas les flics» roept, al naar mate hij bij Jaurès of bij den Vendéen Baudry d'Asson dient. Al ware 't enkel maar om deze detailteekening zou het stuk niet zonder beteekenis zijn. Doch daarbij komt een teekening der hoofdfiguren die opmerkelijk is. In het derde bedrijf komt een moment waarop de geniale boef en de scherpzinnige politie-speurhond tegenover elkander staan, gereed den strijd om het meesterschap uittevechten; er ontspint zich een langdurig gesprek, en daarin wordt dit duel tusschen twee intelligenties gevoerd met zoo magistrale dialectiek dat het gerekend kan worden tot het beste wat op dit gebied is geleverd. De beide vertolkers der hoofdpersonen de heeren Alfx. Post en Louis de Vries, bleken in deze scène ten volle voor hun taak berekend; de laatste vooral speelde Guerchard met groote autoriteit en deed in deze rol een zeer gelukkig debuut bij de flinke Tooneelvereniging voor welke hij zeker een aanwinst zal zijn. Den heer Post mag wat hij van de titelrol maakte als verdienste worden aangerekend; geheel voldoen kon hij echter niet. Dien Hertog de Charmerace stellen wij ons voor als een fluet, elegant man; Victoire spreekt in het laatste bedrijf van zijn fijne, aristocratische handen en zijn «petites manières»; zoo kan hij door een Parijzenaar als André Brulé of Defreyn worden uitgebeeld; de heer Post is daarvoor een te stoere figuur; hij wachtte zich ook voor de zenuwtrekken van het gelaat, die in IV hinderlijk waren.

Eigenaardig is nog in het stuk de liefdeshistorie tusschen Lupin en Sonia Krichnoff, een hors d'oeuvre als men wil, maar dat een echt Fransch waasje poezie werpt op de figuur van de hoofdpersoon.

Het succes dat de Tooneelvereniging met *Arsène Lupin* behaalde was ten volle verdiend.

C. A. V.

Tooneel te St. Petersburg.

Het schijnt niet zonder belang het een en ander mede te deelen omtrent het tooneel in de Russische hoofdstad, waarvan men ten onzent weinig hoort

en dat toch in menig opzicht de vermelding waard is.

Vooraan in de tooneelwereld staan te St. Petersburg de keizerlijke schouwburgen, allereerst het Alexandra-theater, dat evenals de andere hofschouwburgen onder de leiding staat van Teljakowski. In dit theater worden stukken van verschillende genres gegeven; historische werken als *de Leiders* van vorst Sumbatoff wisselen af met stukken van Gogol, Turgenjew, Tolstoi. Vreemde klassieken worden ook gespeeld; zoo o.a. Sophocles' *Oedipus*, enkele werken van Schiller en Shakespeare, enkele jaren geleden ook Goethe's *Faust*. Evenzoo Ibsen, Hauptmann, Sudermann en Wildenbruch, wiens *Haubenlerche* (in vroegere jaren ook te Amsterdam gespeeld) nog kort geleden tot opvoering kwam. Kort geleden ook d'Annunzio's *Dood Stad*, terwijl Meyer-Förster's *Oud-Heidelberg*, dat ten onzent repertoire-stuk is geworden, ook in Rusland succes had. Het minst worden Fransche stukken gegeven; *Tartuffe* blijft nog op het repertoire, doch over 't algemeen wordt de Fransche kunst overgelaten aan het Fransche hoftheater.

Groote concurrentie doet aan het Alexandra-theater de schouwburg van de Literarische-Artistische vereeniging. Aanvankelijk streefde deze vereeniging, onder auspicien van den leider der Nowoje Vremja Suworin opgericht, hooge kunstidealen na; maar alras bleek het materiele belang op den voorgrond te treden en zocht men naar kasstukken. *Madame Sans-Gêne* en *Sherlock Holmes* verdrongen Ibsen en Hauptmann. Van eigen bodem werd kort geleden opgevoerd *de hetaire Lais* van Protopopoff, een stuk waarin de schrijver geweldig te velde trekt tegen de papen. Daarnaast ging een actualiteit van Koloschko, *de Groote man*, waarin de hoofdpersoon veel overeenkomst heeft met graaf Witte. Voor de regie schijnt het geen licht werk te zijn geweest: in het derde bedrijf zijn in een salon niet minder dan 33 personen bijeen, en het samenspel van deze allen zal heel wat moeite en zorg hebben gekost. Ryschkow bracht een stuk *de Kroonswoning*, een milieu-schildering der ambtenaarswereld die bijzonder gelukt schijnt; Mevr. Shukowsky een stuk *De Kinderen*, een echtbreuk-drama naar Franschen stijl, en in hetzelfde genre Tunoschanski een stuk getiteld *Viteenspatting* waarin geschilderd wordt de ondergang eener familie doordat de huisvrouw op rijperen leeftijd zich vergooit aan een nietswaardig minnaar.

Ook in dezen schouwburg worden heel wat stukken van vreemde oorsprong gespeeld. Sudermann's *Blumenboot* ging drie jaren geleden hier als première met een zeer talentvolle artiste, Vera Meronowa, in de rol van Thea; Bernstein werd gerepresenteerd door *la Rafale*, Bataille door *la Femme nue*, Flers en de Caillevet door *l'Amour veille*.

In denzelfden schouwburg geeft het Artistentheater uit Moskou jaarlijks gastvoorstellingen; aan dit gezelschap had Maeterlinck dit jaar de première van zijn *Oiseau bleu* toevertrouwd; verder gaf het de *Drie Zusters* van Tcheckow

en Gogol's *Revisor*, te Amsterdam door het Ned. Tooneel vertoond.

Het Nieuwe Theater schijnt zijn succes in hoofdzaak te danken te hebben aan Leonid Andrejew, wiens stuk *de Dagen van ons leven* een prachtige milieuschildering schijnt te bevatten. Verder ging daar nog *De Witte Raaf* van Tschirikow.

Groot succes had het Petersburger theater met een drama van Juschkewitsch *de Koning*, wel te onderscheiden van het successtuk der Parijsche Variétés. De »koning« is hier een rijke joodsche molenaar, een self-made man, vroeger arbeider, nu de bloedzuiger van zijn arbeiders.

In hetzelfde genre (altijd milieu-schildering) was een stuk van Liebermann *Clubgecupel*, dat een even onverkwikkelijke sfeer in het licht stelt als het daarop volgende stuk van Jaschinski *De Liedjeszanger Glaschka*. In denzelfden schouwburg is ook een tooneelbewerking gegeven van Tolstoi's *Opstanding*, doch niet van de hand van Bataille (zooals ten onzent bekend) maar bewerkt door een Rus, Jewdokimow, terwijl een voorstelling van Schiller's *Räuber* veel succes had. Deze schouwburg is echter gesloten; de directie zoekt een ander gebouw, zoo mogelijk meer in het centrum der stad.

Het Passage-Theater oefende groote aantrekkingskracht uit door de aanwezigheid der beide broeders Robert en Raphael Adelheim. De eerste speelt in ouderwetschen trant de »grooten rollen« als Hamlet, Othello, Kean, Karl Moor, Uriel Acosta; zijn broeder Raphael speelt de rollen van Shylock, Jago, Svengali, welke ten laatste meer in de lijn van den marqué liggen.

Het ensemble dat deze twee »sterren« omgeeft, moet vrijwel minderwaardig zijn.

In de »Kamerspel« van Sukennikow, een soort Intimes Theater, werd onder andere Heyermans *Ghetto* gegeven dat echter niet insloeg, waarschijnlijk ten gevolge van onvoldoende bezetting.

In het Volkstheater worden afwisselend opera's en volkstukken gegeven; van de laatste had vooral het nationale drama *Sebastopol* succes, inzonderheid door de mise en scène, waarbij o.a. het slagveld door de Poltawa ten toonele wordt gebracht.

Een belangrijke plaats in de tooneelwereld neemt het Fransche Hoftheater in; dat op Staatskosten onderhouden wordt en waar een Fransch gezelschap speelt met afwisselende gasten uit Parijs. In vroegere jaren was daar een tijd lang Worms, de thans in ruste levende sociétaire van het Théâtre Français; later Gémier en zijn echtgenootte Andrée Mégard, Guitry, Jeanne Thomassin, Léonie Yahme, Jeanne Robinne, die thans aan het huis van Molière is verbonden. In het laatste seizoen speelde er o.a. Jean Kemm (van het Théâtre Sarah Bernhardt), Madeleine Doley en de beeldschoone Henriette Roggers (van het Gymnase).

Bataille's *Femme nue* had hier weder succes, en niet minder de boulevard-stukken als Capus' *Passagères* en *le Bourgeon* van Feydeau.

Zeer lichten kost zoowel van inheemschen als van Franschen en Duitschen oorsprong geeft het Newsky Farce-Theater, terwijl eindelijk in dit jaar

nog een eigenaardige schouwburg is geopend die den naam draagt van »Vroolijk Tooneel voor groote kinderen«. Daar worden operetten, arlequinades en parodiën gegeven onder leiding van zekeren heer Kommissarschewski. Deze heeft eene in Rusland beroemde zuster, die tot voor korten tijd te St. Petersburg groote rollen als Nora, Magda, Hedda, Gabler, speelde en een kunstenaress van beteekenis moet zijn. De »Russische Duse« zooals Vera Kommissarschewskaja genoemd wordt, onderneemt thans een tournée in het Oosten.

INGEZONDEN.

De oorsprong van het Armengeld in Frankrijk.

Naar aanleiding van het door de Parijzer Schouwburgdirecteuren genomen besluit, het armengeld in het vervolg door het publiek te doen betalen in den vorm eener procentsgewijze verhooging der entrée-prijzen, is het wellicht van belang aan te teekenen, wat de «Histoire de la Ville de Paris» dienaangaande vermeldt.

In den regel heeft men gemeend, dat het verband tusschen armenverzorging en schouwburgbezoek niet ouder is dan één eeuw, doch in Frankrijk bestond het reeds drie en een halve eeuw. Het werd namelijk ingesteld bij een parlements-acte van het jaar 1541, onder de volgende bewoording: «pour indemniser les pauvres de la »grande diminution, qu'avaient soufferte les aumônes »depuis l'établissement des théâtres.»

Het schijnt, dat heel in den beginne voor een bezoek aan den schouwburg niet betaald werd. Dit is voorzeker niet goed te begrijpen, daar, al waren zij, die de vertooning van passiespelen op het getouw zetten, meestal geestelijken of magistraten, aan elke voorstelling kosten waren verbonden. Toen men er dus toe overging een toegangsprijs te heffen werd hieraan wel gewillig voldaan, doch het door 't publiek aldus geofferde dadelijk bezuinigd op de rubriek «giften aan de armen». De directies hadden er echter geen groot voordeel bij, eigenlijk geen ander dan dat zij de verplichte uitkeering niet uit eigen zak hadden bij te passen.

De toeloop werd er niet door verbeterd, want men vergete niet, dat «de spelen» in den regel plaats vonden in de open lucht, op een plein of aan het einde eener straat, zoodat er voor de kijkgraage menigte gelegenheid te over was, om van de voorstelling te genieten, zonder in de afgesloten ruimte te worden toegelaten. Wel werd een beroep gedaan op den weldadigheidszin dezer toeschouwers, die daaraan gewillig gehoor gaven, omdat het eigenbelang werd geprikkeld door de samenbrenging van een groot aantal personen en geveild door de gelegenheid een goed voorbeeld te geven aan een omgeving, waarin men geerd wenschte te zijn.

't Was onder de regeering van Karel VI, dat de besturende leden der Passiespelen vergunning kregen in het publiek voorstellingen te geven en

daarbij een toegangsprijs te heffen ter bestrijding der gemaakte kosten. De «lettre patente» luidde dan ook: «S'ils jouaient publiquement et en commun, ce serait au profit d'icelle confrérie.» Men begon met een «demi-teston»¹⁾ per persoon te vragen en daarna 4 stuivers. Turlupin²⁾ aan de Porte St. Jacques vroeg 2 stuivers 6 deniers³⁾. Molière vroeg 10 sous voor een parterre-plaats.

Sedert werden de prijzen gaandeweg verhoogd ten voordeele der weeshuizen.

Was het armengeld dus feitelijk in 1541 vrij ingesteld, twee eeuwen later (arrest van 17 Juni 1757) werd het vertooningsrecht bepaald op $\frac{3}{5}$ van het vierde deel, of het $\frac{1}{9}$ van het geheel, zonder eenigen aftrek, ten voordeele van het «Hôpital général» en $\frac{1}{10}$ voor het «Hôtel Dieu», na aftrek van 300 livres voor de kosten der voorstelling.

Deze en de vorige belastingen van dezen aard lokten — mirabile dictu! — nooit eenig protest uit.

Toen de «Comédiens français», 18 April 1689, van de rue Guénégaud naar de rue Fossés-Saint-Germain verhuisden, beloofden zij, uit zichzelf en vrijwillig, alle maanden een zekere som te bestemmen voor de kloosters en voor de armste gods-

1) Een zilvermunt uit den tijd van Lodewijk XII, met het kopstuk des konings.

2) Bijnaam van Henri Legrand, onder de regeering van Lodewijk XIII, acteur aan het Théâtre de Bourgogne, een grappenmaker, door geestelooze en gemeene aardigheden bekend.

3) Pasmant ter waarde van $\frac{1}{12}$ sou.

dienstige gemeenten van Parijs. De Franciskanermonniken waren de eerste bevoorreedden, doch werden dra gevolgd door de Minnebroeders- en Augustiner-orde.

Den 25^{en} Februari 1699 verhoogde een regeeringsbesluit het recht der armen met $\frac{1}{6}$, ten voordeele der verpleegden in het Hôpital Général; — een parterreplaats werd toen op 18 sous gesteld. Een volgend dekreet bepaalde, dat dit zesde zonder eenigen aftrek moest worden uitgekeerd, en in Februari 1716 werd het cijfer opnieuw verhoogd met $\frac{1}{9}$ ten voordeele van het «Hôtel Dieu», waardoor het parterre per plaats 20 sous gold en de andere plaatsen in evenredigheid. Ook deze verhooging werd door het publiek zonder tegenspraak aangenomen.

Per besluit van 7 nivôse (21 Dec.—20 Jan.) jaar 4 werden alle schouwburgten te Parijs en in de provincies verzocht maandelijks een voorstelling te geven ten bate van de algemeene armen. Het volgende jaar, werd (7 Februari, jaar 5) wettelijk bepaald dat, gedurende 6 maanden, de toegangsprijs met $\frac{1}{10}$ per franc verhoogd werd, ten voordeele van de noodlijdenden buiten de gasthuizen. De aangegeven tijd werd door opvolgende dekreten tot in het oneindige verlengd en de schouwburgdirecties vonden daarin aanleiding de prijzen der plaatsen evenredig te verhoogen, wat ten slotte een niet onbelangrijke bate aan de ondernemingen bracht.

In deze wordt dus ook bewezen, dat er niets nieuws onder de zon is.

ADVERTENTIËN.

HY TREKT AAN 'T LANGSTE EIND!

DIE KREYMBORG'S

KLEEDING

DRAAGT!

A. KREYMBORG & Co.

Hofleveranciers.

Modernste en grootste etablissementen voor

HEEREN- en JONGENSKLEEDING

gemaakt en op maat.

AMSTERDAM, Leidschestraat h. Heerengracht.
 „ 1e v. Swindenstraat 29/31.
 UTRECHT, Mariaplaats 3.
 LEIDEN, Botermarkt 19.
 ROTTERDAM, Binnenweg h. Eendrachtstraat.
 MAASTRICHT, Grootte Straat h. Spilstraat.

Combinatiemagazijnen op alle grootere provincieplaatsen.

P. BLAD
 STEMMEN · PER · KEER
 EN · PER · ABONNEMENT.
PIANOS
 TELEFOON: 1904
UTRECHT NACHTEGAAL
 STRAAT 54

RELIEF-PAPIER STEMPEL

WAPENS tot de
 fijnste uitvoering.

RHAMNAGAR K & H

regelt op de meest gemakkelijke en pijnlooze manier den stoelgang en is, wjl smakeloos, ook voor kinderen aan te bevelen.

Prijs per $\frac{1}{1}$ carton f 1.30 en per $\frac{1}{2}$ carton f 0.70.

Fabrikanten: KRAEPELIEN & HOLM,
 Apothekers-Hofleveranciers, Zeist.

AUTO'S

SPECIAAL VOOR HET VERVOER VAN
 ZIEKEN, HERSTELLENDEN EN
 - - RUSTBEHOEVENDEN - -
 NAAR ALLE PLAATSEN IN HET
 - BINNEN- EN BUITENLAND. -

Telefoon 1392. - - - Dr. C. W. A. ESSERS.

Telegram-adres: Essers, Voorburgwal, AMSTERDAM.

Costuum-Magazijn

GEVESTIGD 1866

A. SERNÉ & ZONN,

56 Groeneburgwal 56,

Telefoon 5954.

Maison de Coiffure.
ROBERT BERK

Coiffeur diplômé

Korte Jansstraat 12 — Utrecht.

Telefoon 1162.

Coiffures - Postiches - Manicure - Grimage.

J. N. MULDER

COSTUMIER,

Breedstraat 50, UTRECHT,

heeft de meest uitgebreide collectie
COSTUMES voor:

HISTORISCHE OPTOCHTEN,
 TABLEAUX VIVANTS,
 GECOSTUMEERDE BALS,
 TOONEELVOORSTELLINGEN
 enz. enz.

De Costumes worden alle in
 eigen ateliers vervaardigd vol-
 gens de oorspronkelijke modellen.

Groote sorteering in Uniformen
 van alle landen.

Abonneert U op
HET TOONEEL.

Firma A. J. VAN DER STEUR

HEEREN- EN DAMES KLEEDERMAKERIJ

48, GROOTE HOUTSTRAAT 48 = = = HAARLEM.

Telefoon Interc. 477.

Galakleding, Civielkleding, Automobiëlkleeding, Sportkleding,
 Livreien, Amazones, enz.

Elken Dinsdag te 's-Gravenhage.

Elken Woensdag van 2—4 uur Bible-Hôtel te Amsterdam.

Bekroond met Gouden Medaille voor Sportkleding Tentoonstelling Amsterdam Sept. 1905.

HET TOONEEL

ORGAAN VAN HET NEDERLANDSCH TOONEELVERBOND

* * * VERSCHIJNT 'S ZATERDAGS OM DE VEERTIEN DAGEN * * *

REDACTEUR: MR. DR. C. A. VAILLANT * * * ADMINISTRATIE: FILIAAL

BOEK- EN KUNSTDRUKKERIJ ^{v/h} ROELOFFZEN-HÜBNER EN VAN SANTEN

* * * * * ROKIN 29, AMSTERDAM * * * * *

DE LEDEN VAN HET NEDERLANDSCH TOONEELVERBOND
ONTVANGEN DIT BLAD GRATIS, FRANCO PER POST. HET
LIDMAATSCHAP VAN HET VERBOND KOST / 5.— PER JAAR.

ABONNEMENTSPRIJS VOOR NIET-LEDEN VAN HET VERBOND
/ 2.50 PER JAARGANG VAN 19 NUMMERS. FRANCO PER POST
VOOR BELGIË, INDIË EN HET VERDERE BUITENLAND / 2.90.

Wat voor de Redactie bestemd is te adres-
seeren aan den Redacteur, Heerengracht 211
te Amsterdam.

INHOUD: Berichten en Mededeelingen. — A. v. R.: Rot-
terdamsche Brieven. XII. — F. Smit Kleine: Mevrouw Maeter-
linck over de voorbereiding van „Macbeth”. — C. A. V.:
Henry Bataille, Le Scandale. — H. R.: Brieven uit München.

Berichten en Mededeelingen.

De Algemeene Nederlandsche Bond „Vrede
door Recht” heeft besloten, zijn doel (dat men
in het kort omschrijven kan als: het bevorderen
van den vrede en het voorkomen van den oorlog
door het ingang verschaffen van het denkbeeld
om de tusschen de natiën voorkomende geschillen
op te lossen door arbitrage) nader te komen, door
het uitschrijven van een *prijzsvraag*.

Verlangd wordt een tooneelstuk, tot opvoering
geschikt, dat tot het boven kortelijks aangegeven
doel — in den uitgebreidsten zin genomen —
nader brengen kan. De Bond gaat uit van de
gedachte, de mededingers zooveel mogelijk vrij
te laten in de wijze, waarop zij hun onderwerp
behandelen willen, 't zij dat zij de tragische zijde
van den oorlog in aangrijpenden vorm ten toonee-
le willen brengen, 't zij dat zij op satirische wijze
den „gewapenden vrede” van onzen tijd willen
hekelen, 't zij dat zij de ellende in het licht willen
stellen, die de oorlog brengt over het huisgezin,
of hoe dan ook.

De eenige voorwaarden door den Bond gesteld,
zijn de volgende:

1. Het stuk mag geen verdediging bevatten
van het anti-militairisme en geen aanstoot geven,
noch uit het oogpunt van moraliteit, noch uit dat
van den Godsdienst, zoodat alle gezindten het
gelijkelijk op prijs zullen kunnen stellen.

2. Het stuk zal — gespeeld — minstens één
uur en hoogstens een normalen speelavond mogen
duren; omtrent het aantal bedrijven wordt geen
voorschrift gegeven.

3. De Bond behoudt zich het recht voor op
eerste opvoering van het bekroonde stuk en boven-
dien op 4 latere voorstellingen, telkens op tijd
en wijze als door den Bond te bepalen.

Ieder lid van het Tooneelverbond brenge
dit jaar één nieuw lid aan!

4. Het recht van vertaling en opvoering van
het bekroonde stuk in den vreemde blijft voor-
behouden aan den Bond.

Voor het bekroonde werk wordt een prijs van
/ 500.— beschikbaar gesteld.

De Bond wekt alle Nederlandsche tooneelschrij-
vers, zoo in ons vaderland als daarbuiten op tot
mededinging, ook in het belang van de goede
zaak, die beoogd wordt.

Zoowel de stof, zoo vatbaar voor verschillende
behandeling, als het ruime der gestelde voor-
waarden, waarborgen vrijheid van gedachtengang
en uitwerking, zoo onontbeerlijk tot het scheppen
van een kunstwerk!

De handschriften (van een andere hand dan
die van den auteur) zullen voorzien moeten zijn
van een teeken of spreuk, te herhalen op de
buitenzijde van een daarbij gesloten verzegeld
briefje, aangevende naam en adres van den auteur.
Een en ander toe te zenden aan het adres van
den voorzitter te 's Gravenhage.

De uiterste termijn van inzending is bepaald
op 1 Maart 1911. Niet bekroonde stukken wor-
den, mèt het verzegelde naambriefje, teruggegeven.

Op verzoek van den Bond heeft zich eene
Commissie van beoordeeling gevormd, bestaande
uit: Mevrouw Betty Holtrop—Van Gelder, Mr.
P. W. de Koning, Willem Royaards en Mr. J.
van Schevichaven, onder Voorzitterschap van Mr.
M. de Pinto, tevens voorzitter van den Bond.

ROTTERDAMSCH E BRIEVEN.

XII.

Groote Schouwburg.

MARIETTE. Blijspel in 2 be-
drijven van Giacinto Gallina.
DE GEZELLIN. Tooneelspel in 1
bedrijf van Arthur Schnitzler.
EEN FLORENTIJSCH E TRAGEDIE.
Poëtisch drama in 1 bedrijf
van Oscar Wilde.

Dat is wel iets uit den goeden ouden tijd, zoo'n
„Spectacle Coupé”; de toeschouwers krijgen véél

voor hun geld en „voor elck wat wils”. Het was in meer dan één opzicht een waagstuk voor de directie van het Rotterdamsche Tooneelgezelschap; een waagstuk dat echter goed gelukt is, want het is een avond van succes geworden.

Laat ik met het voornaamste beginnen en op eigen gezag het programma dus omdraaien.

Een Florentijnsche tragedie is een triumph geworden voor de hoofdpersoon, de heer F. H. Tartaud; zijn Simone was een artistieke daad van beteekenis, waarmee hij getoond heeft, een artist te zijn van het zuiverste water.

De simpele inhoud van het stuk zij hier even meegedeeld.

Simone, een koopman-in-alles, is niet bijzonder gelukkig met zijn vrouw Bianca, hij is haar te ruw en te onbeduidend.

Bianca wordt opvallend het hof gemaakt door Guido Bardi, een edelman; terwijl zij weinig vermoeden dat die domme Simone van hun verhouding afweet, is deze volkomen er van op de hoogte, en weet ten slotte door zijn ironische en tartende uitdagingen Bardi tot een tweegevecht te dwingen, dat eindigt in een worstelpartij waarin Simone Bardi worst.

„Waarom heb je me nooit gezegd dat je zoo sterk was?” vraagt Bianca.

„Waarom heb je me nooit gezegd, dat je zoo mooi was?” antwoord Simone, en met een hartschietelijke omhelzing eindigt het fragmentarisch drama.

In dit stuk — uitmuntend vertaald door Dr. K. H. de Raaf, heeft Tartaud spel doen zien, dat deed denken aan Bouwmeester op z'n best, maar fijner en nobeler van opvatting.

In dictie, in plastiek vooral gaf Tartaud voortdurend heel veel moois te zien en te hooren; zijn stembuigingen, zijn wèloverlegde nuances, zijn grime, kortom alles bestempelden het geheel tot een creatie, die wel tot het beste behoort wat ooit deze verdienstelijke acteur te zien heeft gegeven.

Minder gelukkig was de heer Cor v. d. Lugt—Melsert; zijn verzen-zeggen leek naar niets; er kwamen onverstaanbare, sissende en krakende geluiden te voorschijn; de heer Van der Lugt hoede zich toch vooral voor te snel spreken en lette eens wat meer op de uitgangen der woorden!

Mevrouw Tartaud had weinig te doen; haar spel bepaalde zich dan ook hoofdzakelijk tot mooie standen en prachtige gelaats-expressie; de regie en tooneelverzorging van het drama waren te roemen, alleen zou een weinig meer licht wenschelijk zijn; het was nu te donker.

* * *

No. 2 van het programma bracht een fijn gedacht, uiterst knap geschreven tooneelspel van Arthur Schnitzler.

Professor Robert Pilgram heeft zijn veel jongere vrouw naar het kerkhof gebracht; zijn opvallende kalmte en gelatenheid wordt door deelnemende vrienden versleten voor komedie, of vindt volgens hen zijn oorzaak daarin, dat hij niet van haar gehouden heeft.

Al spoedig komen we de ware oorzaak te weten, door dat een vriendin van zijn overleden echtgenoot, Olga Merholm hem komt verzoeken, eenige brieven van haar (Olga), die compromitterend zijn, te willen teruggeven.

Professor Pilgram zegt te weten dat die brieven niet Olga betreffen, doch zijn vrouw; hij weet alles; dat ze niet van hem hield, doch haar liefde geschonken had aan zijn assistent Dr. Alfred Hausman, voor wie haar dood veel ontzettender moet zijn dan voor hem! Hij had haar zoo graag de vrijheid terug gegeven als ze die gevraagd had!

Als Dr. Hausman — die zijn vacantie nu plotseling onderbroken heeft — thuis komt, en hem stilzwijgend vol deelneming de hand drukt, hem zoo terloops verteld, dat hij zich verloofd heeft en — erger — dat 't al twee jaar eigenlijk officieus was — vallen hem de schellen van de oogen, verwijt hij hem zijn laagheid om twee jaar lang met de liefde van zijn vrouw gespeeld te hebben, en wijst hem de deur!

Nu heeft hij diep medelijden met zijn vrouw, waarvan echter weinig overblijft, als Olga hem mededeelt, dat zijn vrouw alles van de verloving afwist....

Hiermee verdwijnt ook de laatste illusie van den professor.

In dit stuk komt feitelijk één rol van beteekenis; die van professor Pilgram.

Den heer Faassen is het niet gelukt een aanemelijk figuur ervan te maken; hij deed te zeurig en te lijmerig, zoodat de gedachte onwillekeurig opkwam, dat zijn vrouw groot gelijk had met elders haar plezier te zoeken; en dat was allerminst de bedoeling van den schrijver.

Hij deed te oud en te stumperig.

Mevrouw Van Eijdsden, als Olga Merholm, was daarentegen voortreffelijk; bijzonder mooi van soberheid was haar begroeting van Dr. Hausman.

Dr. Hausman — een klein maar fijn rolletje — werd bijzonder goed door den Heer Morrien vertolkt.

Ten slotte een opmerking aan hot adres van den vertaler: Waarom „Die Gefährtin” vertaald met „de Gezellin”? „Levensgezellin”, waarover trouwens in het stuk gesproken wordt, ware m. i. toch juist geweest.

* * *

Als eerste stuk ging „Mariette”, een blijspel(?) dat mij toeschijnt hoofdzakelijk geschreven te zijn voor een ingénue, en waarin een debutante — mej. B. Wolffers — gelegenheid had alleraardigst naïef spel te geven.

Het stuk is het na-vertellen niet waard!

Ik zou — met den gouverneur, die erin komt — kunnen vragen: „Wat verstaat u onder een „blijspel”? Want dáár heeft het al bijzonder weinig van; het is een sentimenteel, water-en-melkachtig dingske, vol onwaarschijnlijkheden, met tooneelpoppen van dezelfde kwaliteit als de poppen van de „poppenkomedie”, waarmee Mariëtte ten slotte gewonnen wordt om goed te vinden dat haar mama — een weduwe — zal hertrouwen!

Juffrouw Wolffers is een leerlinge van mevrouw

Alida Tartaud, en — zonder mij aan voorspel-lingen te wagen — geloof ik wel dat zij met ijverige studie het tot iets zal brengen.

Wat zij in Mariëtte te zien heeft gegeven, houdt wel een belofte in; zij is in het bezit van een mooi orgaan, spreekt beschaafd, en beweegt zich tamelijk vrij en gemakkelijk.

Natuurlijk ontbreekt er nog veel aan; zoo moet zij het voortdurend in de handen klappen en de monotone beweginkjes van handen vouwen etc. nalaten. Maar tot nu toe kan mevrouw Tartaud met welgevallen op haar werk neerzien. De debutante had veel succes.

Van de andere medespelenden in dit stuk trad de heer G. Vrolijk als de oude, vrekkerige en verliefde Antonio op den voorgrond; hij had een uitstekenden kop gemaakt en was wél vermakelijk.

Het stuk had bij het publiek vrij veel succes, evenals de twee andere éénacters, en zoo is het een avond geworden, n'en déplaise de „Spectacle Coupé” die zeker niet tot de minste van het seizoen zal behooren.

A. v. R.

Mevrouw Maeterlinck over de voor- bereiding van „Macbeth”.

In een der laatste Nos van dit orgaan is ver-
slag gegeven van de opvoering te Saint-Wandrille, de oude abdij in het bezit van Maurice Maeter-
linck, thans (in het Zondagsbijvoegsel van den Figaro, dd. 16 October) publiceert Mevrouw Georgette Leblanc—Maeterlinck een zeer intéres-
santen brief over de voorbereiding der opvoering. Het is een soort zielkundige studie, die de wel-
bekende artiste te lezen geeft, geschreven in een taal, die de mystische schakeeringen in het karakter van Lady Macbeth, als dwaallichtjes dansend over een door zware treurwilgen omsloten moeras, doet opflikkeren. De omgeving der middeneeuwsche abdij verhoogt de gewaarwordingen harer artistieke persoonlijkheid.

— Tijdens elken jaarkring, die mij naar Saint-Wandrille bracht — schrijft Mevrouw Maeter-
linck — zweefden opnieuw de droomgestalten om en in mij, wanneer ik de groote abdijsalen doorschreed en de bouwvallen van de klooster-
stede mij kluisterden. Maar die droomen, wat waren zij anders dan lieflijke verwachtingen, die men koestert en in zijn binnenste bewaakt, gelijk men kostbaarheden pleegt te doen, die men nu eens te voorschijn haalt, dan weer opbergt en altijd liefheeft, zonder van hen een aandeel in onze werkelijkheid te vragen? Toch gaven juist de dagelijksche omstandigheden, anders vijandig aan elke droomerij, gereede aanleiding tot het verwezenlijken van den vurigsten wensch. Als met onweerstaanbaren wil drong de macht der dingen zich aan mij op. Zij eischten van mij antwoord, verdreven vrees en twijfel, dwongen mij te gehoorzamen en alle hindernis voor het doel omver te halen.

— De ligging van zalen en terrassen, die ineen-
loopen en volkomen van elkander verschillen, gaf van zelf hunne bestemming tot *décors* aan: be-

wonderenswaarde, statige wanden, die eenig waren in hunne strakheid. Op hen viel te vertrouwen, hen raadplegend was veranderlijkheid verre.

— Daarna moest het reuzendrama worden opge-
dolden dat in de ruimten zou passen als het bronzen gietsel in den gietsvorm. Een drama dat met de *décors* zou overeenkomen en zich daarin zou voegen, ten einde den beschouwer een, wel is waar, zeldzame, doch gemakkelijke verplaatsing mogelijk te maken.

— Men heeft hoog opgegeven van het hinderlijke dat die verplaatsing zou meëbrengen. Men leit voornamelijk nadruk op het gemis aan atmosfeer, dat daardoor zou gevoeld worden, zoodat de geheime bekoring van het tooneel naar de zaal met hare sympathische en geestdriftige aandoeningen, juist door de beweeglijkheid van den toeschouwer zou verloren gaan. —

Niets van dat alles is gevoeld en de illusie bij den toeschouwer is door het doen van enkele stappen van de eene zaal naar de andere of langs een eerste terras op een tweede niet verbroken.

* * *

Welk geweldig drama zou echter in den midden-
eeuwschen bouwval worden afgespeeld? Mevrouw Maeterlinck zegt ons in kunstvol proza de inner-
lijke redenen, die tot de keus van „Macbeth”, in nadichting door haren echtgenoot, hebben gedrongen.

En nu is het een letterkundige bloemhof, die opengaat, als zij ons de zielsaandoening doet na-
geuren bij het allengs dichter naderen van haar ideaal. De termen, waarin zij zich nu uit, zijn herauten van een woorden-ridderstoet, blinkend en tintelend in de sombere klooster-natuur, waar zij hare tragische herschepping van Lady Macbeth ziet aandonkeren.

„... de tooneelen openden zich in dezelfde orde, met dezelfde volkomen harmonie: het ban-
ket, de geestverschijningen, de spoken, de slaap-
wandel, alles was mogelijk en ik kon niet stil-
zwijgen over de eenstemmigheid van het oord en het treurspel Macbeth, waarin de natuur van landschap en woud, van planten en dieren, waarin het geweld der geheimzinnigheid een zoo over-
wegende rol spelen, dat al die krachten een koor vormen, in grouwel dat der Erynijen van Aeschylus overtreffend. Zelfs vond ik een bijzonder aan-
knoopingspunt tusschen de bloedige tragedie en de klooster-vreedzaamheid der abdij, waar in slui-
mer is gezonken: de dramatische, fiere, aangrij-
pende historie van Saint-Wandrille, als in een aadlaarshorst van eerbiedwaardige middeneeuwsch-
heid.” —

Verpletterend zwijgen, geweldige muren, waar-
tusschen nog de sporen van een kloostergang kringen, onderaardsche gewelven, die telkens verdonkeren, blanke, onafzienbare portalen en een kathedraal, die gescheurd werd in flarden van puin... hier was de gothische forteres en het klooster tegelijk. „Le terrible drame de *Macbeth* pouvait seul vivre à l'aise dans ce décor terrifiant.”

* * *

Dit dan zijn de gewaarwordingen door het *décor* der geweldige natuur van de abdij Saint-Wandrille gewekt, nu de geweldige heugenis aan Macbeth zich deed gelden op een kunstenaars-brein.

Doch de tekst zelf? En de rol van Lady Macbeth? Mevrouw Maeterlinck is met de versie van François-Victor Hugo wél ingenomen, doch voor haar doel meent zij allereerst op *haren* dichter, haren kunstgenoot, haren echtvriend te moeten vertrouwen. En nu ontstond tusschen beide kunstenaars een misschien éénige samenwerking, waarbij tot in de innigste vezelen van Shakespeare's genie wordt doorgedrongen, ten einde het vermogen der taal te kneden tot in de fijnste schakeeringen van de innerlijke bedoeling.

„Chaque jour, dans l'admirable paix de la forêt de Saint-Wandrille, nous travaillons. Maeterlinck lit une phrase en la construisant selon la forme française, puis il la reedit en déchirant le vêtement français qui ne lui va pas, et déjà elle me fait tressaillir; elle apparaît à peine, mais au delà de la forme, de l'autre côté du mot.”

„Wanneer ik tot een tekstgedeelte nader, dat het vuur der bewondering aanblaast, ben ik als iemand die de duisternis van een tooverpaleis gaat binnendringen, zonder dat hij nog veel kan onderscheiden en die nu wacht, beweegloos wacht op de komst van het licht.

„Dat schijnsel nadert allengs, en allengs ook treden de vormen der dingen te voorschijn, ontwaart men de schoonheden totdat men eindelijk verblind wordt door schittering.” —

Dit wat de samenwerking betreft.

En nu de rol? Wie het proza van Paul de Saint Victor kent, weet hoe deze taal-colorist in zijn: „Deux Masques” ook hel verlichte Shakespeareaansche aquarellen toont, waarin de figuur van Lady Macbeth aldus is geboort: Lady Macbeth vult haar echtgenoot aan. Te vergeefs zou men in de wereld der klassieken, één vrouw van haar gestalte zoeken. Medea en Clytemnestra zijn verwijfde personen bij háár, het geduchte manwijf. Zij brengt in de misdaad een wilde geestdriftigheid. Zij is niet ongelijk aan een dier priesteressen van de Druïden, die de gevangenen op den blooten steen van het outer worgden en die zwart gesluierd, met in den wind zwierenden hairlok, in de hand een toorts, tusschen de rangen der Celtische krijgers ijden, verwenschingen uitbrakend. Haar trap van ondeugd stijgt tot het plechtige van een menschenoffers vergenden eeredienst. (Sa scéiératesse a la solennité d'un sacerdoce homicide).

Herinnert men zich de ijl-teere heldinnen in Maeterlinck's tooneelstukken, dan begrijpt men, zelfs vóór dat Mevrouw Maeterlinck ze sprak, deze woorden volkomen:

„Ik moet bekennen dat ik er niet bijster op gesteld was de woest-wreede Lady Macbeth te spelen. Ware ik ook niet door een machtiger drijfveer dan mijn eigenbelang aangezet — dan had ik zeker mij achter de ondankbaarheid der taak verscholen. Maeterlinck heeft mij verwend nu hij mij heldinnen liet zien, geheel overeenkomend met mijne innerlijke beelden van liefde en schoonheid. Daar ik deze vertolkend, als van

zelf ze begon lief te hebben, heb ik een poos mij onaangenaam gestemd gevoeld, nu ik een zoo verschrikkelijke vrouw als Lady Macbeth in mijn ziel zou moeten herbergen. Maar ook daarin is het genie van Shakespeare mij ter hulp gekomen en mijn weezin is spoedig bedaard.” —

De lezers van den *Figaro* zullen er nog menige belangwekkende bijzonderheid uit vernemen, doch allereerst de mystische bekoring ondergaan van het proza der briefschrijfster.

F. SMIT KLEINE.

Henry Bataille, Le Scandale.

„Les pièces de M. Henry Bataille éveillent „toutes sortes d'impressions, excepté l'indifférence. Ce sont de jolies laides; je veux dire que la „beauté n'en est presque jamais parfaite; elles vous „irritent, vous déconcertent, vous ravissent a la „fois.” Toen Ad. Brisson dit oordeel uitsprak over Bataille, had van dezen noch Poliche, noch la Femme Nue nog het voetlicht gezien; het lot van deze beide stukken heeft intusschen de uitspraak van den lundiste van den Temps bevestigd. Inzonderheid bij het laatste werk dat behalve in Frankrijk ook in Duitschland en Nederland is opgevoerd, kwamen de verschillen in waardeering sterk aan het licht. In den vorigen jaargang vermeldde ik hier uitvoerig o. a. het oordeel van den bekenden criticus Alfred Polgar, die de Nackte Frau duchtig onder handen nam.

Het jongste tooneelstuk van Bataille, *le Scandale*, heeft ook reeds verschillende pennen in beweging gebracht en ook weder zeer uiteenlopende beoordeeling gevonden. Bij de Parijsche dagbladders had het bij de générale een uitbundig succes; ook Paul Flat in de Revue Bleue en Austruy in de Nouvelle Revue steken de loftrumpet; daarentegen heeft het voor den gezaghebbenden criticus van de Revue des Deux Mondes, den nieuwen académicien René Doumic, de waarde van een fait divers, voor het tooneel pasklaar gemaakt, niets meer. Een Duitsch beoordeelaar noemt het „eines jener abgestandenen Clichéstüchle die von „erfolgreichen Autoren nur der Tantiemen halber „fabriziert werden, und es wirklich nicht verdienen, „durch die Uebersetzungsagenturen dem Ausland „aufgedrängt zu werden.”

Welke partij heeft gelijk? Beschouwen wij het stuk van naderbij.

Het echtpaar Férioul doet een zomerkuur te Luchon. Dit geeft den auteur al aanstonds de gelegenheid een amusante vertooning van het mondaine leven in de zeer mondaine badplaats ten tooneele te brengen, en daarin kan een belangrijke factor voor succes gelegen zijn.

De titel van het stuk is reeds een speculatie op den smaak van het public boulevardier; Bataille is van dergelijke speculatie niet afkeerig; het was chercher midi à quatorze heures, de sentimenteele geschiedenis van Loulou te doopen met den naam la Femme Nue, waarbij de schrijver eenvoudig bedoelde een zekere ongezone nieuwsgierigheid te prikkelen.

Le Scandale is een reclame van hetzelfde allooï; het is als roept de auteur het publiek toe: weest niet bang voor een pièce à thèse of een pièce à idées, die vindt ge in de kramen van mijn buurlieden; hier is de echte, onvervalsche kost naar uw smaak, een pikant schandaaltje uit de groote wereld, un plat savoureux, savamment préparé selon le goût du client!

En als de gourmets in hun fauteuils gezeten zijn gaat het scherm op over een decor waarmede de meerderheid familiaar is.

De plaats der handeling wordt omschreven als volgt:

„Le jardin du casino à Luchon, le soir d'une fête de fleurs, autour d'une pelouse et d'un petit bassin avec jet d'eau. On voit le jet d'eau bouillonner. Les pelouses sont illuminées, du premier plan au dernier, par de petits lampions tricolores posés à même sur l'herbe et les lueurs des illuminations du casino tout proche. Au lever du rideau, une retraite aux flambeaux passe bruyamment; torches et tambours. Le cortège a refoulé un groupe de promeneurs; Maurice Férioul, Jeannetier et Grüz.”

Ziezoo, in dit keurig milieu zijn de boulevardiers thuis. De dialoog begint en is eveneens al dadelijk op den diapason van het auditorium: men spreekt over het baccara en over de vrouwen; een paar cocottes tronen Jeannetier mede naar de speelzaal. Dan komt het drama op het tapijt. Mevrouw Férioul die de maîtresse blijkt te zijn van den mooien Italiaan Artanezzo. De opzet van het stuk laat ons geen oogenblik in twijfel omtrent zijn aard; wij staan tegenover een onvervalscht ouderwetsch echtbreukdrama. Bataille stelt ons aanstonds voor het brutale feit: het overspel van Charlotte Férioul met den Italiaan, en in het geheele exposé van het eerste bedrijf wordt ons de situatie met geen enkel woord gemotiveerd. Te vergeefs vragen we naar het hoe en waarom; van de evolutie die de echtgenoot van Férioul, den maire van Magagnosc, tot een overspelige heeft gemaakt, wordt ons niets opgehelderd.

We hooren alleen, dat Charlotte niet opgehouden heeft van haar man te houden en dat ze een coup de tête deed door zich plomverloren te werpen in de armen van den minnaar, den beau mâle. Het wordt ons duidelijk, dat we dus van den schrijver waarschijnlijk geen zielkundige ontleding, geen karakterschildering te verwachten hebben, maar eenvoudig de dramatisering van een gemengd bericht. Het slot van het eerste bedrijf bevestigt de vooronderstelling; we zien den mooien Italiaan zich door een list meester maken van een ring van zijn maîtresse om daarmede zijn crediet tegenover zijn schuldeischers, en vooral tegenover den juwelier Herschen, op te houden; we weten waaraan we ons hebben te houden: Artanezzo is een vulgaire rasta, het in hooge mate onbelangrijke badplaats-type, Charlotte is zijn tot nu toe even onbelangrijk slachtoffer.

De zwarte Artanezzo blijkt inderdaad wel te zijn de oplichter die hij reeds in de eerste acte scheen te wezen; hij heeft niet alleen Charlotte's ring verkocht, maar hij heeft bij den juwelier

Herschen achtereenvolgens verschillende malen geldopnemingen gedaan op naam van Mevrouw Férioul, hij heeft haar vervolgd met zijn minnebrieven en daarbij de gelegenheid niet laten voorbijgaan om haar geld te vragen. Zij is nu weder thuis met haren man in de omstreken van Grasse, en verneemt op zekeren dag, dat Artanezzo aan Férioul zijn aanstaand bezoek heeft aangekondigd.

Groote ontsteltenis; want Mevr. Férioul denkt dat hij de kroon op zijn werk komt zetten en een poging tot chantage wil komen doen bij haar echtgenoot. Maar het loopt anders; 's mans visite heeft alleen ten doel de gelegenheid te zoeken (die hij ook vindt) om zijn gedrag tegenover Charlotte te disculpeeren. Hij beweert haar oprecht te hebben bemind en slechts noode een schurk te zijn geworden, door financieelen nood gedreven. Hij geeft de in zijn bezit zijnde brieven terug. Mevr. F., die hem eerst door den procureur de la République wilde doen arresteeren, krijgt erg medelijden met hem, ze gelooft den avonturier, en de schrijver schijnt met alle geweld te verlangen dat wij 't ook zullen gelooven.

Nu heeft Charlotte haar brieven terug. Artanezzo is weg en het avontuurtje schijnt uit te zijn. Toch niet; in het derde bedrijf blijkt het muisje een staartje te hebben. Wat is er gebeurd? De juwelier Herschen heeft te Parijs een klacht ingediend wegens oplichting tegen Artanezzo, die op naam van Mevr. Férioul geldopnemingen zou hebben gedaan. Zij is nu gedagvaard als getuige in deze strafzaak. Wat te doen? „Cruelle enigme” zou Paul Bourget zeggen. Gaat ze niet naar Parijs, dan wordt de arme Artanezzo (we bespeuren nu waarom de schrijver onzen weezin tegen het individu heeft getracht te overwinnen) veroordeeld. Gaat ze wel, dan kan ze hem redden door de opdracht der geldopnemingen als waar te erkennen; daarmede vervalt het voornaam element van het strafbaar feit, en de mooie Italiaan zal worden vrijgesproken.

Ze kan dan met haar bruidschat den juwelier betalen, en het zaakje is uit. Bovendien, hoe zou ze kunnen wegblijven? Want er is nog altijd een zeker art. 304 van den Code d'Instruction Criminelle, dat straf bedreigt tegen het wegblijven van getuigen. Men zou zoo zeggen, dat bedoeld artikel zelf het middel aan de hand doet om van de reis naar Parijs te worden ontslagen, een certificaat de maladie, en dat Charlotte van den haar zeer bevrienden dokter Jeannetier allicht een geneeskundige verklaring had kunnen krijgen die haar wegblijven zou legitimeeren; dat zou ook wel den toets der kritiek niet hebben kunnen doorstaan, maar in de gegeven omstandigheden ware het misschien begrijpelijk geweest. Doch tooneelschrijvers matigen zich het recht aan, wetsartikelen te negeren die in hun kraam niet te pas komen en die hun dramatischen opzet overhoop zouden werpen.

Charlotte gaat naar Parijs onder voorwendsel van door haar zieke moeder te zijn geroepen.

En nu begint het tweede deel van het drama. Tot nog toe was het Artanezzo-avontuur een geheim gebleven voor den bedrogen echtgenoot;

Férioul ontdekt nu echter den „pot aux roses”, en daarmede komen wij op een gansch ander terrein.

De vraag wordt nu deze, die al zoo talloze malen gesteld en in verschillenden zin is beantwoord; wat zal de bedrogen echtgenoot tegenover zijn vrouw doen?

De tijden van het „tue-la” zijn voorbij; Férioul vergeeft of stelt althans de komende vergiffenis in uitzicht. Om den man daartoe te bewegen, gebruikt Bataille nog een zonderling motief; hij laat uit zijn eigen verleden een geschiedenis opdoemen, die hem er aan herinnert, dat hij tegenover een andere vrouw ook eens al heel losjes met zijn verantwoordelijkheid heeft omgesprongen.

Overigens laat ons het conflict tusschen man en vrouw al even koud als de Artannezzo-historie der twee eerste bedrijven. Maar wat erkend moet worden, is, dat in het tweede deel de schrijver weder eens getoond heeft een handig fabrikant te zijn; er zijn drie tooneelen die pakkend zijn geschreven. Vooreerst een gesprek tusschen Férioul en den griffier Parizot, aan wien de bedrogen echtgenoot de waarheid omtrent de reis van zijn vrouw naar Parijs ontwingt. Ik kan mij voorstellen dat dit tooneel, dat een prachtige scène is voor de vertooners der beide rollen, het publiek in een sterke spanning zal brengen. Verder heeft Bataille een tooneel geschreven, dat aan de methode van Bernstein sterk herinnert. In een eerste opwelling van woede besluit Férioul, zijn vrouw het huis uit te jagen, en daartoe roept hij de geheele familie en de dienstboden bijeen, om hen getuigen te doen zijn van de executie. Maar als Charlotte, de lijkkleur op het gelaat, verschijnt, krijgt hij medelijden met haar en zegt dat hij allen tezamen heeft geroepen om hun te vertellen dat zijn zontje Riquet van het lycée is weggezonden, en dat hij den jongen een lesje in 't publiek heeft willen geven. Een coup de théâtre waarvan het effect subliem of ridicuul zal zijn, al naar mate het tooneel gespeeld wordt.

Eindelijk is de groote scène aan het slot, de explicatie tusschen de echtgenooten, met groote vaardigheid geschreven. Férioul heeft na rijp be raad besloten over het voorgevallene te zwijgen en zijn vrouw onkundig te laten van zijn wetenschap van haar verraad. Maar als ze samen alleen zijn, breekt de waarheid los; de man kan zijn emotie niet bedwingen en de vrouw ontdekt dat hij alles weet. Dan laten beiden het masker vallen.

Férioul. Ah, je hebt aan mij gedacht. Je bent wel lief. (*Hij wendt plotseling het hoofd af en keert zich halverwege om.*)

Charlotte. Waarom keer je je hoofd af?

Férioul. Om niets. (*Hij staat op.*)

Charlotte. Zie me aan, Marice, (*hij ziet haar aan met de oogen vol tranen*) Maurice! Maurice...

Férioul. Wat?

Hun blikken ontmoeten elkaar. Een seconde van afschuwelijke beklemming en onderzaging. Charlotte zegt zacht: Wat is er? (Hij antwoordt niet).

Charlotte (met zwakke stem) Maurice je weet...

(Férioul antwoordt niet. Hij kijkt naar den grond, plotseling daarop ziet hij zijn vrouw aan.

Charlotte ziet zijn oogen vol tranen) Je weet alles, niet waar?

(Férioul zegt altoos niets en ziet haar strak aan. Ze geeft een gil en valt voor hem neer, schreeuwende:) Dood mij! Dood mij! Laat het gedaan zijn! Dood mij, ik bid je er om, ik wil sterven!

Ik kon mij niet weerhouden dit sterke begin van het slottooneel weer te geven. Wanneer dit tooneel met juist gevoel gespeeld wordt door beschaafde en ervaren artisten, kan het niet nalaten grooten indruk te maken. Nogmaals, op den keper beschouwd, heeft het stuk voor geen cent letterkundige waarde; dat de handige dramaturg zijn publiek weer wist te pakken, is intusschen geen wonder. Hij zal het ook hier doen, indien zooals naar ik meen het voornemen is, het Nederlandsch Tooneel binnenkort *Het Schandaal* zal opvoeren. Het succes zal dan uitsluitend afhangen van de rolverdeeling; en mij dunkt ik zie voor de hoofdrollen er twee als aangewezen; ik zie er ook twee voor wie ik bang ben...

C. A. V.

Brieven uit München.

Wij hebben de winterkwartieren weder betrokken; wat zal de winter ons brengen? Zal de invloed van het zomerbezoek van Reinhardt duurzaam zich doen gevoelen? Zal de latente strijd tusschen de Reinhardtsche kunstopvatting en de Münchener reformators zich verder openbaren? Zoovele vragen waarop het komend seizoen antwoord brengen zal.

Tot heden valt op tooneelgebied hoofdzakelijk te vermelden de opvoering in het Schauspielhaus van Shaw's comédie: *der Arzt am Scheidewege*. Bernard Shaw is de mode-auteur in Duitsche schouwburgen, en men speelt van hem zelfs de werken die in zijn vaderland tot nu toe geensucces hadden, zooals het hierboven genoemde tooneelstuk. In *der Arzt am Scheidewege* heeft de geestrijke satiricus den armen dokterstand tot offer van zijn spot gekozen. Om zijn giftige pijlen tegen hen te kunnen afschieten is hem natuurlijk geen middel te slecht. Het is een verzameling van ingebeelde, gewetenlooze kerels in wier mond Shaw zijn slagwoorden legt. En met menigen raken zet heeft hij dan ook de lachers op zijn kant. Maar toch kon het uitverkocht huis niet zoo heel warm worden voor de noviteit. Aan de voorstelling ontbrak het in geen deelen. De heeren Pepler, Raabe, Jessen, Heller, Burghart, Waldau wisten echte Shaw'sche types te geven.

Fritzi Schaffer wist het hoofdelement van haar rol, de incarnatie der geraffineerde schoonheid, tot zijn recht te laten komen. De insceneering van Direktor Stollberg was vol stemming, vooral het atelier en de schilderijen-galerij.

Direktor Schrupf is met zijn beide regisseurs, Ceasar Beck en Max Baer, druk aan het voorbereiden van den cyclus-Anzengruber, waarvan de eerste voorstelling in het Volkstheater aanstaande

Donderdag plaats vindt. Eerst gaat *der Pfarrer von Kirchfeld*, dan *der Meincidbauer*, daarna *die Kreuzelschreiber*, *der Gäwissenswurm*, *der ledige Hof*, *das vierte Gebot* en *der Fleck auf der Ehr*. Op deze voorstellingen kom ik spoedigst terug.

Ik sprak U hierboven van Shaw als den mode-auteur op het Duitsche tooneel. Is er iets kenschetsender voor die mode dan de tekst waarop Oskar Strauss zijn *tappere Soldat* heeft gecomponeerd, een operette die bij de première in het Theater am Gärtnerplatz laatstleden Zaterdag een schitterend succes behaalde? Librettisten noemen zich op het program de heeren Rudolf Bernauer en Leopold Jacobson. Maar in werkelijkheid hebben zij gebouwd op de comédie *Helden* van Shaw,

die te zijner tijd ook hier in het Schauspielhaus werd gegeven. De eerste akte, waarin Shaw bijna onveranderd tot ons spreekt is ook als tekst de beste. Alzoo ook in München Shaw und kein Ende.

In uitzicht nog te vermelden een populaire voordracht-avond van Ernst van Possart in de Tonhalle. Op 23 October zal de hofraad ons *Enoch Arden* van Alfred Tennyson voordragen, met begeleidende muziek van Richard Strauss, waarbij Cornelia Rider-Possart de uitvoering der klavierpartij op zich heeft genomen. De recette is zuiver bestemd voor het Richard Wagner-Denkmal-Fonds. Dat kan een interessante avond worden.

H. R.

ADVERTENTIËN.

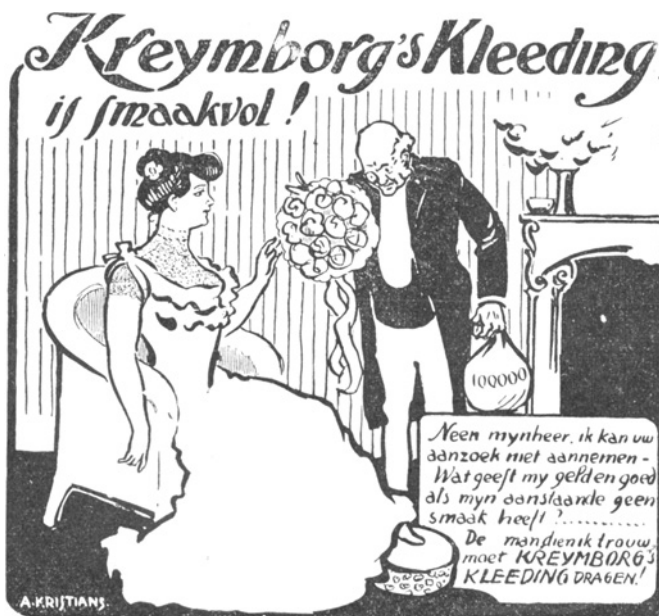
P. BLAD
 STEMMEN · PER · KEER
 EN · PER · ABONNEMENT.
PIANO
 TELEFOON: 1904
UTRECHT NACHTEGAAL
 STRAAT 54

RHAMNACAR K & H

regelt op de meest gemakkelijke en pijnlooze manier den stoelgang en is, wjl smakeloos, ook voor kinderen aan te bevelen.

Prijs per $\frac{1}{4}$ carton f 1.30 en per $\frac{1}{2}$ carton f 0.70.

Fabrikanten: KRAEPELIEN & HOLM,
 Apothekers-Hofleveranciers, Zeist.

A. KREYMBORG & Co.

Hofleveranciers.

Modernste en grootste etablissementen voor

HEEREN- en JONGENSKLEEDING

gemaakt en op maat.

AMSTERDAM, Leidschestr. h. Heerengracht.

„ Ie v. Swindenstraat 29/31.

UTRECHT, Mariaplaats 3.

LEIDEN, Botermarkt 19.

ROTTERDAM, Binnenweg h. Eendrachtstraat.

MAASTRICHT, Grootte Straat h. Spilstraat.

Combinatiemagazijnen op alle grootere provincieplaatsen.

VAN DUREN'S Corsetten Magazijn.

AMSTERDAM
Leidschestraat 78.
Telef. 7851.

AMSTERDAM
Kalverstraat 136.
Telef. 8178.

UTRECHT
Stadhuisbrug 4, Viestraat 2^a.
Telef. 1314.

Onze beroemde Corsetten, merk C. P. à la Sirène Paris Forme droite rationelle, verdringen het gewone droitdevant Corset, omdat het Corset Forme Rationelle tevens is het meest élégante, steeds is naar de laatste mode gewijzigd en is samengesteld volgens advies van H.H. Medici.

J. N. MULDER

Breedstraat 50, UTRECHT,
COSTUMIER van:

De Koninklijke Vereeniging
„Het Nederlandsch Tooneel”
te Amsterdam,
De Nederlandsche Tooneelvereeniging
te Amsterdam,
Het Rotterdamsch Tooneelgezelschap
(Directie v. Eysden)
te Rotterdam,

beveelt zich aan voor de levering
van **COSTUMES** benodigd
voor:

TOONEELVOORSTELLINGEN,
TABLEAUX VIVANTS,
GECOSTUMEERDE BALS,
HISTORISCHE OPTOCHTEN,
OPERETTES, enz enz.

AUTO's

SPECIAAL VOOR HET VERVOER VAN
ZIEKEN, HERSTELLENDEN EN
- - **RUSTBEHOEVENDEN** - -
NAAR ALLE PLAATSEN IN HET
- BINNEN- EN BUITENLAND. -

Telefoon 1392. - - - **Dr. C. W. A. ESSERS.**
Telegram-adres: Essers, Voorburgwal, AMSTERDAM.

Costuum-Magazijn

GEVESTIGD 1866

A. SERNÉ & ZONN,

56 Groeneburgwal 56,

Telefoon 5954.

Maison de Coiffure.
ROBERT BERK

Coiffeur diplômé

Korte Jansstraat 12 - Utrecht.

Telefoon 1162.

Coiffures - Postiches - Manicure - Grimage.

Abonneert U op
HET TOONEEL.

Firma A. J. VAN DER STEUR

HEEREN- EN DAMES KLEEDERMAKERIJ

48, GROOTE HOUTSTRAAT 48 = = = HAARLEM.

Telefoon Interc. 477.

Galakleding, Civiëlkleeding, Automobielkleeding, Sportkleeding,
Livreeën, Amazones, enz.

Elken Dinsdag te 's-Gravenhage.

Elken Woensdag van 2—4 uur Bible-Hôtel te Amsterdam.

Bekroond met Gouden Medaille voor Sportkleeding Tentoonstelling Amsterdam Sept. 1905.

HET TOONEEL

ORGAAN VAN HET NEDERLANDSCH TOONEELVERBOND

* * * VERSCHIJNT 'S ZATERDAGS OM DE VEERTIEN DAGEN * * *

REDACTEUR: MR. DR. C. A. VAILLANT * * * ADMINISTRATIE: FILIAAL

BOEK- EN KUNSTDRUKKERIJ ^{V/H} ROELOFFZEN-HÜBNER EN VAN SANTEN

* * * * * ROKIN 29, AMSTERDAM * * * * *

DE LEDEN VAN HET NEDERLANDSCH TOONEELVERBOND
ONTVANGEN DIT BLAD GRATIS, FRANCO PER POST. HET
LIDMAATSCHAP VAN HET VERBOND KOST / 5.— PER JAAR.

ABONNEMENTSPRIJS VOOR NIET-LEDEN VAN HET VERBOND
/ 2.50 PER JAARGANG VAN 19 NUMMERS. FRANCO PER POST
VOOR BELGIË, INDIË EN HET VERDERE BUITENLAND / 2.90.

Wat voor de Redactie bestemd is te adres-
seeren aan den Redacteur, Heerengracht 211
te Amsterdam.

INHOUD: Berichten en Mededeelingen. — C. A. V.: Amster-
damsche Kroniek. — A. v. R.: Rotterdamsche Brieven. —
»Veertig». — Ingezonden: Italiaansche censuur.

Berichten en Mededeelingen.

In de leden-vergadering van de Amsterdamsche Afdeeling van het Tooneelverbond van 4 November l.l. werd tot het Bestuur de vraag gericht of het, zij het ook tot dusver nog vage, plannen koesterde, om in het tegenwoordig speelseizoen wederom te trachten een artistieke daad te doen gelijk in het vorig jaar geweest was de opvoering van Björnson's *Boven Menschelijke Kracht*. Het antwoord luidde bevestigend, al kon het Bestuur nog niet met een vast omljnd plan voor den dag komen.

Er bestaat dus in elk geval gegronde verwachting, dat de energieke Amsterdamsche Afdeeling ook dit jaar weder zal trachten door *dad*en in het belang van het Tooneel werkzaam te zijn. Laat het toch een opwekking zijn om elk in eigen kring propaganda te maken voor aansluiting aan het Tooneelverbond, dat, zooals de Voorzitter op gemelde vergadering Mr. P. W. de Koning het terecht zeide, de hefboom behoort te zijn voor de ontwikkeling van ons tooneel. De klachten over verval van onze tooneeltoestanden, over de misstanden die uit overdreven decentralisatie geboren zijn, worden elken dag vernomen. Laten wij toch het eenige redmiddel aangrijpen: het aansporen van alle ons bekende belangstellenden om lid te worden van het Ned. Tooneelverbond!

DE REDACTIE.

AMSTERDAMSCH KRONIEK.

Ned. Tooneel. — N. V. »Het
Tooneel». — Ned. Tooneel-
vereeniging.

Ik had eerst een dezer dagen de gelegenheid, een opvoering door het Ned. Tooneel bij te wonen van *De Scheidingsreis*, een goedaardige klucht. Een jonge man die op het punt van trouwen

Ieder lid van het Tooneelverbond brenge
dit jaar één nieuw lid aan!

staat heeft de dwaasheid begaan, met zijn „liaison”, een mooie modiste, tot afscheid een reisje naar Parijs te maken. Dit reisje heeft de modiste eerst recht op hem doen verlieven, en dit heeft tengevolge dat zij de facto obstructie gaat voeren tegen het huwelijk. Ze komt de bruiloft verstoren, en de toestand wordt gecompliceerd door het feit, dat de schoonpapa van den bruidegom eveneens een goed vriend van haar is, die ze onder een aangenomen naam kent; eindelijk komt alles op zijn pootjes terecht, doordat de auteur de Störenfriend op een kritiek moment (als ze nl. ten huwelijk is gevraagd door den ouden heer en dus de schoonmoeder zal worden van haar minnaar) met stille trom laat verdwijnen.

Er is op de factuur van het stuk wel het een en ander aan te merken; het rammelt nog al, met name in het tweede bedrijf, waarin de vertooners meer dan eens met hun figuur geen raad weten. Maar de slotindruk is toch deze, dat men zich een avond heeft vermaakt en daarbij tevens, dat men heeft genoten van het voortreffelijk spel der protagoniste, Mevr. Gusta de Vos—Poolman.

Meer dan eens heb ik op deze plaats mijn leedwezen uitgesproken dat van de talenten dezer artieste bij het Ned. Tooneel zoo weinig partij werd getrokken. In de *Scheidingsreis* heeft zij weder eens bewezen wat zij kan; er is niet alleen bij de Kon. Vereeniging, maar zelfs bij de zustersgezelschappen te Amsterdam geen tooneelspeelster te vinden, die een rol als die van de modiste Emmy Radowska weet te vervullen met zooveel opgewektheid, zooveel tact en goeden smaak. Er is wel eens beweerd dat sints het overlijden van Mevr. Sophie de Vries het emplooi der grande coquette bij de Kon. Vereeniging onvervuld was gebleven; men heeft blijkbaar het bestaan van Mevr. Gusta de Vos miskend, en de leiders der onderneming hebben herhaaldelijk verzuimd haar talent zich te laten openbaren; ik denk daarbij aan de rollen van Lucinde in den *Pauw*, van Ninon de Hauteville in *Moraal*, van de Italiaansche in *Kaatje*....

De Heer W. G. van Nouhuys is door zijn hooge stelling in de tooneelletterkundige wereld bij uitnemendheid de man om het peil der Kon. Vereeniging te releveeren; aan het nieuwe lid van den Raad van Beheer en den toekomstigen artistieken leider mijn hartelijke welkomstgroet!

Van de lustige Duitsche klucht naar den bitteren humor van Shaw is een verre weg. *The Widower's Houses* is een werk van haat en minachting tegenover den mammon, een aanklacht tegen de geheele maatschappij, die voor het gouden kalf de knie buigt. Want niet alleen Sartorius, den gewetenloozen huisjesmelker, treffen des schrijvers puntige pijlen. De laffe, plat-egoistische Cokane is de incarnatie van de wereld die het drijven en streven der geldwolven vergoelijkend, haast sympathiek gestemd, aanziet. En Dr. Harry French, die eerst in opstand komt tegen het bloedzuiger-systeem van Sartorius, eindigt met als vierter in Bunde mede te gaan met de weinig avouabele plannen van het fraaie klaverblad Sartorius, Lickcheese en Cokane, en het zijn niet alleen de mooie oogen van Blanche die hem daartoe doen besluiten.

Als de ecne hand de andere wascht... doopten de Rotterdammers eigenaardig en niet zonder pas het stuk; hard heeft Shaw willen zijn, onverbiddelijk in zijn bitteren spot. Weinig bekommerde hij zich daarbij om zijn tooneelfiguren in hun logisch verband, en zoo is het verklaarbaar, dat de figuur van Dr. French ons voldoende verklaard blijft, dat we ook achter den naam van Blanche een vraagteeken zetten. Maar in geen geval komt mij de uitbeelding van deze laatste juist zooals ik ze zag van Mej. Sophie Carelsen.

Een zoo onhebbelijke, ruwe deern, die nu en dan aan het vischwiif herinnerde, zoo door en door onbehagelijk en onvrouwelijk in haar lichaamsbewegingen en gebaren, die untamed shrew zonder eenige gratie verklaarde absoluut niet hoe een man van de wereld als Dr. Harry French op haar kon verlieven; deze hysterica was rijp voor Bedlam, niet voor het huwelijk.

Te ruw, te kluchtspel-achtig ruw was ook de heer van Dommelen als Lickcheese No. 2: in zijn oorspronkelijke gedaante van den armen huur-ophaler in het tweede bedrijf viel hij echter te prijzen.

Met groot genoegen zag ik den heer Chrispijn in de rol van Dr. French; ondankbaar is de rol zeker, maar wat hij er van maakte bewees hoe goed het is dat deze jeugdige artist onttrokken is aan de Frascati-omgeving. Hier, in het tooneelspel, is zijn plaats, en wanneer de gelegenheid zich voordoet ben ik zeker dat wij in hem zullen vinden wat te Amsterdam sinds jaren met een lantaarntje wordt gezocht: een hupsche jeune premier.

In de rol van Sartorius heb ik tot mijn leedwezen den heer Royaards zelf niet gezien; in de plaats van den leider trad op de heer Musch, onze oude (en hoe goede!) bekende van den Artis-schouwburg.

Royaards te doubleeren is geen gemakkelijke

taak, en ik kan geen vergelijking maken, maar wat ik van den heer Musch zag stemt tot dankbaarheid.

Misschien is er van den huisjesmelker, den sale proprio, een pregnanter type te maken, misschien kan hij uiterlijk en in zijn manieren weerzinwekkender en ploertiger worden gespeeld; maar de Sartorius van den heer Musch was in elk geval een markante, hoekige figuur, er ging autoriteit, zelfbewuste scheppingskracht van hem uit.

De regie was weder voortreffelijk; zowel de bibliotheek van Sartorius als de witte kamer van III waren juist van toon en afgewerkt; in het laatste bedrijf deed het zeer getemperde voetlicht en het uit de friezen neervallende licht aangenaam aan.

De Nederlandsche Tooneelvereeniging had het tegenwoordig speelseizoen aanvankelijk willen openen met *Daniël Hertz*, een tooneelstuk van den Deen Henri Nathansen, maar een ongesteldheid van den heer Louis de Vries was oorzaak, dat dit werk eerst in November voor het voetlicht kon worden gebracht. Het is bij de pers en bij het publiek goed ontvangen, en niet geheel ten onrechte. Het gegeven is zeer in het kort het volgende.

Daniël, de zoon van den joodschen fabrikant Herz, heeft een Christin gehuwd, een fabrieksmeid, en hij is agitator geworden in de arbeidersbeweging, die hij leidt in den economischen strijd tegen de patroons, dus ook tegen zijn eigen vader. De strijd is in een acuut stadium getreden door een werkstaking, en Daniël is in naam nog altijd de voorman der arbeiders. Doch we bemerken alras, dat hij zelf de eischen zijner partij overdreven acht, en dat hij neigt naar het denkbeeld van een compromis. Wel houdt hij als zijn vader zelf hem komt spreken nog zijn standpunt vol, doch we gevoelen duidelijk, dat hij eindigen zal met te zwichten voor den invloed van zijn vader, wiens argumenten tegen het weder in dienst nemen van vele ontslagen werklieden hij bezwaarlijk kan wederleggen. Zoo gebeurt het ook in het derde bedrijf, waarin de volkstribuun de voorwaarden der werkgevers namens de werknemers aanvaardt, en daarmede natuurlijk zijn populariteit bij deze inboet.

Maar tevens is nog een andere strijd in zijn binnenste uitgestreden. Zooals gezegd trouwde hij een Christen-fabrieksmeid; nu echter doemt uit het verleden op de figuur van zijn vroegere beminde, de Jodin Gerda, en langzamerhand komt hij tot de overtuiging dat zijn huwelijk een dwaasheid is geweest, dat Valborg, zijn vrouw, niets anders is dan een harteloos wezen dat hem uit berekening trouwde en uit berekening, in overleg met haar broeder Theisen, hem voortstuwde in de arbeidersbeweging. En hij breekt met de slechte vrouw, getroost alleen door zijn zoon, die steeds afkeerig was van de volksmännerij en nu zijn vader terug vindt.

Gespeeld wordt het stuk zooals wij dit van de Tooneelvereeniging gewoon zijn, d.w.z. met volle toewijding, hoogen ernst en voortreffelijk samen-

spel: het stuk zit er geheel in. Elk der artisten heeft aan de uitbeelding van zijn rol al zijne of hare krachten besteed; niets is aan het toeval overgelaten; alles is grondig bestudeerd en af.

En toch moest ik bij het verlaten van den schouwburg erkennen: tevreden maar niet voldaan.

Wat het stuk betreft, zoo is er meer dan één motief in. We hebben vooreerst den bestaansstrijd tusschen werkgevers en arbeiders, een thema dat herhaaldelijk in de laatste 25 jaren ten tooneele is gevoerd (voornaamste typen Hauptmann's *Weber* en Björnson's *Ueber unsere Kraft II*, het vorige jaar door de Tooneelvereniging opgevoerd). Het conflict wordt hier nog verscherpt door de tegenstelling van den zoon als leider der arbeiders tegenover zijn eigen vader, een strijd van belangen dus waarin eer. familie-verhouding is ingeweven.

Daarnaast een gevoelsdrama, de strijd om den man tusschen twee vrouwen, de legitime, die een vergissing blijkt geweest te zijn, een van die vergissingen die een geheele existentie kunnen vernietigen, en de andere, die de legitime had kunnen zijn, en van wie de man te laat inziet dat ze de aangewezen vrouw voor hem zou geweest zijn. En ook in *dien* strijd wordt weder een verscherpend element ingeweven: het antagonisme van het Joodsche en het Christelijk geloof.

Eindelijk, als laatste motief, nog de verhouding tusschen den vader en den zoon; de vader die gevoelen gaat dat zijn zoon in levensrichting tegenover hem staat en van hem vervreemd is, en die dan bedenkt dat ook hijzelf zoo eens stond tegenover *zijn* vader: een herinnering aan Hervieu's *Course du Flambeau*.

De schrijver heeft zijn arbeidsveld dus ruim gekozen: laat ons zeggen: te ruim. Om deze complexe stof te verwerken is een ander, machtiger talent noodig dan dat waarover de heer Louis Nathansen beschikt. Nu zijn de motieven die ik hierboven noemde alle even vaag en onvoldoende uitgewerkt. Er wordt in het stuk enorm veel geredeneerd, maar de conflicten zelf blijven steeds op den achtergrond, ze blijven om zoo te zeggen achter de schermen, en ze verdringen elkaar zóó, dat onze aandacht telkens wordt afgeleid. Als in het tweede bedrijf de oude Hertz zijn zoon komt spreken over het arbeidsgeschil, geraakt het belang van dit conflict alras op den achtergrond doordat we alleen den zoon zien tegenover den vader. De fakkelloop die opvolgende generaties van elkander vervreemdt wordt in het eerste bedrijf even aangestipt om aanstonds weder te verdwijnen. Even doezelig treedt een enkel moment de geloofsstrijd op den voorgrond; en het conflict eindelijk tusschen de twee vrouwen Valborg en Gerda is noch voldoende voorbereid noch voldoende uitgewerkt; hoe anders, hoe krachtiger werd het thema door andere dramaturgen behandeld!

Het gevolg is dat dit tooneelspel, waarvan de goede bedoelingen niet te miskennen vallen, een vermoeienden indruk maakt; we doen moeite om den auteur te volgen, doch het gemis aan eenheid van handeling maakt ons telkens het spoor bijster.

De organische gebreken van het stuk zijn op de vertolking niet geheel zonder invloed gebleven. De heer van der Horst kon het niet helpen, dat we van zijn verschijning in het tweede bedrijf meer verwachtten dan wat de schrijver hem deed zijn; hetzelfde was het geval met zijne echtgenoot. Doch twee vertolkingen waren er die m. i. *meer* hadden kunnen geven: de heer Louis de Vries—Daniel, die met zijne enkele uitbarsting in het slotbedrijf den indruk niet vermocht wegnemen van zijn weekheid. Neen, die zwakke, wisselende, gebukte man kon niet de leider, de ziel zijn eener arbeidersbeweging; het was geen geknakte eik, maar eer een treurwilg! Evenmin kon Mevr. Ternooy-Apèl mij voldoen in de rol van Gerda, de figuur die door den schrijver nog het best en met de meeste zorg is geteekend. Alle hulde aan den arbeid dien zij besteed had aan de compositie van haar rol; juist en welgekozen waren haar standen en bewegingen, maar de dictie schoot te kort; de beschaafde en sympathieke artiste mist de kracht die voor de vertolking van Gerda Sommer vereischt wordt. 't Was haar schuld niet; ze kon evenmin als iemand anders haar aanleg, haar talent forceeren. Wanneer zal bij de Ned. Tooneelvereniging de plaats eens worden aangevuld die zoolang reeds open is; wanneer zal de overigens intelligente directie eens inzien, dat in zoo menig stuk het optreden van *twee* krachtige vrouwenfiguren wordt vereischt?

C. A. V.

ROTTERDAMSCH E BRIEVEN.

XIII.

Groote Schouwburg.

„VAN EEN GEWOND VOGELTJE.”
Tooneelspel in 4 Bedrijven door
Salfred Capus.

„Van een gewond Vogeltje” is één van die echt Fransche stukken, die zich niet zoo maar straffeloos op niet-Fransch grondgebied laten vertoonen; doordat wij die toestanden niet zoo gewend zijn, interesseeren ze ons maar half en kunnen we niet voldoende meêleven, vandaar den indruk dien we krijgen, dat met het „gewonde” vogeltje dan toch zeker een „roofvogel,” bedoeld wordt; want medelijden krijgen we niet met het vogeltje; wèl met de slachtoffers ervan.

Of dit nu ligt aan het stuk, of misschien ook een weinig aan het spel, zullen we in het midden laten, om niet onbillijk te zijn tegenover mej: Duymaer van Twist, de jeugdige actrice, die deze moeielijke rol verbazend knap gespeeld heeft en op verblijdende wijze getoond heeft, de verwachtingen die vroeger omtrent haar zijn uitgesproken, niet te beschamen.

De inhoud van het stuk is het volgende: Yvonne Janson, dochter van een burgerlijke doch hoogst fatsoenlijke weduwe, en zuster van een dito broer, heeft zich laten verleiden, en komt te laat tot de ontdekking dat dengene wien ze zich gegeven heeft een onwaardige ploert is, die haar nu zal laten zitten en die te laf om zelf te onderhandelen, een neef er voorspant, die haar in gezelschap

van zijn echtgenoot financieële voorstellen komt doen. Yvonne echter wijst alles fier van de hand, wat niet weinig sympathie opwekt van den neef, mijnheer Salvière.

De gevolgen blijven niet uit; het „gewonde” vogeltje wordt langzamerhand de maitresse van Salvière... die op zijn beurt ten slotte zijn huiselijk geluk en vrede — (hij houdt nog steeds veel van zijn vrouw) bedenkelijk bedreigd ziet.

Aan het slot komt alles op zijn voetjes terecht, doordat Yvonne het kloeke besluit neemt, zich bij een tooneelgezelschap aan te sluiten; dit is — uit den aard der zaak, zéér oppervlakkig de inhoud van het stuk.

Waarom het „gewonde vogeltje” onze sympathie niet heeft? Wel, ze doet zich voor als de meest doortrapte beroeps-cocotte; als we dan merken, — tegelijk met Salvière — dat ze haar ware gevoel verborgen heeft, is het voor ons te laat om nog medelijden met haar te hebben.

Zooals reeds gezegd: mej. Duymaer heeft de rol mooi en knap gespeeld, hoewel het eerlijkheidshalve niet ontkend kan worden dat er momenten waren dat ze nog niet geheel tegen de rol opgewassen bleek. Er ontbreekt nog de noodige diepte en bezonkenheid; maar dit kunnen we van een zoo jeugdige actrice bezwaarlijk verlangen!

Haar plastiek en gelaats-expressie vooral moeten nog veel verbeteren. Maar dat ze iets gaat beteekenen voor ons tooneel is nu niet meer twijfelachtig!

De heer Tartaud maakte van Salvière een zeer aannemelijk figuur. Zijn spel was sober, zonder overdrijving; er waren enkele momenten; zooals b. v. het spel met mevr. van Eysden, — die hem als Madeleine Salvière, zijn echtgenoot, waardig terzijde stond, die wel eenigszins ontroerden.

De heer v. d. Lugt Melsert, gaf een mooie creatie van Yvonne's broer evenals mevr. Coelingh—Vorderman als de moeder.

Morriën was leuk — misschien iets overdreven — als de personen! Hij had een apart succesje!

De dames Elsa Mauhs en de Jong—Wertwijn hadden weinig te doen, maar blonken beiden uit door smaakvolle toiletten.

De monteering was zooals altijd voortreffelijk.

A. v. R.

„Veertig”.

Willem Schürman's nieuwe stuk, dat door de Kon. Ver. Het Ned. Tooneel ter opvoering is aangenomen, en dat, naar de bladen melden, door den auteur voor leden en genoodigden van de Ned. Kunstenaarsvereniging te Amsterdam zou worden voorgelezen, is van den volgende inhoud.

Het vertelt de geschiedenis van een man van 40 jaren, die zich nog jong voelt. Een meisje van 30 vindt hij oud. Overtuigd nog jeugdig te zijn en belang te kunnen stellen in al wat de jeugd interesseert, verlooft hij zich met een meisje van achttien, dat „kind” nog, doet wat de moeder graag wil.

Deze moeder ziet het schitterende van de „partij” en gelooft dat haar kind gelukkig worden zal, omdat de 40-jarige rijk en intelligent is.

De man van 40 ondergaat in zijn verloving al de kleine, gevoelige vernederingen, die elk mensch ondergaat, wanneer hij de genoegens zoekt die niet meer bij zijn leeftijd passen. Hij draagt die, vast overtuigd, dat, wanneer hij eens getrouwd zal zijn, het meisje „vrouw”, dan dichter bij hem zal staan. Jaloersch op ieder, die jong is, wil hij een neefje uit zijn omgeving weg hebben en doet krasse dingen. Gaandeweg terrein verliezend wil hij eindelijk het meisje, het koste wat het wil, veroveren en begint met 't uiterste middel: de hartstocht.

In een tuin, in den brandenden zon kust hij haar met geweld op den mond.

Deze daad doet haar begrijpen wat haar wacht. Het meisje begrijpt als een vrouw.

Niet slechts overdag zal ze bij hem zijn maar ook 's nachts, niet alleen zijn gewichtig praten zal ze moeten hooren, maar ook zijn liefkozingen verdragen.

Ze houdt van hem, maar niet zóó. Ze heeft hem niet lief.

Hij, voelend te ver te zijn gegaan, stamelt excuses, tracht dadelijk goed te maken door het middel, dat alle ouderen aanwenden, „geven”. Hij wil haar door geschenken weer binden.

Zij, hevige verschrikt, kan niet spreken, staart voor zich uit.

Dan komt de jongen, die haar verwijten doet, omdat zij hem zoo koel behandelde.

Zij weent en hij troost haar, niet wetend waarom zij weent en zoo van zelf komt 't dat zij elkander in onschuld kussen.

De 40-jarige weet dit, gelooft 't allerergste, doet ruwe dingen, dan vergeeft hij, vernedert zich zoover dat hij den jongen excuses maakt, wijt zich zelf alle schuld en wanneer alles weer in orde is, komt plots de uitbarsting van het meisje, dat zij wel van hem houdt maar hem niet trouwen kan omdat... ja dit voert me te ver....

Ze heeft de jeugd lief.

Zij bemint ook den jongen niet.

't Is de jeugd....

En gedwongen te zien geeft hij haar op.

(De Hofstad).

INGEZONDEN.

Italiaansche censuur.

De patriottische gebeurtenissen in 1870 hebben op de romeinsche kunst in den schouwburg grooten invloed gehad. Na de opheffing der door de geestelijkheid geleide censuur, waaide er een wind van vrijheid over het tooneel. Hiermede wordt niet bedoeld, dat de overheids-censuur, die in de plaats der pauselijke trad, zooveel beter was en zich veel liberaler toonde. Volstrekt niet; er zijn gevallen voorgekomen, dat de pauselijke kritiek werd terug gewenscht.

Professor Prinzivalli, die van het tooneel te Rome een bijzondere studie maakte, heeft in zijn *Storia della Academia romana philodramatica* aangetoond, dat de adel en grooten te Rome, voor het tooneel bepaalde voorliefde koesterden.

In de XVIe eeuw bezat elk paleis van eenige beteekenis, een eigen tooneelzaal en behoorde het

beoefenen der tooneelspeelkunst tot de liefhebberijen van iederen stand.

De Cesarinis, Caetanis, Colonnas en Savelis wedijverden om den voorrang in de toepassing van weelde en gemak bij de inrichting hunner schouwburgen. Clemens XIII kwam hier tusschenbeide, wat wel den openlijken naijver breidelde, doch het gevreesde kwaad niet den kop indrukte. De liefhebberij om comédie-te-spelen vond een toevluchtsoord in den kleinen, onaanzienlijken schouwburg door de *Accademia delle umoriste* in het aan het Corso gelegen palazzo Mancini voor eigen rekening ingericht.

In de volgende eeuw veranderde de hoogste zienswijze weer. Taddeo Barberini, prefect van Rome, wijdde in 1634 in zijn paleis een schouwburg in, welke voor dien der Farnese's niet onder deed; in 1637 werd dáár o.m. opgevoerd *Vita Romana*, drama van Giulio Rospigliosi, die later Paus werd onder den naam Clemens IX.

De gezant van Zijne Allerchristelijkste Majesteit had in zijn woning te Rome een aan alle eischen voldoende schouwburg, waar in 1782 o.a. *Il conte Essex* van Corneille en *Antigone* van Alfieri werden gespeeld met de hertogin de Zagarola en Alfieri-zelf in de beide hoofdrollen van het laatstgenoemde stuk.

In 1826 werd te Rome opgericht de *Accademia Romana philodramatica*, welke in het palazzo Sforza-Cesarini werkte, en veel — en goed — van zich deed spreken. Toen Scribe in 1852 te Rome was, woonde hij er een voorstelling bij van zijn *Verre d'eau*, welke hij zeer roemde.

De voorstellingen in het paleis Sforza-Cesarini wekten de belangstelling der hooge geestelijkheid. Kardinaal Altieri liet zich den titel van „beschermheer” welgevallen en heeft zich dien naam veelzijdig waard betoond.

Maar, te beginnen in 1860, lieten de Romeinen, die van de bevrijding hunner stad droomden, geen gelegenheid voorbijgaan, om het tooneel te doen dienen tot uiting hunner patriottische gevoelens, en menigmaal is het gebeurd, dat de kleine schouwburgzaal vol prelaten en monsignori de aarde was, waarin de liberale richting welig tierde.

De zoo typische vereeniging onderging vele veranderingen en loste zich, eindelijk, op in de *Società philodramatica romana*, welke nog bestaat en bloeit in de weelderig ingerichte salons van het paleis Altamps in de via S. Apollinare.

Deze vereeniging is niet geheel en al eene clericale instelling in de diepe beteekenis van het woord, maar dankt haar roem voornamelijk aan het dilettantisme van de Società nera der katholieke partij, die streng toeziet, dat er bij de voorstellingen niets voorkomt of gezegd wordt in strijd met het dogma der kerk en de wenschen, of liever met de bevelen van het Vaticaan.

Een der ijverigste leden, de advocaat Guiseppe Casini speelt met den meesten ernst en de grootste toewijding de rol van censor.

De voorstellingen der *Philodramatica romana* worden met veel vertoon en groote pracht gegeven, en herinneren, in alle opzichten, aan den invloed van het verouderde pauselijk regime. De

zaal, rijk in marmer en verguldsel, met bewonderenswaardige fresco's, en alle gemakken der nieuwere tijden, wordt bij elke voorstelling door de eerste standen geheel gevuld. Op de uitnoodigingskaart wordt voor heeren rok en voor dames baltoilet voorgeschreven.

Het repertoire bestaat hoofdzakelijk uit vertalingen van fransche successtukken, als: *Amour sans estime*, *Ferreol*, *Le duel*, en zelfs *Les surprises du divorce*, — — echter met de noodige „verbeteringen”.

Vele andere — ook kleine — schouwburgen staan, evenals de *Philodramatica romana*, onder toezicht van het Vaticaan. In de eerste plaats de *Società Giraud*, door verlichte katholieken gesticht, die tot directeur aanstelden zekeren pater Zocchi, algemeen erkend als de man bij uitnemendheid, om tegen de goddeloosheid van het hedendaagsche fransche tooneel te velde te trekken en de tooneelwerken aan de meest strenge censuur te onderwerpen.

De onmeêgaandheid van dezen welsprekenden jesuit is bekend: in de politiek tegen de liberale instellingen;... strijdlustig, heftig en verblind jegens iedere filosofische of kunstuiting van den modernen geest. Jaren lang heeft pater Zocchi zoowel de letterkunde als de journalistiek meêdoogenloos gebrandmerkt, welke niet meêgaat in de richting van het Vaticaan.

In 1885 heeft hij een werk het licht doen zien, *Il teatro della nostra epoca*, waarin hij zich geheel op de hoogte toont der werken, waarvan hij de schrijvers minacht. Hij stelt daarin het onzedelijk gedrag der actrices in het helderste licht, en waarschuwt vlijmend tegen het groote gevaar, dat de maatschappij van af het tooneel bedreigt. Hij beroept zich op Bossuet, die meende: „quelle „mère, non plus chrétienne, mais simplement „honnête, ne préférerait voir sa fillè dans le „tombeau plutôt que sur la scène.” Dan krijgen de journalisten en critici er van langs, wier pennen zich „vernederen” in het belang van schouwburgdirecteuren. En, om bewijsgronden aan te geven voor zijne conclusies, beweert hij, dat in 1881, alleen in Europa, zeventig schouwburgen afbrandden, met als gevolg van dien een ware slachting van onschuldigen, waaruit Gods toorn spreekt over de goddeloosheid, welke op het hedendaagsch tooneel in zoo verscheidene verlokkende vormen hoogtij viert.

En, voortgaande met het verval van de dramatische kunst in Italië te betreuren, welke hij voornamelijk wijt aan den invloed der revolutie, scheldt hij den schrijvers „een tik van den molen” beet te hebben, en onbekwaam iets blijvends en goeds tot stand te brengen,... dweepzieke en verklaarde vijanden van het Catholicisme,... mannen die de liefde verlagen tot het peil van willekeur en wellust.

Het spreekt van zelf, dat evengoed als tegenstanders, er van zulk een zienswijze voorstanders zijn. Het werkelijke succes van de *Società Giraud* is daarvoor een bewijs.

Gehuisvest in een weelderige, ruime en het gemak dienende zaal, met schitterende electriche

verlichting, is zij de verzamelaarsplaats van den beaumont, onder welke kardinalen en andere prelaten een gezaghebbenden toon voeren. Toen de schouwburg gereed was, om geopend te worden, heeft de Kardinaal-Vicaris de onderneming gezegend, en in den avond van dienzelfden dag werd er opgevoerd *La festa delle madonna del borgo*.

De voorstellingen in de Salla Giraud worden door het gewone, uitgaande publiek druk bezocht. Voor de eerste rangen is het officieele toilet verplichtend gesteld. De recettes zijn van even deugdelijk gehalte, als de medewerkenden passend gehonoreerd worden. Het repertoire is zeer uitgebreid. Behalve de werken van Goldoni bestaat het hoofdzakelijk uit vertalingen, als van: *Les contes de la reine de Navarre, Les bourgeois de Pont Arcy, La marraine de Charley, Les surprises du divorce, Dora, Durand et Durand, L'enlèvement des Sabines*, en stukken van Lavedan en Donnay.

Mààr . . . deze stukken worden niet vertoond zooals zij geschreven zijn:

De Kardinaal-Vicaris heeft ook voor de Salla Giraud een censor aangesteld, die als alle andere den titel voert van „assistente ecclesiastico”.

Geen werk wordt ter opvoering bestemd en toegelaten, dan na door den „assistente ecclesiastico” deugdelijk onder handen te zijn genomen; d. w. z. zoo te zijn verknoeid dat het onherkenbaar is geworden. De leidende gedachte wordt, indien noodig, gewijzigd, de dialoog veranderd en alles te samen geperst in het keurslijf der officieelmooie en godsdienstige inzichten en opvattingen. Zij, die in de Salle Giraud en, toevallig, te Parijs hetzelfde stuk zagen spelen, doen schier ongehoofdelijke verhalen van het verhandelen. Om één voorbeeld te noemen:

In *Les bons Villageois* is het verhaal, dat Pauline moet doen aan haar man, om hare ontmoetingen met Henri Morisson te rechtvaardigen, vervangen door:

„Pauline (met haar man in gesprek, opkomend)
„Aan wat ik je vertelde, heb ik niets meer bij
„te voegen.”

Het publiek moet nu maar raden, wat Pauline haar echtgenoot tusschen de coulissen verteld heeft. Doch . . . de moraal is gered.

De toegepaste censuur werd in het Vaticaan nog niet voldoende geacht. De Kardinaal Vicaris stelde daarom eene Commissie in, om de „libretti” aandachtig na te gaan. Met „libretti” worden bedoeld de brochures der voor de teatri catolici alreeds goedgekeurde tooneelspelen en drama's.

Deze commissie, samengesteld uit: Kardinaal Respighi, voorzitter, Commendatore Persichetti, raadsheer, en de professoren Grossi-Condi en Prinivalli, heeft dan ook *Les Surprises du divorce* en *Le Duel* op den index geplaatst.

Twee andere vereenigingen, welke een nog meer teekenend clericaal karakter dragen, verkeerden in bloeienden staat: de *Associazione Catholica artistica e artigiana*, in strada dell' Umiltà en de *Società catholica Tiberina* in Trastevere.

Bij het eerstgenoemde gezelschap worden de

vrouwenrollen door mannen vervuld, — zonder twijfel, om oude gewoonten te bewaren en te eerbiedigen van vóór de fransche revolutie, naar aanleiding van een oud pauselijk dekreet, door Innoentius XI ter naleving bevolen, waarbij bepaald werd dat in den schouwburg vrouwenrollen niet anders gespeeld mogen worden dan door mannen.

Het vreemdste van alles is, dat deze afwijking van het gewone en natuurlijke aan duizenden en duizenden niet hinderde, onder wie zelfs een man als Goethe, die in zijn brief uit Rome van Dinsdag 31 Juli 1787 naar aanleiding van zijn bezoek aan een tooneelvoorstelling schrijft:

„Die als Frauenzimmer verkleideten Castraten „machen ihre Rollen immer besser und gefallen „immer mehr. Wirklich für eine Sommertruppe, „die sich nur so zusammengefunden had, ist sie „recht artig. Sie spielen mit einer groszen Natür- „lichkeit und gutem Humor. Von der Hitzen „stehen die armen Teufel erbärmlich aus.”

Een rare smaak van een dichter, wiens gansche werken één ode was aan het goede en schoone!

Hoe 't ook zij, wat Goethe niet gehinderd heeft, wordt meer dan een eeuw na zijn dood nog goedgekeurd door de goed-geloovige roomsch-katholieken, die bij de voorstellingen der *Associazione artistica e artigiana* de loges, galerijen en het platea vullen der eenvoudige, smaakvolle schouwburgzaal, waarin eenige borstbeelden van Pius IX en Graaf Vespigniani, den leider der Katholieke partij te Rome, het geestelijk karakter verhoogden.

Misschien komt het wel door de algeheele uitsluiting der schoone sekse, dat de voorstellingen door tal van priesters worden bezocht. Toch, ter wille der waarheid, moet hieraan dadelijk worden toegevoegd, dat onder de toeschouwers de dames in voldoende mate zijn vertegenwoordigd, en den toon aangeven.

De directie van den schouwburg in de strada dell' Umiltà is nog strenger van beginsel en nog meer behoudend, dan eenige andere. Op dit tooneel wordt zelfs geen vrouwelijk uiterlijk geduld. Vrouwenrollen worden door den vaardigen censor tot mannenrollen omgewerkt. — Stel u voor *Bataille des dames* van Scribe, uitsluitend door heeren in avondtoilet gespeeld!

Monsignore de Romanes is de „assistente” van dezen schouwburg en neemt zijn betrekking met de meeste toewijding waar.

De *Società artigiana Catholica di Tiberine* heeft in Trastevere, in de tuinen van het oude restaurant Mucius Scevola, een solied gebouw laten zetten met twee-hoog galerijen. Ook deze voorstellingen worden zeer bezocht en zijn de plaats, waar de geestelijkheid in Trastevere elkaar ontmoet.

Het repertoire komt in veel overeen met dat der Salla Giraud, doch de spelers zijn geen beroepsartisten

Merkwaardige consequentie der inconsequentie! . . . hier zijn de vrouwen niet uitgesloten en wordt Signorina Ambrogetti, de eerste rol, gevierd zowel om haar spel, als om haar aantrekkelijke schoonheid en gratie.

De mannen uit het volk doen merkwaardig hun

best, doch schieten te kort, zoodra zij een echt prijzenaar moeten voorstellen.

Zoo ziet men alweer, dat de kunst op even verschillende wijze kan beoefend worden, als het publiek den meest uiteenlopenden smaak aan den dag legt.

* * *

Gelukkig is in de laatste jaren veel veranderd en verbeterd, zoowel in de wijze van spelen als in de keuze van stukken. Het oorspronkelijk repertoire breidt zich met den dag uit, en daarom is het van belang dit stukje over oude en verouderde toestanden te besluiten met de vermelding eener opgave van wat in Italië in de eerstvolgende maanden op tooneel-literair gebied verwacht mag worden.

GABRIELE D'ANNUNZIO heeft eenige werken onder handen, welke echter niet bekend zullen worden dan na de verschijning van zijn roman *Forse che si, forse che no*.

GEROLAMO ROVEITA werkt aan een Comedie *Molière e sua moglie*.

GIANNINO ANTONA TRAVERSI heeft vier tooneelstukken gereed: *Il pappagalle del nonno*, *La biblioteca di un alfabete*, *Tante di cuori*, en *Il paravento*.

ALFREDO TESTONI, de schrijver van een successtuk *Lo Scandalo* is bezig aan *La Feminista*.

VINCENZO MORELLO, een der jongeren zal in het Teatro Argentino laten opvoeren *Il malefico anello*.

BONELLI heeft in studie gegeven *L'amore dei tre Re*.

E. A. BUTTI schreef *Il castello del Sogno* in verzen, verdeeld in 4 afdeelingen: *Sonno*, *Sogno*, *Risvegliamento*, *Realità*, en een tooneelstuk *Nel paese della fortuna*, dat een blik gunt in het leven te Monte-Carlo.

LOPEZ schrijft een comedie: *Il meglio sistema*, en zijn coloborateur Bertolazzi: *Il focolare domestico*.

CAPUANA, een Siciliaan, schreef een tooneelstuk in 3 bedrijven *Tararga*, met de hoofdrol voor Novelli.

MONICELLI heeft aangekondigd: *La casa di cristallo* en *L'invasione*.

MOSCHINO beloofde: *Reginetta di Saba* en *Tristano e Ysolda*, twee legenden in verzen. *Tristano* is te Rome aangenomen.

BONASPETTI schreef *I nosti figli*, 3 bedrijven (egoïsme van ouders bij de opvoeding hunner kinderen), en *Un tantin de Sol*, 3 bedrijven (een studie eener geknechte ziel, welke, doch te laat, ontwaakt en zich bewust wordt).

Het voor ons liggend lijstje bevat nog veel meer, maar al zijn de meeste schrijvers ons onbekend, de opsomming hunner nieuwe werken spreekt duidelijk van een verblijdend leven, — ten onzent, helaas!, zoo geheel afwezig.

A D V E R T E N T I E N .

RHAMNACAR K & H

regelt op de gemakkelijkste en meest pijnlooze manier den stoelgang en is, wjl smakeloos, ook voor kinderen aan te bevelen.

Prijs per $\frac{1}{4}$ carton f 1.30 en per $\frac{1}{2}$ carton f 0.70.

Fabrikanten: **KRAEPELIEN & HOLM,**
Apothekers-Hofleveranciers, Zeist.

A: Waarom sta je dien man loch zoo natekyken? tDs of je een vreemd beest ziet! ...
B: Nu dat scheelt niet veel! t is iemand zonder **KREYMBORG'S COSTUUM**, die menschen zyn tegenwoordig zelfzaam!!!

A. KREYMBORG & Co.

Hofleveranciers.

Modernste en grootste etablissementen voor

HEEREN- en JONGENSKLEEDING

gemaakt en op maat.

AMSTERDAM, Leidschestraat h. Heerengracht.

„ 1e v. Swindenstraat 29/31.

UTRECHT, Mariaplaats 3.

LEIDEN, Botermarkt 19.

ROTTERDAM, Binnenweg h. Eendrachtstraat.

MAASTRICHT, Groote Straat h. Spilstraat.

Combinatiemagazijnen op alle grootere provincieplaatsen.

VAN DUREN'S Corsetten Magazijn.

AMSTERDAM

Leidschestraat 78.

Telef. 7851.

AMSTERDAM

Kalverstraat 136.

Telef. 8178.

UTRECHT

Stadhuisbrug 4, Viestraat 2a.

Telef. 1314.

Onze beroemde Corsetten, merk C. P. à la Sirène Paris Forme droite rationelle, verdringen het gewone droit-devant Corset, omdat het Corset Forme Rationelle tevens is het meest élégante, steeds is naar de laatste mode gewijzigd en is samengesteld volgens advies van H.H. Medici.

J.N. MULDER

COSTUMIER,

Breedstraat 50, UTRECHT.

COSTUMES UIT

ALLE TIJDVAKKEN

STEEDS VOORRADIG.

Voor vlugge en hygienische bediening wordt zorg gedragen.

AUTO's

SPECIAAL VOOR HET VERVOER VAN
ZIEKEN, HERSTELLENDEN EN
- - RUSTBEHOEVENDEN - -
NAAR ALLE PLAATSEN IN HET
- BINNEN- EN BUITENLAND. -

Telefoon 1392. - - - Dr. C. W. A. ESSERS.

Telegram-adres: Essers, Voorburgwal, AMSTERDAM.

P. BLAD
STEMMEN · PER · KEER
EN · PER · ABONNEMENT.
PIANOS
TELEFOON: 1904
UTRECHT NACHTEGAAL
STRAAT 54

Costuum-Magazijn

GEVESTIGD 1866

A. SERNÉ & ZONN,

56 Groeneburgwal 56,

Telefoon 5954.

Maison de Coiffure.

ROBERT BECK

Coiffeur diplômé

Korte Jansstraat 12 - Utrecht.

Telefoon 1162.

Coiffures - Postiches - Manicure - Grimage.

Abonneert U op
HET TOONEEL.

Firma A. J. VAN DER STEUR

HEEREN- EN DAMES KLEEDERMAKERIJ

48, GROOTE HOUTSTRAAT 48 = = = HAARLEM.

Telefoon Interc. 477.

Galakleding, Civielkleding, Automobiëlkleding, Sportkleding,
Livresien, Amazones, enz.

Elken Dinsdag te 's-Gravenhage.

Elken Woensdag van 2—4 uur Bible-Hôtel te Amsterdam.

Bekroond met Gouden Medaille voor Sportkleding Tentoonstelling Amsterdam Sept. 1905.

HET TOONEEL

ORGAAN VAN HET NEDERLANDSCH TOONEELVERBOND

* * * VERSCHIJNT 'S ZATERDAGS OM DE VEERTIEN DAGEN * * *

REDACTEUR: MR. DR. C. A. VAILLANT * * * ADMINISTRATIE: FILIAAL

BOEK- EN KUNSTDRUKKERIJ ^{V/H} ROELOFFZEN-HÜBNER EN VAN SANTEN

* * * * * ROKIN 29, AMSTERDAM * * * * *

DE LEDEN VAN HET NEDERLANDSCH TOONEELVERBOND
ONTVANGEN DIT BLAD GRATIS, FRANCO PER POST. HET
LIDMAATSCHAP VAN HET VERBOND KOST f 5.— PER JAAR.

ABONNEMENTSPRIJS VOOR NIET-LEDEN VAN HET VERBOND
f 2.50 PER JAARGANG VAN 19 NUMMERS. FRANCO PER POST
VOOR BELGIË, INDIË EN HET VERDERE BUITENLAND f 2.90.

**Wat voor de Redactie bestemd is te adres-
seeren aan den Redacteur, Heerengracht 211
te Amsterdam.**

INHOUD: C. A. V.: Christine Poolman. — C. A. V.:
Amsterdamsche Kroniek. Geuren, les Grands, Fransche voor-
stellingen. — Correspondentie.

Christine Poolman.

«In het fijnere blijspel, in verhevene conversatie-
stukken, in naïeve, vermetele, coquette en schalk-
achtige karakters, is zij uitstekend. Haar spel ge-
tuigt evenzeer van diep gevoel en helder verstand
als van een uitstekend scheppingsvermogen en een
zeer fijne, veelzeggende beschaving het heeft een
eigenaardige bekoring te meer door de bijzonder-
heid dat zij alle jacht op effect verwerpt en slechts
tracht te boeien door het geven van een volmaakt
afgerond beeld. Zij weet van de rijke middelen
haar door de natuur geschonken goed partij te
trekken zonder ze ooit op misplaatste wijzen te
gebruiken. Zij wordt om haar beminnelijk karakter
even sterk bemind en geacht als zij om haar voor-
treffelijk talent geprezen en bewonderd wordt.

Haar spel is een gevolg van hare opvatting van
den dichter en zij treedt nooit uit de lijst die een
kunstwerk tot een geheel maakt.»

Deze woorden werden indertijd door Robert Blum
gekozen om de uitmuntende Karoline Bauer te
kenschetsen; van bevriende zijde werd er mijn
aandacht op gevestigd, hoe ze ten volle toepasse-
lijk zijn op onze Christine Poolman. En inzonder-
heid de door mij gespatieerde worden; daar schuilt
inderdaad het geheim van de groote bekoring die
er van de creaties dezer artiste uitgaat: haar groote
eerlijkheid en oprechtheid in al wat zij te zien
geeft en haar volkomen toewijding aan haar werk.
Mevrouw Poolman onthoudt zich met groote zelf-
beheersching van een fout die zoo dikwijls ook
hoogst talentvolle artisten niet weten te vermijden,
nl. de bedoelingen van een auteur te onderstrepen,
te trachten nog meer te geven dan de schrijver
in de rol heeft gelegd. En het gevolg er van is
juist dit, dat zij dat volmaakt afgeronde beeld van
de figuur geeft waarvan Blum spreekt. Daarbij
komt nog een andere zeer waardeerbare eigenschap:
Mevr. Poolman *dringt* zich nooit op den voorgrond;
zij *komt* er van zelf.

**Ieder lid van het Tooneelverbond brenge
dit jaar één nieuw lid aan!**

Is het noodig het bewijs voor dit alles te putten
uit een vermelding van haar tallooze uitmuntend
afgewerkte figuren? Bij de huldiging op 17 Novem-
ber is door den echtgenoot van Mevr. Simons reeds
gewezen op de verukkelijke tante Co uit den
Veroveraar en *Atie's Huwelijk*; ik zou mijnerzijds
nog wel de aandacht willen vestigen op haar
prachtige creatie van vrouw Wolff in den *Beverfels*.
Toen Else Lehmann bijna drie jaren geleden deze
rol bij de voorstellingen van het Lessing-theater
te dezer stede vervulde, was de Duitsche artiste
reeds hierdoor in het voordeel boven haar Neder-
landsche kunstzuster, dat het bargoensch in de
oorspronkelijke taal tot zijn recht kwam. Doch
overigens kon Christine Poolman de vergelijking
met haar groote mededingster gerust doorstaan.

Wat wonder, dat dit groote, oprechte talent bij
het 40-jarig jubileum van Mevr. Poolman met
groote opgewektheid is gehuldigd! Ook mijnerzijds
zij haar een hartelijke gelukwensch aangeboden.
Zij zal mij misschien een kleine persoonlijke herin-
nering veroorloven.

Het zal nu ongeveer 15 jaar geleden zijn, dat
ik het voorrecht had een bezoek van haar te ont-
vangen dat de bespreking gold van de belangen
van een ongelukkige kunstzuster, die zij en ik
beiden zoo gaarne weder op haar oude plaats terug
zagen gebracht. Bij die gelegenheid sprak ze over
haar dochter, over Guusje, en vroeg of ik die wel
eens had zien spelen. «O mijnheer, u moet ze eens
komen zien, ze speelt toch zóó aardig in de revue!»
De oogen der moeder schitterden toen zo over
haar dochter sprak; wat moet zij nu trotsch zijn
op den weg dien «Guusje» sinds dien heeft afge-
legd!

C. A. V.

AMSTERDAMSCH KRONIEK.

De Kunstkring te Amsterdam had in langen
tijd geen teeken van leven gegeven het was een
verdienstelijke daad ons de primeur te bezorgen
van het nieuwe tooneelspel van den heer Mar-
cellus Emants.

Geuren is niet de ontleding van een zielkundig probleem, het stellen en in zijne consequenties ontwikkelen van een ethisch conflict als Emant's voorlaatste stuk, *Fantazie*. Het is een dramatisering van toestanden zooals de schrijver ze met zijn groote opmerkingsgave gezien en met zijn vaardige pen geteekend heeft; het spreekt daarvoor de groote meerderheid van het publiek meer aan.

De luitenant-kolonel Henri de Nancy is wat men noemt een geurmaker. Mij dunkt we hebben allen er wel zoo een gekend, den schneidigen huzaren-officier, die zich welbewust is dat Harer Majesteits «kav — kav» in de rij der wapens vooraan staat, dat de andere wapens, de wetenschappelijke als genie en artillerie, een heel stuk later komen, dat op het parade-veld de oogen der toeschouwers in hoofdzaak door de elegant geuniformeerde huzaren worden geboeid, en die een gansch leven door er op bedacht zijn in houding, uiterlijk, manieren, in hun geheele zijn, doen en laten de werkelijke of vermeende glorie van het wapen hoog te houden, als ware dat leven één groote, onafgebroken parade.

Zulk een officier is de 51-jarige de Nancy, onberispelijk gekleed in de nauwsluitende attilla, keurig geschoeid in blinkende laklaarzen, de flinke snor uitdagend opgedraaid. Intusschen ook inderdaad een ferm soldaat, die in Indië de Militaire Willemsorde verwierf. De overste is weduwnaar, hij heeft twee kinderen, de zachte Marie, die vaders lieveling altijd is geweest, en Johan de jongen dien hij zoo gaarne zijn voetspoor had zien drukken, maar die een gansch andere levensrichting is toegedaan. Het jongemenschap is Reinlever, geheel-onthouder, kuisch als een maagdekijn, antimilitarist; slechts noodgedrongen is hij reservist bij de Jagers. Eerlijk gezegd doet Johan bij zijn eerste optreden in het stuk onaangenaam aan; die Tugenheld is een te krasse dissonant in de omgeving; was het noodig en gewenscht zoo ver te gaan van Johan minachtend te doen spreken over een militaire vertooning op den verjaardag der Koningin, terwijl hij toch zelf «s' Königs Rock» draagt?

Marie schijnt het evenbeeld te zijn van hare overleden moeder, die een stille zachte huisvrouw was; ook *haar* levensbeschouwing verschilt hemelsbreed van die van haar vader; het is een teer eenvoudig schepseltje, dat in stilte droomt van een huwelijk met een consulaire ambtenaar te Honolulu.

Heel anders is de vierde huisgenoot, Alice Ellewout, de Nancy's pupil. Uit een gesprek tusschen de twee jonge dames leeren we al spoedig dat deze een koket dametje is, dat er een wereldwijze moraal op nahoudt.

Haar begrippen omtrent het huwelijk zijn praktisch, zool niet bijzonder verheven; ze verlangt tot echtgenoot een man van rijperen leeftijd, een man van standing in de maatschappij, die haar een positie zal verschaffen; de jongelui bewaart ze voor den flirt. Zij althans sympathiseert met de geurmakerij van haar pleegvader, en als ze aan het slot van het eerste bedrijf naar het raam

vliegt om den brillant cavalier toetejuichen, die daar aan het hoofd van zijn regiment voorbijtrekt, dan weten we waar de schrijver heen wil; ze zal Mevrouw de Nancy worden.

Dat gebeurt ook in het tweede bedrijf, nadat de overste (pour acquit de conscience?) zijn zoon eerst heeft gevraagd of hij niet Alice tot vrouw wil hebben, waarop een weigerend antwoord volgt, maar ook nadat nog een incident met Marie zich heeft voorgedaan. Alice heeft nl. als voorwaarde gesteld voor het huwelijk aan den verliefden overste dat zijn dochter het huis zal verlaten. De eisch is hard, al moet erkend worden, dat er voor het standpunt van Alice wel iets te zeggen valt; de ervaring leert, dat in het niet ongewone geval dat een weduwnaar verliefd raakt op en trouwt met een vriendin en tijdgenoot van zijne dochter, de relatie tusschen de beide dames zelfs met de beste bedoelingen valsch en moeilijk voltehouden wordt. Maar de wijze waarop de Nancy hier den knoop doorhakt, is wel wat heel grof; hij dwingt zijn dochter om het huwelijksaanzoek te aanvaarden van zijn collega den overste van Renkum, een man, ouder nog dan hijzelf, en wiens verre van ongerepte reputatie hem bovendien niet onbekend is.

In het derde bedrijf blijkt, dat het den overste de Nancy gaat als Heine's „alter König, der nahm eine junge Frau”; zooals de Franschen zeggen: il l'est, en niet zoo eventjes: Alice „flirt” (om het op z'n zachtst uittedrukken) met al de officieren van het regiment. Eén staaltje geeft de schrijver ons te zien, een sensueele bevlieging voor een jongen luitenant, die ons doet zien welk een verdorven schepsel ze is. De schuldigen worden betrapd door Johan, den eenige in Alice's omgeving, die tot hiertoe aan haar verleidingskunsten weerstand heeft geboden, al blijkt ook hij niet van steen te zijn. Ook nu tracht de Circe hem in haar netten te vangen, maar tevergeefs. Daar verschijnt opeens de overste, en nu speelt Alice een verraderlijke rol: ze beschuldigt Johan, haar te lijf te hebben geweld. In den vader komt het ruitersbloed aan het koken, hij wil zijn zoon met de karwärts afstraffen. Dan zegt Johan de waarheid en deelt den overste mede wat de gansche stad weet, nl. dat zijn vrouw hem op de onbeschaamde wijze bedriegt. Als Johan ten slotte zelfs tegenover de opgeheven rijzweep weigert namen te noemen, jaagt de vader in ziedende drift hem weg en roept zijn vrouw binnen om van haar te weten te komen wat hij van haar verlangt. Dan zakt het scherm; de schrijver heeft geen herhaling willen geven van de zoo dikwijls vertoonde scène tusschen den beleedigen echtgenoot en de veinzende echtbreekster.

In het vierde bedrijf blijkt intusschen dat in den strijd de vrouw weer heeft overwonnen. De Nancy twijfelt zeer zeker aan de onschuld van zijn vrouw, maar overtuigd van haar schuld blijkt hij niet. Integendeel hij is nog altijd onder het charme van de toovenares en bereid om alles voor haar op te offeren, zelfs om nu hij door een schaamteloos rapport van zijn tegenwoordigen chef (die niemand anders is dan van Renkum) voor

bevordering tot kolonel zal worden gepasserd, naar Brussel te verhuizen. Maar dit laatste zal niet noodig zijn: Alice gaat met een jongen luitenant er van door.

Heeft de schrijver bij deze vierde akte aan Bernstein's *la Griffie* gedacht? In elk geval is de Nancy nog niet zoo geheel verworden als Cortelon, want de slotscène toont dat hij nog energie bezit. Als namelijk zijn dochter Marie hem blijkt mishandeld te worden door haar echtgenoot, den nietswaardigen van Renkum, en deze weigert van zijn vrouw afstand te doen, schiet de Nancy zijn vroegeren makker neer.

Een zeer talrijk publiek juichte de voorstelling toe; het wilde mij voorkomen, dat de detailteekening in het eerste bedrijf, die weder een bijdrage was voor de groote opmerkingsgave van den auteur, wel het meest in den smaak viel.

De uitvoering gaf zeer goed spel te zien. In de eerste plaats de heer Nico de Jong, die de zware rol van den overste de Nancy te vervullen had. Deze tooneelspeler had blijkbaar zich zeer veel moeite getroost om dans la peau du personnage te komen, en dit was hem over het algemeen zeer wel gelukt. Hij was in het eerste bedrijf op ende op de kranige kavaleries-officier. In het derde bedrijf viel hij mij echter tegen; zeker, de Nancy ontpopt zich daar als de ruwe sabreur, maar tusschen ruwheid en grofheid is onderscheid; en de heer de Jong verzuimde in zijn houding en manieren zoowel als in zijn dictie te doen uitkomen, dat deze kavalerist uit Breda was gekomen.

De rol van Alice was bij Mej. Duymaer van Twist in uitnemende handen; dat was wel de cynische kokette door den schrijver bedoeld; in het scabreuse moment waarin zij haar minnaar in III om den hals vliegt, gaf zij sensueelen hartstocht zonder de perken der aesthetiek te buiten te gaan.

De rollen van Marie, Johan en van Renkum zijn ondankbaar; Mej. Mauhs en de heeren van der Lugt Melsert en Alex. Faasen waren er voldoende in.

Een Duitsch recensent heeft een parallel getrokken tusschen het nieuwe stuk van het Ned. Tooneel: *les Grands* en *Frühlings Erwachen*.

Dat is wat ver gezocht; het hoofdmotief van Wedekind's tooneelwerk, «de sexuelle Aufklärung», ontbreekt geheel in het stuk van Pierre Véber en Serge Basset; meer verwantschap bestaat er met *Traumulus*, alleen met dit onderscheid dat hier het hoofd van de school de tragische hoofdpersoon is, terwijl het Fransche stuk niets anders en niets meer bedoelt dan een gemoedelijk dramatisch incidentje te schilderen uit de kleine wereld van de kostschool.

De auteurs laten ons kennis maken met het lycée van den heer Lormier te Chambrun, en wel met de klasse der groote jongens, tusschen 13 en 19 jaar. We krijgen bekende typen te zien: den adellijken jongenheer des Charmettes, den gourmand Bézou, den blokker Maingourd, den valschen Surot, den 19-jarigen dweeper Jean Brassier en den Pendennis van dezen Steerforth, den kleinen Pierre Navaille.

Het onderwijzend personeel wordt vertegenwoordigd door den directeur Lormier, een Durchschnitts — mensch van wien niets te zeggen valt, den met komische bekrompenheid getinten onder-directeur Bron, en den onhandigen amanuensis Chamboulin.

De valsche Surot heeft een veete tegen Brassier en wreekt zich door op zekeren avond laat, als alles ter ruste is, van de afwezigheid van den directeur gebruik te maken om uit diens bureau 500 francs te stelen, niet om ze voor zichzelf te verkrijgen, maar alleen om de verdenking van de misdaad te doen vallen op Brassier, wiens zakmes hij eerst gestolen heeft om de inbraak te plegen. Dan blijkt dat hij zijn doel voorbijgestreefd heeft, want wat is er gebeurd? Hij meent bij de inbraak alleen te zijn geweest in de kamer, maar dat is niet het geval. Daar was in het donker ook Brassier, afscheid nemend van Mevrouw Lormier. Er bestaat n.l. een geheim tusschen deze twee; een echte kalverliefde van Jean voor de jonge directrice, welke laatste den grooten jongen heeft toegestaan haar te adoreeren, maar die nu als ze bemerkt dat het bij Jean dieper zit dan ze dacht, hem met zachtheid tot rede tracht te brengen en aan zijn jongens-verliefdheid een einde wil ge- maakt zien.

Het oogenblik van de inbraak wordt nu Jean in de kamer betrappt door den nachtwaker, en het gevolg is zijn smadelijk weggagen van de school als dief. Want hij kan zijn tegenwoordigheid in den nacht in de kamer van Lormier niet verklaren zonder Mevrouw te compromitteren; daarom bekent hij zich schuldig aan den diefstal. Maar de schrijver heeft ervoor gezorgd dat alles op zijn pootjes terecht komt door Jean een schutsengeltje te bezorgen in de persoon van den kleinen Pierre Navaille, (we vermoeden van den aanvang af wat Arthur Pendennis voor Steerforth zou moeten worden); Pierre ontdekt de schuld van Surot en deze brengt door zijn tijdige bekentenis nog alles in orde.

Een klein dramaatje, verweven met een klein liefdeshistorietje in een klein wereldje. Intusschen, ook dit dramaatje heeft zijn eischen evenals de groote drama's, en aan deze wordt niet bijzonder recht gedaan.

Er zijn in de structuur heel wat fouten waar te nemen. Waarom vertelt Mevrouw Lormier niet openhartig de ware toedracht aan haar man? Het mensch heeft zich tegenover hem niets te verwijzen, en ze mocht van Lormier verwachten dat deze haar gelooven zal als ze hem de waarheid zegt. Nu offert ze de toekomst van Jean roekeloos op aan een ongemotiveerde vrees om te spreken. Wat zijn dat voor ouders, die mijnheer en mevrouw Brassier, die de schuld van hun zoon zoo maar klakkeloos aannemen, zonder een poging te doen om het gemoed van den 19-jarigen jongen te peilen?

En dan, wat is die kleine Pierre Navaille een kinderlijk-naieve deus ex machina! Dat 13-jarige ventje spreekt en doet als een volwassen man; zijn wereldwijsheid is eenvoudig belachelijk. Wat is de inkeer van Surot ongemotiveerd en onwaarschijnlijk!

Maar het publiek dat genoeg heeft aan oppervlakkige emotie bemerkt weinig van dat alles en was welwillend gestemd. Ten deele ook dank zij de zeer voldoende opvoering, waartoe allen medewerkten. Mej. Hopper conscientieus als altijd in de rol van Mevr. Lormier, conscientieus de heeren Holtrop en Harms als school-autoriteiten; conscientieus ook de heer Clous als Lormier, hoewel het mij niet duidelijk was waarom hij aan de figuur van den directeur in de beide eerste bedrijven een zoo ouwelijk tintje gaf.

Een bijzondere vermelding verdienen de heeren Reule (Jean) en Adolf Bouwmeester (Surot). Ik had tot hiertoe geen zeer gunstige indrukken van den heer Reule ontvangen, doch wat hij in dit stuk te zien geeft is de moeite waard; zeer goed werd Jean in zijn Sturm- en Drang-periode door hem weergegeven; het was een bemoedigende creatie, die voor de toekomst belooft.

Van den heer Bouwmeester valt te waardeeren wat hij deed; meer nog wellicht wat hij *niet* deed; er is veel talent voor noodig om de verradertjesrol van Surot met zooveel matiging en zelfbeheersching te spelen.

Het samenspel liet in de slotscène te wenschen over; wat stonden de meeste leerlingen bij den coup de théâtre van de onthulling van Surot er onbeholpen bij alsof het hun niets aanging! Waar was de regie?

De mise en scène van het tweede bedrijf was niet gelukkig; een bescheiden lyrée-directeur heeft meestal niet zulke zeer fraaie, kostbare eikenhouten meubelen; en *als* hij ze heeft worden ze niet ontsierd door een zwart-houten tafel waarvan de poot onder het tafelkleed kwam gluren!

«Rasch und leicht is die französische Eigenart nicht zu erkennen. La blague, der leichte, spötlende Gesprächston, wird falsch verstanden, wird übel genommen, was nicht beabsichtigt ist, oder für die charakteristische Aeuszerungsform höchst oberflächlicher Leute gehalten. «Wenn Sie über die Grenze fahren», riet Marcel Prévost seinen Landsleuten, «so lassen Sie die Ironie zu Hause.» Diese Ironie sagt gerade so viel wie bitterer Ernst, wird in diesem Sinne als Mutterprache in Frankreich verstanden, dem einen ist ein mahnender Blick eine ebenso starke Zurechtweisung, wie dem andern laute, verweisende Worte. Wenn dem Fremden die Gespräche der modernen französischen Komödie zu lang sind, so beging er das Unrecht Theater beurteilen zu wollen, ohne sich die Menschen anzusehen die es spiegelt, und die auch hübsch geförmte Sätze sprechen möchten.

Men plegt hier eben trotz allen amerikanischen und englischen Einflüssen den Wohlklang des Tones, die Eleganz der Bewegung, man fühlt sich fast immer in gut erzogener Gesellschaft. Das haben nicht Schulmeister und gestrenge Eltern vermocht, es ist die Folge des ständigen Verkehrs mit Frauen, deren natürlicher feiner, zarter und manierlicher Charme selbst bei den Grenzemplaren des Möglichen sehr erfreulich überraschend wirkt.»

Aldus een Duitscher die sinds 12 jaren te Parijs woont, en die zich dan over het tooneel

van de Flers en de Caillavet uitspreekt als volgt:

«Diese haben den Erfolg der letzten Jahre gepachtet. Gute Kollegen lieszen durchblicken, wie viel dabei der alte schlaue Sardou im Interesse seines Schwiegersohnes Flers mitgewirkt hat. Dies wäre nun auch noch lange kein Verbrechen. Tatsache ist, dasz sämtliche Werke der beiden in ihrem Grundton, in ihrer leichten launigen Lebensauffassung eine Eigenart zeigen, die von der Sardouschen Note beträchtlich unterschieden ist. Ihre Stücke sind mit äusserst leichtem Stoff auf einem sehr soliden, überlegten Grundton, auf dessen Konstruktion wohl die Erfahrung des geriebenen Architekten Sardou eingewirkt haben könnte (warum nicht? wie viel andere haben von ihm gelernt!) drapiert; der Abend verläuft nicht wirklich anders als in einer angeregten Gesellschaft. Man hat sich gut unterhalten, ausgeruht, und ist nach des Tages Arbeit nicht zum Nachdenken genötigt worden. Darin besteht das Geheimnis dieser Erfolge.»

De firma Flers-Caillavet werd in de vorige week door twee Fransche tournées hier vertegenwoordigd. Baret bracht ons *l'Anc de Buridan* en Achard kwam met *le Roi*.

Ik had geen gelegenheid het laatste werk, een politieke satire à clef, waarin Camille Pelletan en Berteaux geridiculiseerd worden, te gaan zien; naar ik vernam had Frédéric Achard, zelf een alles behalve fijn tooneelspeler, zich evenals een paar jaren geleden weder omgeven met artisten van minderen rang, zoodat het geestige stuk heel wat van zijn effect miste.

Met genoegen zag ik echter de voorstelling van *l'Anc de Buridan*, door het gezelschap van Ch. Baret.

Buridan's ezel is de legendaire viervoeter die geplaatst tusschen een bak met eten rechts en een emmer drinken links, zoolang aarzelt tusschen rechts en links, dat hij van honger sterft. De ezel is hier de geblaseerde viveur Georges Boulains, een homme à femmes, die niet weet de quel côté donner de la... tête, totdat zijn vriend Lucien de Versannes, een diplomaat, hem met een zeer diplomatischen zet den weg naar zijn levensgeluk aanwijst door hem zelf te laten ontdekken dat hij zijn flirts uit de conjugale en extra-conjugale wereld moet besluiten door een huwelijk met een allerliefste ingénue. Maar is Micheline, la petite Miche, die in den vroegen morgen in een suggestief visscherstoilet de slaapkamer van een vrijgezel escaladeert, die aan zijn beide maitresses briefjes zendt pour brouiller les cartes, die het verhaaltje opdischt van haar amant, die volgens portret de koning van Engeland blijkt te zijn, is dat wel een ingénue? Om 't even; laat ons niet al te zwaartillend zijn en karakterteekening zoeken in een stuk dat ons een heelen avond aangenaam bezig heeft gehouden. En laat ons de auteurs dankbaar zijn dat ze met zoo groot talent zich den weg hebben afgebakend, want dit is wel zeer te waardeeren bij hun werk, dat ze den luchtigen toon weten te vatten zonder ooit in plathheid te vervallen.

Er was een tijd toen we van den Franschen lichten kost op niets anders werden onthaald dan

op het vrij scabreuse werk van schrijvers als Bisson, Mars, Bilhaud, Hennequin, Feydau e tutti quanti; men herinnert zich *le Dindon*, *Loute*, *Coralie & Cie*, *le Billet de Logement*, *La dame de chez Maxim*; zeer smakelijke stukken, maar waarvan de gauloiserie langzamerhand de grens van den goeden smaak begon te overschrijden. Dezer dagen ging nog te Parijs in de *Variétés* een nieuw stuk van Francis de Croisset, *le Circuit*, en hoewel aan heel wat gewend, hebben nu toch ernstige critici als Henri de Weindel en Léon Blum tegen de uitpattingen der grivoiserie protest aangeteekend; de laatste had den indruk gekregen dat de toeschouwers niet spectateurs maar voyeurs waren geweest!

Welnu, met al den durf dien ze bezitten, zorgen de Flers en de Caillevet toch dat ze binnen de perken blijven; zoowel bij de situaties als bij den dialoog blijven we in de gute Gesellschaft, waarvan onze boven aangehaalde Duitscher sprak.

Met genoegen constateerde ik, dat dergelijke voorstellingen steeds meer in den smaak van het publiek schijnen te vallen; bij de beide Fransche voorstellingen was er quantitatief en kwalitatief zeer voldoende belangstelling. De vraag rijst nu

of niet een combinatie zou zijn te vormen om ons geregeld nu en dan zulke voorstellingen te verzekeren; naar ik verneem kwam dit denkbeeld reeds bij velen op, en het zou mij verheugen, indien het kon worden uitgewerkt. De heer Ch. Baret zou er misschien wel voor te vinden zijn, en bij hem hebben we kans op in elk geval voldoende interpretatie. Natuurlijk zouden we niet moeten verlangen dezelfde-rangsartisten te krijgen die te Parijs creëren. Een zoo uitnemende ingénue als Marthe Régnier, de echtgenoot van Abel Tarride, geflankeerd door artisten als Mistinguett, Gaston Dubosc en Dumény, dat is een ensemble dat we «en tournée» niet mogen verwachten.

Maar de heer Baret kent den weg om uit de talrijke artisten die te Parijs zonder vast engagement zijn een gezelschap samen te stellen, dat aan niet overdreven eischen voldoen kan.

Zou er niet een combinatie Amsterdam-den Haag-Rotterdam-Antwerpen te maken zijn? C. A. V.

CORRESPONDENTIE.

Een verslag van onzen Parijschen correspondent over de première van Lavedin's *Sire* moet tot een volgend nummer wachten.

A D V E R T E N T I E N .

RHAMNACAR K & H

regelt op de gemakkelijkste en meest pijnlooze manier den stoelgang en is, wijd smakeloos, ook voor kinderen aan te bevelen.

Prijs per $\frac{1}{4}$ carton f 1.30 en per $\frac{1}{2}$ carton f 0.70.

Fabrikanten: **KRAEPELIEN & HOLM,**
Apothekers-Hofleveranciers, Zeist.

P. BLAD
STEMMEN · PER · KEER
EN · PER · ABONNEMENT.
PIANO'S
TELEFOON: 1904
UTRECHT NACHTEGAAL
STRAAT 54

A. KREYMBORG & Co.

Hofleveranciers.

Modernste en grootste etablissementen voor

HEEREN- en JONGENSKLEEDING

gemaakt en op maat.

AMSTERDAM, Leidschestraat h. Heerengracht.

„ Ie v. Swindenstraat 29/31.

UTRECHT, Mariaplaats 3.

LEIDEN, Botermarkt 19.

ROTTERDAM, Binnenweg h. Eendrachtstraat.

MAASTRICHT, Grootte Straat h. Spilstraat.

Combinatiemagazijnen op alle grootere provincieplaatsen.

VAN DUREN'S Corsetten Magazijn.

AMSTERDAM
Leidschestraat 78.
Telef. 7851.

AMSTERDAM
Kalverstraat 136.
Telef. 8178.

UTRECHT
Stadhuisbrug 4, Viestraat 2a.
Telef. 1314.

Onze beroemde Corsetten, merk C. P. à la Sirène Paris Forme droite rationelle, verdringen het gewone droit-devant Corset, omdat het Corset Forme Rationelle tevens is het meest élégante, steeds is naar de laatste mode gewijzigd en is samengesteld volgens advies van H.H. Medici.

J.N. MULDER

COSTUMIER,
Breedstraat 50, UTRECHT,

heeft de meest uitgebreide collectie
COSTUMES voor:

HISTORISCHE OPTOCHTEN,
TABLEAUX VIVANTS,
GECOSTUMEERDE BALS,
TOONEELVOORSTELLINGEN
enz. enz.

De Costumes worden alle in eigen ateliers vervaardigd volgens de oorspronkelijke modellen.

Groote sortering in Uniformen
van alle landen.

AUTO'S

**SPECIAAL VOOR HET VERVOER VAN
ZIEKEN, HERSTELLENDEN EN
- - RUSTBEHOEVENDEN - -
NAAR ALLE PLAATSEN IN HET
- BINNEN- EN BUITENLAND. -**

Telefoon 1392. - - - Dr. C. W. A. ESSERS.
Telegram-adres: Essers, Voorburgwal, AMSTERDAM.

Maison de Coiffure. ROBERT BECK

Coiffeur diplômé

Korte Jansstraat 12 — Utrecht.
Telefoon 1162.

Coiffures - Postiches - Manicure - Grimage.

Firma A. J. VAN DER STEUR

HEEREN- EN DAMES KLEEDERMAKERIJ

48, GROOTE HOUTSTRAAT 48 = = = HAARLEM.

Telefoon Interc. 477.

Galakleding, Civiëlkleeding, Automobiëlkleeding, Sportkleeding,
Livreien, Amazones, enz.

Elken Dinsdag te 's-Gravenhage.

Elken Woensdag van 2—4 uur Bible-Hôtel te Amsterdam.

Bekroond met Gouden Medaille voor Sportkleeding Tentoonstelling Amsterdam Sept. 1905.

Tarief van Advertentiën in „Het Tooneel”

Bij abonnement te plaatsen binnen 9 maanden:

Per 100 regels à 9 Cts.

”	250	”	”	8	”
”	500	”	”	7	”
”	1000	”	”	6	”
”	1500	”	”	5	”

HET TOONEEL

ORGAAN VAN HET NEDERLANDSCH TOONEELVERBOND

* * * VERSCHIJNT 'S ZATERDAGS OM DE VEERTIEN DAGEN * * *

REDACTEUR: MR. DR. C. A. VAILLANT * * * ADMINISTRATIE: FILIAAL

BOEK- EN KUNSTDRUKKERIJ ^{v/h} ROELOFFZEN-HÜBNER EN VAN SANTEN

* * * * * ROKIN 29, AMSTERDAM * * * * *

DE LEDEN VAN HET NEDERLANDSCH TOONEELVERBOND
ONTVANGEN DIT BLAD GRATIS, FRANCO PER POST. HET
LIDMAATSCHAP VAN HET VERBOND KOST f 5.— PER JAAR.

ABONNEMENTSPRIJS VOOR NIET-LEDEN VAN HET VERBOND
f 2.50 PER JAARGANG VAN 19 NUMMERS. FRANCO PER POST
VOOR BELGIË, INDIË EN HET VERDERE BUITENLAND f 2.90.

**Wat voor de Redactie bestemd is te adres-
seeren aan den Redacteur, Heerengracht 211
te Amsterdam.**

INHOUD: Berichten en Mededeelingen. — C. A. V.: Amster-
damsche Kroniek. — A. v. R.: Rotterdamsche Brieven. XIV.
— A. G. H.: Brief uit Parijs.

Berichten en Mededeelingen.

Naar ons wordt medegedeeld heeft het succes, dat Jhr. A. W. G. van Riemsdijks Silvia Silombra te Brussel heeft gehad, den impressario M. de Hondt aanleiding gegeven om een reprise van dit werk in Nederland voortebereiden. Het zal nu door het gezelschap van den Vlaamschen Schouwburg te Brussel met Mevr. Julia van Lier—Cuypers in de titelrol worden opgevoerd te Amsterdam op 7 Januari e. k. in den Stadschouwburg en te 's-Gravenhage op 11 Jan. d.a.v. in het Gebouw voor Kunsten en Wetenschappen.

Prijsvraag voor een Tooneelstuk.

Nadat de „Nationale Vereeniging tot Bestrijding van den Woeker”, in haar laatst gehouden vergadering besloten had een prijsvraag uit te schrijven voor een tooneelstuk, waarmede het doel der Vereeniging: *Bestrijding van den woeker*, wordt aanschouwelijk gemaakt, heeft zij zich gewend tot de Tooneel-commissie van de Vereeniging „Kunst aan Allen”, te 's-Gravenhage, met verzoek een Jury te willen samenstellen, waaraan met de meeste welwillendheid is voldaan.

Verlangd wordt een treur- of tooneelspel, bijv. een drama of tooneelstuk, dat den verderfelijken invloed van den woeker op de maatschappij en hare leden uitbeeldt.

Het stuk moet zijn: in goed leesbaar schrift geschreven; algemeen bevattelijk; niet moeilijk speelbaar, zoodat voor de vertolking ervan niet alleen 1ste klasse acteurs in aanmerking behoeven te komen. Aan mise-en-scène moeten niet te hooge eischen worden gesteld. Het moet gemakkelijk op één avond vertoond kunnen worden.

Het bekroonde stuk wordt het eigendom der Vereeniging. Er wordt een prijs van f 200.— voor beschikbaar gesteld.

Inzendingen moeten plaats hebben uiterlijk

**Ieder lid van het Tooneelverbond brenge
dit jaar één nieuw lid aan!**

1 Juli 1910, aan het adres van den secretaris der Jury, den heer P. Huygens, van Hoornbeekstraat 8, Den Haag.

De Jury zal bestaan uit de heeren: mr. Joh. J. Belinfante, Voorzitter van het hoofdbestuur der Nationale Vereeniging tot Bestrijding van den Woeker (Voorzitter), en de tooneelcommissie der Vereeniging „Kunst aan Allen” te 's-Gravenhage, bestaande uit: Johan Haus, J. Heyligers, A. C. C. de Vletter en P. Huygens, Secretaris.

De Nationale Vereeniging tot Bestrijding van den Woeker wekt alle Nederlandsche tooneel-schrijvers, zoowel in ons Vaderland als daarbuiten op tot medewerking, vooral in het belang van de goede zaak die beoogd wordt.

De stukken moeten worden ingezonden onder een motto en vergezeld gaan van een verzegeld, couvert, dragende hetzelfde motto en inhoudende den naam en het adres van den schrijver.

In de pers zal worden bekend gemaakt welk stuk bekroond is en wanneer de niet bekroonde stukken kunnen worden teruggehaald.

De Redactie ontving de navolgende mededeeling:

De Heer Louis Bouwmeester heeft, eenige dagen vóór zijn vertrek naar Indië, voor deze tournée geëngageerd den Heer W. Van der Veer, een jong lid van ons gezelschap wiens verbintenis bij onze Vereeniging tot 1 September 1910 liep.

Hoewel door de betaling van het dédit, dat op het verbreken van het contract des Heeren v. d. V. gesteld was, aan de letter van deze overeenkomst was voldaan, meenen wij toch dat door de omstandigheden, waar onder de verbreking plaats had, deze handeling moreel niet door den beugel kan en de Heer Bouwmeester in dezen al zeer weinig blijk gaf van collegialiteit tegenover een andere, bevriende tooneeldirectie.

Immers het ligt voor de hand dat een zóó onverwacht plotseling heengaan van een der artisten belangrijke storing in den gang van zaken moet teweegbrengen, zoowel door wijzigingen in de rolverdeling van in studie zijnde stukken als door

veranderingen in het repertoire voor de provincie, dat gewoonlijk reeds geruimen tijd van te voren wordt vastgesteld.

Waar, voor zoover ons bekend, dit de eerste maal is dat een contractbreuk onder dergelijke omstandigheden plaats heeft, meenen wij belangstellenden in tooneelzaken, en meer in het bijzonder onze tooneeldirecties, deze onze ervaring niet te moeten onthouden.

Bestuur Nederlandsche Tooneelvereeniging.

AMSTERDAMSCH E KRONIEK.

Das letzte Glück is de ondertitel van het tooneelspel *de Boer van den Mosenhof*, dat door de Ned. Tooneelvereeniging op 3 December voor het eerst werd opgevoerd.

Het is mij niet duidelijk geworden wat met dat „laatste geluk” is bedoeld. Is het het kind Jozef, het eenige wat voor de ongehuwde moeder Suze Endenich is overgebleven, en dat haar ontruikt wordt? Is het de finale verzoening van Peter Landscheid met zijn vrouw Maria, die den neurasthenischen boer ten slotte geluk brengt?

Ik weet het niet; beide oplossingen van het raadsel komen mij vrij gezocht voor. En toch moet de schrijfster geweten hebben wat ze zeide: de talentvolle auteur van romans als *das schlafende Heer* en *das Kreuz am Venn* doet noch aan mysticisme noch aan mystificatie. Alleen de roman zou ons op de vraag een antwoord kunnen geven, maar hiermede is tevens de zwakke zijde van het tooneelstuk blootgelegd: we hebben klaarblijkelijk weder te doen met een versnijding van een roman of novelle tot een drama, en bij die anatomische operatie is weder als gewoonlijk de gedachte van de schrijfster vervluchtigd. Mischien is de roman *das letzte Glück* een belangrijk werk; *de Boer op den Mosenhof* is een mislukt tooneelspel.

Het scherm gaat op over een herberg-scène in den Eiffel, waarin twee figuren op den voorgrond treden: de goedaardige maar driftige, loszinnige financieel geruineerde Peter Landscheid en zijn crediteur en vijand, de intrigant Jacob Trittscheid. Een twist tusschen hen beiden beiden doet ons veronderstellen dat ze in het drama de tegenover elkaar gestelde hoofdfiguren zullen zijn en dat le dessous de l'affaire wel zijn zal een vrouw. Wie is die vrouw? Waarschijnlijk Maria, de echtgenoot van Peter, en een gesprek tusschen Maria en Jacob in het tweedebedrijf versterkt ons even in die menning. We hadden 't intusschen volmaakt mis: de heele figuur van Jacob wordt in het tooneelspel weggedoed, en 't thema blijkt een gansch ander te zijn. Is 't in den roman anders? Het is ons om 't even, waar we alleen met het drama te doen hebben, dat op en door zichzelf moet worden verklaard en niet ex aliunde mag worden toegelicht.

Het thema is dus een ander en wel het volgende: Peter Landscheid heeft een „Tachtelmächtel” gehad met een vrouw uit het volk, Suze Endenich, en bij haar een kind verwekt. Hij heeft de vrouw die zich verliefderlijkte verstooten, maar het kind tot zich genomen; de kleine Jozef is ook voor

Peter's echtgenoot, de brave Maria, als ware 't haar eigen kind.

Daar doemt de moeder, Suze, plotseling op en verlangt naar haar kind. Waar ze vandaan komt, hoe 't komt dat ze na lange jaren opeens haar zoon wil zien, dat heldert de schrijfster in 't geheel niet op; de figuur van Suze valt als een bom in het stuk, en haar verschijning wordt noch voorbereid, noch verklaard. Intusschen ze is er, en daarmede hebben we nu de kern van het drama: de natuurlijke moeder zal haar natuurlijke rechten willen doen gelden, de vader en met hem zijn echtgenoot, die jarenlang het kind verzorgde en van den kleinen Josef houdt als ware 't haar kind, ze zullen het bezit van het kleinkind met harts-tocht verdedigen; het dramatische conflict is gesteld, en we wachten met belangstelling de ontwikkeling.

Doch onze verwachting wordt teleurgesteld; wat was er een intiem ziele drama te maken geweest van dit onderwerp: de gevallen vrouw, verdierlijkt, verliefderlijkt, en toch heilig in haar recht als *de moeder*; daartegenover de andere vrouw, die aan de natuur geen recht kon ontleenen, maar die haar geloofsbrief legitimeert met jarenlange teedere zorg, een stelling ook door Gaston Devore in zijn *Préfèree* ontwikkeld.

Eén oogenblik is er, in het derde bedrijf, waarin de schrijfster de beide vrouwen samenbrengt, en waarin we de sterke scène verwachten. Maar Clara Viebig stelt ons bitter te leur als we zien hoe ze het zielkundig probleem wegdoezelt met een melodramatisch effect; het kind wordt gedood bij een rijtuig-ongeluk en het psychologisch conflict eindigt in een scène à la d'Ennery.

En daar blijft het bij; wat het vierde bedrijf brengt is hopeloos verward. We zien daar den vader Peter luguber plannen smedend om zijn trouwe Maria te verlaten en weg te loopen met Suze, omdat hij met zijn wilde paarden de schuld is geweest van den dood van Josef; we zien Suze terugkomen op den hof en we vreezen alweder op een flink stuk melodrama met allerlei ijselijk gebeuren te zullen worden onthaald; en we zijn eigenlijk heel tevreden als 't als een nachtkaaars uitgaat: Suze gaat zooals ze gekomen is en Peter en Maria vallen in malkanders armen, bestraald door den maneschijn. Ik verzuimde nog gewag te maken van een allerzonderlingst tooneel in het tweede bedrijf, den zwak en smakeloos geschreven verleidingsscène tusschen Suze en Peter, die ons bij het verder verloop van het drama als een overtollig hors d'oeuvre voorkomt.

De Tooneelvereeniging heeft *Den Boer op den Mosenhof* met groote zorg opgevoerd; Clara Viebig was persoonlijk te Amsterdam en woonde een of meer repetities bij, en één artikel van Mevr. Ternooy Apèl in den »Amsterdammer« van 5 December zegt ons hoe de tegenwoordigheid der schrijfster bezielend werkte op de vertooners.

Er zijn in het stuk drie groote rollen: Peter en de twee vrouwen, Suze en Maria. Op Mevrouw Ternooy Apèl rustte de zware taak van laatstbedoelde rol; zij gaf alles, ja meer dan van haar te verwachten was in deze partij, voor welke een krachtiger orgaan noodig is om de uitbarstingen

van hartstocht geheel tot haar recht te doen komen.

Mevr. van der Horst was als altijd geheel in de rol van Suze die ondankbaar is, want het gezet van het mensch om haar Josefie wordt een-tonig, en de reeds genoemde verleidings-scène in II is mat geschreven.

De boer was de Heer Louis de Vries, dien ik dikwijls beter zag dan hier; hij was in den aanvang te druk, miste geheel de rustige Ueberlegenheit waarmede hij deze Fuhrmann Henschel-figuur had behooren te campeeren, en werd ten slotte recht lymphatisch.

De mise en scène was bij den heer van der Horst weder in goede handen; dat het wind-effect in het laatste bedrijf eer komisch werkte is de schuld van de schrijfster. Immers de dialoog verlangt dat de toeschouwer zal *hooren den lente-wind*, en nu heeft de directie natuurlijk geen windtoestellen met verschillende toonaarden en moest zich er toe bepalen een zoo bescheiden mogelijk gebruik te maken van de windmachine die in *Hoop op Zegen* dienst doet; maar ze kon niet beletten dat toch eigenlijk Boreas in plaats van Zephyr aan het woord kwam.

* * *

Macbeth was voor het gezelschap „de Hagespelers” wat men in den laatsten tijd is gaan noemen een bovenwerp; *Een Huwelijk onder Lodewijk XV*, het oude stuk van Alexander Dumas, is het eveneens geweest.

Men mag het den heer Verkade tot verdienste aanrekenen, dat hij weder eens de aandacht op het stuk heeft gevestigd; in onzen tijd waarin de schaarschte aan goede stukken zich zoozeer doet gevoelen, was het juist gezien een greep te doen in het oude repertoire en een comédie voor het voetlicht te brengen zoo keurig fijn als het Huwelijk onder Lodewijk XV. Intrige is er om zoo te zeggen niet in het werkje: de graaf de Candale heeft zoo juist een jong meisje getrouwd, *échappée du couvent*. Het is een mariage de convenance, want de graaf bemint een schoone markiezin en de gravin was en is niet ongevoelig voor de hommages van den chevalier de Valclos, en het laat zich in den beginne aanzien alsof de jeugdige echtgenooten het voorbeeld zullen volgen van zoovele adellijke paren in die dagen (het stuk speelt circa 1750), die elk hun eigen weg gaan en voor elkander de hoffelijke vreemden blijven, wederzijdsch zich Monsieur le Comte en Madame la Comtesse betitelend. Maar hier wordt mevrouw jaloersch op mijnheer, die zijnerzijds zijn egade begint te waardeeren en, een handje geholpen door een ouden oom, worden man en vrouw een gelukkig paar.

Dumas (de oudere) heeft dit gegeven, behandeld in den stijl van den tijd, waarin de handeling wordt gesteld, d. w. z. het stuk is *très-régence*, en de menuet, die telkens bij het opgaan van het gordijn gespeeld wordt geeft den toon aan; bevalligheid en zwierigheid zijn hier hoofdvereischte.

Met allen goeden wil kan het gezelschap der Hagespelers in dit opzicht zelfs aan de bescheidenste eischen niet voldoen, want daarvoor is allereerst voor Nederlandsche (laat ons zeggen

voor niet-Fransche) tooneelspelers enorme studie en enorme tooneel-routine noodig, welke beide hier gemist worden. Of zou de heer Verkade werkelijk meenen den toon te hebben gevat van den wuffen edelman uit de omgeving eener Dubarry? Was er eenige elegantie bij den heer van Staalduynen als chevalier de Valclos? Was dat een guitige Marton, *accorte camériste qui pose les mouches chaque jour*, zooals Mej. Desmond haar voorstelde met één zelfde verlegen houding, het rechterhandje stijf naar voren op den voor-schot, het linkerhandje op de heup? Gevoelde mej. Plato niet het onderscheid tusschen de *fausse ingénue* en de *bibiche*, en meende zij inderdaad een grande dame te zijn?

Een werk als dit kan zelfs in Frankrijk misschien alleen door het huis van Molière worden gespeeld, in Nederland allermint door het gezelschap Verkade.

C. A. V.

ROTTERDAMSCH E BRIEVEN.

XIV.

Groote Schouwburg.

„DE LELIE.” Tooneelpl in 4 Bedrijven door Pierre Wolff en Gaston Leroux.

Indien voor een stuk, dat zóó uitmunt door leegheid en zóó vol slappe gedeelten zit twee auteurs noodig zijn, hoeveel zouden er dan wel aan een *goed* stuk te pas moeten komen? Zie daar een nieuw rekenkundig vraagstuk.

In het eerste bedrijf — voorbereiding tot het dramatisch conflict — gebeurt niets.

In het tweede bedrijf — voortzetting van den opzet — gebeurt niet veel meer.

Tegen het *cinde* van het derde bedrijf zijn we eindelijk gekomen waar de schrijvers ons hebben willen en gebeurt er véél, zonder dat we nochtans de logica er van snappen, en zonder dat we — ondanks die twee bedrijven van voorbereiding — ... voorbereid zijn!

In het vierde bedrijf gebeurt nog iets minder dan in het eerste!

En dan kunnen we onvoldaan naar huis gaan met de wetenschap een jammerlijk verloren avond te hebben gehad!

In het eerste bedrijf worden we uiterst langzaam maar zeker ingelicht, dat een zekere mijnheer Arnault, een vermogend schilder, een uitgebreid landgoed, een oude abdij, tot zijn woonplaats gekozen heeft om de eenzaamheid te zoeken, daar hij sinds 10 jaar gescheiden van zijn vrouw leeft; d. w. z. niet wettelijk, want tegen dat laatste verzet zijn ex-schoonmama zich.

Tevens komen we tot de wetenschap, dat de jongste dochter van den Graaf Magnij, freule Christiane, die zijn vermogen er vrijwel doorgelapt heeft door middel van spel en vrouwen) hevig verliefd is op Arnault, welke liefde even hevig beantwoord wordt; zij hoort dan — tegelijk met ons — dat Arnault niet trouwen kan om genoemde reden, en droevig is het afscheid voor heel lang dat ze nemen; het zijn beide eerlijk een brave menschen!

In het tweede bedrijf is de broer van Christiane, de burggraaf Gérard, verloofd met Simone Darcey,

een meisje dat 8 ton mee ten huwelijk brengt, welke verloving plotseling door papa Darcey verboden wordt, omdat . . . omdat . . . ja de reden wil hij niet zeggen, en die vernemen we pas in III.

Gérard is tusschen II × III zijn aanstaande schoonpapa aan den tand gaan voelen, en komt in III vertellen dat hij de reden weet; het is: omdat Christiane geheime samenkomsten houdt met Arnault! Kijk! wel foei!! En wij, die niet beter wisten of Arnault was behoorlijk op reis gegaan, om Christiane niet meer te ontmoeten.

Wij — toeschouwers — gelooven er dan ook geen sikkepit van, totdat . . . ja, totdat Christiane zoo-
waar bekend, dat ze eigenlijk Arnault's vrouw is . . .

Zulke stiekemerds toch!!

De Graaf, die tusschen haakjes, zèlf op zedelijk gebied, niet zoo'n klein beetje «op zijn kerfstok heeft, ontsteekt in rechtmatige woede over het wangedrag van zijn dochter!

Dan komt Odette tusschenbeide.

Kijk, nu vergat ik tot nu toe Odette te noemen! Nog al de hoofdpersoon — de Lelie — Zóó los zit zij in het verbond, dat er eigenlijk nog geen aanleiding was om haar te noemen!

Odette is de oudste (35-jarige) zuster van Christiane; ze is ongehuwd gebleven, en oogen-schijnlijk zeer tevreden en gelukkig.

Doch nu komt de aap uit den mouw!

Zij verwijt papa dat hij niet gezorgd heeft voor een behoorlijke bruidschat, door welke nalatigheid haar kans op een huwelijk vrijwel verkeken is, en welk lot haar jongste zuster waarschijnlijk óók te wachten staat; en . . . zij geeft zusje groot gelijk!

Christiane gaat heen en na de pauze zien we haar in Italië idyllisch met Arnault terug; ze zijn gelukkig; vreeselijk gelukkig; Arnault heeft juist bericht gekregen dat zijn vrouw toestemt in een scheiding van tafel en bed, zoodat ze over drie jaar kunnen trouwen!

Even dreigt hun geluk nog verstoord te worden, zonder dat ze er iets van merken.

Odette komt namelijk in hetzelfde hôtél met den ouden huisvriend Chabreloche — ook al een best te missen figuur uit het stuk — met het voornemen Christiane nog terug te houden van haar stap.

Doch zij stapt van dat wreede voornemen af, en laat het gelukkige paar vertrekken zonder hen gesproken te hebben. Finis!

Om te beginnen zouden er van de negentien personen die in het stuk optreden, gevoegelijk zonder nadeel zeven gemist kunnen worden, te weten: Chabreloche, Fernand, 'n gids, Denise, vrouw Dedier, en Madeleine, die allen ongeveer als droogzand eraan zitten.

Voorts had het vierde bedrijf zonder bezwaar ongeschreven kunnen gebleven zijn. (Misschien had het zelfs niet een ramp genoemd kunnen worden, als het geheele stuk nooit geschreven was!)

Één goede zijde heeft het stuk echter: het heeft ons in de gelegenheid gesteld, Mevrouw Alida Tartaud-Klein, en Mej. Elsa Mauhs, weer eens te zien spelen; hoewel de eerste nu niet bepaald een schitterende rol had, heeft ze er van gemaakt wat er van te maken was, en dat het publiek ook van het gevoelen schijnt te zijn, dat het haar te

weinig ziet, bleek uit het hartelijk applaus bij haar eerste verschijnen, en uit eenige bloemstukken, waaronder één, met het woord «Welkom».

Mej. Mauhs heeft vooral het derde bedrijf bijzonder knap gespeeld; ook in de voorgaande bedrijven — voor zover haar rol er zich toe leende, was haar spel uitmuntend; ze zag er lief en als altijd smaakvol gekleed uit, ook zij ontving eenige bloemstukken.

Den heer Nico de Jong, die den Graaf had uit te beelden zie ik niet graag in dergelijke rollen; noch zijn orgaan, noch zijn houding werken mee, om bijzonder grafelijk te schijnen; bijzonder goed was zijn grime.

De heer Tartaud speelde zijn kleine rol goed; zijn ingehouden spel in I was bijzonder mooi. De overige rollen geven geen aanleiding tot nadere bespreking, daar zij alle vrij onbeduidend waren.

Voor de overige artiesten, die hun tijd voor dit stuk moesten verbeuzelen, noem ik nog de dames Duymaer—v. Twist, de Jong—Wertwijn en Betsy Wolffers en de heeren Poolman (zeer gemoedelijk als Chabreloche) v. d. Lugt Melsert (Gérard) en Vroliek (Dorcey).

De aankleding van het stuk was bijzonder fraai; alleen kwam de lucht en het water in IV me wat al te blauw voor.

Het succes was met uitzondering van het derde bedrijf maar matig. A. v. R.

BRIEVEN UIT PARIJS.

„Sire” in het Théâtre français.

Jaren geleden schreef Henri Lavedan een roman „Sire” waarin hij ons een oud faubourg Saint-Germain gravinnetje schilderde, levend tijdens de regeering van Louis-Philippe en met een eigenaardige tot waanzin leidende manie behept. Zij gelooft met heel haar hart aan het nog bestaan van den ongelukkigen zoon van Lodewijk XVI; hij is niet gestorven in de gevangenis volgens haar, noch bij den schoenmaker Simon, maar leeft in een vergeten hoekje en zal eens Frankrijks troon beklimmen. De gedachte beneemt haar alle rust. Om haar te kalmeeren, huurt men een Bourbon-type bezittend arm oud-acteur af, die bij de gravin de rol van Lodewijk XVII gedurende een paar uur zal vervullen. De zieke, heilig geloovende aan het mirakeluzen feit, den terugkeer van haar afgod, wil dien bij zich houden en beschermen tegen mogelijke aanslagen. Denis Roulette, de pseudo-koning, een gewetenlooze klaplooper, laat zich de grafelijke aanbidding en het goede leventje welgevallen. Hij weet zijn beschermster tot een huwelijk te bewegen. Zijn gedrag zou hem verraden hebben, maar doodelijk ziek, bekend hij aan de gravin zelf de comédie waar zij slachtoffer van is geweest. De oude vrouw zou na deze openbaring bezweken zijn, zoo niet de priester, zijn geweten aan een goede daad opofferend, haar gezegd had, dat de stervende in zijn laatsten biecht volgehouden had de zoon van Lodewijk den Zestienden te zijn.

Het gegeven van dezen roman is eerder tragisch. Toch heeft tijdens de opvoering van het stuk „Sire” bewerkt naar den roman, het publiek zich twee bedrijven lang kostelijk vermaakt, om ge-

durende het derde te glimlachen en slechts bij de beide laatste het verloop der handeling ernstig te volgen. Het stuk is geen tragedie geworden, omdat Lavedan het karakter zijner hoofdpersonen gewijzigd heeft. De oude gravin de Saint-Salbi is niet bijna waanzinnig, maar lichtelijk maniak Denis Roulette is geen schurk, maar een onnadenkend vroolijk heerschap. De gravin heeft tot gezelschapsdame een vroolijk persoontje, Leonie Bouquet; eene onschuldige liefdesgeschiedenis tusschen deze laatste en den pseudo-koning veroorzaakt eenige aardige tooneelen, verre van tragisch! De tweede akte die speelt op de zolderkamer van Roulette is een meesterstukje. De bewoner ontvangt er het bezoek van de vier lachwekkende republikeinsche samenzweerders, leden van de beruchte „main rouge”, en, onbezonnen Frans, wordt medelid, belovend den koning te zullen doodden. Als zij weg zijn, komen de lijfarts en de abt van de gravin de Saint-Albi Roulette verzoeken met hen samen te zweren, om voor koning te fungeeren ten huize der oude vrouw. En Roulette stemt toe, geleid in zijn tooneeltalent!

Een storm van applaus begroette bij de generale repetitie Huquenot, die voor Roulette speelt, toen hij met zijn Bourbon-profiel als Lodewijk de Zeventiende in de derde acte optrad. Maar wie zal uitmaken of deze hulde den acteur, zijn langen neus, of een royalistische opinie gold!

Uitgegaan van zijn roman, komt de schrijver in de twee laatste bedrijven van zijn stuk er op terug. Het tragische element, de ernst, zullen niet langer ontbreken. Roulette's onhandigheid en onverfijndheid in het huis van zijn weldoenster worden pijnlijk, het verdriet van de laatste na de ontdekking harer goedgeloofigheid zeer aandoenlijk, en verheffend de dood van den verwaanden, berouwvollen koning, die ter wille der gravin den

regeerenden Louis Philippe tegen de revolutionairen van 1848 beschermt en valt in het oproer.

Nu zijn wij weder zóo ver van alle kluchtigheid, dat de eindwoorden van de oude vrijster: „Louis XVII? j' y crois plus que jamais,” in plaats van een komisch effect te veroorzaken, de spreekster onwillekeurig doen beschouwen als het verpersoonlijkt geloof, het geloof in een verheffend ideaal. Wie zou zoo streng willen zijn als de kritikus die verklaarde, na bijwoning der vijf onderling zeer diverse bedrijven van gehalte, niet van vorm, zich achtereenvolgens in de Variétés, in het Théâtre Français en in het Ambigu gewaand te hebben? Welke stukken, in het laatste opgevoerd, hebben dien geestelijken, fijnen, volmaakten dialoog?

Laten wij ons voor een oogenblik op het standpunt stellen van het jonge vrouwtje dat in den foyer hardop het stuk beoordeelend verklaarde: „Et puis quoi? Ça nous change des femmes qui trompent leur mari!”

Op mijn woord, er lag een goede dosis opluchting en bijna geen leedwezen in haar schel Parisienne-stemmetje.

Over de acteurs zeggen wij niets, dan dat wij hun zeer kwalijk nemen (ô lieve oude Pierson, alias comtesse de Saint-Salbi, ô zoete, gracieuse Lecomte, haar lectrice, ô magistrale Huguenot! Vergeeft ons deze aanmerking) een stuk zóo te spelen, dat men niet meer kan uitmaken of het een meesterwerk of een... minder goed stuk is, maar bovenmate voldaan naar huis gaat.

A. G. H.

P. BLAD
 STEMMEN · PER · KEER
 EN · PER · ABONNEMENT.
PIANO
 TELEFOON: 1904
UTRECHT NACHTEGAAL
 STRAAT 54

HY TREKT AAN 'T LANGSTE EIND!
DIE KREYMBORG'S
KLEEDING
DRAAGT!

A. KREYMBORG & Co.

Hofleveranciers.

Modernste en grootste etablissementen voor

HEEREN- en JONGENSKLEEDING

gemaakt en op maat.

AMSTERDAM, Leidschestraat h. Heerengracht.

„ Ie v. Swindenstraat 29/31.

UTRECHT, Mariaplaats 3.

LEIDEN, Botermarkt 19.

ROTTERDAM, Binnenweg h. Eendrachtstraat.

MAASTRICHT, Groote Straat h. Spilstraat.

Combinatiemagazijnen op alle grootere provincieplaatsen.

VAN DUREN'S Corsetten Magazijn.

AMSTERDAM
Leidschestraat 78.
Telef. 7851.

AMSTERDAM
Kalverstraat 136.
Telef. 8178.

UTRECHT
Stadhuisbrug 4, Viestraat 2a.
Telef. 1314.

Onze beroemde Corsetten, merk C. P. à la Sirène Paris Forme droite rationnelle, verdringen het gewone droit-devant Corset, omdat het Corset Forme Rationnelle tevens is het meest élégante, steeds is naar de laatste mode gewijzigd en is samengesteld volgens advies van H.H. Medici.

J.N. MULDER

Breedstraat 50, UTRECHT,
COSTUMIER van:

De Koninklijke Vereeniging
„Het Nederlandsch Tooneel”
te Amsterdam,
De Nederlandsche Tooneelvereeniging
te Amsterdam,
Het Rotterdamsch Tooneelgezelschap
(Directie v. Eysden)
te Rotterdam,

beveelt zich aan voor de levering
van **COSTUMES** benodigd
voor:

TOONEELVOORSTELLINGEN,
TABLEAUX VIVANTS,
GECOSTUMEERDE BALS,
HISTORISCHE OPTOCHTEN,
OPERETTES, enz. enz.

AUTO'S

SPECIAAL VOOR HET VERVOER VAN
ZIEKEN, HERSTELLENDEN EN
- - RUSTBEHOEVENDEN - -
NAAR ALLE PLAATSEN IN HET
- BINNEN- EN BUITENLAND. -

Telefoon 1392. - - - Dr. C. W. A. ESSERS.
Telegram-adres: Essers, Voorburgwal, AMSTERDAM.

Maison de Coiffure. ROBERT BECK

Coiffeur diplômé

Korte Jansstraat 12 - Utrecht.
Telefoon 1162.

Coiffures - Postiches - Manicure - Grimage.

Firma A. J. VAN DER STEUR

HEEREN- EN DAMES KLEEDERMAKERIJ

48, GROOTE HOUTSTRAAT 48 = = = HAARLEM.

Telefoon Interc. 477.

Galakleeding, Civiëlkleeding, Automobielkleeding, Sportkleeding,
Livreeën, Amazones, enz.

Elken Dinsdag te 's-Gravenhage.

Elken Woensdag van 2—4 uur Bible-Hôtel te Amsterdam.

Bekroond met Gouden Medaille voor Sportkleeding Tentoonstelling Amsterdam Sept. 1905.

RELIEF-PAPIER STEMPEL

WAPENS tot de
fijnste uitvoering.

RHAMNACAR K. & H.

regelt op de gemakkelijkste en meest pijnlooze
manier den stoelgang en is, wjl smakeloos, ook
voor kinderen aan te bevelen.

Prijs per $\frac{1}{1}$ carton f 1.30 en per $\frac{1}{2}$ carton f 0.70.

Fabrikanten: KRAEPELIEN & HOLM,
Apothekers-Hofleveranciers, Zeist.

HET TOONEEL

ORGAAN VAN HET NEDERLANDSCH TOONEELVERBOND

* * * VERSCHIJNT 'S ZATERDAGS OM DE VEERTIEN DAGEN * * *

REDACTEUR: MR. DR. C. A. VAILLANT * * * ADMINISTRATIE: FILIAAL

BOEK- EN KUNSTDRUKKERIJ v/h ROELOFFZEN-HÜBNER EN VAN SANTEN

* * * * * ROKIN 29, AMSTERDAM * * * * *

DE LEDEN VAN HET NEDERLANDSCH TOONEELVERBOND
ONTVANGEN DIT BLAD GRATIS, FRANCO PER POST. HET
LIDMAATSCHAP VAN HET VERBOND KOST / 5.— PER JAAR.

ABONNEMENTSPRIJS VOOR NIET-LEDEN VAN HET VERBOND
/ 2.50 PER JAARGANG VAN 19 NUMMERS. FRANCO PER POST
VOOR BELGIË, INDIË EN HET VERDERE BUITENLAND / 2.90.

Wat voor de Redactie bestemd is te adres-
seeren aan den Redacteur, Heerengracht 211
te Amsterdam.

INHOUD: Berichten en Mededeelingen. — C. A. V.: Am-
sterdamsche Kroniek. — H. R.: Brieven uit Munchen. —
C. A. V.: Contractbreuk.

BERICHTEN EN MEDEDEELINGEN.

De heer G. C. van Schoonhoven zal op 1 Januari
e. k. den dag gedenken waarop hij voor 't eerst
in de rol van Gijsbreght van Aemstel voor het
publiek optrad. Dat was op 1 Januari 1880, alzoo
dertig jaren geleden.

Hij heeft de traditie voortgezet van Veltman,
en er zijn er geloof ik, weinigen in de stad

«aen d' Aemstel en aan 't IJ»,
die de rijzige gestalte van van Schoonhoven in het
schitterende harnas niet kennen.

Hij speelt den Gijsbreght in den ouderwetschen
trant en geeft er de figuur aan die men van ge-
slacht tot geslacht er in heeft gezien.

Den conscientieusen artist zij een blijde herden-
king van, den dag toegewenscht; wij hopen voor
hem dat er nog jaren mogen voorbijgegaan voordat
hij van ons zal afscheid nemen met de woorden:

«Vaerwel, mijn Aemstelland, verwacht een ander
[Heer!]

REDACTIE.

Wij ontvangen de mededeeling dat bij de Uit-
geversmaatschappij «Losco» te Amsterdam zal ver-
schijnen een biografie van den heer Louis Bouw-
meester. Zij is van de hand van den heer J. H.
van der Hoeven, en zal onder andere 40 verschil-
lende portretten van den tooneelspeler bevatten.
Bovendien zal de heer Bouwmeester zelf er eene
voorrede voor schrijven.

RED.

Zondag 19 December heeft in den Stadsschouw-
burg te Amsterdam een uitvoering plaats gevonden
van tooneel-fragmenten door de leerlingen der
Tooneelschool.

Het programma was zeer oordeelkundig samen-
gesteld: *Het Goudvischje*, *Antigone* en de *Femmes
Savantes*.

Ieder lid van het Tooneelverbond brenge
dit jaar één nieuw lid aan!

Drie geheel verschillende genres dus, en in elk
van die genres een van de meest gewaardeerde
werken. Maar tevens elk voor zich een zeer moeilijk
werk, waarbij aan de vertolkers de allerhoogste
eischen worden gesteld.

Het was voor de jongelieden een goede les, zoo
in 't heetst van het vuur te komen, en het was
voor ons een voldoening te constateeren dat van
de toekomstige tooneelspelers wat te verwachten
valt.

RED.

AMSTERDAMSCH KRONIEK.

Papillon, bijgenaamd *Fules Rechttuit*, door de
Ned. Tooneelvereniging opgevoerd, is van den
reeds bejaarden Louis Bénére, die er in het Thé-
atre Antoine succes mede had.

't Is een goedaardig blijspel: bij de familie
Vérillac die kort geleden een groote erfenis heeft
gebeurd en zich op het kasteel van den ab-intestato
erflater heeft geïnstalleerd, komt op een fraaien
dag binnenvallen een natuurlijke zoon van den
overledene, die krachtens testament tot universeel
erfgenaam is benoemd.

De man is steenebikker, een onbehouden kerel
met een goed hart maar alles behalve aristocra-
tische manieren, zooals men begrijpt. En men begrijpt
ook, dat de verrassing alles behalve aangenaam
is voor de Vérillac's die nu hun erfenis-buit weder
zullen moeten afstaan. Wel spreekt Mevrouw Vérillac
van procederen, maar haar man, die President
der Rechtbank is, beduidt haar dat dit niets zal
baten en zij zich in hun lot zullen moeten schikken.
Dan krijgt Mevrouw een lumineusen inval: ze zal
den indringer (want zoo blijft ze den opduikenden
erfgenaam beschouwen) heel vriendelijk ontvangen
en trachten hem te lijmen voor een huwelijk met
haar dochter Berthe.

Weldra is dan ook de steenhouwer op het kasteel
gehuisvest en leeft als een coq en pête in den
familiekring der Vérillac's. Maar niet alleen de
dochter werft om zijn hand, ze heeft een mede-

dingster in een authentieke markiezin, Louise de Sandray, de zuster van de verloofde van Berthe, een gedecaveerde adellijke dame, die wat gaarne haar blanke handje zou leggen in de vereelde knuist van den handwerker, afin de redorer son blason.

De huwelijksjacht wordt op gemakkelijke wijze voorgezet, maar ziet, ze rekenen allen buiten den waard; want Papillon heeft sinds jaren een goede vriendin en een kind, en hij trouwt Balbine Birette thans en justes nopces en versmaadt de aristocratische huwelijksandidaten. Als consolatie-prijs krijgt de familie Vérillac een flinke som geld.

Het stuk is vlot en flink geschreven, heeft een prettigen, geestigen dialoog en vermaakt van 't begin tot het einde. Tot aan het einde, want het slot is vrij mat. Zijn groote verdienste is de detailteekening die van groote menschenkennis en studie getuigt.

Het wordt door de Tooneelvereeniging gegeven zooals we dat van haar gewoon zijn: met toewijding en met juist die zorg voor het detail die voor het succes van zulk een blijspel onontbeerlijk is. Behalve in het laatste bedrijf waar de trage-gang der handeling door een te langzaam tempo al te zeer merkbaar werd, zat er in de opvoering pit en leven. De heer Alex Post die de titelrol vervulde had in het begin wel wat ruwer kunnen zijn, meer op ende op handwerksman, maar in het tweede bedrijf herstelde hij zich en was wat hij wezen moest. Het echtpaar Vérillac waren Mevr. de Heer en de heer van Warmelo; beiden goed op hun plaats, al had ik in de rol van den president liever nog den heer Ternooy Apèl gezien, die er meer relief aan zou hebben gegeven. Uitmuntend de heer L. Bouwmeester Jr. in de rol van notaris Pathe. Eerst wilde 't mij voorkomen dat deze artist nogal chargeerde, maar gaandeweg kon ik mij wel met zijn opvatting vereenigen. Hij had die figuur als een zuivere vaudeville-rol getypeerd, en inderdaad komt het stuk in menig tooneel op die grens. Bijzonder goed waren die kleine rollen verzorgd; zoo Mej. Tilly Lus, die als Berthe in haar eerste ontmoeting met Papillon fijn spel te zien gaf; zoo Mej. Sandbergen, een elegant markiezinnetje; zoo de heer Ruys die Pernu zonder overdrijving goed typeerde; zoo de heer Gilhuys die de gewenschte hoekigheid gaf aan de figuur van den intrigant, markies de Sandray.

De vertaling van den heer J. C. van der Horst is goed geslaagd, maar hier en daar heeft hij wel wat al te veel opgeofferd aan zijn ijver om ruwheden in de volkstaal te verzachten. „Mon homme” is niet „mijn man”, maar in de terminologie der burgerluidjes „mijn vent” of „mijn kerel”. Waarom werd „faire un enfant” niet letterlijk vertaald? En, moet ik het aan den vertaler of aan den regisseur vragen: waarom werd de slotscène van het tweede bedrijf verwaterd? Papillon volgt in een zwak oogenblik Berthe in haar kamer; de moeder die dit moment beloert en niets liever verlangt, klopt aan de deur om te constateeren wat naar zij hoopt la faute réparable zal zijn, en dan volgt de aanmaning aan Papillon („qui apparait piteux, décoiffé, gêné” om zijn plicht te doen, wat hij dan ook belooft maar op een gansch

andere wijze ten uitvoer brengt dan door Mevr. Vérillac werd verwacht.

Dit tooneel dat voor den loop van het stuk van belang is werd nagenoeg geheel weggelaten. Papillon loopt door de deur côté jardin Berthe achterna, beiden verschijnen onmiddelijk daarna weder door de deur côté cour, Berthe verdwijnt alleen in haar kamer en Mevr. Vérillac speelt de verontwaardigde zonder dat er eenig motief bestaat om te spreken van eerherstel.

Waarom werd hier het snoeimes gehanteerd? Was het uit vrees voor kwetsing der conventionele moraal, dan acht ik die vrees overdreven.

Dat men opzettelijke obsceniteit wraakt, is alleszins begrijpelijk, maar waar gaat men heen wanneer men aus Anstandsgründen een tooneel als het bedoelde schrapt? Heeft iemand ooit aanstoot gevonden in het slot van de tuinscène der opera *Faust*?

Dat het enorme schip van den Artis-schouburg geheel vol is, zóó dat zelfs vóór de voorstelling wordt aangekondigd: „geheel uitverkocht”, dat komt zelden voor. Toch was dat het geval den 15en December ter gelegenheid der opvoering van Het Weldadigheidsfeest, een „hekelspel” in 3 bedrijven naar het Iersch van Phil. O'Brien.

Het is een secret de Polichinelle dat de Iersche naam een pseudoniem is van Jhr. J. Feith, den Nederlandschen schrijver van *Ten bate van . . .*, die van dit stuk ook te Amsterdam door het gezelschap van Eysden gepeeld, een eenigzins gewijzigde tweede editie heeft gegeven onder den naam van *Het Weldadigheidsfeest*.

Evenals vroeger in zijn oorspronkelijken vorm heeft het hekelspel ook thans veel genoegen gegeven, en wekte menig tooneeltje uitbundige hilariteit. De opvoering geschiedde door dillettanten en valt dus uit den aard der zaak buiten het terrein van den criticus. Wat intusschen geenszins zeggen wil dat ze op een laag artistiek peil stond en dat de beruchte „mantel der liefde” zou moeten dienst doen. Integendeel menig gaf blijk van groote intelligentie en er was beter samenspel dan ik wel eens van beroepsartisten te zien kreeg. Waarvoor ook een pansacte toekomt aan den heer L. Chrispijn Jr. die welwillend de regie op zich had genomen.

De opvoering had plaats onder het protectoraat van den Kunstkring, en uit een achter het programma afgedrukte mededeeling van het Bestuur blijkt dat van deze Vereeniging nog in dit seizoen verschillende kunst-uitvoeringen zijn te verwachten, o. a. in Maart eene gastvoorstelling van het Cölner Stadttheater onder leiding van Max Martersteig.

Het doet mij genoegen dat de Kunstkring in dit jaar weder teeken geeft van zoo opgewekt leven, en inzonderheid de laatstbedoelde voorstelling wekt groote verwachtingen voor hen die zooals ik de voortreffelijke voorstellingen zich herinneren, een paar jaar geleden te Amsterdam eveneens op initiatief van den Kunstkring door het Cölner Stadttheater gegeven van *die Ehre en Eine Hochzeit auf der Insel Poël*.

Maar met alle waardeering voor het streven

van den Kunstkring acht ik toch eene vraag gewettigd. Daar is in onze Amstelstad eene afdeling van het Tooneelverbond, die bezield is met den wensch om op tooneelgebied wat te praesteeren, die het vorig jaar een artistieke daad heeft gedaan door de opvoering te bevorderen van *Boven Menschelijke Kracht*, en die ook dit jaar zich tot een dergelijke daad voorbereidt.

Daarnaast staat de Kunstkring die met dezelfde aspiratien is bezield, die hetzelfde doel nastreeft. En beide vereenigingen zouden zoo gaarne wat meer, wat degelijken doen, indien de hulpmiddelen waarover zij beschikken het haar slechts toelieten. Maar beide klagen over de beperktheid dier middelen en over gemis aan belangstelling en medewerking.

Dringt zich nu niet vanzelf de vraag op, waarom deze beide vereenigingen onafhankelijk van elkander blijven bestaan, in plaats van zich te vereenigen? Daar zou dunkt mij door de fusie dezer gelijkgezinden kunnen geboren worden een krachtigere vereeniging die in het tooneelven der hoofdstad een belangrijke plaats zou kunnen innemen, waarvan invloed en leiding zou kunnen uitgaan, die misschien den stoot zou kunnen geven aan een théâtre d'avant-garde, die misschien ook redding zou kunnen aanbrengen bij de heillooze decentralisatie onzer tooneelkrachten in Amsterdam.

Wat zijn er in den laatsten tijd al klachten geuit over onze tooneeltoestanden! Hier ontbreekt artistieke leiding, en viert de incoherentie bij repertoire en rolverdeling hoogtij; dáár komt in zekere richting het gemis aan bezetting aan het licht; ginds worstelt een artistieke leiding om er te komen; elders dreigt een ensemble, met de beste bedoelingen bezield, te verzeilen op dilet-tantisme; weer elders zijn twee begaafde artisten zoowat alleen overgebleven, rari nantes in gurgite vasto! Overal tasten en zoeken, nergens homogeniteit, nergens een geheel. Zou een krachtige vereeniging niet invloed ten goede kunnen aanwenden bij dezen chaos?

Where there is a will, there is a way.

C. A. V.

BRIEVEN UIT MUNCHEN.

Het Schauspielhaus heeft er geen gras over laten groeien en het belangrijke veelbesproken jongste werk van Björnson met loffelijken ijver voor 't voetlicht gebracht.

Als de jonge wijn bloeit, gist de oude, is het thema dat de 77-jarige dichter behandelt.

Het begint met het vroolijke lachen en babbelen van een half dozijn meisjes; het eindigt met het elkander terugvinden van twee echtgenooten die lang van elkaar vervreemd waren; en er ligt een verloving daartusschen. Een stuk zooals alleen het schrijven kon iemand wien het groote geluk van een mooi familieleven was beschoren en die het geluk genoten heeft met het waarnemingsvermogen van een dichter. Een vreugdevolle bekendenis van het geluk van liefde en echt, een ernstige aansporing tot overwinning van de onvermijdelijke wrijvingen die het huwelijksleven met zich brengt.

Wijsheid van den ouden dag, maar voorgedragen met jeugdige frischheid en zonder dien wreveligen toon van zich opdringende ervarings-aanstellerij, die ook al heeft zij gelijk toch tegenspraak wekt. Woordenrijkheid, zeker! Maar wie wat te zeggen heeft, dien worde de maat niet te angstvallig toegemeten.

Iets zeldzaam beminnelijks, zonnige warmte ligt als een waas over dit werk van den grijzen dichter.

„Kinderkens, hebt elkander lief!” klinkt het altijd weder in ons oor. Van den moraliseerenden schrijver van den *Handschuh* is nauwelijks iets te bespeuren, de auteur der *Neuvermählten* is weder aan het woord. En als wij de les mede naar huis nemen, dat een jong meisje liefst een man van rijperen leeftijd moet trouwen, dan maakt Björnson daaruit, poëtisch althans, zeker geen dogma. Want de dialoog is van een verrukkelijke lichtheid en lieflijkheid. Al aanstonds bij het begin dat vroolijke gebabbel tusschen den Probst en het jonge meisje! Dat is als een vuurwerk van elegante pijlen die elkaar kruisen, en het is toch een heele huwelijks-verhandeling. Heelemaal, die Probst, een prachtige figuur! Hij mist ernst noch waardigheid — hij is weduwnaar en heeft zelfs een volwassen dochter — hij heeft een bisschopsmijter in den zak; maar hij is jong en bewegelijk naar lichaam en ziel, de incarnatie der positieve levensbeschouwing. „Probst of niet” zegt hij „ik ben mensch. Ik dans en doe aan sport. Ik heb gezonde zinnen.” Daarna neemt hij, die uit het Noorden komt, uit de eenzaamheid en uit de omgeving van zijn boeken, uit het koude, armzalige winterdonker, al dat nieuwe, dat bloeiende jonge leven om hem heen als lentemelodiën in zich op. „Vind je 't zonderling?” vraagt hij dan zijn dochter, als hij zijn geluk heeft gevonden „Lieve vader” zegt het kind. „Nee zeg het ronduit!” — „Als u gelukkig is” „Je vind het zonderling. Ik ook. Ik heb immers jou tot dochter; je bent immers heelemaal zooals je moeder. En zoo levendig en verstandig. Ik heb het mezelf honderdmaal gezegd. Maar er is iets in ons dat sterker is dan datgene wat we ons honderdmaal hebben gezegd.”

De gansche ziel, de gansche innigheid en hartelijkheid van het werk is met deze woorden gekarakteriseerd. Men moet zich verdiepen in het boek, om dat zoo recht te genieten. Want in den schouwburg luistert men al te gauw naar een anderen kant, waar een onbegrepen man opduikt en zich een moderne huwelijks-vergissing 'schijnt te ontwikkelen. Daar hebben zich twee menschen, die eens alles voor elkander waren, die tegenover elkander de grootste verplichtingen hebben, ver van elkander vervreemd, daar heeft een wilskrachtige vrouw den man verlaten — is het noodig te zeggen dat er sprake is van een fysiek verlaten — om der wille der kinderen, om het huis, om de ellendige zaken. Verlaten, zooals ze ten slotte in haar zelfbeschuldiging zegt, als een oud huis, waaruit wij scheiden, en dat we sluiten als we een nieuw gaan bewonen. Ze heeft alles vergeten wat ze eens te zamen doorleefden en genoten. Maar hij, een voorname, gevoelige, poëtische natuur, hij kan niet vergeten. Maar hij klaagt niet, ver-

langt niet. Hij spreekt er slechts schertsend over. Hij maakt scherts en toespelingen waarop zij had moeten letten. Hij verschuilt zich achter dien scherts en toont zijn ware gezicht slechts van tijd tot tijd en dan ook nog in paradoxen. Vrouw en dochter hebben zich er aan gewend en hooren het nauwelijks meer. Zij verstaan hem niet. Zij leven voor zichzelf, amuseeren zich achter zijn rug, laten hem alleen met zijn verlangen naar teederheid en gezellig samenzijn. Wat wonder dat het in dezen man als de jonge wijn bloeit begint te gisten, dat het onbevredigd verlangen zich in stilte hecht aan het frissche kind van den Probst. Maar ten slotte: de oude banden zijn te hecht, hij kan het niet van zich verkrijgen den beslissenden stap der scheiding te doen. En daar de vrouw, tot inkeer gekomen, intusschen tijd gevonden heeft om weder eens te denken aan de verloren dagen, en na lange, lange jaren voor 't eerst weder de oude welbeminde liederen voor den dag haalt die haar de beminde in haar jonge dagen wijdde, daar wordt de verzoening gemakkelijk. Arm in arm volgen zij het verloofde paar in huis. Dat gaat wel is waar wat plotseling en men kan slechts hopen dat de vrede van langen duur zal zijn. De hereniging der wederzijdsche slaapsteden geeft daarvoor nog wel niet voldoende garantie. Maar in elk geval brengt deze oude kluchtspel-truc een scherpe dissonnant in het lyrische slot der comédie.

De *Neuer Verein* heeft dezer dagen een artistieke daad ondernomen.

Terwijl tot voor enkele jaren alleen de groote antieke treurspelen op ons tooneel werden weergegeven, duiken nu ook de kostbare schatten van het blijspel van Aristophanes uit de vergetelheid op. Wij beleefden een bewerking van de *Vogels*, en *Lysistrata* werd in de Kammer-Spiele een repertoire-stuk omdat de onuitputtelijke vis comica en de schitterende handeling van deze meesterwerken door alle eeuwen heen niets verloren hebben.

Thans heeft door de zorg van den regisseur Hacker de opvoering van de origineele *Kikvorschen* plaats gehad. Zeker, het moderne tooneel is van het antieke tooneel zoo principieel onderscheiden, dat veel moest wegblijven: o.a. de parabasen. Maar ook na die amputatie leeft de komedie op, met onwederstaanbaar charme volgt tooneel tooneel, alle philologicsh stof schijnt als dooreen tooverslag verdwenen — de geestige satire op het verval van zeden en kunst lijkt modern, de geest van Aristophanes spreekt tot ons als tot tijdgenooten.

Wij die rekening houden met alle levensverschijnselen, wij hebben zulke reprises noodig om ons eigen werk aan de onvergankelijke werken van vervlogen tijden te toetsen. En, helaas — wij hebben nog geen blijspel dat met Aristophanes in vergelijking kan komen, dat bij zoo onwederstaanbaren humor een zoo diepe wereldbeschouwing vertoont als zijn werk.

Smartelijk getroffen door het verval van zeden en kunst worstelt deze krachtige geest, die den ondergang van zijn vaderstad voorziet, met al de

macht van zijn humor tegen de steeds sterker wordende neigingen van den dag, tegen het wanbegrip der massa en tegen de volksleiders die uit egoïstische beweegredenen het gepeupel exploiteeren.

Euripides incarneert voor hem den nieuwen dag, hij bestrijdt hem onverbiddeijk — hij houdt niet op met kwaadaardige uitvallen tegen hem en zijn vereerders. Door het gansche stuk loopt als een roode draad de prediking tot terugkeer op den ingeslagen weg der decadentie.

Van den rijkdom van het stuk kan een inhoudsopgave zelfs geen flauw begrip geven, daar alles bloeiend leven is dat eerst bij de opvoering tot zijn volle recht komt. In een paar woorden worde hier het gegeven vermeld.

Dionysos (voorgesteld als de beschermgod van het Atheensche tooneelspel en tevens ook als vertegenwoordiger van het publiek) tijgt met zijn slaaf Xanthios naar de onderwereld om zijn lieveling Euripides terugtehalen. Daartoe heeft hij zich gestoken in het pak van Herakles, die immers de reis naar de onderwereld al eens gemaakt heeft! Na allerlei avonturen komt hij aan het doel en wordt met open armen ontvangen en benoemd tot scheidsrechter in een zoo juist uitgekomen strijd tusschen Euripides en Aschylos om de eereplaats.

Als belooning mag hij den overwinnaar meenemen naar de aarde. Na een curieusen wedstrijd, waarin Euripides de gunst van Dionysos verspeelt, slaat de schaal eindelijk over ten gunste van Aschylos, en Dionysos neemt dezen mede naar de bovenwereld, begeleid door de zegewenschen van Pluton en het koor.

Het stuk ontleent zijn naam aan het komische koor der kikkers die met hun

βρεχκεκέκκεκ, κοαχ, κοαχ,

Dionysos op zijn vaart over den Acheron bespotten.

De eerste opvoering in 't jaar 405 vóór Christus wekte algemeene bewondering. Na 2300 jaren heeft het blijspel nog al zijn frischheid behouden.

H. R.

CONTRACTBREUK.

De heer P. Bron heeft in „de Telegraaf” van Zondag 19 December den handschoen opgenomen voor den heer W. van der Veer en getracht te betoogen dat van contractbreuk zijnerzijds tegenover de Ned. Tooneelvereeniging geen sprake zou zijn.

Volgens hem zou de heer van der Veer zich verbonden hebben om òf zijn verplichtingen als tooneelspeler natekomen òf een dédit te betalen; hij koos het laatste, zoodat zijn verplichting tot nakoming kwam te vervallen. Aldus redeneerende verkondigt de heer Bron een juridische ketterij. Het contract van den heer van der Veer was een verbintenis onder straf op poenaliteit, als bedoeld bij de 10de afdeeling van titel 1, Boek III B. W. Art. 1343 zegt dat de strafbepaling strekt in plaats van vergoeding van kosten, schaden en interessen, welke de schuldeischer lijdt, uit hoofde van het

niet nakomen der hoofdbintenis, ergo van inbreuk op het contract. Juist *door* die contractbreuk wordt de werking der strafbepaling geboren; zij is voor die werking de *conditio sine qua non*. En wanneer dan de contractbreuk is gepleegd heeft de *wederpartij* volgens art. 1342 de keus om of wel de straf of de nakoming der hoofdbintenis te eischen, waaruit blijkt dat dit alternatief gezins aan den Kontraktbrüchige toekomt, zoodat niet *hij* kan zeggen: in plaats van mijn verbin-

tenis natekomen betaal ik u mijn dédit en ontsla mijzelfen daardoor van mijn verbintenis, maar de strafbepaling alleen door den wil des schuldeischers in werking treedt. Dat de schuldeischer bijna altijd wel niet anders zal willen, omdat het beding der poenaliteit hem het recht tot een gewone schadeactie ontnemt, verandert niets aan het beginsel.

C. A. V.

A D V E R T E N T I E N .

J. W. DE JONG,
 Militair-, Burger- en Dameskleermaker.

GEVESTIGD 1851.

Muiderstraat 10, Amsterdam.

3 maal met goud bekroond.

: P. BLAD :
 STEMMEN · DER · KEER
 EN · PER · ABONNEMENT.
PIANOS
 TELEFOON: 1904
UTRECHT NACHTEGAAL
 STRAAT 54

Abonneert U op
 HET TOONEEL.

**Moderne
 inrichting
 voor
 alle
 standen**

A. KREYMBORG & Co.
 Hofleveranciers.

Modernste en grootste
 etablissementen voor

**Heeren- en
 Jongenskleeding**

gemaakt en op maat.

AMSTERDAM

Leidschestraat h. Heerengracht.
 1e v. Swindenstraat 29/31.

UTRECHT

Mariaplaats 3.

LEIDEN

Botermarkt 19.

ROTTERDAM

Binnenweg h. Eendrachtstraat.

MAASTRICHT

Groote Straat h. Spilstraat.

Combinatiemagazijnen op alle
 grootere provincieplaatsen.

VAN DUREN'S Corsetten Magazijn.

AMSTERDAM

Leidschestraat 78.

Telef. 7851.

AMSTERDAM

Kalverstraat 136.

Telef. 8178.

UTRECHT

Stadhuisbrug 4, Viestraat 2^a.

Telef. 1314.

Onze beroemde Corsetten, merk C. P. à la Sirène Paris Forme droite rationelle, verdringen het gewone droitdevant Corset, omdat het Corset Forme Rationelle tevens is het meest élégante, steeds is naar de laatste mode gewijzigd en is samengesteld volgens advies van H.H. Medici.

J.N. MULDER

COSTUMIER,

Breedstraat 50, UTRECHT.

COSTUMES UIT

ALLE TIJDVAKKEN

STEEDS VOORRADIG.

Voor vlugge en hygienische bediening wordt zorg gedragen.

AUTO's

SPECIAAL VOOR HET VERVOER VAN
ZIEKEN, HERSTELLENDE EN
- - RUSTBEHOEVENDEN - -
NAAR ALLE PLAATSEN IN HET
- BINNEN- EN BUITENLAND. -

Telefoon 1392. - - - Dr. C. W. A. ESSERS.

Telegram-adres: Essers, Voorburgwal, AMSTERDAM.

Maison de Coiffure. ROBERT BECK

Coiffeur diplômé

Korte Jansstraat 12 - Utrecht.

Telefoon 1162.

Coiffures - Postiches - Manicure - Grimage.

Firma A. J. VAN DER STEUR

HEEREN- EN DAMES KLEEDERMAKERIJ

48, GROOTE HOUTSTRAAT 48 = = = HAARLEM.

Telefoon Interc. 477.

Galakleding, Civiëlkleeding, Automobiëlkleeding, Sportkleeding,
Livreen, Amazones, enz.

Elken Dinsdag te 's-Gravenhage.

Elken Woensdag van 2—4 uur Bible-Hôtel te Amsterdam.

Bekroond met Gouden Medaille voor Sportkleeding Tentoonstelling Amsterdam Sept. 1905.

RELIEF-PAPIER STEMPEL

WAPENS tot de
fijnste uitvoering.

RHAMNACAR K. & H.

regelt op de gemakkelijkste en meest pijnlooze manier den stoelgang en is, wjl smakeloos, ook voor kinderen aan te bevelen.

Prijs per $\frac{1}{4}$ carton f 1.30 en per $\frac{1}{2}$ carton f 0.70.

Fabrikanten: KRAEPELIEN & HOLM,

Apothekers-Hofleveranciers, Zeist.

HET TOONEEL

ORGAAN VAN HET NEDERLANDSCH TOONEELVERBOND

* * * VERSCHIJNT 'S ZATERDAGS OM DE VEERTIEN DAGEN * * *

REDACTEUR: M^r. DR. C. A. VAILLANT * * * ADMINISTRATIE: FILIAAL

BOEK- EN KUNSTDRUKKERIJ ^{v/h} ROELOFFZEN-HÜBNER EN VAN SANTEN

* * * * * ROKIN 29, AMSTERDAM * * * * *

DE LEDEN VAN HET NEDERLANDSCH TOONEELVERBOND
ONTVANGEN DIT BLAD GRATIS, FRANCO PER POST. HET
LIDMAATSCHAP VAN HET VERBOND KOST / 5.— PER JAAR.

ABONNEMENTSPRIJS VOOR NIET-LEDEN VAN HET VERBOND
/ 2.50 PER JAARGANG VAN 19 NUMMERS. FRANCO PER POST
VOOR BELGIË, INDIË EN HET VERDERE BUITENLAND / 2.90.

Wat voor de Redactie bestemd is te adres-
seeren aan den Redacteur, Heerengracht 211
te Amsterdam.

INHOUD: C. A. V.: Amsterdamsche Kroniek A. v. R.:
Rotterdamsche Brieven. XV — Fransche Dramaturgie. I. —
Ingezonden.

AMSTERDAMSCH KRONIEK.

Ik voel zoo soms een onweerstaanb're neiging
Om naar den hoogen Chimborasso opstijgen
En door een omgekeerden verrekijker
Omlaag te kijken en me dood te lachen.

CHANDOSSE

Onwillekeurig kwamen mij voor den geest deze
regels van het drama van Engelbert de Chateaux,
dat voor zoover mij bekend is nooit werd opge-
voerd, maar dat dertig jaren geleden druk werd
besproken.

Dat was nog de tijd waarin het opkomend ge-
slacht zwoer bij Multatuli, en de Chateaux was
een van zijn adepten. Later is het mode ge-
worden, met een soort van „überlegen" gering-
schatting over Multatuli de schouders op te halen,
hem te verwijten, dat hij uitsluitend afbrekende
kritiek leverde, zich te ergeren over wat men
noemde goedkoope geestigheid en knaleffect. En
men miskende den enormen invloed dien hij gehad
heeft op een gansche generatie; men zag voorbij,
dat veel van wat hij met één mokerslag verbrij-
zelde eeuwen overeind had gestaan, en dat menige
eenvoudige waarheid door hem verkondigd en als
alledaagsch beschouwd, de categorische ontkenning
was van den leugen die geslacht op geslacht voor
waarheid was doorgegaan. Men miskende ook
den gevoelsmensch van Matthëus XIX, die niet
alleen had leeren denken, niet alleen had leeren
haten, maar ook had leeren lief hebben wat schoon
is en goed.

Dat alles kwam mij in de gedachte bij de op-
voering van *de Schoone Slaapster*, het jongste werk
van Heyermans, dat op Multatuliaanschen bodem
staat. De grieven die tegen het werk van den
meester worden aangevoerd zijn ook hier van
kracht, en het is reeds uitgesproken dat Heyer-
mans zijn heil gezocht heeft in gemeenplaatsen
en in een goedkoop gebruik van knaleffect.

Ieder lid van het Tooneelverbond brenge
dit jaar één nieuw lid aan!

Er is iets waars in dat verwijt. Zoo is er in
het tweede bedrijf een oogenblik waarop de vader
op een tafel klimt om door een gat in den muur
met zijn dochter te spreken. Hij staat nog
niet hoog genoeg en stapt daarom op een boek,
den bijbel; de dochter vraagt of 't Satan is die
tot haar spreekt, waarop de vader antwoordt:
„Ja, Satan misschien, maar dan steunende op den
bijbel." Dat is inderdaad een goedkoope aardig-
heid, en evenzeer is b.v. de galgenhumor van
Sero in het derde bedrijf, waar hij zijn vergroot
hart al na zijn dood in een flesch ziet, gestopt
met een varkensblaas, van ietwat verdacht allooi.
Maar er zijn in het gedicht van Heyermans zoo
vele schoonheden dat ik aan de enkele vlekjes
mij niet mag ergeren.

De schrijver noemt zijn stuk een verbeeldings-
spel, en dit wil beduiden dat zijn dramatis-
personae geen naar het leven geschilderde menschen-
figuren zijn, maar de belichaming van denkbeelden,
begrippen. Daarom kan van het aanleggen der
gewone maat aan de dramatische *handeling* of
ontwikkeling geen sprake zijn, daarom ook moet
zwijgen het verwijt van al te scherpe tegenstelling
der figuren.

Immers in den door den dichter gewilde sfeer
had hij het recht, tot de uiterste grens te gaan.
Zulk een snoodaard als de Regent is weinig aan-
nemelijk, zulk een onnoozelheid als Droomelot is
overdreven, zulk een stuitende figuur als de mon-
nik is weezinwekkend; om het even; de dichter
heeft die figuren alle op de uiterste grens der
mogelijkheid geplaatst om zijn *woord* tot zijn recht
te doen komen. En dit *woord* dat hij terecht in
den gebonden stijl vastlegde, en waarmede hij
lostrekt tegen de menschenmaatschappij, tegen het
zich noemend Recht, tegen de zich noemende
Wetenschap, tegen den zich noemenden Dienst
van God, dat woord treft, boeit, grijpt aan. En
is er bij dit alles het een en ander wat al reeds
vóór hem is gezegd, dan kan Heyermans zich
beroepen op de uitspraak van den Franschen
dichter:

«Tant mieux, clou martelé n'entre que plus avant.»

Tegen het derde bedrijf heb ik echter een bedenking.

Droomelot, door den Regent verleid, op het punt moeder te worden, en vernemende dat haar vader sterven zal, heeft een onderhoud met haar moeder, de lichtekooi Regina, waarin zij te kennen geeft dat zij tot levensdoel heeft gekozen de voortzetting van haar vaders maatschappelijk werk: de verkondiging van het evangelie der waarheid en der gerechtigheid.

Deze evolutie van het wazige, bovenaardsche droomfiguurtje tot een apostel, is zelfs in dit verbeeldingsspel te vreemd; de schrijver had het recht niet die evolutie te verklaren door het enkele feit der kennismaking van de levensbiëcht van Sero.

Behoudens deze reserve evenwel blijft *de Schoone Slaapster* voor mij een hoog belangrijk werk van schoonen vorm, dat tot nadenken stemt.

Dat de vertooning groote moeilijkheden oplevert ligt voor de hand. Dat is nu geen dagelijksch werk voor de artisten, en ieder van hen heeft een zware taak te verrichten: het creëeren en in strengen stijl houden van een figuur die een begrip belichaamt. Wanneer men dan weet hoe kort de tijd van voorbereiding aan de Ned. Tooneelvereeniging was aangemeten, dan moet men eerbied hebben zoowel voor den reuzenarbeid die is verricht, als voor het resultaat dat bereikt is.

Vooraan staat de heer Louis de Vries die de verpletterende rol van Sero vervulde; zoowel in zijn sarcastische uitingen als in de weeke passages van den droomer wist hij de gewenschte uitdrukking volkomen te leggen; hij mag op zijn vertolking van Sero trotsch zijn. Naast hem was Mej. Tilly Lus een fijn, wazig Droomelot-figuurtje; dat ze in het derde bedrijf de ontpopping van de onnoozele tot de apostel niet aannemelijk maakte is niet haar schuld, maar treft zoals ik hierboven zeide den schrijver.

Zeer karakteristiek speelde mevr. van der Horst de moeder, Regina, vooral in het eerste bedrijf, in het tooneel met den Soldenier en den Wachter, waarin zij uitmuntend werd bijgestaan door de heeren Bouwmeester en van Praag, beiden jonge krachten, die heel wat belooven. Trouwens dit tooneel, zonder uit het kader van het stuk te vallen, was weder eens een herinnering aan dien anderen Heyermans, dien we uit zijn vorige werken kennen, den fijnen opmerker en krachtigen genre-teekenaar. In dit verbeeldingsspel van mystische figuren waren Regina en de Soldeniers een prachtig brok realiteit.

De Italiaansche zang heeft de overlevering van het bel canto; de Fransche kan bogen op het monopolie van la belle diction. Althans indien zij tot ons komt, voorgedragen door de artisten van het huis van Molière, zoals op 30 December op de matinée der Alliance française. Deze vereeniging had het geluk gehad, op hun doortocht door ons land even aan te houden Mlle. Géniat en M. Dessonnes, en hen te bewegen vóór hun

optreden te 's Gravenhage, waar ze te 8 ure verwacht werden, een matinée te Amsterdam te geven.

De Alliance française heeft ons een zeldzaam genot verschaft door ons de kennismaking te bezorgen met de beide pasbenoemde sociétaires der Comédie. Beiden wachtten reeds eenigen tijd op die benoeming; Mlle. Géniat, de beste Mlle. de la Seiglière van de laatste tien jaren, en Dessonnes, de jeune premier.

Voor het laatste nummer van het programma, *la Paix chez Soi* van Courteline, wordt grooter komische kracht vereischt dan waarover deze vertooners beschikken; maar de overige nummers vielen uitmuntend in hun lijn: de *Nuit de Mai* van Alfred de Musset en een scène uit *On ne badine pas avec l'amour* van denzelfden. Zeer schoon klonk de schepping van den koning der Fransche poëzie in den mond van deze beide hoogbeschaafde kunstenaars; hoe fijn waren de nuances, hoe wist Géniat met haar donker getimbreerde stem het telkens herhaalde «Poète, prends ton luth» te moduleeren; ze geleeke inderdaad de incarnatie der Muze.

Parisienne jusqu' au bout des ongles bleek zij ook in de daarna door haar voorgedragen gedichten van Richepin en de Musset, en nog het meest in het delicate gedicht van Hugo: *les doigts de la femme*.

En de heer Dessonnes droeg na den *Cid Campeador* van Barbey d'Aurevilly, met zijn mooie, weeke stem zoo heerlijk de Musset's *Lucie* voor. Zeer voorname, stemmingsvolle kunst.

C. A. V.

ROTTERDAMSCH E BRIEVEN.

XV.

Groote Schouwburg.

„HET DONKERE PUNT”. Blijspel in 3 bedrijven van Gustav Kadelburg & Rudolf Presber.

NIEUWJAARSWENSCH van A. Schmitz.

Sinds eenige jaren hebben Kloris en Roosje er te Rotterdam den brui van gegeven, om ieder jaar opnieuw weer eenige avonden achtereen in het huwelijk verbonden te worden; maar waarom het eigenlijk te doen was: de *Nieuwjaarswensch*, is gebleven.

En zoo zagen we dan weer de traditioneele Pieternel en Thomasvaër, zij het zónder bruiloft, dan toch in volle bruilofts-tooi ten tooneele verschijnen.

Evenals verleden jaar ook nu weer Mevrouw van Eysden — een charmante Pieternel en de heer Poolman — een gemoedelijke Thomasvaër.

De wenschen zijn er sedert den goeden tijd van Rosier Faassen niet op vooruitgegaan; ook nu was het weer een vrij futloos gerijmel waarin heel veel *gesproken*, doch tamelijk weinig *gezegd* werd! Grappig was de wensch zoo nu en dan wel; geest en vernuft waren er echter totaal vreemd aan.

Wat het Stuk betreft, hebben we niet te klagen over luiheid van de Directie van het R. T.: 9 November werd het stuk voor de eerste maal — met het grootste succes! (vet op het programma gedrukt) — te Berlijn opgevoerd.

Ook hier had de opvoering uitbundig succes;

er is véél, luidruchtig gelachen, zelfs ook dáár, waar de auteurs vermoedelijk allermint lachen bedoeld hebben!

En dat is dan ook de grief, die ik tegen het „Donkere Punt” heb, dat de grappige auteurs zoo nu en dan eens een uitstapje hebben willen maken op ernstig terrein, en in de fout van sentimentaliteit zijn vervallen; bovendien behandelt het stuk een zeer actueele Berlijnsche aangelegenheid, die ons absoluut onverschillig is.

De inhoud is als volgt:

De zoon van een edelman van den onverschikten ouden stempel wil zich verloven met de dochter van een gepensionneerd majoor; de baron heeft er niets optegen, op voorwaarde, dat op de familie van het a. s. bruidje niets aan te merken valt.

Dat zou heel goed gegaan zijn, als niet tegelijkertijd de zoon van den majoor zich wilde verloven met de dochter van een burger-mijnheer, een veeboer-zuivelfabrikant, een parvenu van het zuiverste water, die bovendien nog in onmin leeft met den baron. Dát is het donkere punt (voorloopig en de Baron geeft geen toestemming).

Later moet hij bakzeil halen, doordat zijn dochter in Amerika getrouwd is met een advocaat, die het ongeluk heeft neger te zijn; dát is het echte donkere punt; en hierom zit het publiek drie bedrijven lang zich genoegelijk te amuseeren.

Het donkere punt in het „Donkere Punt” is de sentimenteele neger, die als 't ware een pleidooi houdt voor zich en zijn rasgenooten.

Overigens komen er genoeg grappige tooneeltjes in voor, om te amuseeren; bovendien heeft het de verdienste van regelmatige stijging, zoodat het derde bedrijf het beste is van de drie!

De vertolking is feitelijk maar in drie handen: de baron, de majoor en de veeboer.

De baron werd door den Heer Poolman op onverbeterlijke wijze weergegeven; zijn grime, zijn beweging, zijn spraak, kortom, alles was buitengewoon verzorgd; het was een zeldzaam gave en tot het laatst toe volgehouden creatie.

De heer Faassen als de majoor had minder te doen, doch gaf door zijn leuk gemoedelijk spel het noodige relief.

De heer de Jong gaf als de veeboer zoo nu en dan iets te veel; overigens was zijn type wel vermakelijk.

De overige, onbeduidende rollen geven geen aanleiding tot bijzondere bespreking; zij werden voldoende vertolkt.

De aankleding was, als altijd, prachtig verzorgd; vooral in het IIe bedrijf trof de voorname rust! Een uitverkochte Schouwburg, waarin het publiek zich uitbundig scheen te vermaken!

A. v. R.

Fransche Dramaturgie *).

I.

Wat voor de Romeinen het Circus was en de daaraan verbonden mimen — dans — en atletische

*) Jules Guillemot L'Evolution de l'Idée Dramatique chez les maîtres du théâtre: De Corneille à Dumas fils. Librairie académique Perrin & Cie 1910.

spelen; †), wat bij de Grieken in de Bacchusfeesten oorsprong nam, is ook voor de afstammelingen der Galliërs en Franken in het Noorden en Zuiden van hunne woonstreek eene overoude, rijke erfenis gebleken, die in den loop der tijden wel gewijzigd, maar niet verspild is. Wij bedoelen het schouwtooneel der menschelijke hartstochten, die nabootsingkunst van goddelijk en menschelijk lijden en strijden, dat op handeling gegrond, in een of andere aangrijpende gebeurtenis, die tot bewondering, vrees, of verzet uitlokte, hare eerste oorzaak vond. Uit de gemoedsbewegingen in den mensch ontsproten in alle tijdperken van zijn bestaan de dramatische uitingen en verwickelingen en de eerste smart- of juichkreet in een menschengroep geslaakt of gejubeld, biedt de stof voor een conflict tusschen hem en zijne natuurgenoeten.

Een van de eerste dramatische conflicten, die de wereldliteratuur doet kennen, speelt zich af in de bakermat van alle Westersche beschaving: de landen van het Oosten.

Men kan het Oosten met zijn laaiende verbeelding de toorts noemen, die het Westen in vlam heeft gezet, zoodra in een landstreek, overvloeiende van melk en honig, een armelijk herdersvolk was opgegroeid tot een natie onder Koningen, Richters en Profeten, die een verbond met een hardvochtigen, doch rechtvaardigen God hadden gesloten, die geen andere Goden voor zijn aangezicht zou dulden, en daardoor zou blijken een jaloesch God te zijn.

Weldra komt de Romeinsche heerschappij dat volk staatkundig onderwerpen; weldra zal het als nietig deel in een onmetelijk geheel wegwijnen, tot eensklaps, «in de volheid der tijden», uit dat oude volk een jonge Zoon geboren wordt, die de Wet en de Profeten vervullend, op een Palestynschen Kruisheuvel een overweldigend levensdrama zal afspelen. Eeuwenlang kon die gebeurtenis stof bieden voor alle drama's die de wereld ontroerden, en nadat de Grieksch-Romeinsche cultuur-macht was geweken, nu de Romeinsche adelaars vleugellam waren geslagen door het symbool van dien Kruisheuvel, zou het wereldhistorisch feit, in dat teeken uit het Oosten, het gansche Westen overwinnen.

Daarmee was het Heidensch beginsel van het ijzeren noodlot uit het natuurlijk levensdrama geheven en het beginsel van verzoening tusschen den mensch en zijn hem geopenbaarden God ontwikkeld. Deze zelfde tegenstelling tusschen Heiden- en Christendom zullen wij spoedig terugvinden in de dramatische tooneelwerken, in de eerste Christenkerken opgevoerd, nu wij, in het

†) De Etrusker Tarquinius Priscus voerde in 364 de dramatische voorstelling te Rome in. Vóór dien tijd werden de Circus-spelen, zonder tooneelvertooningen, gehouden.

In 204 werd de Cultus der groote Godenmoeder (Magna Mater) Cybele uit Phrygië naar Rome verplaatst. Er werd een prachtempel gebouwd en nieuwe spelen (Ludi Megalenses) werden ingesteld. Eerst na tien jaren werden er tooneelvoorstellingen bijgevoegd. De feestvieringen namen, omstreeks het einde der Republiek, 7 dagen in beslag. (Dr. Richard Opitz Schauspiel und Theaterwesen der Griechen und Römer).

zich onder Clovis verchristelijkt Gallië, de theaters van Orange en Arles als overblijfsel eener Grieksch-Romeinsche tooneelcultuur zien verlaten.

II.

Het kerkelijk drama der Middeleeuwen, in de eerste Europeesche Christentijden opgebloeid, wordt geheel dienstbaar gemaakt aan de verspreiding en bevestiging van de Christelijke Wonderleer. Het maakt daarom allereers een deel van den zich vormenden eeredienst uit. Het moet voor de oogen der bekeerden stillen glans en diepe ontroering verspreiden en veraanschouwelijken de lotgevallen van den zegenvierenden Christen-God. Het moet ook stichten en overweldigen en als middel dienen om de onttroonde Heidensche Goden en Godinnen, door heiligen en martelaars te doen vervangen en hun gloriekransen om het gewijde hoofd te vlechten, geweven uit de koornenkroon van Christus. Die mysterie-spelen dragen al den gemoeidelijken eenvoud van het vrome tijdperk. Het zijn de voorloopers van schilderstukken zoo naïf in hunne voorstelling, dat het onvervalschte decratiën mogen heeten door onverdorven, vurige geesten te boek gesteld.

De Kruistochten dragen er toe bij, deze kerkelijke spelen verhoogden glans te verleenen. Immers keeren niet velen uit het Heilige Land terug, die van de wondere oorden getuigen, waar God op aarde rondging? En dragen niet schildknaap bij schildknaap de gezalfde harten hunner meesters naar de verweduwde slotvrouwen, achtergebleven in angsten en beving?

Mirakel- en later misteriespelen (XV^{de} eeuw).

Van Mythen en Legendes vol van Oosterschen gloed wemelen de hoofden der kruisvaarders, der Vorstelijke boetelingen naar de Landen van Overzee en van deze natuurlijke sprokenzeggens trekken de schrijvers der misterie-spelen partij, om te gewagen van het Heilige Sepulcher, den Hof van Gethsemané en van door het drama op den Kruisheuvel voor eeuwig gewijden grond.

Het misterie-spel is een volkstoneel, dat weldra tot in alle volkslagen doordringt, met allerlei bestanddeelen vermengd, allerlei volkslagen tracht te bereiken, alsdan buiten de muren der Kerk geraakt en bij de opkomst van het gildewezen door de gildemeesters zelven tot een wereldlijk zedespel wordt omgewrocht, dat voorzoover het niet in platte klucht zal ontaarden, nog altijd nauwe voeling blijft houden met de Kerk. Dat spel ontsteekt zijn kaarsje voor alle Heiligen, nu de spelers zelven door Schutspatronen worden behoed, door wie hun meer of minder kunstrijke ambachten worden verheven.

Er wordt in die middeleeuwsche kerkspelen ten tooneele gebracht een allerbontste en allertalrijkste bevolking. Soms telt men honderd medespelers. De duivels uit de hel staan schouder aan schouder met ongerepte maagden, en de engelen en gezaligden die den Troon van de Treiniteit of van de Koningin des hemels omringen, komen met beulen of beulsknechten, dieven en moordenaars in aanraking, die ridders en baroenen, supereinen en vazallen naar het leven hunner

ziel staan, zoo zij niet voor monniken of priesters worden bekeerd.

Lucifer teekent in zijn vlammend Paleis een procuratie «devant un notaire infernal» en Joseph van Arimathea zien wij bezig met den aankoop van de lijkwade van Jezus, terwijl de winkelier hem intusschen alles opnoemt wat hij nog meer te koop heeft. Wanneer de weeklagende vrouwen na de kruisiging de graflegging willen volbrengen, gaan zij vooraf balsemende kruiden koopen, ten einde die te bezigen. Intusschen vergeet de drogist zijn «standje» niet en beveelt de heilige vrouwen al zijn artikelen aan, als gaf hij een cursus over een XIII^{de} eeuwse pharmacopoea.

In die eeuw raken de Passie- en mirakelspelen in Frankrijk aan het kwijnen; heeft de Kerk ze uit haar gebouwen geweerd en verschenen reizende tooneeltroepen die meest in verschillende plaatsen éénzelfde passie- of zedespel opvoeren, waarvan de acteurs enkel mannen zijn. Tot het einde der 15de eeuw werden vrouwen niet op Fransche tooneelen geduld. In 1434 vervulde in het misterie de Sainte-Catherine een notaris Didier te Parijs de titelrol; een halve eeuw later, in 1485, werd een barbiers-telg Lyonard, te Metz met de rol van de Heilige Barbara begunstigd.

De vinders-tooneelcritici van dien tijd zijn eenen-al lof over haar «performances.»

(Wordt vervolgd.)

Ingezonden.

Geachte Heer Vaillant!

In Uw Amsterdamsche kroniek in het jongste nummer schrijft U woorden mij zóó uit- en tot het hart gesproken, dat ik ze, alvorens er op te antwoorden, nog eens herhaal:

«Daar is in onze Amstelstad eene afdeeling van het Tooneelverbond, die beziel is met den wensch om op tooneelgebied wat te praesteeren, die het vorige jaar een artistieke daad heeft gedaan, door de opvoering te bevorderen van *Boven Menschelijke Kracht*, en die ook dit jaar zich tot een dergelijke daad voorbereidt.

Daarnaast staat de Kunstkring, die met dezelfde aspiratiën is beziel, die hetzelfde doel nastreeft. En beide vereenigingen zouden zoo gaarne wat meer, wat degelikers doen, indien de hulpmiddelen, waarover zij beschikken, het haar slechts toelieten. Maar beide klagen over de beperktheid dier middelen en over gemis aan belangstelling en medewerking.

Dringt zich nu niet vanzelf de vraag op, waarom deze beide vereenigingen onafhankelijk van elkanter blijven bestaan, in plaats van zich te vereenigen? Daar zou dunkt mij door de fusie dezer gelijkgezinden kunnen geboren worden een krachtigere vereeniging, die in het tooneellevens der hoofdstad een belangrijke plaats zou kunnen innemen, waarvan invloed en leiding zou kunnen uitgaan, die misschien den stoot zou kunnen geven aan een théâtre d'avant-garde, die misschien ook redding zou kunnen aanbrengen bij de heillooze decentralisatie onzer tooneelkrachten in Amsterdam.»

Het is me als lid van het Verbond natuurlijk ook bekend, dat meermalen op vergaderingen de

wensch geuit is, dat *Het Tooneelverbond* met *De Kunstkring* mochten samengaan.

Het antwoordt luidt: Onze *Kring* is te allen tijde en in ieder opzicht bereid, waar het geldt de belangen van het Tooneel voor te staan, met het *Verbond* saam te werken.

Zoodra men onze hulp begeert, wachten we op bericht.

Met vriendelijke groeten, Uw

CARL CORVEY.

Voorzitter van *De Kunstkring*.

Amsterdam, December 1909.

A D V E R T E N T I Ë N.

J. W. DE JONG,
 Militair-, Burger- en Dameskleermaker.

GEVESTIGD 1851.

Muiderstraat 10, Amsterdam.

3 maal met goud bekroond.

P. BLAD
 STEMMEN · PER · KEER
 EN · PER · ABONNEMENT.
PIANOS
 TELEFOON: 1904
UTRECHT NACHTEGAAL
 STRAAT 54

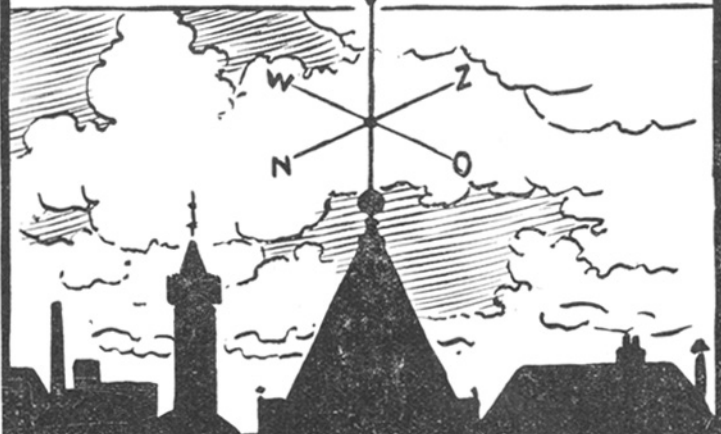
Abonneert U op
HET TOONEEL.

VERANDERLYK

ALS HET
 VAN DEN

HAANTJE
 TOREN

ZULT GY ZYN
 WANNEER GY NIET BY ONS KOOPT
 NEEMT EEN PROEF MET

KREYMBORG'S
KLEEDING!

EN GY BLYFT ZE DRAGEN

A.K.

A. KREYMBORG & Co.

Hofleveranciers.

Modernste en grootste etablissementen voor

HEEREN- en JONGENSKLEEDING

gemaakt en op maat.

AMSTERDAM, Leidschestraat h. Heerengracht.

„ Ie v. Swindenstraat 29/31.

UTRECHT, Mariaplaats 3.

LEIDEN, Botermarkt 19.

ROTTERDAM, Binnenweg h. Eendrachtstraat.

MAASTRICHT, Grootte Straat h. Spilstraat.

Combinatiemagazijnen op alle grootere provincieplaatsen:

VAN DUREN'S Corsetten Magazijn.

AMSTERDAM
Leidschestr^{aat} 78.
Telef. 7851.

AMSTERDAM
Kalverstra^{at} 136.
Telef. 8178.

UTRECHT
Stadhuisbrug 4, Viestraat 2a.
Telef. 1314.

Onze beroemde Corsetten, merk C. P. à la Sirène Paris Forme droite rationelle, verdringen het gewone droitdevant Corset, omdat het Corset Forme Rationelle tevens is het meest élégante, steeds is naar de laatste mode gewijzigd en is samengesteld volgens advies van H.H. Medici.

J.N. MULDER

COSTUMIER,
Breedstra^{at} 50, UTRECHT,
heeft de meest uitgebreide collectie
COSTUMES voor:

HISTORISCHE OPTOCHTEN,
TABLEAUX VIVANTS,
GECOSTUMEERDE BALS,
TOONEELVOORSTELLINGEN
enz. enz.

De Costumes worden alle in eigen ateliers vervaardigd volgens de oorspronkelijke modellen.

Groote sorteering in Uniformen
van alle landen.

AUTO's

**SPECIAAL VOOR HET VERVOER VAN
ZIEKEN, HERSTELLENDEN EN
- - RUSTBEHOEVENDEN - -
NAAR ALLE PLAATSEN IN HET
- BINNEN- EN BUITENLAND. -**

Telefoon 1392. - - - Dr. C. W. A. ESSERS.
Telegram-adres: Essers, Voorburgwal, AMSTERDAM.

Maison de Coiffure. ROBERT BECK

Coiffeur diplômé
Korte Jansstraat 12 - Utrecht.
Telefoon 1162.
Coiffures - Postiches - Manicure - Grimage.

Firma A. J. VAN DER STEUR

HEEREN- EN DAMES KLEEDERMAKERIJ

48, GROOTE HOUTSTRAAT 48 = = = HAARLEM.

Telefoon Interc. 477.

Galakleeding, Civiëlekleeding, Automobiëlekleeding, Sportkleeding,
Livresien, Amazones, enz.

Elken Dinsdag te 's-Gravenhage.

Elken Woensdag van 2—4 uur Bible-Hôtel te Amsterdam.

Bekroond met Gouden Medaille voor Sportkleeding Tentoonstelling Amsterdam Sept. 1905.

RELIEF-PAPIER STEMPEL

**WAPENS tot de
fijnste uitvoering.**

RHAMNAGAR K. & H.

regelt op de gemakkelijkste en meest pijnlooze manier den stoelgang en is, wyl smakeloos, ook voor kinderen aan te bevelen.

Prijs per $\frac{1}{4}$ carton f 1.30 en per $\frac{1}{2}$ carton f 0.70.

Fabrikanten: KRAEPELIEN & HOLM,
Apothekers-Hofleveranciers, Zeist.

HET TOONEEL

ORGAAN VAN HET NEDERLANDSCH TOONEELVERBOND

* * * VERSCHIJNT 'S ZATERDAGS OM DE VEERTIEN DAGEN * * *

REDACTEUR: MR. DR. C. A. VAILLANT * * * ADMINISTRATIE: FILIAAL

BOEK- EN KUNSTDRUKKERIJ ^{v/h} ROELOFFZEN-HÜBNER EN VAN SANTEN

* * * * * ROKIN 29, AMSTERDAM * * * * *

DE LEDEN VAN HET NEDERLANDSCH TOONEELVERBOND
ONTVANGEN DIT BLAD GRATIS, FRANCO PER POST. HET
LIDMAATSCHAP VAN HET VERBOND KOST / 5.— PER JAAR.

ABONNEMENTSPRIJS VOOR NIET-LEDEN VAN HET VERBOND
/ 2.50 PER JAARGANG VAN 19 NUMMERS. FRANCO PER POST
VOOR BELGIË, INDIË EN HET VERDERE BUITENLAND / 2.90.

**Wat voor de Redactie bestemd is te adres-
seeren aan den Redacteur, Heerengracht 211
te Amsterdam.**

INHOUD: C. A. V.: Amsterdamsche Kroniek. — Fransche
Dramaturgie. III.

AMSTERDAMSCH KRONIEK.

In *Veertig*, dat op 8 Januari bij het Ned. Tooneel
voor het eerst het voetlicht zag, verdedigt de
heer W. Schürmann een stelling.

Ik heb in het algemeen geen bezwaar tegen
pièces à thèse, en de voorbeelden liggen zoowel
in de Nederlandsche als in de buitenlandsche lite-
ratuur voor het grijpen van dergelijke tooneel-
werken die geweldig hebben gepakt. Maar daartoe
zijn eenige factoren onontbeerlijk; vooreerst moet
de stelling er werkelijk een zijn die tot debat
uitlokt; in de tweede plaats moet het dramatisch
conflict in de stelling zelve wortelen en niet van
buiten af er op als 't ware zijn geënt; en ten slotte
moet de stelling het geheele drama beheerschen
volgens de wet van eenheid der handeling.

Het komt mij voor dat *Veertig* aan deze eischen
niet voldoet. De stelling van de schrijver is deze,
dat een «ouwe jongeheer» van veertig jaren een
dwaasheid doet door een meisje van 17 of 18 te
willen trouwen. Er schijnt (om met Horatio te
spreken) geen geest uit het graf te moeten opstij-
gen om ons dit aan het verstand te brengen; de
levensopvatting van beiden moet onder normale
omstandigheden een zoo verschillende zijn, dat een
eenheid niet kan worden verwacht. En daarin is
reeds een bezwaar tegen het stuk gelegen; wij
hooren de stelling verkondigen als een verisime,
en als we zien hoe Johan Benting de raadgevin-
gen van een vriend in den wind slaat en het er
toch op wagen wil, zijn 40 zomers aan de 18 lentes
van Dora te verbinden, dan hebben we al vooraf
tegen hem partij gekozen en twijfelen geen oogen-
blik aan het faillissement zijner onderneming. Wij
verwachten in de ontwikkeling der handeling geen
pro en contra, maar zitten geduldig af te wachten
tot het oogenblik waarop de demonstratie van 's
mans dwaling zal zijn voltooid. Terwijl, en dit
maakte de zaak nog erger, de schrijver zelf geen
enkele ernstige poging heeft gedaan om ook maar

**Ieder lid van het Tooneelverbond brenge
dit jaar één nieuw lid aan!**

schijnbaar aan de betwisting van zijn thesis eenige
aandacht te schenken. Het gevolg is dat niemand
in de stelling belang stelt en het eenige wat ons
bezighoudt dit is, hoe de schrijver het vooraf be-
kende antwoord op de door hem gestelde vraag
zal geven.

En ook in dit tweede opzicht worden wij teleur-
gesteld. Het lag voor de hand de verbintenis te
doen sluiten en in het verloop van het drama te
doen uitkomen hoe de basis door de fundamenteele
fout werd ondermijnd.

Eenmaal getrouwd, had het den man duidelijk
kunnen worden hoezeer hij zich vergiste toen hij
meende een levensgezellin te zullen vinden in haar
die te jong voor hem was en is; had het de vrouw
onmogelijk kunnen worden weerstand te bieden
aan de innerlijke stem die met steeds klimmende
kracht haar ging toeroepen dat ze haar leven had
verspeeld en voor ander geluk was geschapen dan
zij vinden kon bij dezen voor haar te ouden. Zóó
had er een zieldrama uit kunnen geboren worden,
dat bij Ibsen zijn hoogen ernst en zijn verdieping
zou hebben gevonden, en bij een Franschen drama-
turg misschien een spannend echtbreukdrama zou
zijn geworden.

De heer Schürmann heeft dit niet gewild.

Hij heeft den wagen in het zand laten loopen
vóór hij op den grooten weg was, hij heeft het
huwelijk laten misloopen avant la lettre. En het
middel dat hij aanwendde om tot dit resultaat te
komen is bedenkelijk.

Op een gegeven oogenblik kust de 40-jarige
Benting zijn verloofde Dora op den mond; zij
gevoelt weezin tegen die liefkozing en onmiddellijk
daarop valt zij in de armen van Benting's neef,
haar jeugdmakker van denzelfden leeftijd als zij
zelve. Dat is het keerpunt; dat moment doet haar
besluiten haar verloving te verbreken. Maar voor
haar is het geenszins de plotselinge openbaring
van de kloof die haar van Benting scheidt; reeds
van den aanvang af heeft zij de fout gevoeld en
gekend, en de sexueele weezin is slechts de druppel
die den emmer deed overloopen; ze heeft geen

oogenblik *geloofd* aan een gelukkige verbintenis met den ouderen man. En aan den anderen kant komt Benting volstrekt niet tot het klare inzicht van zijn misgreep; hij aanvaardt de ontbinding der verloving gewillig, maar hij zelf is niet door de verhouding zelve tot zijn bruid tot het begrip gekomen van de valsheid der basis.

Zoo werd het dramatische conflict geboren door een toevalligen samenloop van gebeurtenissen: de brutale kus en de aanstonds daarop volgende verschijning van den neef; en het wordt opgelost zonder de ziel te treffen van dengene die het uitlokte.

En bovendien is de vorm waarin de oplossing gegoten wordt zonderling. Ik had het kunnen begrijpen indien de schrijver ten slotte Dora en den adelborst een paar had doen worden, terwijl oom er desnoods zegenend de handen over had kunnen uitstrekken; het ware een gemoedelijk sentimenteel besluit geweest dat gansche families in stalleten of loge had doen weenen van weldadige emotie.

In plaats daarvan laat hij, als eenmaal de breuk tusschen de verloofden een voldongen feit is, den draad eenvoudig glippen: Benting stuurt hij met een vriend naar Parijs om wat van den schrik te bekomen, en om het meisje met de verstoorde illusie bekommert hij zich ganschelijk niet; het kind verdwijnt rechts in de coulisse aan moeders arm. Maar om een tegenhanger te hebben laat de schrijver nog eerst Bentings verstandigen vriend van Ruiten zich verloven met Julie van den Berg, de 35-jarige huishoudster van Johan, die eigenlijk op dezen laatste verliefd was. Dit zeer positieve resultaat scheen al even weinig gemotiveerd als het negatieve der verloving Benting — Dora.

Het Ned. Tooneel had van dit stuk werk gemaakt: het eerste bedrijf bracht een fonkelnieuwe kamer, het derde een nieuwen tuin, en beide decors zijn fraai uitgevoerd, met uitzondering van de blauwgroene graszoden waarop Dora en de adelborst zich neervleien. De nieuwe kamer leverde het bewijs welk een goed effect door verkleining van het tooneel wordt bereikt; men was nu inderdaad in een kamer en niet zooals gewoonlijk op 't Leidscheplein in een zaal of een stations-wachtkamer. Ook de vertooners hadden hun best gedaan; de heer de Vos deed wat hij kon om de rol van de hoofdpersoon te redden en slaagde er in niet belachelijk te worden, wat geen geringe verdienste was; zijn echtgenoot besteede dezelfde zorg aan de rol van Julie. Mevr. Braakensiek miste de noodige gratie in de vertolking van Dora; de heer van Gasteren gaf den adelborst beschaafd maar zwakjes; deze artist moet vooral leeren minder toonloos te spreken. Uitmuntend als altijd de heer Clous in zijn *raisonneurs*rol; evenals in Philipp's *Redder* wist hij van een kleine partij ook hier iets te maken, en dat het eerste bedrijf goed ontvangen werd was inzonderheid aan hem te danken. Mevrouw Poolman en de heer Schulze waren geknipt voor het echtpaar van Sloten.

* * *

Silvia Silombra was met Mevr. Julia van Lier-Cuyper van ons tooneel verdwenen; het stuk is

mèt haar tot ons teruggekeerd en werd met medewerking van Vlaamsche artisten te Amsterdam voor een eivolle zaal gegeven, ditmaal in den Stadschouwburg. Ik heb te dezer plaatse (No. 13 van den vorigen jaargang) het werk uitvoerig besproken, en mijn indruk is door de jongste opvoering niet gewijzigd. Het heeft niet de pretenties van een *pièce à these* of een diepgaande zielkundige ontleding; het is in hoofdzaak een spelstuk, en een *goed* spelstuk. Zooals ik vroeger reeds opmerkte, het is den heer van Riemsdijk volkomen gelukt zijn publiek te pakken, en dat bleek ook nu weder: er was emotie in de zaai en hartelijk medeleven in de geschiedenis van Silvia.

Mevr. van Lier speelde de titelrol weder met groote toewijding die niet onduidelijk te kennen gaf hoeveel sympathie zij zelve voor de rol heeft. Het kwam mij voor dat ze er zelfs nog meer in gegroeid is, nog meer uitdrukking er aan gaf dan vroeger. Zij moet evenwel op haar hoede zijn voor een *te veel* dat gevaarlijk kan zijn. Zoo was er in het derde bedrijf een moment waarin Silvia het portret van René aan het hart drukt; in haar overgrote emotie vergiste zich de artiste en drukte het beeld *rechts* tegen de borst. Weder een bewijs hoe een tooneelspeler zich nooit mag laten gaan in zijn rol, maar altijd meester moet blijven over zijn gemoedsbeweging.

Ik was benieuwd welken indruk ten onzent zou maken het spel der artisten van den Kon. Vlaamschen Schouwburg te Brussel.

Het oordeel is over 't algemeen niet gunstig geweest, en het kon ook niet anders. Zondert men den heer Hendriks uit die als jeune premier althans in het vierde bedrijf goed spel te zien gaf, en den verdienstelijken Pepi van den heer Bigot (een Hollander trouwens), dan konden voor 't overige de spelers de vergelijking niet doorstaan met het gezelschap van het Grand Théâtre dat het stuk creëerde. Typeering verstonden de meesten niet: of valt het te ontkennen dat Louis Bouwmeester zijn door den schrijver misdeelde rol van den priester meer campeerde dan de heer Clauwaert?

Dat mej. van Kuyk absoluut niets had van het «serpent» dat Mevr. Erfmann er volgens de duidelijke bedoeling van den schrijver van maakte? Dat Mevr. Schauwvlieghe niet in den schaduw kon staan van Mevr. Kley en dat de tooneeldirecteur van den heer Bollen een volslagen mislukking was?

Verwondering kan dit niet wekken, wanneer men weet welke plaats de Vlaamsche Schouwburg in de tooneelwereld te Brussel inneemt.

Bij hooge uitzondering, wanneer een Bouwmeester of een Julia Cuyper optreedt, gaat het beschaafde publiek er heen; anders vindt men er het publiek zooals in zeker Amsterdamsch theater op de Schans zaliger gedachtenis dat beleefd verzocht werd niet met rotte appelen te gooien. Dat dit publiek *Roze Kate* en *de Levende Brug* op het repertoire verlangt, ligt in der aard der zaak; dat dusdoende het gezelschap voor fijner werk niet berekend is, volgt er uit.

Het Vlaamsch blijft in België niettegenstaande al het krijgsgescheeuw der flaminganten bijna uitsluitend de taal der mindere klasse, en zeer

terecht zeide de heer Berckenhoff in zijn beoordeeling der voorstelling: «een door beschaving geijkt Vlaamsch bestaat niet». De Vlaamsche beweging wordt algemeen ten onzent scheef beoordeeld; men overschat er grootendeels de betekenis van,*) en men ziet voorbij dat zij onder geen voorwendsel tot de hoogere lagen der maatschappij zal doordringen. Behalve wanneer, en dit element wordt ten onzent in den regel over het hoofd gezien, er politieke redenen in het spel komen. Want meer dan eens wordt het flamingantisme als wapen gebezigd door de clericale staatspartij; het is nog niet zoo lang geleden dat in de voorstad Molenbeek St. Jean een clericaal die daar onder eigen vlag geen kans had, onder het etiket «flamingant» werd gekozen. En aan den anderen kant is tekenend dat een chef der flaminganten in Brabant zijn kinderen Fransch laat spreken!

Men ziet hier zoo dikwijls over het hoofd dat bij de Belgen de politiek bij zoo vele vraagstukken de werkelijke ondergrond is.

En nu we toch eenmaal bij dit onderwerp zijn, zou ik nog eens willen vragen of men er zich ten onzent wel voldoende rekenschap van geeft of de in onze Nederlandsche dagbladen zoo vaak uitgesproken sympathie voor onze Vlaamsche «taalbroeders» ook algemeen beantwoord wordt aan de andere zijde van den Moerdijk? Wie daaromtrent ingelicht wil zijn leze eens het te Antwerpen onlangs verschenen kunstblad «*De Rechte Weg*». Hij zal er telkens in lezen hoe laetdunkend de Vlamingen zich uitlaten over hun «broeders» van hier, en hoe het hard klinkende «Hollandsch» als een verwijt geldt voor een tooneelspeler.

* * *

Het gezelschap-Rooyaards gaf de vorige week een Engelsch stuk, *John Glayde* van Sutro, met een voor Henri de Vries. Een echt Engelsch drama, met veel handeling, maar hoogst oppervlakkig en zonder eenige karakter-ontwikkeling. Wel eigenaardig is het op te merken, hoe dergelijk werk waarin ook de Franschen byzonder thuis zijn bij dezen zijn waarde juist ontleent aan de pittige karakterteekening en niet het minst bij de nevenfiguren, waaraan de Fransche schrijvers in den regel groote zorg besteden. Reeds voor Dumas en Sardou geldt deze opmerking; welk een heerlijke kabinetstukjes zijn er bij hen te vinden in de vlugge maar scherpe schets van een bijfiguur! Bij voorbeeld in den *Demi Monde* de oude markies de Thonnerins die zijn verhaaltje van Brantôme opdischt, — hij typeert een gansche

*) De correspondenten van dagbladen brengen ons publiek van de wijs door b.v. de straatnamen te Brussel in 't Vlaamsch te vermelden. Nog onlangs las ik in een correspondentie het woord „Stoofstraat”. Inderdaad komt dit woord op het straatbordje voor onder den naam Rue de l'Etuve; maar zelfs de Vlaamsch sprekende volksklasse spreekt veeleer van de Rue de l'Etouf. Evenals diezelfde klasse niet naar den «Munt-schouwborg» gaat maar naar de «Monneie» of „Sur (sic!) le grand théat»

Waarlijk, de ijver om te vervlaamschen zou ons terugvoeren tot den tijd van P. Corn. Hooft, toen gesproken werd van een «algemeenen» voor een «generaal» en «Tuileries» vertaald werd door «Pottenbakkerij».

generatie van den Franschen adel. Bij voorbeeld in *Denise* de kleine Annette de Riverolles, die haar bekend recept voor de salade japonaise debiteert, en waarin wij aanstonds zien de jonge dame van goede huize die bestemd is om een perfecte zorgzame huisvrouw te worden.

Bij de hedendaagsche Fransche tooneelschrijvers vindt men doorgaans dezelfde zorg voor het detail, die bij sommigen als b.v. Donnay en Pierre Wolff haast overdreven wordt, en alleen door Hervieu als het ware stelselmatig wordt verwaarloosd, zeer ten nadeele van het succes zijner tooneelwerken.

Wat heeft echter Alfred Sutro van zijn tweede-plansfiguren gemaakt? Absoluut niets, en zoo is er alleen overgebleven de schildering der beide hoofdfiguren in zijn stuk, John Glayde en zijn echtgenoot. Beiden clichés die ons sinds langen tijd bekend zijn: de trustkoning die zijn vrouw verwaarloost en opeens tot de ontdekking komt dat hij horens draagt, en het passie-vrouwtje dat niets meer van hem weten wil en eer en leven geven wil om haar minnaar te behouden. Een hoogst eenvoudige ontwikkeling van het drama: de ontdekking, de woede van den echtgenoot, de beslissing: de bedrogen man die het veld ruimt voor zijn mededinger.

Wat aan de voorstelling relief gaf was de krachtige uitbeelding van den dollar-koning door Henri de Vries. Dit is altijd voor dezen artist het type geweest waarin hij zich het meest thuis gevoelde: de uiterlijk koele, cynische, zelfbewuste man, schijnbaar meester over anderen en over zichzelf, maar innerlijk verteerd door blakenden hartstocht. Aan dit type deed hij dan ook weder volkomen recht wedervaren. En vooral in de heftige scène van IV was Mevr. v. Dommelen een waardig partner.

Van de overige spelers valt bij de geringe waarde van hun rollen weinig te zeggen. Een woord van lof echter aan de heeren Arnoldi en Gimberg, welke laatste verrassende vorderingen maakt in los, beschaafd en levendig spel; terwijl Mevr. Sophie de Vries als altijd een elegante verschijning was.

De aankleding van het stuk was wel verzogd; alleen viel het mij op dat zoowel in den salon van lady Glayde als in het schilders-atelier een stuk wand aan de linkerzijde van den toeschouwer ledig gelaten werd, wat den indruk maakte dat de mise en scène niet af was.

* * *

Naschrift. Woensdag l.l. gaf het Nederlandsch Tooneel de première van het nieuwe stuk van Van Eden, *Het Paleis van Circe*.

Daaromtrent valt alleen te vermelden, dat het in dubbelen zin verwondering wekte: verwondering dat de schrijver van *Ijsbrand* en *Het Beloofde Land* een zoo onbeduidend tooneelproduct had aangeboden aan de Kon. Vereeniging; verwondering eveneens, dat deze laatste het ter opvoering had aangenomen.

Het was jammer voor den arbeid dien de regisseur had besteed om een weelderigen New-Yorkschen salon ineen te zetten, jammer ook voor

de goedbedoelde pogingen der vertooners om het stuk te redden. Ik had medelijden vooral met den heer Reule die in de zeer zware hoofdrol de goede verwachtingen door zijn *Jean Brassier* gewekt, volkomen bevestigde, en met leeuwenmoed streed tegen de toenemende hilariteit in de zaal.

De eerste vrouwenrol was in verkeerde handen; men had weder eens aan mej. Hopper een rol gegeven die buiten haar natuurlijken aanleg valt, en de grande coquette wier emplooi het was, speelt in *Veertig* een rol die voor mej. Hopper geknipt is. Altijd hetzelfde euvel!

Bijzonder goed mevr. Schwab en de heer Holtrop in kleinere partijen.

C. A. V.

Fransche Dramaturgie.

III.

Dat er onder de verschillende rollen in de min of meer wereldlijke passiespelen — in klooster- of burchtzaal, op openbare pleinen of markten, op stellaadjes voor duizende toeschouwers opgevoerd, — lang geen gemakkelijke partijen zijn, kunnen een paar voorbeelden bewijzen. In een te Rouaan in het laatst der XV^{de} eeuw opgevoerd misterie, waarvan de mise-en-scène een groot deel van de oude markt besloeg, was er, behalve het Paradijs, de hel en de verblijfplaats der ongedoopte zieltjes, een opslag van 27 huisjes, die onder anderen, moesten verbeelden: de woning van de H. Maagd te Nazareth, de kribbe te Bethlehem, den Tempel te Jeruzalem en het Capitool te Rome. De machineriën op de planken waren zeer gecompliceerd. Valluiken, hijschtoestellen en trappen kwamen er bij te pas. De Heilige Geest daalde uit den Hemel aan een ijzerdraad; Jezus en Satan werden op den Berg waar de Euvele Hem in verzoeking bracht, door middel van een toestel opgeheschen.

Bij een voorstelling te Metz, werd een pastoor, die urenlang aan het kruis hing, half bezweken, weggedragen, en wie de rol van Judas vervulde, moest oppassen, dat een koord om zijn hals geslagen, niet al te natuurlijk haar rol speelde.

Na den roemruchten, kerkelijken tijd, als de ridderperiode voor steden-opkomst en steden-welvaart plaats maakt, bloeit uit Renaissance en Humanisme een ander tooneel in Frankrijk op; dat eerst, onder den invloed van Italiaansche en Spaansche geniën, in de tragedie met Corneille naar Romeinsche heldendeugd en heldenzin, en met Racine, naar Bijbelsche schoonheid en Bijbelschen geloofszin zal zoeken en hen in nog steeds levende meesterstukken openbaren.

Het Italië der Renaissance, is evenals het verdere Europa van het latere Humanisme, nog vóór de klaroen der Reformatie is gestoken, een weelderige kweekplaats voor Heidensche kunst en letteren, voor Heidensche wetenschap en onkerkelijk of vrij onderzoek. Aan de hoven der geletterde Italiaansche Vorsten, speelde men in de 15^e en 16^e eeuwen Latijnsche tragedies in den trant van die van Seneca. Uit die dramatische vertaalproeven en navolgingen ontstaat de Italiaansche tragedie en de stof, waarheen de latere Fransche tragedie

zal geleid worden, is dan in bewerking bij hovelingen en schrijvers, die hun tooneelen bevolken met Dido's en Hecuba's, Medea's en Iphigenia's. In Frankrijk staan er bij massa's op. Is ooit ter wereld op geestesgebied iets oorspronkelijks te leveren, dat geen navolgers vindt? En zou het gansche geestesleven van een zich beschavend volk niet op voorgangers steunen, die op hunne beurt eerst navolgers waren? Ootspronkelijk is toch alles wat oorsprong nam uit hetgeen voorafging, *zoodra* het tot eigen zelfstandigheid is gekomen. Wij zien het hier in de opvolgende dramatische soorten.

In Italië, kwam plotseling zoowel het tragische als het comische genre in bloei, wat in Frankrijk later geschiedde. Wat daar in Frankrijk eerst door misterie- en zedespel voor alle klassen der maatschappij werd gebracht, krimpt nu tot een bepaalde soort van spelen en van toeschouwers uit enkele kingen in. De navolging keurt het staal der dramatische stof en weeft er andere figuurstukken uit. Er is schakeering in kleur en tint ontstaan van de dramatische schilderij, door de botsing der geesten in het reformatorisch maatschappelijk leven, bij hunne wrijving gewekt. Er woelt een wilder, bonter, breeder verstandswezen, dat zich op het tooneel moet afspiegelen. Misteriën, passiën, moraliteiten wijken voor sotternijen, kluiten en kluchten en deze, gefilterd in een reiner bekken, vloeien naar de comedie: het Fransche burgerlijke zedespel, dat in ruwen vorm — naar den eisch der zeden geboren — tot onzen dag in allerfijnste schaal gedreven, in Apollonische jonkheid opgewassen is.

Zoo wast, nadat in 1548 de opvoering der Misteriën is verboden, de klassieke Fransche tragedie uit de Latijnsche treurspelen, in wetenschappelijke «coltegiën» door en voor studenten en «clerken» opgevoerd. Zij ontstond dus op een liefhebbers-tooneel ten aanschouwe van studiosi in kerkelijke en wereldlijke vakken. Jodelle¹⁾ en La Péruse zijn omstreeks 1560 door hunne treurspelen in Fransche verzen, Cleopatra en Medea, de voorloopers van Pierrc Corneille, zooals Jean de la Faille met zijne Bijbelsche tragedie «Saul in gramschap» de eerste voorlooper van Racine is.

Aan de befaamde klassieke regelen van Aristoteles over de eischen van het drama — die later door Corneille hemelhoog zullen worden geprezen — wordt alle bezienswaarde productie in deze geleerde kringen getoetst, en geen drama-

1) Van Ronsard, den model-hoveling-dichter, aan de hoven van Frans I en Karel Stuart in hoog aanzien, die niet ophield den Grieksch Romeinschen Parnassus te beklimmen, ter verfraaiing en verrijking van de Fransche taal, was Jodelle een vriend. Deze smaakvolle taal-, letter- dichtkundige bracht Jodelle op het denkbeeld in Fransche dramaspelen de samenstelling der antieken te volgen: de verdeeling in bedrijven, en de drie éénheden met vermijding tevens van een smakeloos tooneelschikking, waarbij hijschtoestellen, valluiken en trappen enz. te pas kwamen. Daardoor kwam een einde aan de platheden in de scènerie van het vroegere tooneel, waarin de hel en hare suppoosten, of, de hemel en zijne bewoners, zulk een breede plaats besloeg, ja, waarbij zelfs de taal van den aardling ten hemel schreide. De geleerde verslaggevers van dien tijd — de humanisten van de Pléiade van Ronsard — met tabberd en bef — begroetten in hun manifest Ronsard als den eersten Muzenzoon en Jodelle als den goeden Geest hunner eeuw.

schrijver van beteekenis, die zich daaraan durft onttrekken. Alles geschiedt in versmaat; de beroemde Robert Garnier, die van 1568 tot 1580 den meesten naam door zijne klassieke treurspelen maakte, is de *Chef d'école* van dit tijdperk. Oratorisch, statig en spreukmatig tegelijk, is zijn dramatische versmethode de grondslag, waarop Corneille zijn klassiek gebouw zal stichten.

Versregels als deze van Robert Garnier:

C'est presque guérison que de vouloir guérir.
Qui meurt pour son pays vit éternellement
Elle est fille, elle est soeur, elle est mère de rois.

herinneren nabij Corneilliaansche sententiën als voor het grijpen in: Le Cid, Polyeucte, Horace en Cinna.

Maar, hetgeen de dramatische methode van het laatst der 16e eeuw, onderscheidt van die, bij de klassieken der 17e eeuw in zwang, is minder de stof, dan wel de vorm. *(Wordt vervolgd).*

ADVERTENTIËN.

J. W. DE JONG,
Militair-, Burger- en Dameskleermaker.

GEVESTIGD 1851.

Muiderstraat 10, Amsterdam.

3 maal met goud bekroond.

P. BLAD
STEMMEN · DER · KEER
EN · DER · ABONNEMENT.
PIANOS
TELEFOON: 1904
UTRECHT NACHTGAAL
STRAAT 54

Abonneert U op
HET TOONEEL.

DE HYPNOTISEUR
ZEGT: IK WIL!

WY BEHOEVEN U
NIET TE DWINGEN
WANT
DE VELE GOEDE
EIGENSCHAPPEN VAN
ONZE GOEDEREN
ZULLEN U
HYPNOTISEEREN
EN GY ZULT UWE INKOOPEN
DOEN IN:

KREYMBORG'S
KLEEDINGMAGAZYNEN

A. KREYMBORG & Co.

Hofleveranciers.

Modernste en grootste etablissementen voor

HEEREN- en JONGENSKLEEDING

gemaakt en op maat.

AMSTERDAM, Leidschestraat h. Heerengracht.

„ Ie v. Swindenstraat 29/31.

UTRECHT, Mariaplaats 3.

LEIDEN, Botermarkt 19.

ROTTERDAM, Binnenweg h. Eendrachtstraat.

MAASTRICHT, Grootte Straat h. Spilstraat.

Combinatiemagazijnen op alle grootere provincieplaatsen.

VAN DUREN'S Corsetten Magazijn.

AMSTERDAM
Leidschestraat 78.
Telef. 7851.

AMSTERDAM
Kalverstraat 136.
Telef. 8178.

UTRECHT
Stadhuisbrug 4, Viestraat 2a.
Telef. 1314.

Onze beroemde Corsetten, merk C. P. à la Sirène Paris Forme droite rationelle, verdringen het gewone droit-devant Corset, omdat het Corset Forme Rationelle tevens is het meest élégante, steeds is naar de laatste mode gewijzigd en is samengesteld volgens advies van H.H. Medici.

J.N. MULDER

Breedstraat 50, UTRECHT,
COSTUMIER van:

De Koninklijke Vereeniging
„Het Nederlandsch Tooneel”
te Amsterdam,
De Nederlandsche Tooneelvereeniging
te Amsterdam,
Het Rotterdamsch Tooneelgezelschap
(Directie v. Eysden)
te Rotterdam,

beveelt zich aan voor de levering
van **COSTUMES** benodigd
voor:

TOONEELVOORSTELLINGEN,
TABLEAUX VIVANTS,
GECOSTUMEERDE BALS,
HISTORISCHE OPTOCHTEN,
OPERETTES, enz enz.

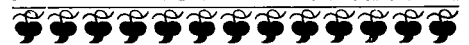
AUTO's

SPECIAAL VOOR HET VERVOER VAN
ZIEKEN, HERSTELLENDEN EN
- - RUSTBEHOEVENDEN - -
NAAR ALLE PLAATSEN IN HET
- BINNEN- EN BUITENLAND. -

Telefoon 1392. - - - Dr. C. W. A. ESSERS.
Telegram-adres: Essers, Voorburgwal, AMSTERDAM.

Adverteert in dit
Blad.

Firma A. J. VAN DER STEUR

HEEREN- EN DAMES KLEEDERMAKERIJ

48, GROOTE HOUTSTRAAT 48 = = = HAARLEM.

Telefoon Interc. 477.

Galakleding, Civiëlkleeding, Automobielkleeding, Sportkleeding,
Livreen, Amazones, enz.

Elken Dinsdag te 's-Gravenhage.

Elken Woensdag van 2—4 uur Bible-Hôtel te Amsterdam.

Bekroond met Gouden Medaille voor Sportkleeding Tentoonstelling Amsterdam Sept. 1905.

RELIEF-PAPIER STEMPEL

WAPENS tot de
fijnste uitvoering.

RHAMNACAR K. & H.

regelt op de gemakkelijkste en meest pijnlooze
manier den stoelgang en is, wijl smakeloos, ook
voor kinderen aan te bevelen.

Prijs per $\frac{1}{4}$ carton f 1.30 en per $\frac{1}{2}$ carton f 0.70.

Fabrikanten: KRAEPELIEN & HOLM,
Apothekers-Hofleveranciers, Zeist.

HET TOONEEL

ORGAAN VAN HET NEDERLANDSCH TOONEELVERBOND

* * * VERSCHIJNT 'S ZATERDAGS OM DE VEERTIEN DAGEN * * *

REDACTEUR: MR. DR. C. A. VAILLANT * * * ADMINISTRATIE: FILIAAL

BOEK- EN KUNSTDRUKKERIJ ^{V/H} ROELOFFZEN-HÜBNER EN VAN SANTEN

* * * * * ROKIN 29, AMSTERDAM * * * * *

DE LEDEN VAN HET NEDERLANDSCH TOONEELVERBOND ONTVANGEN DIT BLAD GRATIS, FRANCO PER POST. HET LIDMAATSCHAP VAN HET VERBOND KOST / 5.— PER JAAR.

ABONNEMENTSPRIJS VOOR NIET-LEDEN VAN HET VERBOND / 2.50 PER JAARGANG VAN 19 NUMMERS. FRANCO PER POST VOOR BELGIË, INDIË EN HET VERDERE BUITENLAND / 2.90.

Wat voor de Redactie bestemd is te adresseeren aan den Redacteur, Heerengracht 211 te Amsterdam.

INHOUD: C. A. V.: Amsterdamsche Kroniek. — A. v. R.: Rotterdamsche Brieven. — Brieven uit München. — Fransche Dramaturgie. — C. A. V.: Blijvende Beelden.

AMSTERDAMSCH KRONIEK.

Het is sinds het verschijnen van het vorig nummer te Amsterdam stil geweest op tooneel-gebied. Betrekkelijk een gunstig teeken, want het bewijst dat het schouwburg-bezoek reden tot tevredenheid geeft en de directies niet meer leven in die koortsachtige gejaagdheid om een nieuw stuk te monteeren dat de teleurstelling van het laatst gespeelde zal moeten goedmaken.

Een hondenbaantje heeft Claretie eens de theater-directie genoemd, en het is werkelijk een wonder dat nog altijd zoo vele tooneelspelers, nourris dans le sérail, en die dus de kwade kansen van het métier van nabij behooren te kennen, hunkeren naar het oogenblik, waarop ook zij aan het hoofd zullen staan van een theater-onderneming. Maar dat is het juist: het *hoofd* zijn, te bevelen over anderen, waar men zoo lang zich naar bevelen heeft moeten gedragen. Dat is de maarschalk-staf waarvan bijna allen droomen die zich in het heir der tooneelisten lieten aanwerven. Arme candidaat-directeuren, wat een strijd en zorgen wachten u! Strijd met uw artisten, met uw auteurs, met uw vertalers, met de kritiek, en vooral met het publiek. Dat wil zeggen, dat b. v. voor Amsterdam uw wel en wee afhangt van New-Yorksche koersen en van den diamant. Want evenals onze Belgische naburen zeggen: «quand le bâtiment va, tout va», kan men te Amsterdam wel zeggen: als de diamant gaat, gaat alles. En de diamant gaat weder. Daar valt niet aan te twijfelen, als in het Paleis voor Volksvlucht een opvoering van den stokouden *Trouvère* door de Fransche Opera een volle zaal trekt. Alle respect voor Verdi's eerwaardig werk, en alle waardeering voor de uitmuntende vertolking van het Haagsche gezelschap, dat dit jaar over een schitterend ensemble beschikt, maar voor twee jaren hadden Leonore en Manrique

Ieder lid van het Tooneelverbond brenge dit jaar één nieuw lid aan!

voor stoelen en banken hun ouderwetsche duo's gezongen!

En zoo gaat het in alle schouwburgen: goed bezette zalen, die geen aanleiding geven om met overhaasting te gaan denken aan een nieuw stuk. En zoo hebben de directies de gelegenheid, met overleg uit te zien naar nieuwen arbeid en dien behoorlijk voor te bereiden.

De Fransche tournées, die een tijdlang, ook voornamelijk wegens de slechts financiële resultaten, ons land gemeden hadden, zijn dit jaar weer komen opdagen.

Madeleine Dolley, een «étoile de province» die in Rusland lauweren oogstte, bracht met een middelmatig gezelschap middelmatige vertoeningen van Bataille's *Femme Nue*, Bernstein's *Rafale* en Feydeau's *Dame de chez Maxim*. Belangrijker was een voorstelling in de Stadsschouwburg van den *Demi-Monde* door le Bargy en Mlle Dorziat.

De heer le Bargy vervulde in het huis van Molière indertijd jeune premier rollen, en in het mondaine Parijs gold hij voor eenige jaren als de arbiter der elegantie. Toen hij (ik meen in 1898) huwde met de Amerikaansche Simone Benda, en bij die plechtige gelegenheid een mauve das droeg bij zijn gekleeden jas, werd te Parijs de mauve das onverbiddelijk mode.

Sinds dien zijn twaalf jaren verlopen; Simone Benda is onder de leiding van haar echtgenoot tooneelspeelster geworden; ik zag haar in het Théâtre Molière te Brussel debuteeren in Bataille's *Enchanement*, en zij werd de uitnemende artiste die *le Retour de Jerusalem* en *le Voleur* creëerde. Zij scheidde van haar man en haar kort geleden gesloten tweede huwelijk met den zoon van Casimir Périer, den vroegeren President der Republiek, deed in de Parijsche dagbladpers stroomen inkt vloeien. Le Bargy werd ouder, en dit werd in zijn optreden merkbaar. Nog toonde hij voor twee jaren hier in Lavedan's *Duel* dat hij over kracht in gebaar en dictie beschikt, maar ik betwijfel of zijn vroe-

gere glansrol, de markies de Priola, nog tot haar recht zou komen. Le Bargy is echter een wijs man; reeds een zestal jaren geleden zag hij het emplot vooruit dat voor hem openstond: de raisonneursrol, en bij een tournée met Marthe Brandès vervulde hij glansrijk de partij van Stanislas de Grandredon in *Francillon*. Hij verscheen nu te Amsterdam in de gedaante van Olivier de Jalin, en leverde daarin nagenoeg het volmaakte.

Gabrielle Dorziat speelde meerdere jaren te Brussel en ging vandaar naar Parijs, waar ze evenwel geen vast engagement schijnt te kunnen krijgen. Nog kort geleden vervulde zij de vrouwelijke hoofdrol in *La Griffe* naast Guity als Cortelon in de Porte St. Martin, daarna creëerde zij met succes een Fransche tooneel adaptatie van Tolstoi's *Kreutzer Sonate* in het Théâtre de l'Oeuvre. Haar werk is altijd zeer verzorgd, en vooral in het emplot der grande coquette heeft zij het tot een eerbiedwaardige hoogte gebracht, zoodat de rol van Suzanne d'Ange volkomen in haar lijn lag.

De schoone Slaapster wekt ook in Duitschland reeds belangstelling, zooals blijkt uit een correspondentie voorkomende in het feuilleton der Frankfurter Zeitung.

De schrijver begint met de eigenaardige opmerking dat naar zijn overtuiging het jongste werk van Heyermans geïnspireerd is door de Elckerlyc-vertooning van Royaards; de legende van Elckerlyc, zegt hij, verwekte in Heyermans de geschiedenis van Sero oftewel Niemand.

Aangenomen dat men vrijheid heeft in Sero te lezen Zero, de *nul*, de *niemand*, zoo schijnt de correlatie toch nog vrij gezocht tusschen de „moraliteit” en het „verbeeldingsspel”, dat een gansch andere strekking heeft en uit gansch verscheiden bron vloeit: *Elckerlyc* zou men kunnen noemen een christelijke predicatie en action, terwijl de *Schoone Slaapster* bedoelt te zijn een requisitoir tegen de moderne maatschappij. Maar in zóóverre heeft de schrijver gelijk dat de dramatis personae symbolen zijn en er dus in den vorm overeenkomst bestaat.

De Deutsche kritikus vindt Heyermans' stuk in hooge mate belangrijk. „Sie tönt voll und warm diese Geschichte der Auflehnung gegen Regierungsgewalt und Regierungsvergewaltigung, gegen Kirchendogma und kirchliche Unerbittlichkeit. Zum erstenmal seit Jahren spürten wir bei Heyermans wieder etwas von dem alten groszen flammenden Hasz, der im Grund nur Liebe käm pfende Liebe für die Unterdrückten ist.”

Het eerste bedrijf stelt de schrijver echter het hoogst, en betreurt dat Heyermans in het tweede zich heeft laten verleiden tot goedkoope machtspreuken en knaleffecten die op succes bij het „schellinkje” berekend zijn.

Maar in elk geval staat volgens hem het werk „hoch über alles was er uns in den letzten Jahren zu erzählen wusste.”

Over de opvoering is hij ook vol lof, en zegt van de uitbeelding van Sero door Louis de Vries,

dat deze figuur „zur klassischen Figur der holländischen Bühne und des Volkes werden könnte.”

Onze Müncheuer correspondent spreekt in dit nummer van onzen aan bruikbare tooneelproducten «o zoo armen tijd». Een van de oorzaken van het verschijnsel is zeer zeker de haast waarmede de tooneelschrijvers werken, die reeds lang over boord hebben geworpen het oude Latijnsche voorschrift «saepe vertere stylum», het keeren van de schrijfstift om te verbeteren en aan te vullen, en die er maar op los schrijven, dikwijls door een al te welwillende kritiek aangemoedigd. Onlangs nog constateerde de gezaghebbende Ad. Brisson, dat een nieuw stuk althans één goed bedrijf had, en toonde zich uiterst tevreden: «un acte sur trois, c'est déjà beaucoup!»

Wanneer men dien maatstaf aanlegt en zich vergenoegt met een gedeeltelijk goeds, dan kan men tevreden zijn met het stuk dat de Ned. Tooneelvereniging in de afgelopen week opvoerde: *Op zoek naar Geluk*. Daar is in dat werk heel wat te waardeeren, er is geest en humor in; maar als geheel is het weinig genietbaar en toont de duidelijke sporen van overhaaste bewerking. Er is geen lijn in, geen eenheid; de toeschouwer wordt al te lang in het onzekere gelaten met wat voor soort werk hij te doen heeft; de schrijver houdt het masker zoo bewegelijk voor zich, dat men niet weet of het ernstig of komisch bedoeld is. En daardoor wekt het in de zaal een zekere onrust, het werkt vermoeiend en de goede momenten zijn niet voldoende om den indruk van ontstemming weg te nemen.

Het gaf intusschen den heer en mevr. Ternooy Apèl de gelegenheid voor een volkomen gewettigd persoonlijk succes.

Het Grand Théâtre van de heeren Gebr. Van Lier is in dit seizoen voor het tooneelspel op den achtergrond gebleven. De gastvrijheid, aan de Deutsche Operette verleend, laat slechts enkele speelavonden beschikbaar voor het Hollandsche gezelschap, en met het oog daarop hebben de ondernemers dit laatste beperkt tot het hoog noodige en hun repertoire bepaald bij de klucht. In dat genre is 'n *Wereld zonder Mannen* van Engel en Horst vrijwel geslaagd; de wijze waarop drie moderne mannenhatende feeksen worden getemd is zeer vermakelijk; de klucht is geschreven in een goedgehartigen toon en platheden en ruwheden zijn vermeden.

Van de vertooners onderscheidt zich de heer M. de Vries, een tooneelspeler, die voor jonge rollen groote geschiktheid blijkt te bezitten. Zijn spel is levendig en goed van toon en er zit m.i. toekomst in dezen artist, als hij enkele verkeerde gewoonten zal hebben afgelegd en wel voornamelijk het al te opzettelijk spreken, het souligneeren van elke phrase.

In het tweede bedrijf vooral gaf ook Mevr. Erfmann goed spel te zien; maar wanneer zal het deze verdienstelijke actrice gegeven zijn, weder eens op te treden in een rol, die meer aan haar talent geëvenredigd is?

C. A. V.

ROTTERDAMSCH E BRIEVEN.

XVI.

Groote Schouwburg.

FEDORA.

Hoe de Directeur van „Het Rotterdamsch Tooneelgezelschap” er toe gekomen is, dit stuk uit den rustigen grafkelder van het tooneel te voorschijn te halen, is een ondoorgrondelijk raadsel! Was het, omdat de keuze in de goede moderne stukken zoo schaarsch is? dan waren er toch nog wel andere — en betere — stukken te vinden geweest! Was het om mevr. Tartaud weder eens te doen schitteren in een rol van beteekenis? Dan is de Directie hier het doel met een zevenmijlsvaart voorbijgestreefd, want voor mevr. Tartaud's talent zijn dergelijke rollen al bijzonder weinig geschikt; dat zij er nochtans dat van gemaakt heeft pleit voor de veelzijdigheid van haar groot talent.

Het is bovendien vrij ondankbaar werk, in een zóó onmogelijken draak een aannemelijk figuur te spelen, en dat nog temeer, waar beroemde voorgangsters met dezelfde rol triumpfen hebben gevierd, in een tijd dat het publiek bij het opvoeren van dergelijke stukken in tranen wegsmolft!

Tegenwoordig zijn de traanbuizen gelukkig niet meer zoo mildvloeiend, en geeft het publiek zich meer rekenschap van wat het te slikken krijgt!

Zooals ik reeds zeide: Mevr. Tartaud is nu eenmaal niet de aangewezen persoon voor dergelijke rollen; haar spel is te fijn en te nobel; zij was niet voldoende de intrigerende naar wraak dorstende vrouw.

In het laatste bedrijf echter, waar liefde en wroeging te voorschijn komen, was ze prachtig; hier ontroerde ze, hier was ze weer de tragedienne in de beste beteekenis van het woord.

Fedora's sterven werd, geheel zonder truc's of onmogelijke stuip trekkingen, zoo ontroerend mogelijk weergegeven.

Haar toiletten waren schitterend en voornaam; en wél was zij voortdurend de vrouw van hooge geboorte!

De heer Tartaud gaf een zeer aannemelijken Ipanoff; sympathiek in uiterlijk en zeer ingetogen van spel; hij maakte er van wat er van te maken was en zooveel mogelijk gemoderniseerd.

Ook mevr. Van Eysden was voortreffelijk als de Gravin Olga Soukareff, terwijl de heer Nico de Jong als de Siriex mede een uitstekende vertolking gaf.

Nu wachten we maar weer op iets moderns! Deze stukken zijn uit den tijd!*)

A. v. R.

*) Deze laatste opmerking blijve voor rekening van onzen correspondent. (RED).

BRIEVEN UIT MÜNCHEN.

Het Schauspielhaus en het Residenztheater hebben beide de vroolijke muze gehuldigd, het eerste door Man Halbe's *Amerikafahrer*, het tweede door *Das Konzert* van Hermann Bahr.

Evenals te Berlijn heeft de klucht van Halbe,

die reeds in 1895 in druk verscheen, een behoorlijk première-schandaal verwekt, waarbij de Sanquiniche toejuichers het veld moesten ruimen voor den chorivari der huissleutel-fluiters. Wat Man Halbe er toe bewogen heeft dit product ten tooneele te brengen is mij een raadsel; het zal zijn roem niet verhoogen. Anders is het gesteld met het werk van Bahr, dat een werkelijke aanwinst is voor het tooneel in onzen, o zoo armen tijd.

Het thema? Liefde en huwelijk, die nu wel niet fonkelnieuw zijn, maar welker kennis bij ons Duitschers toch nog verre achterstaat bij die van de artromomie en de geologie. En daar de academische leerstoel der erotiek (gelukkig) nog onbezet is, wordt de materie tot nog toe aan de dichters overgelaten. Waarom Bahr zich kwijt met een rijkdom aan ironie, een weldadig warme ironie, die romantisch moet genoemd worden, omdat zij zweeft vrij van de schijnwaarde des levens, ja, die in haar hoogste momenten, iets heeft van die wijding, die zooals Schlegel het uitdrukt, alles overziet en zich boven het begrensde oneindig zich verheft, ook boven eigen kunst, deugd of genialiteit. Bij dat alles is de taal vrij van alle pathos en staat daardoor meterhoog boven andere blijspelen. Want in den regel, als iemand het woord neemt om op het tooneel wat te zeggen tegen de van rijkswegen geconcerfioneerde huwelijksvorm, den komt er een ingebeeld maakwerk voor den dag dat de lange ooren van den ijdel auteur uit zijn gewarkavel te voorschijn doet komen. Mijnheer de schrijver is evenwel de grootste philister van allen, want hij dondert tegen het huwelijk niet uir innerlijke overtuiging, maar omdat hij denkt daardoor zijn revolutionarisme te bewijzen.

Veel gematigder is Bahr's spreektrumpet, Dr. Franz Jura, die in het algemeen het huwelijk iets heel moois vindt. „Hét huwelijk op zichzelf behoudt met elke vrouw.”

Als men hem vraagt, of hij zijn vrouw niet heeft teruggehouden om naar een ander over te loopen... Tegengehouden?

Iemand tegenhouden als hij naar zijn geluk streeft, of wat hij althans voor zijn geluk houdt?

Wel neen. Als het werkelijk haar geluk is heeft zij gelijk. Dat is zelfs waarschijnlijk het eenige recht dat iemand een ander tot geen prijs mag afnemen. En zelfs verzekert Jura dat hij niet eens goed weet of hij zijn beminde vrouw liefheeft, omdat hij niet weet of hij iemand liefheeft, daar hij alle menschen liefheeft, of tenminste menigeen. Hij wijst de veronderstelling terug als zou hij zijn „heele, groote, schoone gevoel in één mensch begraven.” Hij zegt, dat dit niets anders is dan de overbrenging van ons oud, zot, zinloos eigendomsbegrip van het materiele terrein op het ethische.

Dat alles is nu in den grond zeker geen nieuws, maar het zijn endaemonistische erkentnissen die haar stamboom over Feuerbach, Stuart, Mill, Helodius enz. tot aan Sokrates kunnen terugvoeren.

Maar dat vermindert er de waarde niet van; integendeel. Het is zder verdienstelijk, van dezen wondervollen gevoelstream, die ver van het leven

in de boeken ruischt, een beuk afte leiden naar het tooneel. Waren er maar meer personen aan het werk, om de stompzinnigheid van het blijspel op deze wijze corrigeren, dan zag het er beter uit met ons steriel hedendaagsch tooneel.

H. R.

Fransche Dramaturgie.

IV.

Er is gerektheid, bespiegeling, gezwollenheid — de rhetoriek in hare onredzame phasen. De langzame voortgang is een gevolg van het bespiegelend didaktische, en van de eindeloze beschrijvingen van natuur- of gemoedstoestanden, die tot klaagen en minnedichten voeren in mythologische beelden veelsprakigheid. Het epische dat dramatisch kan worden en het plastische dat in het lyrische kan sluimeren, liggen als -waardeloze schatten in een vergeten hoek. Dit is dan ook het voorname onderscheid tusschen 16 en 17^e eeuwse tragedie, dat, de laatste naar den trant van het heldendicht, alle lyriek versmaadt, en de eerste haar kracht daarin zoekt. Het kloeke, kernachtige, zich in het geheugen pretende vers, de heldhaftige, stoere uitdrukking, de vermijding van het zwakgebouwde in den toon, de zucht naar het krachtige in de woordenkeus en het karaktervolle in de repliek: al die meesterlijke eigenschappen missen de pioniers. Daarentegen zal bij hen — verzenschrijvers in verschillende rhythmten toen gebruikelijk — bij verschillende deelen en voornamelijk bij de partij der antieke koren, reeds de zoetvloeiendheid van een Racine worden aangetroffen.

Tegen de 17e eeuw nemen de dramatische voorstellingen in de collegiezalen voor clerken en studenten af. De belangstelling in tooneelkunst breidt zich uit en bereikt andere kringen. Er verrijzen te Parijs vaste speelplaatsen, waarvan het *Hôtel de Bourgogne*, wegens gehalte van stukken en spelers, de meeste réputation geniet. In het eerste kwart der 17e eeuw vult één naam de Fransche schouwplaatsen: die van Alexandre Hardy. Diens dramatisch grootboek telt in credit: tusschen de 200 en 600 stukken. Het is wellicht een geflatteerde balans, ook naar het stoffelijke voordeel, ofschoon succesvolle dramaschrijvers van alle tijden, terecht goede cijfers bedingen overal, waar het volkstoeoneel de volksklasse in 't gevele weet te komen. In de landen van den Latijnschen stam vooral, waar geen Calvinistische geloofstelling als bij ons heerscht, die geheele klassen van toeschouwers uit de schouwburgen weert.

Met Alexandre Hardy komen wij een kwart eeuw lang buiten den kring van het klassieke drama. Met zijn Spaanschen tijdgenoot Lope, wiens dramatische productie de zijne overtreft, en rekenkundig werkelijk is, zou hij enkel in vruchtbaren vlijt kunnen gemeten worden, maar niet in schranderheid. Als Lope, vervaardigt hij treur-, blij-, klucht-, herders-, zede- en minnespelen (ten eenenmale afwijkend van het wordend Fransch

klassiek model) maar ondanks zijne litteraire weelde, bleek hij te weinig *grandezza* te huisvesten om een ander oordeel over den Cid van Corneille uit te spreken dan dit: «C'est une assez jolie farce.

Wel is waar stond te dier tijde Corneille niet anders dan als blijspeldichter — geenszins als treurspelschrijver — bekend. Een collega, Mairet, de eigenlijke man, die hem bezielde tot het schrijven van zijn eerste treurspel *Médée* (1635) droeg na Corneille's comédie *La Veuve* (1614) hem verzen op onder dezen titel: „A monsieur Corneille, poète comique”, maar voor *farce* — zooals Hardy bezigde — was zelfs de blijspeltrant van Corneille veel te goed. Zij stak boven dien van zijn beroepsgenooten uit. De dichter was beschaafder, schuwde het platte, was minder gerekt en stellig minder gezwollen, dus natuurlijker dan zij. Zijn „Examens” (voorreden tot zijne stukken) dragen er blijk van dat hij de vijand was van het *gemaakte*, wat het dramatisch patroon in zijn ultrarhetorisch tijdperk, in alleen- en tweespraak, voorschreef. Misschien ergerde deze natuurlijkheid den vruchtbaren Alexander Hardy en deed de door beroepsnijd aangezwollen ergernis hem in 1636, toen het gezegde „beau comme le Cid” spreekwoordelijk begon te worden, dat treurspel als „een niet onaardige klucht” stempelen. Misschien ook ging de hoofdsche dichter op bevel van Kardinaal de Richelieu te werk, die behalve over Frankrijk en een groot deel van Europa ook over de Fransche letteren heerschte.

(Wordt vervolgd).

Blijvende Beelden.

Onder dezen zeer gelukkig gekozen titel is bij den uitgever Max R. Nunes te Amsterdam een boekje verschenen dat de aandacht waard is van allen die in ons nationaal tooneel belang stellen.

Het bevat de portretten van een groot aantal leerlingen der Tooneelschool met biografische bij-schriften en voorzien van een inleidend woord. De samenstelling van het boekje doet alle eer aan de Amsterdamsche afdeling van het Tooneelverbond, die er de uitgave van bezorgde en daarmede een goed werk verrichtte. Immers elke poging moet gewaardeerd worden die strekt om het publiek vertrouwd te maken met de tooneelkunstenaars die het nu en dan op de planken ziet; van wie het nu en dan door de dagbladen een enkel woord verneemt, en van wie het gaarne wat meer wil weten. Want de tooneelspelers die zoo menigmaal van achter het voetlicht tot ons spreken en bij ons aandoening, ontroering wekken of wel tot nadenken ons stemmen, zij worden onze vrienden met wie we gaarne nader kennismaken.

En nog in anderen zin heeft het werkje waarde, niet alleen voor het heden maar ook voor de toekomst. Indien wij die thans belangstellen in ons nationaal tooneel wel eens iets meer zouden

willen weten van Andries Snoek of (om naderbij te blijven) van Mevr. Kleine-Gartman, dan is het lang niet gemakkelijk de gewenschte inlichting te bekomen; zoo zal het de volgende generatien gaan wanneer ze bij den hun bij traditie bekenden naam van Willem Rooyaards of van Mevr. Holtrop—van Gelder zullen stilstaan; en dan zal dit boekje hun het antwoord geven op hunne vraag.

De uitgave is zoowel wat tekst als wat vorm betreft uitmündend geslaagd; jammer vind ik het dat de uitgever het doorschoten heeft met geillustreerde reclames, die storend werken. Moge het strekken tot verhooging der belangstelling in het tooneel en in zijn beoefenaars, en moge het ook een aansporing zijn voor velen om zich aan te sluiten bij ons Tooneelverbond!

C. A. V.

A D V E R T E N T I Ë N.

J. W. DE JONG,
Militair-, Burger- en Dameskleermaker.

GEVESTIGD 1851.

Muiderstraat 10, Amsterdam.

3 maal met goud bekroond.

P. BLAD
 STEMMEN · PER · KEER
 EN · PER · ABONNEMENT.
PIANOS
 TELEFOON: 1904
UTRECHT NACHTEGAAL
 STRAAT 54

Abonneert U op
HET TOONEEL.

DE ALCHEMIST

ZOCHT NAAR GOUD. . . . EN VOND NIETS
 WY ZOCHTEN EVENEENS... EN VONDEN

DE VOORDEELEN DIE GY ONDERVINDT DOOR

KREYMBORG'S KLEEDING

TE DRAGEN..... ZYN GOUD WAARD!

Modernste en grootste
 etablissementen voor

**Heeren- en
 Jongenskleeding**
 gemaakt en op maat.

AMSTERDAM

Leidschestr. h. Heerengracht.

1e v. Swindenstraat 29, 31.

UTRECHT

Mariaplaats 3.

LEIDEN

Botermarkt 19.

ROTTERDAM

Binnenweg h. Eendrachtstraat.

MAASTRICHT

Groote Straat h. Spilstraat.

Combinatiemagazijnen op alle
 grootere provincieplaatsen.

VAN DUREN'S Corsetten Magazijn.

AMSTERDAM
Leidschestraat 78.
Telef. 7851.

AMSTERDAM
Kalverstraat 136.
Telef. 8178.

UTRECHT
Stadhuisbrug 4, Viestraat 2^a.
Telef. 1314.

Onze beroemde Corsetten, merk C. P. à la Sirène Paris Forme droite rationelle, verdringen het gewone droitdevant Corset, omdat het Corset Forme Rationelle tevens is het meest élégante, steeds is naar de laatste mode gewijzigd en is samengesteld volgens advies van H.H. Medici.

J.N. MULDER

COSTUMIER,
Breedstraat 50, UTRECHT.

COSTUMES UIT

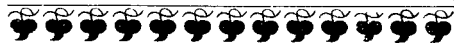
ALLE TIJDVAKKEN

STEEDS VOORRADIG.

Voor vlugge en hygienische be-
diening wordt zorg gedragen.

Adverteert in dit
Blad.

AUTO's

SPECIAAL VOOR HET VERVOER VAN
ZIEKEN, HERSTELLENDEN EN
- - RUSTBEHOEVENDEN - -
NAAR ALLE PLAATSEN IN HET
- BINNEN- EN BUITENLAND. -

Telefoon 1392. - - - Dr. C. W. A. ESSERS.
Telegram-adres: Essers, Voorburgwal, AMSTERDAM.

Firma A. J. VAN DER STEUR

HEEREN- EN DAMES KLEEDERMAKERIJ

48, GROOTE HOUTSTRAAT 48 = = = HAARLEM.

Telefoon Interc. 477.

Galakleding, Civiëlkleeding, Automobielkleeding, Sportkleeding,
Livreien, Amazones, enz.

Elken Dinsdag te 's-Gravenhage.

Elken Woensdag van 2—4 uur Bible-Hôtel te Amsterdam.

Bekroond met Gouden Medaille voor Sportkleeding Tentoonstelling Amsterdam Sept. 1905.

RELIEF-PAPIER STEMPEL

WAPENS tot de
fijnste uitvoering.

RHAMNACAR K. & H.

regelt op de gemakkelijkste en meest pijnlooze manier den stoelgang en is, wjl smakeloos, ook voor kinderen aan te bevelen.

Prijs per $\frac{1}{1}$ carton f 1.30 en per $\frac{1}{2}$ carton f 0.70.

Fabrikanten: KRAEPELIEN & HOLM,
Apothekers-Hofleveranciers, Zeist.

HET TOONEEL

ORGAAN VAN HET NEDERLANDSCH TOONEELVERBOND

* * * VERSCHIJNT 'S ZATERDAGS OM DE VEERTIEN DAGEN * * *

REDACTEUR: MR. DR. C. A. VAILLANT * * * ADMINISTRATIE: FILIAAL

BOEK- EN KUNSTDRUKKERIJ ^{v/h} ROELOFFZEN-HÜBNER EN VAN SANTEN

* * * * * ROKIN 29, AMSTERDAM * * * * *

DE LEDEN VAN HET NEDERLANDSCH TOONEELVERBOND
ONTVANGEN DIT BLAD GRATIS, FRANCO PER POST. HET
LIDMAATSCHAP VAN HET VERBOND KOST / 5.— PER JAAR.

ABONNEMENTSPRIJS VOOR NIET-LEDEN VAN HET VERBOND
/ 2.50 PER JAARGANG VAN 19 NUMMERS. FRANCO PER POST
VOOR BELGIË, INDIË EN HET VERDERE BUITENLAND / 2.90.

Wat voor de Redactie bestemd is te adres-
seeren aan den Redacteur, Heerengracht 211
te Amsterdam.

INHOUD: Berichten en Mededeelingen. — C. A. V.: Am-
damsche Kroniek. — A. G. H.: Brieven uit Parijs. Eindelijk
Chantecler! — A. v. R.: Rotterdamsche Brieven. XVII. —
Fransche Dramaturgie. — Ingezonden.

BERICHTEN EN MEDEDEELINGEN.

Wij ontvingen goede berichten omtrent de
tournee-Louis Bouwmeester in Ned.-Indië. Uit een
particulier schrijven, dat ons ter inzage werd ver-
strekt blijkt, dat de voorstellingen flink succes had-
den; de zes eerste voorstellingen brachten een netto
recette op van f 4950.25, en het publiek was
enthousiast.

*De Koopman van Venetië, Ontrouw en De
Greep* sloegen aanvankelijk het meest in; Bern-
stein's *Simson* was voor velen een verrassing,
omdat men dit stuk verwarde met de Bijbelsche
historie van den Joodschen krachtmensch, die pas
te voren door een bioscoop was vertoond.

Bouwmeester was vol goeden moed en schreef
zeer opgewekt; hij was zoo gezond als een visch,
maar wel wat bang voor de toenemende cholera-
epidemie; want de berusting van Gijsbreght van
Aemstel in de eventualiteit van een naderenden
dood was nog niet vaardig over hem geworden;
hij had nog niet den minsten lust om het tijde-
lijke met het eeuwige te verwisselen....

Des te beter; moge de reusachtige levenskracht
en energie van den ouden tooneelspeler hem
staande houden in den strijd!

Wij hebben kort geleden de wenschelijkheid
betoogd van samenwerking tusschen den Amster-
damschen »Kunstkring« en de Amsterdamsche
afdeeling van het Tooneelverbond. Volgens een
bericht in het *Alg. Handelsblad* scheen aanvanke-
lijk het denkbeeld reeds zijn verwezenlijking te
zijn genaderd; doch een mededeeling van den
Secretaris der Amsterdamsche afdeeling verklaarde
het bericht voorbarig.

Het ligt in den aard der zaak, dat dergelijke

Ieder lid van het Tooneelverbond brenge
dit jaar één nieuw lid aan!

»ententes« rustige en weloverwogen voorbereiding
behoeven en allerminst gediend worden door voor-
barige publiciteit. Wij Nederlanders zijn nu een-
maal lieden die een zaak eerst van alle kanten
bezien eer wij ze ter hand nemen en wij willen
niet voortgedreven worden in die richting die we
denken in te slaan.

Het denkbeeld is in elk geval beiderzijds in
goede aarde gevallen, en behooren wij af te wachten
welken weg men tot verwezenlijking zal bewandelen.
Wij schreven destijds: where there is a will there
is a way; welnu de *wil* blijkt er te zijn, en dan
zal de weg gevonden worden.

RED.

AMSTERDAMSCH KRONIEK.

Alex. Bisson was lange jaren een kluchtspel-
schrijver in den trant van Hennequin, Véber,
Mars e tutti quanti, en verwierf zich in dat genre
een groote vermaardheid. Totdat hij op zekeren
dag zijn geluk ging beproeven met het melodrama
en aan het verbaasde Parijs *La Femme X* gaf.

Dit stuk is een echt onvervalscht melo, in den
trant van *la Fille du Garde-Chasse* en meer der-
gelijke stukken, die tot het Ambigu-repertoire
behooren. Een echt melodrama, dat wil zeggen
een stuk waarin de handeling de taak begrenst
die de schrijver zich heeft gesteld.

Wanneer een tooneelschrijver een moord tot
thema neemt, en de min of meer bezwaarlijke
ontdekking van den dader in minstens vier be-
drijven wordt uitgesponnen om te culmineeren in
de ontmaskering en bestraffing van den waren
schuldige en de zegepraal van den onschuldige,
dan is het feit op zichzelf en het verloop van
zijne gevolgen het onderwerp van den schrijver,
en blijft de ontleding van menschelijke hartstochten
en drijfveeren, die tot het plegen van het feit
werden of de gevolgen van invloed waren, achter-
wege. Het melodrama vertoont *wat* er gebeurt,
niet *waarom* het gebeurt; de werking van het

gebeurende op het innerlijk van de handelende personen is geheel bijzaak. Eveneens de vóór-geschiedenis, A koestert tegen B een doodelijken haat; waarin die haat wortelt is van ondergeschikt belang en wordt op zijn hoogst in den loop van het dramatisch gebeuren even aangestipt.

Staat dus het melodrama mijlen ver van het ziele drama af, waarin juist de schildering van drijfveeren op den voorgrond staat, waarin de evolutie, de wording en verwording van karakters wordt geschetst in hunne werking op toestanden en verhoudingen, dan is dit nog allerminst een reden om het melo te stempelen tot een minderwaardig genre van tooneelwerk. Evenals een dramatisch gebeuren, dat wij in het werkelijke leven toevallig waarnemen, ons treffen kan, ons medelijden, onze sympathie of onze bewondering opwekken, al zijn de handelende personen of hunne innerlijke motieven ons volmaakt onbekend, zoo kan dit het geval zijn in plankenland en kan een auteur onze belangstelling wekken en ons boeien, al nemen wij alleen den uiterlijken kant waar van wat wij te aanschouwen krijgen.

Dit is het geval met Bisson's, «*Femme X*», door de Nederlandsche Tooneelvereeniging gespeeld onder den titel *De onbekende Vrouw*. Veel is er waarnaar de schrijver ons laat raden, maar wat hij te zien en te hooren geeft, is ruim voldoende om zijn publiek te interesseeren en te pakken.

Jacqueline Fleuriot, de echtgenoot van den Procureur de la République te Parijs, heeft haar man verlaten met een minnaar, kort na de geboorte van haar zoon Raymond; waarom en hoe vernemen wij niet. Maar wij vernemen dat zij terugkeert om haar thans vierjarig kind te zien, dat ziek is. De beleedigde echtgenoot weigert echter de moeder toe te laten en jaagt haar weg.

Deze terugkeer van de schuldige vrouw tot het ziekbed van het kind is in de Fransche Dramaturgie meermalen behandeld, o. a. door Brieux in *le Berceau* en door Hervieu in *le Dédale*, en in beide stukken is daar het zwaartepunt gelegen in het ethische conflict. Hier geenszins; de schrijver registreert eenvoudig het feit dat de moeder wordt weggejaagd, en vraagt alleen onze belangstelling voor de gevolgen van die daad.

Twintig jaren later komt Mevrouw Fleuriot te Bordeaux; wat er in dien tusschentijd met haar gebeurd is, wordt ons niet medegedeeld, maar we vinden haar terug in gezelschap van een souteur, die reeds een paar veroordeelingen wegens diefstal achter den rug heeft en we zien dat ze fysiek en moreel geheel gedegeneerd is. De elegante dame van het eerste bedrijf is een slet geworden, die aan absinth en aether verslaafd is en die haar droevig bestaan voortsleept in het gezelschap van den ontslagen tuchthuisboef Laroque. Dit individu heeft twee makkers ontmoet van hetzelfde kaliber als hij zelf, den ontslagen notaris Périssard en zijn compère Métivel, die hun bestaan vinden in chantage en in Laroque's gezellin een nummer zien waaruit ze munt kunnen slaan. Den naam van Jacqueline's eersten man kennen ze niet, kent zelfs Laroque niet, want ze weigert dien te noemen; maar het zal niet

moelijk zijn uit te vinden wie die man is en welken rang hij nu bekleedt in de magistratuur, en dan is er een prachtige kans om een afperings-manoeuvre te doen gelukken. Jacqueline wil dit tot elken prijs beletten, want boven alles vreesst zij dat haar kind, dat ze twintig jaren lang niet zag, maar dat ze afgodisch bemint, dat haar Raymond iets te weten zal komen van haar ellendig bestaan. En als Laroque zijn jas aantrekt om naar Parijs te gaan, teneinde haar eersten man op te sporen, neemt zij een revolver en schiet hem dood.

In het derde bedrijf zijn wij ten huize van den heer Fleuriot, die nu kamer-Président is van het Hof en die een bezoek krijgt van de beide maitres-chanteurs Périssard en Métivel die hem wijsmaken dat ze de gemachtigden zijn van zijne ongelukkige vrouw en voor deze, die in armoede verkeert, onderstand komen vragen; wat hun ook aanstonds gelukt, omdat de magistraat die berouw heeft over de brutale wijze, waarop hij zijn vrouw indertijd heeft weggejaagd, gelukkig is weder iets van haar te hooren en nu hoop krijgt, dat hij haar weer zal terugvinden. Bij hem is ook zijn zoon Raymond, de jonge advocaat, die morgen zijn eerste pleidooi zal houden voor de Cour d'Assises in de eenigszins geheimzinnige zaak van een moord, gepleegd door eene vrouw, die omtrent de motieven van haar misdrijf stelselmatig het stilzwijgen bewaart. Wij begrijpen, dat het zijn ongelukkige moeder is en we voorzien het geweldig dramatisch effect, dat inderdaad het vierde bedrijf ons brengt.

De vierde acte is de zitting van het Hof, de berechting van de strafzaak tegen Mad. X, de beschuldigde, die sinds hare arrestatie hardnekkig alle inlichting omtrent haar persoon heeft geweigerd, ook aan haren ambtshalve toegevoegden verdediger, wiens naam zij niet kent.

In den loop van het getuigenverhoor komt de president Fleuriot een praatje maken met den advocaat-generaal en wordt door zijne vrouw herkend, die nog altijd niet weet, wie haar advocaat is, wat onverklaarbaar is met het oog op de bepalingen van den Franschen Code d'Instruction criminelle, maar wat we maar moeten aanvaarden ter wille van de dramatische bedoeling van den auteur.

Het getuigenverhoor is afgelopen en het openbaar ministerie neemt zijn requisitoir, in den loop waarvan de advocaat-generaal zich den naam laat ontvallen van den verdediger, Me. Raymond Fleuriot. Een rauwe gil — — de beschuldigde is tegen den arm van den gendarme gevallen en staart ontzet naar den advocaat op de bank voor haar, in wien ze nu haar zoon ziet, haar Raymond, dien ze twintig jaar geleden verliet.

Dan is het woord aan hem, den verdediger. En hij spreekt eerst schuchter, onder den indruk van het dramatische incident, dat zoo even zich boven zijn hoofd afspeelde, maar waarvan hij de portée niet kan gissen, daarna met gloed en overtuiging, hij zegt zijn vast geloof in de onschuld van zijne cliënte, van die vrouw, die doodde, maar die tot die daad alleen gedreven kan zijn door een motief

van hooger orde, wier misdrijf in den zin van menschelijke en goddelijke wet excusabel moet zijn.

Zijn pleidooi vindt ingang bij de jury en de beschuldigde wordt vrijgesproken. Maar bij het vernemen dier vrijspraak valt Jacqueline in onmacht en sterft weldra, ondersteund door Raymond, die ten slotte verneemt, dat hij zijne moeder heeft verdedigd.

Het wordt eene gemeenplaats, te constateeren dat de Nederl. Tooneelvereniging een nieuw stuk met zorg en toewijding heeft gemonteerd. Zooals bij dit gezelschap regel is, was er hard gewerkt en is er door de samenwerking van allen een uitmuntend geheel verkregen, terwijl de zeer zorgzame regie van den heer A. van der Horst een treffend beeld gaf van de omgeving waarin zich het drama afspeelde. Met name geldt dit het tooneel der terechtzitting; hoe dikwijls wordt de tempel van Themis op de planken tot een paskwil, terwijl hier de voorstelling in overeenstemming was met de werkelijkheid.

Van de vertooners traden inzonderheid op den voorgrond Mevr. van der Horst en den heer Gilhuys.

Ik had eenigen tijd geleden het voorrecht de rol van Jacqueline te zien van de creatrice Jane Hading en ik kan Mevrouw van der Horst geen hooger lof brengen dan haar in de gerechts-scène te stellen op gelijke lijn met de Fransche kunstnaren. Evenals «la plus parisienne de nos étoiles filantes», zooals Nozière Jane Hading eens noemde, wist Mevrouw van der Horst door haar machtig, zelfbewust spel in het laatste bedrijf ontroering te weeg te brengen. In het tweede bedrijf is hare rol nog voor verdieping vatbaar; wanneer Laroque met zijn spitsbroeders praat, moet zij zich uitsluitend bezighouden met haar absinth en haar aether en ten slotte het vertrek verlaten, half wezenloos, met waggelenden tred, geheel onder den invloed der drank-narcose.

De heer Gilhuys had zijn taak als verdediger uitstekend opgevat, tot mijn genoegen had hij den vaderlijken raad om toch vooral pathetisch te zijn in den wind geslagen, en verkreeg juist door zijn sober, eenyoudig en toch diepgevoeld pleidooi een goed effect.

De onbekende Vrouw is de kennismaking overwaard.
C. A. V.

BRIEVEN UIT PARIJS.

Eindelijk Chantecler!

Zondagavond 6 Februari werd voor een stampvolle en schitterend bezette zaal in de Porte Saint Martin, het langverbeide *Chantecler* van Edmond Rostand opgevoerd, d. w. z. had de generale repetitie plaats, wat in Parijs als uitvoering driedubbel gerekend kan worden vanwege de qualiteit der toeschouwers. Het litteraire en politieke Parijs was tegenwoordig. Wat een aantal beroemdheden hebben zich dien avond in foyer, gangen en coulissen verdrongen!

Wat een . . . maar, over het stuk.

Behalve een groepje dat aan Rostandolatrie lijdt, had niemand, tegen dat de opvoering van dit nieuwe werk haar klaarblijkelijke verwezenlijking te gemoet ging, nagelaten met een ik-weet-er-alles van-air te beweren: «Chantecler»?

Een onbetwistbare mislukking! «Un four glacial» (om eene geestigheid van den «Rire» aan te halen wat mag, als men het eerlijk bekent;) Chantecler?

Een visie van een warhoofd; van een krankzinnige, enz. Sommigen opineerden voor het origineele: »Het zou ons niet verwonderen, als van het geheele stuk nog geen woord geschreven was.« Dit laatste vooral was in trek, zowat een week vóór de eerste vastgestelde uitvoering. Het lange wachten, het telkens uitstellen had de gemoeieren ten uiterste zenuwachtig gemaakt, en sceptisch bovenal.

Iemand publiceerde een brief in «Comoedia» aan den hoofdredacteur, waarin hij mededeelde, veertien dagen van zijn bestaan totaal verbitterd en in de war gebracht gezien te hebben door Chantecler. Hij kon geene invitatie aannemen of lanceren zonder de voorwaarde, dat Rostand's werk dien of dien avond niet gegeven zou worden. Het geval verveelde hem dermate dat hij zijn twee fauteuils d'orchestre à 100 francs de plaats plus de «droit des pauvres» netto te koop bood. Zoo waren er meer. Geen gunstige omstandigheid voor het stuk. Men was niet bepaald bereid het enthousiast te ontvangen. Maar men was geweldig nieuwsgierig.

Lang voordat het scherm gehaald werd, was de zaal bezet, een bijna ongekend voorval in de Parijsche theaterwereld.

Onder de eerste akte pratend binnenkomen, de ouvreuse bekijken, met zijn fauteuil kleppen, zijn binocle laten vallen, het hoort alles bij den theatergang van een »homme«, maar vooral van een »femme du monde«. Dus de zaal *zat* toen Jean Coquelin in rok den proloog kwam voordragen. Daarin werd allen meegedeeld, dat men geen enkel menschelijk wezen zou zien verschijnen, omdat alle bewoners van de boerderij (1ste tooneel bezig waren te vertrekken.

Vele geluiden achter het scherm illustreerden tot vermaak van het publiek den schilderachtigen poetischen proloog. Harry Geack die beestengeluiden imiteert of het niets is begon zijn (in dit stuk) reuzen-arbeid.

Vóór dat het scherm opging hoorde men, de stem van Coquelin afbrekend, musschen-, honden-, nachtegalen- en menschenstemmen. Eindelijk een wagen die wegrolt; het gordijn gaat op, de eerste acte begint.

Op het tooneel een reuzenwereld, men heeft een enkel oogenblik noodig om te wennen aan een hondenhok dat de afmeting heeft van een paleis, aan een klomp zoo groot als een doodkist en waar de jolige Augustine Leriche zich als paraloen op balanceert.

De intrige? O! pour jeunes filles. Een haan zoo trotsch als een pauw, zoo idealistisch als een don Quichotte, die zich verbeeldt dat de zon door een lijntje aan zijn strottenhoofd is verbonden,

Cocorico! ik kraai, het wordt licht. Het geheele erf spot met het edele zelf-bewustzijn van den hoenderchef. Men haat hem, men zweert samen tegen den haan, symbool, in des dichters brein, van het licht, de schoonheid, het Ideaal. »Le coq gaulois!» schreven verheugd en chauvinistisch eenige critici, maar wat heeft het vaderlandsch element te maken met het artistieke?

Men wil den haan dooden door eenige exotische hanen die, door een liefhebber in een kooi opgesloten, op het erf tegenwoordig zijn.

Laat hij eerst verschijnen op de five o'clock, (van het parelhoen — een ochtend-five o'clock wel te verstaan! Treurig, treurig...)

Chantecler is ondertusschen doodelijk verliefd geworden op een in den hof gevlogen faizantenhennetje. Zijn trouwe, laag-bij-de-grondsche kip-petjes vergetend, volgt deze menschelijke haan de elegante, pikante agaçante, vreemde vogel naar de five o'clock van Augustine Leriche, pardon! van het parelhoen.

Aldaar geeft hij in de 3^e akte er van langs aan pauwen, hanen en andere tegenwoordige tweebeeners. Waarom met gretige handen het symbool uitgraven? Ieder zal vluchtig begrijpen dat Edmond Rostand, de dichter, de droomer, de min of meer neurasthenicus zijn opgekropte rancune tegen afbrekers, vijandige collega's, spotters, wil uiten. La revanche? Voorzeker maar jammer, dat deze revanche eenigszins het werk schade aandoet. De dichter, hoog gevlogen jilpende vogel, wordt een kruipend venijnspuwend slangetje.

En o wee! al de affreuse, treurige, kinderachtige zelfs vulgaire woordspelingen! o wee, o wee! En de goedkoope haastige dichtregels!...

In de 4^e akte volgt Chantecler—Guitry de faizant-Simone in het groote bosch, waar hij verrukt door de stem van de nachtegaal-Mellot (il y a de quoi: Melle Mellot heeft een prachtig timbre!), verontwaardigd over de samenwerking der verachtelijke kwakkende kikkers tegen de suave nachtegaal, en verliefd op zijn begeleidster, totaal vergeet door een Cocorico-gekraai de zon te laten opgaan. En ziet! dat voorwerp verschijnt des niettemin aan den hemeltrans. De faizantehen, superieur vrouwelijk, heeft groot vermaak over de verdrietige verwondering van dendikken zelfbewusten »mâle».

Zij wist er alles van, aristocratisch boschfaizantje, beter ingelicht dan de eenigszins met een kleinen horizon behepte boezenhaan, die het sublieme in zich maar niet om zich vindt.

Chantecler zal toch blijven kraaien, niet voor de zon, die alleen schijnt wakker te kunnen worden, maar voor de slaperige onvolmaakte menschen; voor Rostand bij voorbeeld, die — het feit is algemeen bekend, zooals elk van des dichters gestes, niet voor twaalf uur zijn legerstede verlaat. En de haan trekt aan het langste eind, want de faizant, overwonnen door het groote consciencieuse hanenhart, gaat met hem mee naar het boerenerf, waar de trouwe hond Patou-Coquelin waakt, en de ijvere kippen eieren leggen, wat in de coulissen, niet op het tooneel gebeurt. Voordat de menschen weer in de boerderij terug

komen, laat de regiseur gauw het scherm zakken en het stuk is afgelopen.

In enkele woorden: *Chantecler*, als werk, heeft zeer zeker een «succès de curiosité», op het oogenblik.

Maar het is geen evenement, noch politiek zooals de «*Mariage de Figaro*», noch letterkundig zooals *Hernani*.

Het is een zeer goedgevuld en lang(-dradig? hm —) gedicht, dat men geamuseerd of bewonderend zal lezen. Het is vol schoone gevoelens en misschien ook, hier en daar, vol schoon gevoel. Het is fantastisch, het is romantisch. Bij de 3^e akte wordt men door het zeer subjektieve (te oprecht subjektieve voor een tooneel werk) aan Rostand, een eens gewezen moreel-zieken Rostand herinnerd; dat is jammer!

Bij de drie andere bedrijven staan groote namen ons voor den geest: Aristophanes, Shakespeare, La Fontaine — dat is gelukkig!

Hoe het gespeeld wordt? Pas mal, pas mal — maar och, Constant Coquelin is gestorven en heeft een paar der meest brillante hanenveeren, misschien wel een heele vlerk met zich medegenomen. Als ondergeteekende een oude heiden was, zou zij den grooten tooneelspeler voor de onderwereldsche Minos, Rhadamantes en Eachus hebben laten verschijnen, getooid met de vleugels van Chantecler en den panache van Cyrano.

Dit niet om iets kwaads te zeggen van den huidigen Chantecler, Guitry! A. G. H.

ROTTERDAMSCH E BRIEVEN.

XVII.

Groote Schouwburg.

Eere-avond voor Mevr. Marie van Eysden — Vink.

ALS DE JONGE WIJN BLOEIT.....
Blijspel in 3 bedrijven van Björnstjerne Björnson.

«Als ik voor de keus gesteld word» — zegt Dominee Hall — «tusschen hertrouwen of Bisschop worden (we hebben even te voren gehoord dat een Bisschop, — weduwnaar zijnde — niet hertrouwen mag) dan kies ik het eerste!» En dat gelooven we graag, want deze «Oude Wijn» gist al heel erg.

Hij is tot over de ooren verliefd op zijn jongste nichtje, Helene Arvik, en het jonge meisje is even verliefd — al bekent ze het ook schuchter — op oom-dominee.

Wilhelm Arvik, wiens huwelijk in de loop der jaren van bijzonder-gelukkig, gedegradeerd is tot onverschillig, op het ongelukkige af, voelt het ook al in zich gisten en vindt Dominee Hall's dochter Almilde juist een jong Wijntje naar zijn smaak. Zijn huwelijk acht hij volstrekt geen beletsel: hij wil met haar weg, ver weg, naar Australië. De kokette Almilde voelt niet veel voor zijn reisplannen, en vergenoegt zich met een reisje-alleen naar Londen, voor Oom Arvik's rekening.

In Arvik's gezin heerscht de Vrouw. Zonder echter van Arvik een pantoffelheld te maken — model Fliegende Blätter, of Fransche klucht, — heeft toch Arvik hoegenaamd niets in te brengen;

dat weet hij en schikt zich er in, omdat hij het leven nogal filosofisch weet op te vatten. Als echter zijn getrouwde dochter Marna — die na 5 maanden getrouwd te zijn geweest, haar man verlaat, omdat ze heelemaal niet bij hem past — hem onverholven de waarheid zegt, en komt bewijzen dat hij slechts een nul vóór het cijfer is, vertrekt Arvik met stille trom.

Mevrouw Arvik, die haar dochters een zoodanig voorbeeld heeft gegeven, begint nu schuld te gevoelen en komt tot de ontdekking, dat zij nog heel veel van haar man houdt. Zij is wanhopend door het heengaan van haar echtgenoot en ook de kinderen komen nu tot besef, dat haar vader altijd te veel achteraf gezet is. Plotseling komt vader terug, en verzoent zich met zijn vrouw, nadat hij eerst nog heel wat te slikken heeft gekregen over zijn heengaan.

Dit is in korte trekken de inhoud van Björnson's jongste tooneelwerk.

Van het «gisten» van den «oude wijn» bemerken we eigenlijk alleen iets in het eerste bedrijf; hierna wordt dat in hoofdzaak losgelaten en komt de «Heerschappij der Vrouw» naar voren.

Het is een onderhoudend stuk; hier en daar tintelend van geest en van voornamen humor. Voornaam is trouwens de geheele bouw van het stuk, evenals de dialoog; nergens een spoor van eenige platheid of banaliteit; torenhoog steekt het uit boven de Duitsche en Fransche blijspelen, waarin meer dan eens dezelfde onderwerpen behandeld worden.

En toch — een meesterwerk is het niet, daarvoor komen er te veel herhalingen in voor en sleept nu en dan de handeling te veel.

En dat lag geenszins aan de vertolking, want zelden zagen wij een zoo goed voorbereide en verzorgde voorstelling.

Om met de beneficiante te beginnen: Mevrouw van Eysden speelde de rol van mevrouw Arvik voortreffelijk.

Haar heerschzuchtig optreden in het begin was zonder overdrijving; zij liet haar overwicht zien en voelen, zonder het ook maar één oogenblik te dik er op te leggen.

Evengoed was haar devotie in het laatste bedrijf en de zelfbeschuldiging en verklaring tegenover haar dochters.

Het vers dat zij voorlas kwam niet geheel tot zijn recht, omdat ze iets te zacht sprak, zoodat het grootste deel ervan verloren ging.

Zij is aan het slot der voorstelling op schitterende wijze gehuldigd.

(Een nieuwe uitstekende maatregel van de directie, om bij eereavonden de bloemenhulde niet meer vóór de pauze, maar aan het slot der voorstelling te doen plaats hebben; hierdoor wordt een dikwijls storende onderbreking van een stuk voorkomen.)

Een groote schat aan bloemstukken, (ik hoorde het getal 50 noemen; misschien waren er nog meer) veranderde het tooneel in minder dan geen tijd in een heerlijken bloementuin, te midden waarvan de gevierde actrice de enthousiaste hulde van het publiek in ontvangst nam.

Het was voor haar stellig een bijzonder gelukkige avond!

De heer Nico de Jong vertolkte de rol van Wilhelm Arvik op een wijze die boven allen lof verheven is; hij had een gemoedlijken kop gemaakt en speelde in alle opzichten voortreffelijk.

De heer Tartaud — Dominee Hall — deed wél het sprankelende van den gistenden «Ouden wijn» uitkomen. Jong — niet *te* jong — van grime, prachtig van ingehouden temperament.

Mevrouw Tartaud, als Marna, speelde het kleine rolletje goed en zag er voornaam uit; jammer dat ze nu en dan heel slecht te verstaan was; hieraan maakten zich trouwens ook anderen schuldig.

Alleraardigst was mej. Betsy Wolffers als Helene.

Dit jeugdige actricetje begint goed te worden. Haar dictie heeft al veel gewonnen; nu nog enkele aangeleerde maniertjes weer afleeren (o. a. te dikwijls het hoofd schuin houden) dan geloof ik wel dat zij een aanwinst voor het gezelschap zal worden.

Mej. Duymaer van Twist speelde het kleine rolletje van Alwilde bijzonder levendig; jammer genoeg, was ook zij dikwijls bijna niet te verstaan.

Bijzonder opdreef was ook mevr. de Jong — Wertwijn als Alberta; het vrijwel ongemotiveerde type van Kart Touning, werd zeer goed door den heer Vervoorn weergegeven.

Het decor was in een woord subliem, en behaalde bij het begin een welverdiend applaus. De schouwburg was totaal uitverkocht, en het publiek amuseerde zich blijkbaar kostelijk.

A. v. R.

Fransche Dramaturgie.

Men weet dat Corneille aanvankelijk Richelieu's weldaden had genoten; dat hij daarna zijn wrok gevoeld en nooit zijn letterkundig juk getorst had. Het pleit voor Corneille's loyaal karakter, een eigenschap, die hij in de tragische figuren zijner spelen weerspiegelt, dat hij den tegenstand van „hoogerhand” begrijpend, (ook tijdens het geschil met de Académie) zich niet vernederd heeft, na Richelieu's dood, daarover een geniepig wraakje te nemen *). Wat de haat deed ontbranden bij een deel der litteraire tijdgenooten, waarvan Hardy zich tezelfder tijd als Scudéry de tolk maakte, was niet enkel een omwenteling in den vorm van het kunststuk, het was er eene in den basis: de strekking.

Bij al wat het tooneel in aanzien had gebracht in vroeger tijd en zelfs tijdens Corneille's comische periode — bij Scudéry, Cyrano de Bergerac, Tristan l'Hermite, en du Ryer — is één idee overheerschend: de onweerstaanbare macht van den hartstocht. Er is, nadat Corneille zijne eerste triomfen had behaald, maar één tijdgenoot Jean Rotrou die daarvan afwijkt en met groot succès twee treurspelen laat opvoeren, waarvan de strek-

*) Bij den dood van den Minister schreef Corneille deze vier regelen:

Qu'on parle mal ou bien du fameux Cardinal,
Ma prose ni mes vers n'en diront jamais rien;
Il m'a fait trop de bien pour en dire du mal,
Il m'a fait trop de mal pour en dire du bien.

king die van Corneille evenaart. Het is een gedachte lijnrecht in strijd met *la belle passion* van het tijdperk, door Corneille allereerst en dán door Rotrou op zijn voetspoor uitgewerkt: de wilskracht zegevierend over het heit van passieën. „Ces Messieurs de Port-Royal” vangen aan hun invloed te doen gevoelen. Reeds is het merkbaar in „*de Cid*.”

V.

Alle tooneel-beoordeelaars van vroeger en later tijd zijn eenstemmig in de erkenning van Corneilles *Cid* (1636) als de eerste klassieke tragedie van het moderne Fransche répertoire.

De *Cid* is het verheven dramatisch dichtstuk uit Castiliaansch erts in Franschen vorm gegoten. Het stuk telt evenveel bewonderaars en uitleggers in de Fransche letteren als in de Britsche en Germaansche *Faust* of *Hamlet*. Het is een deel van de wereldliteratuur geworden, dat zich drie eeuwen heeft gehandhaafd.

Wat valt er uit te leggen bij die verheven, treffende — men schrijft thans *rake* — bijna nooit gezwollen, doch steeds aangolvende verzen? Bij die zuivere sfeer van heldhaftige gevoelens? Bij die rappe handeling tot haar uiterste punt gedreven en nooit vertraagd door afwijkingen? Bij die Aristoteliaansche regelen zoo dicht mogelijk gevolgd? Bij die snel en zuiver uit de verwickeling spruitende „situaties”? — Wat anders dan het groote verschil in dramatische opvatting, waardoor het dramatische veld niet langer met hersenpoppen wordt bevolkt uit een kijkkast, welke door hartstocht op hartstocht heen en weer worden getrokken, doch met vleeschgeworden redelijke wezens, die hoe ook afwijkend, van de alledaagsche werkelijkheid, zedelijk overwicht op elkander oefenen, hun hartstochten beheerschen, tegen hun lotgevallen worstelen en onwrikbare wilskracht toonen. Helden en heldinnen, die hoever van ons afstaande, de bewondering wekken van het grootsche en verhevene en in onze kleine zielen wakker schudden groote gedachten. Corneille zelf heeft dien zedelijken invloed van zijn tooneelstukken in zijn *Discours sur l'art dramatique* met dien eenvoud omschreven, eigen aan de gezond natuurlijke meesters van alle eeuwen. In zijn *Discours* ligt alweder het tegenbeeld van het *gemaakte* en *gewrongene*, van het *précieuse*, dat door Molière aan de kaak zal worden gesteld. „De deugd is” — zegt Corneille — „altoos beminlijk, al is zij rampzalig en de ondeugd blijft steeds hatelijk, al zegeviert zij ook”. De antieke schrijvers hebben zich met dergelijke schildering vergenoegd, zonder zich uit te sloven voor de goede daden naar belooning en voor de slechte naar kastijding te zoeken. —

(Wordt vervolgd.)

INGEZONDEN.

Blijvende Beelden.

Geachte Heer Redacteur,

De vraag, hoe het mogelijk is, dat een man van uw bekenden goeden smaak, behagen kon vinden in het door de Amsterdamsche afdeling

van het Verbond uitgegeven boekje, als reclame voor de Tooneelschool bedoeld, vindt haar beantwoording in uw opmerking, dat „immers elke poging moet worden gewaardeerd die strekt om het publiek vertrouwd te maken met de tooneel-kunstenaars . . .”

Ieder, die zich niet plaatst op het door U ingenomen standpunt, dat *elke* poging moet worden gewaardeerd zal het, dunkt mij, met Uw meer dan welwillend oordeel niet eens eens kunnen zijn. Naar mijn meening bijv. kan noch om den tekst, noch uithoofde van het meerendeel der opgenomen portretten, de uitgave als uitmuntend geslaagd worden beschouwd. Alleen ten aanzien van de geïllustreerde reclames, waarmede het boekje is doorschoten, ben ik het met U eens. Maar toch mag men m.i. den uitgever hiervan geen al te ernstige grief maken — althans dezen uitgever niet, van wien degenen, die hem het bezorgen der uitgave opdroegen, hebben kunnen weten, dat hij eigenlijk is exploitant van een advertentie-bureau!

Of het boekje, ook afgezien van het uiterlijk, inderdaad is een aanbeveling voor de Tooneelschool, is bovendien aan ernstigen twijfel onderhevig, nu de samenstellers hebben gemeend, daarin ook te moeten opnemen tooneelspelers en tooneelspeelsters, die slechts korten tijd — en dan vaak nog maar voor enkele lessen — de school hebben bezocht, en zich voorts onder degenen, wier portret en staat van dienst van het boekje voorkomen, bevinden oud-leerlingen, die de school verlieten, anders dan uit eigen beweging, en met de raadgeving van directeur, leeraren en commissarissen om niet een werkring te kiezen *buiten* het tooneel.

In dit verband wordt het begrijpelijk, dat men in den tekst vermeld vindt wel het tijdstip, waarop de school werd verlaten, doch niet den datum, waarop deze door den betrokkene voor het eerst werd bezocht.

En zoo is het boekje geworden minder een reclame voor de school dan voor sommigen harer ex-discipelen, die haar juist niet tot sie-raad strekken.

Dankbaar voor de verleende plaatsruimte verblijf ik met achting en beleefde groeten gaarne

Uw dv.

JAC RINSE,
lid der afd. Amsterdam.

Wat de geachte inzender mij verwijt is mij niet duidelijk.

Ik constateerde dat *Blijvende Beelden* behoudens de storende reclames er goed geconditioneerd uitzag, en juichte toe het aan de uitgave ten grondslag liggende denkbeeld om de aandacht te vestigen op de Tooneelschool en tevens een monument op te richten voor verdienstelijke leerlingen der school als de dames Holtrop, Erfmann, Tartaud, Morel, de heeren Van der Horst, De Vos, Schulze, enz.

Nu beweert echter de heer Rinse, dat op het monument ook medaillons voorkomen, die er allerm minst op thuis behooren.

Dit ware een grief tegen den *inhoud* van het boekje, tot welker beoordeeling mij de gegevens ontbreken.
C. A. V.

NASCHRIFT.

Ik heb gemeend bovenstaand stukje ter inzage te moeten geven aan het Bestuur der Afdeling Amsterdam van het Nederlandsch Tooneelverbond, het de gelegenheid gevend tot antwoord.

Het Bestuur schrijft:

«Wij danken U voor de inzage, doch meenen volkomen *nutteloos* werk te verrichten door onze aandacht te schenken ook aan deze opmerkingen van den heer Rinse, die het Nederlandsch Tooneelverbond steeds met de ondubbelzinnigste blijken zijner hartelijke sympathie als het ware achtervolgt».

A D V E R T E N T I E N .

J. W. DE JONG,
Militair-, Burger- en Dameskleermaker.

GEVESTIGD 1851.

Muiderstraat 10, Amsterdam.

3 maal met goud bekroond.

P. BLAD
STEAMEN · PER · KEER
EN · PER · ABONNEMENT.
PIANOS
TELEFOON: 1904
UTRECHT NACHTEGAAL
STRAAT 54

Abonneert U op
HET TOONEEL.

**GROOT
EN
KLEIN**

**DRAAGT
KREYMBORG'S
KLEEDING**

A. KREYMBORG & Co.

Hofleveranciers.

Modernste en grootste etablissementen voor

HEEREN- en JONGENSKLEEDING

gemaakt en op maat.

AMSTERDAM, Leidschestr. h. Heerengracht.

„ 1e v. Swindenstraat 29/31.

UTRECHT, Mariaplaats 3.

LEIDEN, Botermarkt 19.

ROTTERDAM, Binnenweg h. Eendrachtstraat.

MAASTRICHT, Grootte Straat h. Spilstraat.

Combinatiemagazijnen op alle grootere provincieplaatsen:

VAN DUREN'S Corsetten Magazijn.

AMSTERDAM
Leidschestraat 78.
Telef. 7851.

AMSTERDAM
Kalverstraat 136.
Telef. 8178.

UTRECHT
Stadhuisbrug 4, Viestraat 2a.
Telef. 1314.

Onze beroemde Corsetten, merk C. P. à la Sirène Paris Forme droite rationelle, verdringen het gewone droitdevant Corset, omdat het Corset Forme Rationelle tevens is het meest elegante, steeds is naar de laatste mode gewijzigd en is samengesteld volgens advies van H.H. Medici.

J.N. MULDER

COSTUMIER,
Breedstraat 50, UTRECHT,

heeft de meest uitgebreide collectie
COSTUMES voor:

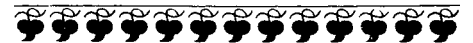
HISTORISCHE OPTOCHTEN,
TABLEAUX VIVANTS,
GECOSTUMEERDE BALS,
TOONEELVOORSTELLINGEN
enz. enz.

De Costumes worden alle in
eigen ateliers vervaardigd vol-
gens de oorspronkelijke modellen.

Groote sorteering in Uniformen
van alle landen.

Adverteert in dit
Blad.

AUTO's

**SPECIAAL VOOR HET VERVOER VAN
ZIEKEN, HERSTELLENDEN EN
- - RUSTBEHOEVENDEN - -
NAAR ALLE PLAATSEN IN HET
- BINNEN- EN BUITENLAND. -**

Telefoon 1392. - - - Dr. C. W. A. ESSERS.
Telegram-adres: Essers, Voorburgwal, AMSTERDAM.

Firma A. J. VAN DER STEUR

HEEREN- EN DAMES KLEEDERMAKERIJ

48, GROOTE HOUTSTRAAT 48 = = = HAARLEM.

Telefoon Interc. 477.

Galakleding, Civielkleding, Automobiëlkleding, Sportkleding,
Livreeën, Amazones, enz.

Elken Dinsdag te 's-Gravenhage.

Elken Woensdag van 2—4 uur Bible-Hôtel te Amsterdam.

Bekroond met Gouden Medaille voor Sportkleding Tentoonstelling Amsterdam Sept. 1905.

RELIEF-PAPIER STEMPEL

WAPENS tot de
fijinste uitvoering.

RHAMNACAR K. & H.

regelt op de gemakkelijkste en meest pijnlooze
manier den stoelgang en is, wjl smakeloos, ook
voor kinderen aan te bevelen.

Prijs per $\frac{1}{4}$ carton f 1.30 en per $\frac{1}{2}$ carton f 0.70.

Fabrikanten: KRAEPELIEN & HOLM,
Apothekers-Hofleveranciers, Zeist.

HET TOONEEL

ORGAAN VAN HET NEDERLANDSCH TOONEELVERBOND

* * * VERSCHIJNT 'S ZATERDAGS OM DE VEERTIEN DAGEN * * *

REDACTEUR: MR. DR. C. A. VAILLANT * * * ADMINISTRATIE: FILIAAL

BOEK- EN KUNSTDRUKKERIJ ^{v/h} ROELOFFZEN-HÜBNER EN VAN SANTEN

* * * * * ROKIN 29, AMSTERDAM * * * * *

DE LEDEN VAN HET NEDERLANDSCH TOONEELVERBOND
ONTVANGEN DIT BLAD GRATIS, FRANCO PER POST. HET
LIDMAATSCHAP VAN HET VERBOND KOST / 5.— PER JAAR.

ABONNEMENTSPRIJS VOOR NIET-LEDEN VAN HET VERBOND
/ 2.50 PER JAARGANG VAN 19 NUMMERS. FRANCO PER POST
VOOR BELGIË, INDIË EN HET VERDERE BUITENLAND / 2.90.

**Wat voor de Redactie bestemd is te adres-
seeren aan den Redacteur, Heerengracht 211
te Amsterdam.**

INHOUD: C. A. V.: Amsterdamsche Kroniek. — Fransche
Dramaturgie. — Adrienne Heineken: Brieven uit Parijs. —
H. R.: Brieven uit Munchen. — A. v. R.: Rotterdamsche
Brieven. XVIII. — Erratum.

AMSTERDAMSCH KRONIEK.

L'ami des femmes van Dumas fils werd op het programma van den Stadsschouwburg van 25 Februari genoemd «la célèbre pièce du répertoire de la Comédie française.» Ik wensch op de celebriteit van het stuk niet af te dingen, maar zeker is het, dat het niet in den schaduw kan staan van den *Demi-Monde* en zelfs niet van de *Idées de Mme Aubray*. De expositie in het eerste bedrijf is reeds gerecht, en dat leelijke gebrek, langdradigheid, deed zich duchtig gevoelen, niettegenstaande de coupures die kwistig waren aangebracht. Bovendien zijn de handelende personen geen levende wezens uit de werkelijkheid gegrepen, maar marionetten, waarvan men de touwtjes voortdurend in handen van den auteur ziet. De karakterteekening is in hooge mate oppervlakkig: Wat is dat voor een New-foundlander, die mijnheer De Ryons, de ami des femmes, die zijne existentie besteedt aan het mentortje spelen over het zwakke geslacht? Wat is de vrouwelijke hoofdpersoon, Jane de Simerose, zwakjes geschetst; hoe gemakkelijk heeft de auteur er zich van af gemaakt door de persoon van den echtgenoot tot een episodische figuur te maken! Nergens een forsche lijn, nergens eenige verdieping. Daarom is de taak van de vertooneers van dit tooneelspel geen lichte; het stuk draagt in geen deele de vertolking, integendeel de spelers moeten het redden door hun rollen te verdiepen. Zóó deed het Worms, zóó deed het Marthe Brandès, zijn tegenspeelster, toen nog aan de Comédie française. Ik herinner mij den sterken indruk dien o. a. het tooneel maakte, waarin de Ryons tot Jane de Simerose zegt: ge hebt lief, en de man dien ge liefhebt, dat is Uw eigen echtgenoot! Worms speelde deze scène met de waardigheid van den geïmproviseerden biechtvader, die de zwakke vrouw de openbaring

**Ieder lid van het Tooneelverbond brenge
dit jaar één nieuw lid aan!**

brenge van haar eigen zielstoestand. Bij den heer Le Bargy was het eer een geestige zet, een vernuftspeling; en zoo was ook inderdaad de geheele opvatting van de rol. De elegante raisonneur blonk ook nu weder uit door zwierigheid, een zwierigheid waarmede hij het altijd wateentonige in zijn spel bedekt. Maar zijn zucht om zich op den voorgrond te dringen, zoowel in zijn houdingen als in het onophoudelijk souligneeren van zijn dialoog, was ditmaal bepaald hinderlijk en deed aan de rol zelve eer kwaad dan goed: het ijle van de tooneelfiguur kwam er te sterker door aan het licht.

De vertolking van de rol van de Ryons is wel het minste wat ik van Le Bargy ooit zag. Mlle. Géniat is geen Marthe Brandès en ze zal het wel nooit worden; daartoe ontbreekt haar kracht en innigheid. Maar ze bevestigde wat ik van haar zeide bij haar laatste optreden in de Alliance française: ze is een fijnbeschaafde artiste, van wie eene groote bekoring van voorname elegantie uitgaat. Voor het weergeven van groote passie is zij waarschijnlijk niet in de wieg gelegd; maar haar wèl overwogen, correct spel en haar gracieuse standen en houdingen stempelen haar tot een artiste van goede huize.

Het programma van den schouwburg trok dien avond de aandacht door de ten onzent ongewone reclame, die van Le Bargy gewaagde als van den «tres-éminent artiste de la Comédie française». De Chansonniers der «Butte sacrée» plegen elkanders optreden aan te kondigen door te spreken van «notre excellent camarade le délicat poète un tel»; een met het Eerelegioen geridderde sociétaire van het huis van Molière behoorde voor dergelijk tromgeroffel zich te hoog te stellen.

C. A. V.

Fransche Dramaturgie.

Op dergelijke, aan verzadigde hersenen naïf klinkende woorden, past het merk van Pascal's proza, aldus gestempeld: „Men dacht een schrijver te vinden en men vond een mensch”.

Dit natuurlijke van Corneille doet een eeuw later Voltaire uitroepen: „Welk een adel kleurt zijn portretten! Bij hem zijn het Romeinen, die als Romeinen spreken en Koningen als Koningen! Men voelt dat zijn geestesvlucht ontsproot aan zijne natuur!” —

En weer een eeuw later — in 1836 — zal Guizot, de felle tegenstander naar zielsvorming dien Voltaire ooit in de nieuwere tijden had, van diezelfde zwenking in de dramatische idee bij Corneille getuigen: door gekuischte en wel overwogen taal, door zekere wellevendheid in de keus der termen, moest er tusschen den persoon en het woord dat hij spreekt een overeenstemming ontstaan, die dusver op het tooneel ontbrak. Die harmonie kon noch Seneca, noch eenig ander dichter hem leeren. Enkel zijn aanleg beurde hem tot de hoogte waarop groote toestanden moeten behandeld worden, en uit die grootsche opvatting sproten zijne figuren.”

Voor bespiegelaars van jongen en ouden datum, die den zwakken mensch uit zijne sterke werken willen verklaren, is ook Corneille een beschamende antithese. De streng-Calvinistische Guizot heeft het gevoeld toen hij:

.... La main qui crayonna
L'âme du grand Pompée et l'esprit de Cinna.

zich al te gretig strekken zag naar de geldbuidels der aardsche laagheden.

Een sprekend voorbeeld toont de verschijning van *Cinna*. Eerst bedoeld aan Mazarin te worden opgedragen, gaat het onder de vlag van den heer de Montauron, een rijk woekeraar, de wereld in. In de opdracht wordt de heer de Montauron vergeleken bij keizer Augustus, 'want goedertieren en vrijgevig zijn de karaktereigenschappen zoowel van den een als van den ander, die met 1000 pistolen aan den dichter de vergelijking betaalde. Naast het gevleugeld woord: »beau comme le Cid« hoorde men sinds dien, in verschillende kringen van »des épîtres à la Montauron« spreken en toen Montauron — door Lesage in zijne beroemde comédie *Turcaret* (Comédie française 14 Februari 1709) *) vervormd — geruïneerd was, rijmde Scarron:

Ce n'est que maroquin perdu
Que les livres que l'on dédie,
Depuis que Montauron mendie.

VI.

Het verschil tusschen het strenge tooneelwerk van een Corneille en dat van zijn jongen mededinger Louis Racine, wordt merkbaar nadat Racine *Andromaque* en *Britannicus* heeft doen opvoeren, en Corneille in een voorrede bij *Sophonisbe* aan zijn tegenstanders, tot wie hij allereerst de prikkelbare Racine rekende, woorden heeft neergeschreven, die de kern van Racine's theater kenschetsen. Het heet daar bij Corneille:

«Ik heb liever dat men mij veroordeelt dat ik

*) Lemaître noemt Montauron »un *Turcaret du temps*« en teekent bij Lesage's comédie aan: »De naam van *Turcaret* is spreekwoordelijk geworden voor een grof mensch, die zich belachelijk hoog voelt en die daarbij rijk is geworden door Beurswerk.»

mijn «vrouwen» te heldinnig heb gemaakt, dan dat men mij prijst dat ik mijn «helden» wat vrouwelijkt heb in den geeerden en verheven trant, waarop sommige kieschkeurige geesten zoo gesteld zijn. Deze verlangen naar hun smaak liefde en nog eens liefde en aan de afbeelding daarvan schrijven zij het geluk of den val onzer werken toe.»

De «vrouwen» zoo heldinnig te hebben gemaakt, dat de vlam hunner liefde een verstandelijk scherm heeft — dat was Corneille's bedoeling — daarentegen zijne tragische heldinnen laaiend van hartstocht te hebben geschapen, en allereerst als *vrouw* te hebben vertoond — een *Andromache*, een *Bérénice*, een *Phedra*, een *Esther*, een *Athalie* — daarin ligt het kernachtig dramatisch verschil tusschen den forschen Corneille en den zachtzinnigen Racine. De *littéraire* periode wordt er door beheerscht. Waar met *Le Cid*, *Horace* en *Polyeucte* de triomfen van de hooghartige heldhaftigheid werden gevierd en strenge, overdreven plichtsbetrachting op den voorgrond stond als merk van fierheid; waar beredeneerdheid en verstandelijke zin de overhand behouden en zelfs in de logica de spitsvondigheid niet werd vermaad, in dergelijk geval kon gesproken worden — en Jules Lemaître heeft het gedaan — van Noordschen aanleg van karakter, van Noordsche energie, van een «Kant du théâtre tragique.»

Maar indien Corneille door Jules Lemaître zoo wordt gekenschetst, dan vragen wij voor Racine, die minder plichtmatige, minder beredeneerde, minder buitengewoon-zedelijke helden en heldinnen ten tooneele voert, den toenaam van een «*Leibniz*.» Immers zonder streng te moraliseeren predikt Racine door zijne hartstochtelijke figuren een meer tastbare moraal, die niet boven de bevattning gaat van het algemeen en alzo blijk geeft van een zachter, aandoenlijker, navolgenswaardiger exempel dan Corneilliaansche statigheid of Corneilliaansche logica vermocht te toonen. De passie is teruggekeerd op het tooneel, maar minder rauw en minder grof dan in de nauw-ervolgen perioden. Er is een vrouwelijk poëet in Racine verschenen, in wiens tragische heldinnen, die «bergen torsen van smarten» een teere kern leeft, herinnerend de in starren weemoed geklemd trekken der middeleeuwsche *Madonnatypen*.

Behagen wekken en aandoeningen doen trillen dat willen en Corneille en Racine en beiden door de toepassing der regelen van Aristoteles het klassieke spel navolgen. De eerste die daarvan afwijkt, is Molière. (Wordt vervolgd)

BRIEVEN UIT PARIJS.

La Rampe — door Henri de Rotschild;
L'Ange Gardien — door André Picard.

— Pour un millionnaire, cela n'est pas mal! hebben eenige critici zeer vleidend geschreven na de eerste uitvoering. Laten wij den rijkdom van den auteur daarlaten, en zeggen dat het stuk, zoo niet hevig origineel, goed in elkaar zit. Iemand, die nooit voor het theater geschreven heeft, en nu inéens voor den dag komt met een fluks loepend, intens scenisch werk! Verwonderlijk.

Och kom! zeggen de boulevardiers, hij heeft het niet zelf gemaakt. —

Et puis après? «La rampe» blijft «La rampe».

Eene «femme du monde» — van den meest aristocratischen «monde» — wordt actrice, uit roeping? Was het maar zoo. Zij is verliefd geworden op een acteur, Claude Bourgueil, groot artist, maar, wat men in Parijs noemt: een echte «cabotin!»

O! hoe weer te geven de fijne en intense minachting, de onwrikbare superioriteit, waarmede het Parijsche publiek met deze benaming kenmerkt de steunpilaren der tooneelwereld, waar het toch eigenlijk niet buiten kan. — Een cabotin! verpersoonlijkte ijdelheid, een man die voor een rol zijn ziel en lichaam verpand, verteerd door jalouzie op het succes van collega's, ziedaar de vermelde Claude Bourgueil, leermeester en minnaar van Madeleine Grandier, de uit de «grootte» wereld naar de kleine tooneelwereld getogen actrice.

In de eerste akte zijn beiden in Constantinopel, waar «zij» haar eerste succes behaalt. Alles is rozengeur en maneschijn. Hun liefde vooral. «Toi, mon maître, sans qui je ne serais rien, enz. enz. Madeleine nieërt zelfs haar talent, dat toevallig zeer groot is. En Claude geveid, vindt dat zijn leerling zich toch wat te veel wegcijfert.

Tweede akte: Een meesterstukje van coulissen-decoratie en theaterzeden. Wat heeft onze auteur achter de schermen gezworven...!

Wij zijn in de kamer van den Parijschen theater-directeur, Claude Bourgueil, die dus twee functies combineert, wat veel het geval is alhier. Het geheele personeel is in zenuwachtigen toestand, want over eenige dagen zal er een nieuw stuk gaan, waarin Claude en Madeleine de hoofdrollen vervullen. De sekretaris scheldt op den portier, de portier buldert tegen den sekretaris; menschen komen bedelen om plaatsen voor de generale repetitie, een actricetje scheurt het affiche in stukken omdat zij niet vóór een harer kameraden wordt genoemd; de directeur krijgt het aan den stok met den auteur, omdat hij met een pruik moet spelen en zijn slotscène niet treffend genoeg is. Ziet! Claude wordt reeds jaloersch op Madeleine. Volgens hem heeft Pradel het geheele stuk voor háár alleen geschreven. Madeleine voelt zich niet op haar gemak in deze omgeving, en zij begrijpt haar Claude niet meer. Wat kunnen haar een rol, een tooneelsucces schelen, als zij maar zijne liefde heeft!

Met die liefde gaat het hoe langer hoe slechter in de derde acte. Het is de avond van de première. Madeleine behaalt lauweren, en wordt druk gecompimenteerd in haar loge. Claude, die een ondankbare rol speelt, kijkt hoe langer hoe nijziger. Hij protesteert niet, als Madeleine door Pradel familiaar behandeld, zijn hulp inroept, en gaat soupeeren — sans s'en cacher — met een andere actrice.

De vierde akte wordt tragisch. Madeleine, verlaten door Claude, heeft hem laten vragen, of hij nog ééns komen wil om raad te geven voor de slotscène van een nieuw stuk, waarin zij de hoofdrol moet spelen.

Hij komt, gegeneerd, onverschillig, onsympathiek, maar hij komt. De heroïne vaau het nieuwe stuk moet zich vergiftigen en sterven, en, terwijl Claude met het manuscript in een hoekje hare bewegingen gadeslaat, speelt Madeleine de scène, maar leeft haar tegelijk. Zij drinkt een op tafel staande medicijn langzaam geheel op; de zware dosis heeft onmiddellijke uitwerking en de ongelukkige sterft in de armen van haar beul.

Een beetje goedkoop? Misschien, maar toch spannend — door het goede spel, waarschijnlijk, van Brandes en Dumény. In enkele woorden: het stuk heeft geen groote pretenties. Het „loopt“, en de psychologische observatie van den ijdel en artistiek is goed; kleine trekjes uit de tooneelwereld zijn amusant. En er komt eene tirade in voor, waarin de Baron de Rothschild zelfs met zijne eigen persoonlijkheid de draak steekt. „La Rampe?“ zegt Pradel welsprekend, iedereen wordt er door verblind, de acteur in de eerste plaats, het jonge meisje van goeden huize dat op de planken wil, de politikus die in de Kamer lange speechen afsteekt, *de millionnaire die zijn stukken gespeeld wil zien...* Applaus en hilariteit. Vanitas vanitatum! alias „la Rampe“.

* * *

L'Ange gardien bij Antoine.

«L'Ange gardien» is, wat men noemt, een goed stuk, Picard, een handig schrijver: de eerste akte exposeert den toestand, de tweede akte bevat «la scène à faire», de derde gaat uit als een nachtkaars.

«L'Ange gardien», oftewel de psychologie van eene provinciaalsche. Thérèse Davigneau brengt elken zomer eenige weken door op een kasteel, aan haar afgestaan, maar door haar gegeven aan de Tréart's, verwanten, onder voorwaarde dat zij er jaarlijks komen zou. Het echtpaar Tréart bestaat uit een jolig Parijsch vrouwtje en een bejaarden echtgenoot, waar men niet veel van merkt. Verder zijn er nog eenige gasten op het kasteel — de traditioneele château-bezetting in Fransche stukken, o. a. een mondaine schilder met een bijzonder knap uiterlijk. Suzanne Tréart, van dezelfde opinie als ondergeteekende, heeft hem uitverkoren. Allen helpen het verliefde paartje, allen, behalve Thérèse, die als een engel (!) waakt en weder als een duivel het geluk in den weg staat.

Thérèse en de liefde zijn twee. Als getrouwde vrouw heeft zij op ongelukkige, ontmoedigende wijze de liefde leeren kennen; en, weduwe, heeft zij zich van elke intrige verre gehouden. Zij «haat» de liefde, d.w.z. zij snakt er naar. Maar, overtrotsch, bekent zij het zich niet. Op een avond betrapt zij haar nichtje, Suzanne en Charmier, den schilder en dreigt Tréart alles te zeggen, indien de knappe don Juan niet onmiddellijk het kasteel en voor goed Suzanne verlaat. Suzanne is wanhopig, maar Charmier, vrouwenkenner, doorziet zijne tegenstandster beter dan zij zich zelve kent. Hij raadt haar lang beheerschten harts-tocht, haar warm temperament, en neemt zich voor den trots, die alles in den weg staat, te breken.

Eene explicatie volgt in de tweede akte, waarin beiden elkander grondig de waarheid zeggen.

Thérèse: Gij? Gij zijt één van die mannen, zooals er zoovelen bestaan, knap van uiterlijk, met een oppervlakkige intelligentie, die denken dat alle vrouwen hun zullen toebehooren.

Ik doorzie U. Uw uiterlijk vind ik zeer gewoon, uw geest veracht ik. — enz. enz.

Eindelijk, hij: Ik zal U temmen. Hoe?

(hij kust haar op den mond).

Eén oogenblik staat zij verslagen, en dan . . . (ô, Mr. Picard, wat een durf! hoe zal het publiek dat opnemen???)

Kust zij hem terug, en . . . wandelen zij zéer in elkander verdiept het tooneel af. —

Ne les y suivons pas!

Waarschijnlijk is het geheele stuk geschreven geworden, om (vertaal: «en vue de» «antour de») deze scène.

Het schijnt, dat het publiek van de première niet gelachen, maar enorm geapplaudiseerd heeft, toen de onlogische Thérèse haar hoofd aan den eleganten schouder van haren «dompteur» toevertrouwde. Tant mieux! wij blijven er bij, dat het een waagstuk was, van Thérèse, zoowel als van M. André Picard, die haar de geste voorschreef.

Is het mogelijk dat een vrouw, zóólang «honnête femme», zóó gehard in éénzaamheid, zich zóó plotseling, zóó geheel geeft?

Ophelderende omstandigheid: Thérèse houdt van den schilder, de hardnekkigheid, waarmede zij zijne intieme verhouding met Suzanne in den weg stond, was een bewijs van hare liefde.

Suzanne, verwonderd over de plotselinge goedheid van «la méchante Thérèse», die Charmier op het kasteel wil laten en niets aan Tréart zal zeggen, begint iets te begrijpen, en maakt eene scène aan haar «flirt» en aan Thérèse. Beiden bekennen het gebeurde door te zwijgen. Suzanne is diep ongelukkig, als Charmier haar zijne liefde voor de blij-lachende Thérèse zegt. Maar deze, eenigszins praktisch, wil weggaan om niet op haar beurt verlaten te worden. Zij zou te veel van de liefde eischen, en voelt dat de lichtzinnige Charmier haar niet het geluk voor goed zal kunnen geven.

En zij vertrekt, eenige gebroken harten achterlatend, van het soort, dat zich uitstekend laat repareren, zij vertrekt, plus riche d'un souvenir, qui ful une faute!

Andrée Mégard, de vrouw van Gémier, directeur van het theatre Antoine, is misschien eene te brillante persoonlijkheid ondanks hare grijze toiletten en waardig-gehouden bewegingen, en heeft een te voluptueusen glimlach, om een nog niet gevallene Thérèse voor te stellen. Het is moeilijk deze sympathieke Parisienne als provinciaalsch en antipathiek te zien. En toch, haar spel was uitstekend!

Madeleine Carlier is een van die actricetjes zonder een greintje talent, die als aapjes aanleeren. — Deze bekende schoonheid vraagt geregeld aan hare interviewers: «Zeg toch alsjeblieft, dat ik talent heb, en niet, dat ik mooi ben. Dat weet iedereen nu al!»

En de interviewer schrijft dan: Mlle Carlier was weer zoo overweldigend mooi en elegant, dat wij

naar geen harer woorden hebben geluisterd. — Verder was de bezetting zeer korrekt en bevredigend — zooals gewoonlijk.

ADRIENNE HEINEKEN.

N. B. De recensie van onze geachte Parijsche medewerkster heeft bijzondere actualiteit, nu de heer Royaards *la Rampe* in studie heeft genomen.

RED.

BRIEVEN UIT MUNCHEN.

De lauweren van André de Lorde en andere speculanten op de liefhebberij van het publiek, voor griezelige geschiedenissen hebben Gustav Meyrink geen rust gelaten; in het Lustspielhaus ging van hem een „tragische groteske” onder den titel „Der Albino”. Het is een ellenlange dialoog in vier tafereelen, waarvan het laatste de haren te berge doet rijzen, terwijl de aanwending der Relief-Bühne het ijsige nog verhoogt. Het publiek was maar matig ingenomen met dit product van overspannen zenuwen.

Een belangrijk feit op tooneelgebied was het testament van onze groote Clara Ziegler, de machtige tragédienne die in vroegere jaren ook in Holland triomfen vierde als Medea en als Brunnhild. Het was te verwachten dat de kunstnares die een aanzienlijk vermogen bezat bij haar laatste wilsbeschikkingen de kunst niet zou vergeten, doch de verwachtingen zijn zeker overtroffen. Clara Ziegler heeft hare villa aan de Königstrasse en daarbij nog een som van 150.000 Mark vermaakt aan de „Genossenschaft deutscher Bühnengehörigen”, met de bestemming van een tooneelmuseum, dat onder beheer is gesteld van een curatorium bestaande uit de titularissen der General-Intendantur der Hoftheaters te Berlijn en te München, en waarin ook de voorzitter der Bühnengenossenschaft zitting zal hebben. Het museum zal den naam dragen Clara Ziegler-stichting en de herinnering aan de groote artiste doen voortleven.

H. R.

ROTTERDAMSCH E BRIEVEN.

XVIII.

Groote Schouwburg.

Elsa Mauhs.

Na een vrij ernstige operatie is gisteren avond Mej. Elsa Mauhs voor het eerst weer opgetreden als Jacqueline in „de Liefde Waakt”, en kon daarbij tot de aangename slotsom komen, dat zij bij het Rotterdamsch Schouwburg-publiek in een bijzonder goed blaadje staat.

Al direct bij haar eerste verschijnen klonk uit den goedgevulden schouwburg een spontaan en hartelijk applaus.

Na het eerste bedrijf kreeg zij een fraai bloemstuk; na het tweede een smaakvol reusachtig vruchtenstuk, terwijl na het derde bedrijf het aantal dat zij kreeg de afmeting aannam van een „Eereavond”.

Men was blijkbaar verheugd haar weer eens te kunnen toejuichen en huldigen, waarvan bij deze gelegenheid een gepast gebruik werd gemaakt.

A. v. R.

ERRATUM.

In het ingezonden stukje van den heer Rinse, voorkomende in ons vorig nummer zijn een paar fouten geslopen, waardoor een zinsnede onduidelijk is geworden.

Men leze:

»Of het boekje, ook afgezien van het uiterlijk inderdaad is een aanbeveling voor de Tooneel-school, is bovendien aan ernstigen twijfel onderhevig, nu de samenstellers hebben gemeend,

daarin ook te moeten opnemen tooneelspelers en tooneelsteesters, die slechts korten tijd — en dan vaak nog maar voor enkele lessen — de school hebben bezocht, en onder degenen, wier portret en staat van dienst in het boekje voorkomen, zich voorts bevinden oud-leerlingen, die de school verlieten, anders dan uit eigen beweging en met de raadgeving van directeur, leeraren en commissarissen om *zich* een werkring te kiezen buiten het tooneel.»

ADVERTENTIËN.

J. W. DE JONG,
 Militair-, Burger- en Dameskleermaker.

GEVESTIGD 1851.

Muiderstraat 10, Amsterdam.

3 maal met goud bekroond.

P. BLAD
 STEMMEN · PER · KEER
 EN · PER · ABONNEMENT.
PIANOS
 TELEFOON: 1904
UTRECHT NACHTEGAAL
 STRAAT 54

Abonneert U op
HET TOONEEL.

**GY VRAAGT NAAR
 DEN BEKENDEN WEG!**

IEDEREEN WEET
 DAT HET
**BESTE
 ADRES
 VOOR
 KLEEDING**

IS:

A. KREYMBORG & CO

A. KRISTIANS

Modernste en grootste
 etablissementen voor

**Heeren- en
 Jongenskleeding**

gemaakt en op maat.

AMSTERDAM

Leidschestraat h. Heerengracht.

1e v. Swindenstraat 29/31.

UTRECHT

Mariaplaats 3.

LEIDEN

Botermarkt 19.

ROTTERDAM

Binnenweg h. Eendrachtstraat.

MAASTRICHT

Groote Straat h. Spilstraat.

Combinatiemagazijnen op alle
 grootere provincieplaatsen.

VAN DUREN'S Corsetten Magazijn.

AMSTERDAM
Leidschestraat 78.
Telef. 7851.

AMSTERDAM
Kalverstraat 136.
Telef. 8178.

UTRECHT
Stadhuisbrug 4, Viestraat 2a.
Telef. 1314.

Onze beroemde Corsetten, merk C. P. à la Sirène Paris Forme droite rationelle, verdringen het gewone droit-devant Corset, omdat het Corset Forme Rationelle tevens is het meest élégante, steeds is naar de laatste mode gewijzigd en is samengesteld volgens advies van H.H. Medici.

J.N. MULDER

Breedstraat 50, UTRECHT,
COSTUMIER van:

De Koninklijke Vereeniging
„Het Nederlandsch Tooneel”
te Amsterdam,
De Nederlandsche Tooneelvereeniging
te Amsterdam,
Het Rotterdamsch Tooneelgezelschap
(Directie v. Eysden)
te Rotterdam,

beveelt zich aan voor de levering
van **COSTUMES** benodigd
voor:

TOONEELVOORSTELLINGEN,
TABLEAUX VIVANTS,
GECOSTUMEERDE BALS,
HISTORISCHE OPTOCHTEN,
OPERETTES, enz. enz.

AUTO's

**SPECIAAL VOOR HET VERVOER VAN
ZIEKEN, HERSTELLENDEN EN
- - RUSTBEHOEVENDEN - -
NAAR ALLE PLAATSEN IN HET
- BINNEN- EN BUITENLAND. -**

Telefoon 1392. - - - Dr. C. W. A. ESSERS.
Telegram-adres: Essers, Voorburgwal, AMSTERDAM.

Bij H. D. TJEENK WILLINK & ZOON
te Haarlem is verschenen:

GODENSCHERING

Drama in 8 tafereelen.

Geautoriseerde bewerking van MARCELLUS
EMANTS' Gedichten *Godenschering* en *Loki*

DOOR

C. H. A. BLANCHE KOELENMID.
Prijis f 0.90; geb. f 1.25.

Firma A. J. VAN DER STEUR

HEEREN- EN DAMES KLEEDERMAKERIJ

48, GROOTE HOUTSTRAAT 48 = = = HAARLEM.

Telefoon Interc. 477.

Galakleding, Civiëlkleeding, Automobielkleeding, Sportkleeding,
Livreeën, Amazones, enz.

Elken Dinsdag te 's-Gravenhage.

Elken Woensdag van 2—4 uur Bible-Hôtel te Amsterdam.

Bekroond met Gouden Medaille voor Sportkleeding Tentoonstelling Amsterdam Sept. 1905.

RELIEF-PAPIER STEMPEL

WAPENS tot de
fijnste uitvoering.

RHAMNAGAR K. & H.

regelt op de gemakkelijkste en meest pijnlooze
manier den stoelgang en is, wijl smakeloos, ook
voor kinderen aan te bevelen.

Prijis per $\frac{1}{4}$ carton f 1.30 en per $\frac{1}{2}$ carton f 0.70.

Fabrikanten: KRAEPELIEN & HOLM,
Apothekers-Hofleveranciers, Zeist.

HET TOONEEL

ORGAAN VAN HET NEDERLANDSCH TOONEELVERBOND

* * * VERSCHIJNT 'S ZATERDAGS OM DE VEERTIEN DAGEN * * *

REDACTEUR: MR. DR. C. A. VAILLANT * * * ADMINISTRATIE: FILIAAL

BOEK- EN KUNSTDRUKKERIJ ^{v/h} ROELOFFZEN-HÜBNER EN VAN SANTEN

* * * * * ROKIN 29, AMSTERDAM * * * * *

DE LEDEN VAN HET NEDERLANDSCH TOONEELVERBOND
ONTVANGEN DIT BLAD GRATIS, FRANCO PER POST. HET
LIDMAATSCHAP VAN HET VERBOND KOST / 5.— PER JAAR.

ABONNEMENTSPRIJS VOOR NIET-LEDEN VAN HET VERBOND
/ 2.50 PER JAARGANG VAN 19 NUMMERS. FRANCO PER POST
VOOR BELGIË, INDIË EN HET VERDERE BUITENLAND / 2.90.

**Wat voor de Redactie bestemd is te adres-
seeren aan den Redacteur, Heerengracht 211
te Amsterdam.**

INHOUD: Berichten en Mededeelingen. — C. A. V.: Amsterdamsche Kroniek. — C. A. V.: Chantecler. — Adrienne Heineken: Brieven uit Parijs. — A. v. R.: Rotterdamsche Brieven. XIX. — Varia,

BERICHTEN EN MEDEDEELINGEN.

Op 19 April e.k. zal in den Stadsschouwburg te Amsterdam een Beethovenavond worden gegeven, waarop onder meer met medewerking van het Residentie-Orkest onder leiding van den heer Willem J. C. Gerke zal worden uitgevoerd de pantomime: *die Geschöpfe des Prometheus*.

Deze uitvoering gaat uit van de Amsterdamsche Afdeling der Vereeniging van Nederlandsche Tooneelisten, het zoogenaamde Pensioenfonds, dat zich ten doel stelt het bevorderen van pensioenen voor oude tooneelspelers. Wij bevelen deze belangwekkende uitvoering met het oog op het goede doel gaarne aan.

RED.

AMSTERDAMSCH KRONIEK.

De «Hagespelers» hebben de première gegeven van een oorspronkelijk tooneelspel van Mevrouw Carry van Bruggen, getiteld: *Een Vergissing*.

Het is niet duidelijk wat de schrijfster met dit stuk heeft willen zeggen.

Een jong schilder ontvangt in het door hem in den omtrek van Laren gehuurd verblijf het bezoek van de dochter van Mevrouw Mentink, in wier huis hij als vriend verkeert. Cato Mentink is verloofd met een ijverigen jongen man, die in Indie hard werkt om het zoover te brengen dat hij kan trouwen. Zij heeft intusschen sympathie voor den schilder, die zich lang geleden eens zeer ridderlijk te haren opzichte heeft gedragen, en indien ze niet verloofd was met een ander zou eene toenadering tusschen haar en Henk Tervaart ons allerminst verwonderen, als we niets naders omtrent hen beiden hoorden. Maar de jonge schilder is met al zijn ridderlijkheid eigenlijk een gevaarlijk sujet, een don Juan met le coeur en artichaut, die van

**Ieder lid van het Tooneelverbond brenge
dit jaar één nieuw lid aan!**

het eene avontuur naar het andere vlindert en wiens bonnes fortunes niet te tellen zijn: «ach und in Spanien hundert und drei!»

De schrijfster geeft er ons een staaltje van te zien: een amourette van Henk met de mooie dochter van zijn hospita, Hilleetje Visser, die aan het slot van het eerste bedrijf pardoos in zijn armen valt.

Voor dezen zeer ordinair vlinder is Cato Mentink toch te goed, ze is geen bakvisch meer, maar een meisje dat al wat in de wereld moet gezien en ondervonden hebben in haar moeilijke onderwijzers-carrière. Bovendien ze is verloofd en ze is sterk gehecht aan haar André, die haar in Indie wacht. Mevr. van Bruggen laat het haar zeggen, en zeer *schoon* zeggen in een visie die ze heeft van een brief van haar die hem daar bereikt in zijn pendoppo in het verre Indie; ze ziet in haar verbeelding den postbode het lang verbeide epistel overreiken, ze ziet hem trillen van aandoening bij het lezen van die letteren... Dat is een heel mooi stukje lyriek in het werk van Mevr. van Bruggen en dat wordt door Mej. Alice Plato treffend gezegd.

Nu moet toch die vrouw die zoo waar en innig voelt en denkt gepantserd zijn tegen een vulgaire flirt met den vulgairen Don Juan. En als om haar nog meer te wapenen wordt zij door eene mededeeling van vrouw Visser, de moeder van het zooëven weggelooopen Hilleetje, nog eens even ingelicht omtrent den aard van den «verfkladder», zooals Oom Guus aanstonds in het derde bedrijf den schilder zal noemen.

En toch gebeurt het «wonderbare»: vlak na haar mooie verhaal van den brief bezwijkt zij zonder een zweem van ernstigen strijd bij den eersten aanval van den vlinder en geeft zich aan hem over; zij zal, zegt ze, een beter mensch van hem maken en hem genezen van zijne flirts met Hilleetjes en tutti quanti.

Dit slotwoord van het tweede bedrijf gaf stof tot denken. Daar was wellicht een heel mooie gedachte; de diep voelende vrouw, die opeens de

visie kreeg van een hooger levensdoel dan wat ze tot nog toe had gekend: de redding van een ziel, de loutering van den vlinderachtigen man door eene ernstige waarachtige liefde. Een levensdoel zoo hoog, dat zij er de in haar geestesoog reeds verwezenlijkte verbintenis met den verren verloofde om zou verbreken . . .

In de pauze, die na het tweede bedrijf intrad, werd er in de wandelgangen gevraagd: of het stuk nu zou beginnen? Want de gang van het stuk in het eerste bedrijf was sleepende geweest en de kentering in het tweede onvoorbereid en abrupt.

Ja toch, het stuk kon m.i. beginnen en het kon mooi worden. Maar de derde acte bracht de ontgoocheling. Een oom is uit Indië gekomen, medebrengende de tijding dat André, de ijverige werker, administrateur van een cultuur-onderneming is geworden en thans alle hinderpaal voor een huwelijk met Cato is verdwenen; Oom komt namens hem om Cato met den handschoen te trouwen. En Cato, die intusschen de maîtresse van Henk is geworden (iets anders tenminste kan ik niet aannemen, waar Henk tot haar met grooten nadruk zegt: «ik ben toch je *man*, vergeet dat niet»), Cato krijgt opeens weer de herinnering aan dien braven, trouwen kerel, die hem daar in zijn eenzame voorgalerij in Indië wacht en ze breekt met Henk. Ze zal naar in Indië gaan getrouwd met André. Nog komt er in het vierde bedrijf weer eene zwenking: ze biecht daar aan Oom haar relatie met den schilder en ze zegt niet naar André te willen gaan met den leugen op de lippen, met de herinnering aan de echtbreuk avant la lettre gepleegd. Maar als Henk terug komt uit Londen en in een eindeloos lange samenspraak met zijn vriend Dick Falk eens ter dege laat zien welk een treurig harteloos individu hij is, hoe hij alleen leeft voor amourettes van een dag, en als hij dat op vrij cynische manier ook aan Cato vertelt en weggaat, dan zijt de arme vrouw ten slotte neer op den reeds gepakten mailkoffer, en we vermoeden, dat ze nu toch weer wel naar Indië zal gaan als André's echtgenote.

Of is het stuk nog niet uit? En brengt Mevr. van Bruggen ons een vervolg, evenals *Atie's Huwelijk* na den *Veroveraar*? Het zou kunnen zijn, en er is misschien eene kleine aanwijzing voor de onderstelling in een enkel woord van Cato in de biecht tegenover Oom: „denk nu niet dat ik André niet meer lief heb, neen, ik ben nog aan hem gehecht als vroeger, misschien nog meer; maar zie, ik heb gedurende zijne lange afwezigheid Henk leeren kennen en door hem een gevoelsleven waarvan ik mij nog nimmer rekenschap had gegeven.”

Ei, ei, is dat „des Pudels Kern”?

„U heb ik lief gehad, hem heb ik aangebeden,” zegt stervende mevrouw Chandosse tot haar echtgenoot. En George Elliott heeft in haar roman *The Mill on the Floss* meesterlijk behandeld het belangrijk zielsprobleem: eene vrouw kan, zij het op verschillende wijze, twee mannen tegelijk liefhebben.

Mijn ceresaluut, Mevrouw van Bruggen, indien

dit Uw denkbeeld is; maar dan ook niet te lang gewacht met Uw vervolg op *Een Vergissing*. Want zooals Uw gisteren gespeeld stuk daar ligt is het . . . een vergissing.

Ik noemde hierboven reeds de schoone passage van den brief; zoo zijn er nog meer momenten in het stuk, die er op wijzen, dat het de schrijfster niet aan talent ontbreekt; haar eersteling op tooneelgebied is een greep, die niet geslaagd mag heeten, maar die voor de toekomst de deur opent. Wellicht zal Mevrouw Van Bruggen dan nog wat meer zorg besteden aan de taal: er waren hier en daar ruwheden, die vermeden hadden kunnen worden. In beschaafden kring, als dien waarin de schrijfster ons binnen leidt, zegt een schilder niet „dat *vreet* je maar voor zoeten koek op”, praat „men niet (nog wel in tegenwoordigheid van dames) van „smeerlapperij waarvan (iemand) beroerd werd”, herhaalt men niet (al de spelers doen het) telkens het woord „beroerd”, en wacht zelf een uit de tropen teruggekeerde bachelor er zich voor aan zijne zuster en zijn nichtje te vertellen, dat hij „het huwelijk wel eens bedriegelijk heeft nagebootst.” Eenige polijsting zou niet schaden.

De hoofdrollen van het stuk zijn in handen van Mej. Alice Plato en den heer Verkade. Welk een tegenstelling!

Ik geloof niet, dat er iemand in de zaal is geweest, die niet gekomen is onder de groote bekoring van het spel van Mej. Plato; het is niet mogelijk met grootere innigheid en tevens met grootere soberheid de figuur van Cato Mentink te belichamen. Welk een rustig, weloverwogen spel, hoe was elke intonatie en elk gebaar berekend en juist! Hoe slaagde de zeer gedistingeerde artieste er in, zonder eenige schijnbare opzettelijkheid aan elke gewaarwording uitdrukking te geven; wat was er een wereld te lezen in die geaatsuitdrukkingen! Waarlijk als ik hierboven de hoop uitsprak, dat de schrijfster de figuur van Cato Mentink niet onafgewerkt zal laten, dan is het wel omdat ze mij in de verpersoonlijking van Mej. Plato zoo sympathiek is geworden.

Henk Tervaart is, ik zeide het reeds herhaaldelijk, een veeleer antipathieke verschijning, wat de Franschen noemen «un vilain monsieur». Maar zoo er iets van te maken was, de heer Verkade heeft het er zeker niet van gemaakt. Ja zelfs heeft zijn dor en houderig spel, zijn vermoede actie, ons het nog moeilijker gemaakt de figuur van den schilder te slikken.

Er zijn in het stuk niet minder dan twee *raisonneurs* of *confidants*, zooals men ze noemen wil, althans als zoodanig bedoeld, want als *confidants* dragen ze te weinig bij om klaarheid te brengen in het gegeven en als *raisonneurs* te weinig om den kluwen te ontwarren. Het zijn Dick Falck en Oom Guus; beiden schoten absoluut te kort, hun spel was dilettanterig, stijf, miste alle distinctie. Wat bulderde de heer Rienk Brouwer in de eerstbedoelde rol met geweldige oogrolling; hoe eentonig was het gebaar van den heer Brongers in de tweede, de handen wrijvend of aan het kneveltje trekkend.

Een woord van lof aan de dames de Vries-Van Berkel en Amalia de Groot; de eerste had vooral van vrouw Visser een flink type gemaakt, de tweede was een aardige, levendige bakvisch; het is reeds een paar jaar geleden dat ik in haar vertolking van Francisca Wermelkirch uit *Voerman Henschel* een toekomst zag.

Het decor van de beide eerste bedrijven was zeer goed; de mise en scène van III en IV niet gelukkig; ik weet wel, dat de familie Mentink niet vermogend is, maar dat bric à brac was toch wel wat te kras.

C. A. V.

Chantecler.

Het hanenstuk van Edmond Rostand is zijn reis om de wereld begonnen. Niet minder dan vier troepen hebben zich in beweging gesteld; de eerste naar de Riviera en het Oosten, de tweede naar de Fransche provincie, de derde naar Spanje en Portugal, de vierde naar België en Nederland. Het laatste ensemble is bijzonder verzorgd.

De directeuren van de Porte St. Martin hebben het begeleid op zijn eersten tocht naar Brussel, waar het tot het einde dezer maand zal blijven. Dan gaat het van stad tot stad, en voor Amsterdam worden 21 en 22 April als opvoeringsdagen genoemd. Ik had in de vorige week de gelegenheid eene opvoering te Brussel bij te wonen en vond de bevestiging van mijn vermoeden, dat het stuk noch de scherpe kritiek noch de uitbundige verheerlijking verdient die beurtelings in de Fransche en vreemde pers er aan is gewijd. Bladen als: de „Gaulois” en de „Liberté” hebben *Chantecler* bewierookt als een evenement, en de nationalistische pers ging zoover van allen die niet in de bewondering deelden uittemaken voor „mauvais patriotes”. Daarentegen berichtte een Duitsch beoordeelaar: „niemals ist ein banaleres, unliterarisches Stück marktschreierischer als Meisterwerk, als nationale Kunsttat in die Welt posaunt worden.”

Onze Parijsche correspondent heeft reeds gewezen op de eigenaardige voorgeschiedenis van het werk. Reeds zeven jaren lang in voorbereiding, werd het altijd weer uitgesteld, tot in de laatste dagen zelfs op onverklaarbare motieven; er werden indiscreties geopenbaard omtrent den inhoud die rechts en links processen veroorzaakten, na den dood van Coquelin bracht het zoeken naar zijn opvolger voor de titel of groote beroering teweeg. En zoo ontstond om de geboorte van het stuk een reclame-atmosfeer die niet anders dan naideelig kon werken. Eenerzijds was de verwachting zoo hoog gespannen dat teleurstelling onvermijdelijk werd; anderzijds ontstond als tegenhanger tegen overspannen verwachting een vooringenomenheid die zich niet gewonnen wilde geven. En zoo werd het rustig en onbevangen oordeel verijdeld.

Voor mij is *Chantecler* een belangwekkende poezie, waarin schoone gedachten in niet altijd fraaien vorm zijn nedergelegd, een stuk dat beurtelings boeit door zijn schitterend woord en irri-

teert door vergezocht vernuftsspel, dat hier en daar auf Flügeln des Gesanges de toehoorders mede-sleept, en dan weder ze onrustig maakt door einde-loos uitgesponnen tirades.

Een prachtig moment is zoowel het nacht worden in het eerste bedrijf waar de gansche hoenderhof ter ruste gaat, als niet minder het dag worden in het tweede, waar Chantecler in vast geloof aan zijn evocatie van de zon zijn „cocorico” doet schallen totdat het uit het dal honderdvoudig wordt herhaald.

Tintelend van vernuft is het eerste bedrijf (misschien het beste van het werk) en er zit gang en pit in het défilé der gasten op den «jour» van het parelhoen.

Maar wat zijn er een langademige passages die vermoeien en korzelig maken. Zooals b.v. de tirade van Chantecler tegen den merel na afloop van het hanengevecht in III. Zoozeer werd dit zelfs gevoeld door den acteur die de rol vervulde, dat hij uit vrees van langdradig te zijn doorsloeg en krabbelde tot hij geheel onverstaanbaar werd. En toch is Pierre Magnier niet de eerste de beste; hij creëerde de mannelijke hoofdrol in *l'Ange Gardien* bij Gémier met veel succes, en voor de partij van Chantecler werd hij door Rostand zelf aangewezen. Ja zelfs vernam ik uit goede bron dat er sprake van geweest is dat hij aan de Porte St. Martin Guitry als den haan zou hebben vervangen, toen de schrijver met dezen laatste een hoog loopend verschil had twee dagen voor de generale repetitie. Pierre Magnier is een flinke, waardige verschijning, zegt het vers goed en heeft een prachtig bastimbre; jammer genoeg weet hij de fraaie stem niet te moduleeren en wordt zijn dictie daardoor eentonig; een storend vibrato kan wellicht op rekening worden gesteld van de betrekkelijk kleine zaal der Galeries-St. Hubert. Maar zooals gezegd in de bovengenoemde passage en in menige andere was hij blijkbaar bevreesd het geduld van zijn gehoor op een te lange proef te stellen en ging het tempo al sneller en sneller, zoodat de zin der woorden verloren ging en alleen klanken werden opgevangen.

Het valt verder ook niet te ontkennen dat Rostand zich nu en dan heeft laten verleiden tot goedkoop woordenspel, calembours van verdacht allooï als b.v. het parelhoen dat wil «s'annexer la Crête», en dat hij hier en daar zoo laag hij den grond raakt dat zijn vogels in figuurlijken zin er hun veeren bij kwijt raken. Zóó b.v. het koor der padden in IV met het refrein:

„C'est nous qui sommes les crapauds,
„Nous crevons dans nos vieilles peaux,”

dat op onverkwikkelijke wijze herinnert aan het oude:

„C'est nous sommes les gardes (!) municipaux,
„Nous portons des cocardes (!) sur nos chacos”.

Rostand heeft hier en daar vernuftige invallen gehad.

Het begin, de verrassende proloog is een ware vondst, en zeer gelukkig is het slot, waarin de hond roept om spoedig het gordijn te laten zakken, want «roici les hommes”; en het dierenstuk heeft afgedaan.

Aardig is het einde van het derde bedrijf, waar als de receptie bij het parelhoen afgeloopen is, de als lakei dienstdoende ekster nog annonceert: «de schildpad».

Daarentegen uiterst gezocht en gedwongen is het telefoneeren van den haan in een leliekelk.

En zoo wisselen licht- en schaduwzijden in het werk zich voortdurend af, en kan men met den merel van Chantecler zeggen:

«Je le blague en détail, mais je l'admire en bloc.»

Het is een ongelijk werk, dat telkens een superbe vlucht neemt om daarna weer vlak langs den grond te strijken, en in zooverre is het wel de uitdrukking van de «âme française». Het is niet moeilijk voor een koelen Nordländer, er het ontleedmes op onbarmhartige wijze in te hanteeren zoodat er weinig van overblijft; met dat al zal niemand die gevoelt voor poezie en schoonheid, zich geheel kunnen onttrekken aan het charme dat er van uitstraalt.

Is het intusschen een geslaagd tooneel-werk? Mijn inziens neen, want het heeft de voor een tooneelspel onvergeeflijke fout, de toehoorders te vermoeien. Tenzij . . . het had kunnen gespeeld worden door dien éénen man voor wien het geschreven was, en dien ik de incarnatie van het Fransche genie zou willen noemen. Hij had het misschien gered!

Het ligt in den aard der zaak dat een stuk als dit staat en valt met een flinke regie en een goede rolbezetting. Daaraan heeft het waarlijk niet ontbroken; men zal in April in den Stadschouwburg alhier een meesterstuk van mise en scène kunnen bewonderen.

Het is het eerste oogenblik vreemd de natuur te zien als door een vergrootglas; een hondenhok zoo groot als een schildwachthuis voor bereden manschappen, een gieter van twee meter hoogte, een kegel van dezelfde afmeting, en in dit decor te zien rondstappen kippen, vogels en honden in menschenlijke afmetingen. Maar het oog went hier spoedig aan, en men heeft eerbied voor het groote talent van den regisseur om dat alles zóó ten tooneele te brengen dat het geen oogenblik belachelijk wordt.

Van de vertooners noemde ik hierboven reeds de hoofdpersoon Pierre Magnier. De faisanten-hen is Léonie Yahne, een comédienne die in het Parijsche Vaudeville menig succes behaalde en onder meer een der beste vertolksters is geweest van *la Petite Amie* van Brioux, zij speelt levendig en gracieus; de heer Dechamps trippelt rusteloos als de merel, en de heer Laroche is een gemoedelijke hond Patou.

En al de kleinere rollen zijn dans la peau des personnages; van den jachthond af tot de kruipende padden toe.

Het ensemble is in een woord voortreffelijk.

C. A. V.

BRIEVEN UIT PARIJS.

La vierge folle, door Henri Bataille,

In het Gymnase.

Er zijn twee wijzen om het publiek van het theater in vervoering te brengen, heeft Victor Hugo gezegd: door het edele en door het ware. Door het eerste wordt de menigte «gepakt,» door het laatste het individu. Zoo moet het doel van den tooneelschrijver zijn, welke ideën hij dan ook moge hebben op kunstgebied, het edele te zoeken, zooals Corneille, of de waarheid, zooals Molière, of beter nog beiden, zooals . . . Shakespeare!

Henri Bataille, de schrijver van *het* nieuwe successtuk in Parijs, streeft naar het ons toeschijn† zooals zijn illustre maar helaas! gestorven collega, het edele *en* het ware gretig na. Er is in zijne stukken eene dosis menschenlijkheid die elk van onze harten beroert, er is daarnaast eene manifestatie van groot lijden, een opofferingsgeest en vergevingsgezindheid, een door-en-door begrijpen van het: tout savoir, c'est tout pardonner, dat de geheele schouwburgzaal medesleépt en voor een miniem oogenblik het psychisch niveau doet stijgen, maar, wát is het geval? In Bataille's stukken is het menschenlijke algemeen (gelukkig) en het nobele, geconcentreerd in één hart — een vrouwenhart, dat dan bovenmenschenlijk liefheeft, lijdt en vergeeft.

Bovenmenschenlijk? Waarom? zullen idealisten zeggen. Er zijn vrouwen, en zelfs mannen, die . . . Wacht, eerst de intrigue.

Diane de Charance, het achttienjarig dochtertje van den hertog en de hertogin de Charance, heeft zich, zeer welwillend, laten verleiden door den advocaat van haren vader, getrouwd man van veertig jaar — zéér menschenlijk, dat alles! De eenigszins heterogene Fransche opvoeding van jonge meisjes, die ze eerst in het strenge eenvoudige klooster, en daarna in de te gemakkelijke brillante wereld voert, zal dikwijls in de realiteit tot dergelijke gevolgen geleid hebben,

Eene moeder, luchthartig en wereldsch, een vader, die zich gerustgesteld voelt, als hij zijn kind gezond en vroolijk ziet — en Diane kan met haar persoontje beginnen wat zij wil.

Het scherm gaat op. Alles is uitgekomen, Diane heeft bekend. M. l'abbé geeft goeden raad: stop «de schuldige» tot haar meerderjarigheid weer in een klooster. Wie? de moeder, den vader? neen, het jonge meisje.

En zoo zal het gebeuren; Diane veinst te gehoorzamen.

Maar in de 2e acte ziet men haar in de garçonière van Armory, den advocaat. Zij zullen vluchten naar Londen. Maar eenige anonyme brieven hebben Fanny, Armory's vrouw, en Diane's broeder, den heftigen Saint-Cyrien gewaarschuwd. Eerst komt Fanny, ziet twee klaarstaande valiezen, Diane, en sluit de laatste op. Armory is wanhopig, en Gaston de Charance komt zijn plannen nog meer in de war sturen. Maar Fanny wil haar man redden; hare tegenwoordigheid rehabiliteert hem reeds. Terwijl Gaston, gerustgesteld, een cigaret opsteekt, dwingt Armory zachtjes om den sleutel. Hij wil

de zuster laten ontsnappen in de automobiel, waar zij beiden in hadden moeten vluchten.

Fanny strijdt: het is een waagstuk. Eindelijk, zegt zij langzaam, hem strak aankijkend (Gaston, in een hoek, merkt van het geheele voorval niets!): *Voici la clef!*

En dat is het begin van de nobele daden, die Fanny achtereenvolgens voor onze oogen gaat verrichten. Maar, is die daad menschelijk? Wie geeft er nu een sleutel aan een zwakken, door en door verliefden man, wanneer twee valiezen zijn gepakt, een automobiel snort, en een meisje wacht op de bevrijding, wanneer dat alles zoo maar klaar staat, om er van door te gaan. Rrrrt... men hoort de automobiel wegvliegen, ziet Fanny lijden en Gaston die begrijpt, razen.

De derde akte brengt Armory, Diane, l'abbé, de Charance, le père et le fils, Fanny en ons in de Londensche »Savoy«.

Eerst, dispuut tusschen Armory en den abbé, die uit naam der familie Diane komt opeischen. Mooi is het antwoord van den advocaat: «De Charances willen hunne dochter uit eigenliefde terug hebben, en ik houd haar uit liefde. Wat willen zij toch? Zij is gezond en vroolijk bij mij. Zóó zal ik zorgen dat zij blijft.»

Het gesprek ontardt in algemeene discussie — en wij denken aan Lavedan's «Duel» — tusschen den *homme du monde*, l'amant, en dengene die zich van alle aardse zaken, waaronder de liefde, teruggetrokken heeft.

Armory: «Uw plaats is niet hier, M. l'abbé. U bent de laatste dien ik hier verwacht zou hebben.»

En de geestelijke zal de plaats aan Armory's vrouw laten.

Nu hooren wij kreten van waar gevoel. Geen scène, geen enkele wanklank in het gesprek tusschen Fanny en haar man. Fanny zegt: «Ik houd nog van je, maar jij niet meer van mij, en dáárom kunnen wij zoo rustig samen spreken.»

En zij laat hem beloven, wel ziende dat zijn passie voor Diane groot en blijvend misschien is, later, mócht er iets gebeuren, een ongeluk, een dood, een ontrouwheid (van Diane), bij haar, Fanny, terug te komen.

Als de Charances binnenstuiven, na Armory's vertrek, zegt zij:

«Rien à faire», en verdedigt hem tegenover hen.

Gaston zweert de eer van zijn zuster te wreken, en Fanny siddert van wat zij voorziet dat komen zal.

Het komt, maar anders dan zij vreest. In de vierde akte sluipt Gaston de Charance 's nachts het appartement van Armory en Diane binnen, om den eersten, die *niet* heeft willen duelleeren terwille van Diane, dood te schieten.

Maar hij vindt alweder... Fanny op zijn' weg, beleedigt haar, beleedigt Armory die plotseling verschijnt, en smeekt Diane mede te gaan.

Dan, laatste harer heldendaden, raadt Fanny hem aan de beiden met rust te laten, zij heeft reeds gezien, dat hunne liefde te groot is, dan dat zij ééne poging meer zal wagen, hen te scheiden. De liefde wijkt voor de liefde! Diane, ontroerd en aangespoord door zóóveel opoffering, schiet zich in jeugdige onbezonnenheid dood. Men

heeft dat onwaarschijnlijk, onlogisch genoemd. Maar van een jong, spontaan, hartstochtelijk wezen, dat de groote liefde, waarin men zich geeft en zich vergeet, pas heeft leeren kennen, is die «geste du coeur» te begrijpen. En o, het wreede, het laatste: Armory snikkend op het lijk van Diane, met Fanny, gebogen op den achtergrond: «C'était une petite fille, une pauvre petite fille"...

Un drame de l'amour! dit stuk.

Een man, zwak door de liefde.

Eene vrouw, opofferend door de liefde.

Een kind, onbezonnen door de liefde.

Waarheid en grootheid, — un drame de l'amour.

ADRIENNE HEINEKEN.

ROTTERDAMSCH E BRIEVEN.

XIX.

Groote Schouwburg.

DE RECHTE LIJN, Tooneelspel in drie bedrijven, door Fabricius.

Er zijn stukken, waarvan de *goede* hoedanigheden de minder goede zoodanig overtroffen, dat deze laatsten ten slotte heel niet meer meetellen, en men het genotene aanvaardt zooals het wordt voorgezet.

Tot die stukken behoort ongetwijfeld «De Rechte Lijn», het jongste tooneelwerk van Fabricius, dat Zaterdagavond jl. voor de eerste maal werd opgevoerd door het Rotterd. Tooneelgezelschap, voor de leden van de afd. Rotterdam van het Nederlandsch Tooneelverbond.

De heer Fabricius schijnt bijzonder op te hebben met Ned. Indië; dit is tenminste reeds zijn derde tooneelstuk, dat in Indië speelt; en waren de beide voorgangers reeds respectabele proeven van zijn bekwaamheid, dit laatste overtreft de andere zoodanig, dat hiermede nu onomstootelijk zijn kwaliteit als tooneelschrijver vaststaat.

Ook in *De Rechte Lijn* wordt, evenals in zijn eersteling, «met den handschoen» getrouwd; echter verschilt zijn laatste werk op dat punt hierin, dat nu de vrouw niet aan de verwachtingen beantwoordt, terwijl in «Met den Handschoen getrouwd» het de man is, die tegenvalt.

Doch hier is het trouwen «met den handschoen» het tegenstellende gebeuren van de eigenlijke «Rechte Lijn»!

Al direct heeft de auteur ons in het eerste bedrijf voldoende ingelicht door een gesprek van twee vroegere schoolkameraden, den hoofdpersoon Wilko de Hond en den zending-leeraar Steven Tijssen, waardoor we te weten komen, dat Wilko zich van smidsjongen heeft opgewerkt tot een hooge betrekking, die hem echter nog niet hoog genoeg is: zijn wensch is Directeur te worden, en als die wensch niet in vervulling kan komen neemt hij zijn ontslag.

De rechte lijn is altijd zijn richtsnoer geweest, en met ijeren wil weet hij die rechte lijn te houden.

Er wordt hem een adjunct-directeurschap aangeboden bij een andere maatschappij; we zijn getuige van de onderhandelingen en krijgen tegelijkertijd

een sterken indruk van zijn vasten wil, maar tevens ook van zijn nobel karakter; hij kan directeur worden, maar ten koste van den tegenwoordigen titularis; niet nadat hij diens finantieele positie verzorgd, en voor zichzelf onbepaalde volmacht verkregen heeft, neemt hij de benoeming aan.

Het geldt nu het verkrijgen van een concessie voor den aanleg van een electriche spoor; driemaal is de concessie voor een rechte lijn geweigerd; hij probeert het ten vierden male, nu tegen den zin van den president-commissaris, Mr. Hardius, die nu, als directeur der Nationale Bank, weer meer belang heeft bij een gewijzigd plan; er ontstaat nu een zekere wrijving tusschen twee krachten.

We hoorden — ook al bij het begin — dat Wilko getrouwd is, en zijn jonge vrouw de reis naar Indië reeds aanvaardde.

Tevens maakten we kennis met de hartelijke, vriendschappelijke verhouding tusschen Wilko en Djuwke en Mary Eylinga — de laatste een alleraardigst bakvischje — de eerste een pas uit Holland teruggekeerde jongedame.

Het blijkt al spoedig, dat Djuwke in Wilko iets anders dan een vriend gezien heeft, doch zij zwijgt, bij het vernemen van zijn huwelijk.

Wanneer we nu later Wilko's vrouwtje Dolly zien en — vooral hóóren! (zij spreekt van «op een luie stoel leggen» en dat ze zoo gezellig *gerezen* heeft!) begrijpen we waar het heen moet; maar we snappen het eerst goed, als we hooren hoe licht Dolly over de zeden denkt en van welk gehalte ze is; we voelen dat het verkeerd moet loopen; en het loopt verkeerd, zóó, dat Wilko daar als gebroken man staat; hij, de man met ijzeren wil en moed, is verpletterd als hij verneemt dat Dolly zich op de zeereis vergeten heeft, en zich heeft afgegeven met een sinjeur van twijfelachtige moraliteit.

Zijn concessie-aanvraag voor de rechte lijn is intusschen gunstig ontvangen: de Rechte lijn zal er komen, en als hij de hevigste emotie heeft gehad en het mooiste in zich vernield voelt, hoort men in de verte de muziek van de ovatie die hem gebracht wordt ter eere de Rechte lijn . . .

Dit is het hoofdmotief; maar dit is opgevuld door zooveel bijwerk, dat het stuk onafgebroken boeit en bezighoudt.

Er zijn natuurlijk kleinigheden die men misschien anders zou wenschen; zoo is het voor den loop van het stuk m. i. totaal overbodig, dat Dolly behalve lichtzinnig ook zoo gruwelijk onbeschaafd is; hierdoor kon dan tegelijk vermeden worden dat van Djuwke — wier karakter toch al zoo nobel is — het bijna bovenmenselijke wordt verlangd, dat zij Dolly eenigszins zal trachten te beschaven! De vrouw van hem, dien zij liefheeft!!

En als Wilko begrijpt dat hij zich vergist heeft, en inziet dat hij Djuwke liefheeft — een prachtig tooneeltje vol poëzie tusschen die twee! — dan zou het misschien menschelijk-logischer zijn als hij na de ontdekking van Dolly's wangedrag zich van haar liet scheiden, om later met Djuwke gelukkig te worden, daar hij, zoo goed als wij, er heilig van overtuigd kan zijn, dat Dolly toch niet anders zal worden!

Maar — — ik erken, dat dat schadelijk zou zijn geweest voor het dramatisch effect; en dat is dan ook wel de eenige grief dat hier en daar — lang niet overal! — de logica is opgeofferd aan het effect.

Overigens is het stuk bijzonder knap geschreven, met overvloed van mooie en boeiende tooneeltjes; kranig van dialoog en fors van karakterteekening; de figuren zijn zonder uitzondering met vaste hand geteekend en volgehouden.

De vertolking is boven allen lof verheven; het was eenvoudig een modelopvoering; tot in de kleinste bijzonderheden waren allen volkomen berekend voor hun taak.

Allereerst de heer Tartaud als Wilko de Hond; wat een schitterende creatie was dat, zóó in alle opzichten voortreffelijk, dat zijn spel de enkele zwakke puntjes uit het stuk bijna volkomen verborgen hield; het heeft hem natuurlijk niet aan toejuichingen ontbroken.

Eveneens voortreffelijk was mevrouw de Jong-Wertwijn als Dolly; zij gaf het lichtzinnige wulpsche vrouwtje volmaakt weer; haar zenuwachtig staan en spelen met de bloemen, als haar man tot de ontdekking komt van haar wangedrag, was prachtig.

Djuwke Eylinga, het beschaafde nobele meisje werd door mevrouw Tartaud-Klein gespeeld; kan het anders dan beschaafd en nobel in alle opzichten? Jammer dat de rol niet wat grooter was!!

Alleraardigst werd Mary — het ondeugende bakvischje — door Betsy Wolffers weergegeven; zij speelde lief en ongekunsteld natuurlijk.

De rol van Mr. Hardius was den heer Nico de Jong toevertrouwd; een prachtige kop en fiere houding gaven er het noodige relief aan.

Eveneens bijzonder knap was de beschaafde makelaar-schurk Kneek van den heer G. Vrolik; mooi van uiterlijk en bijzonder goed van dictie.

De heer Morrien speelde het kleine rolletje van den immoreelen reisgenoot van Dolly voortreffelijk; hij maakte door zijn ploertig spel de gebeurtenis zeer aannemelijk.

Noemen wij ten slotte nog de heeren van der Lugt-Melsert, als de koloniaal, Van Hees als Steven Tijssen, den zendeling, en Dommelshuizen als den beklagenswaardigen directeur die het veld moet ruimen.

Zij speelden hun kleine rollen met evenveel brio en even voortreffelijk als al de anderen, die reeds genoemd zijn.

De auteur kan over de opvoering van zijn werk wel volkomen tevreden zijn, en we gelooven dat «De Rechte Lijn» voorloopig nog niet door andere lijnen verdrongen zal worden.

A. v. R.

V A R I A.

Een zonderling programma.

Het programma van den Stadsschouwburg te Amsterdam van 5 maart ll. bevatte behalve de rolverdeeling van het blijspel van Ludwig Fulda *der Dummkopf* dat dien avond zou worden opge-

voerd een beoordeeling van het stuk door het Berliner Tageblatt. Daaronder als bladvulling eenige regels over *Chantecler*. Maar die laatste woorden waren overplakt, en wat vond een schouwburgbezoeker onder het opplaksel? Een tweede, korte beoordeeling van het stuk van den avond, waarschijnlijk een Weener telegram aan het Berliner Tageblatt, waarin *der Dummkopf* onbarmhartig wordt afgemaakt:

«Fulda's *Dummkopf* fand im Burgtheater eine entschiedene *Ablehnung*. Es gab zwar nach den Aktschlüssen einigen Beifall, und den Verfasser erschien stets einige Male vor der Rampe, aber auch die Zischer stellten sich ein, und zum Schlusse behielten sie die Oberhand. Der Misserfolg wiegt um so schwerer, als das allzu schwache Stück eine vortreffliche Darstellung fand» ...
Arme «Dummkopf.»

A D V E R T E N T I E N.

J. W. DE JONG,
Militair-, Burger- en Dameskleermaker.

GEVESTIGD 1851.

Muiderstraat 10, Amsterdam.

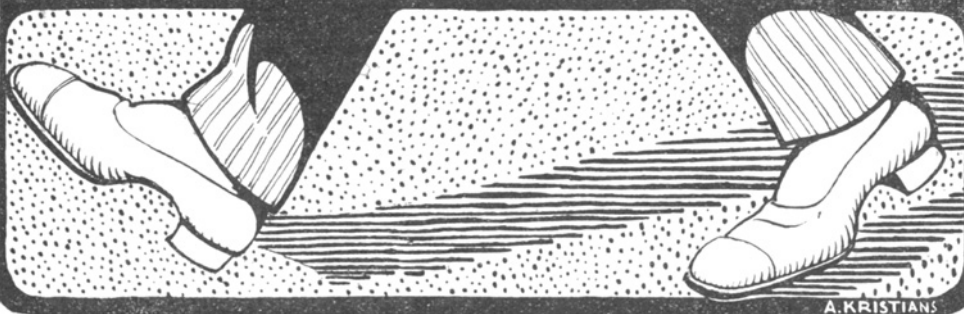
3 maal met goud bekroond.

P. BLAD
STEMMEN · PER · KEER
EN · PER · ABONNEMENT.
PIANOS
TELEFOON: 1904
UTRECHT NACHTEGAAL
STRAAT 54

Abonneert U op
HET TOONEEL.

**EEN STAP
IN DE GOEDE RICHTING**

DOET GE, WANNEER GE UWE SCHREDEN RICHT NAAR
KREYMBORG'S KLEEDINGMAGAZYN

Modernste en grootste
etablissemanten voor

**Heeren- en
Jongenskleeding**
gemaakt en op maat.

AMSTERDAM

Leidschestraat h. Heerengracht.
1e v. Swindenstraat 29/31.

UTRECHT

Mariaplaats 3.

LEIDEN

Botermarkt 19.

ROTTERDAM

Binnenweg h. Eendrachtstraat.

MAASTRICHT

Groote Straat h. Spilstraat.

Combinatiemagazijnen op alle
grootere provincieplaatsen.

VAN DUREN'S Corsetten Magazijn.

AMSTERDAM
Leidschestraat 78.

Telef. 7851.

AMSTERDAM
Kalverstraat 136.

Telef. 8178.

UTRECHT
Stadhuisbrug 4, Viestraat 2a.
Telef. 1814.

Onze beroemde Corsetten, merk C. P. à la Sirène Paris Forme droite rationelle, verdringen het gewone droit-devant Corset, omdat het Corset Forme Rationelle tevens is het meest élégante, steeds is naar de laatste mode gewijzigd en is samengesteld volgens advies van H.H. Medici.

J.N. MULDER

COSTUMIER,

Breedstraat 50, UTRECHT.

COSTUMES UIT

ALLE TIJDVAKKEN

STEEDS VOORRADIG.

Voor vlugge en hygienische bediening wordt zorg gedragen.

AUTO'S

SPECIAAL VOOR HET VERVOER VAN
ZIEKEN, HERSTELLENDEN EN
- - RUSTBEHOEVENDEN - -
NAAR ALLE PLAATSEN IN HET
- BINNEN- EN BUITENLAND. -

Telefoon 1392. - - - Dr. C. W. A. ESSERS.

Telegram-adres: Essers, Voorburgwal, AMSTERDAM.

Bij H. D. TJEENK WILINK & ZONNEN
te Haarlem is verschenen:

GODENSCHERING

Drama in 8 tafereelen.

Geautoriseerde bewerking van MARCELLUS
EMANTS' Gedichten *Godenschering* en *Loki*

DOOR

C. H. A. BLANCHE KOELENMID.

Prijs f 0.90; geb. f 1.25.

Firma A. J. VAN DER STEUR

HEEREN- EN DAMES KLEEDERMAKERIJ

48, GROOTE HOUTSTRAAT 48 = = = HAARLEM.

Telefoon Interc. 477.

Galakleeding, Civiëlekleeding, Automobiëlekleeding, Sportkleeding,
Livreen, Amazones, enz.

Elken Dinsdag te 's-Gravenhage.

Elken Woensdag van 2—4 uur Bible-Hôtel te Amsterdam.

Bekroond met Gouden Medaille voor Sportkleeding Tentoonstelling Amsterdam Sept. 1905.

RELIEF-PAPIER STEMPEL

WAPENS tot de
fijinste uitvoering.

RHAMNAGAR K. & H.

regelt op de gemakkelijkste en meest pijnlooze manier den stoelgang en is, wyl smakeloos, ook voor kinderen aan te bevelen.

Prijs per $\frac{1}{1}$ carton f 1.30 en per $\frac{1}{2}$ carton f 0.70.

Fabrikanten: KRAEPELIEN & HOLM,

Apothekers-Hofleveranciers, Zeist.

HET TOONEEL

ORGAAN VAN HET NEDERLANDSCH TOONEELVERBOND

* * * VERSCHIJNT 'S ZATERDAGS OM DE VEERTIEN DAGEN * * *

REDACTEUR: MR. DR. C. A. VAILLANT * * * ADMINISTRATIE: FILIAAL

BOEK- EN KUNSTDRUKKERIJ ^{v/h} ROELOFFZEN-HÜBNER EN VAN SANTEN

* * * * * ROKIN 29, AMSTERDAM * * * * *

DE LEDEN VAN HET NEDERLANDSCH TOONEELVERBOND
ONTVANGEN DIT BLAD GRATIS, FRANCO PER POST. HET
LIDMAATSCHAP VAN HET VERBOND KOST / 5.— PER JAAR.

ABONNEMENTSPRIJS VOOR NIET-LEDEN VAN HET VERBOND
/ 2.50 PER JAARGANG VAN 19 NUMMERS. FRANCO PER POST
VOOR BELGIË, INDIË EN HET VERDERE BUITENLAND / 2.90.

Wat voor de Redactie bestemd is te adres-
seeren aan den Redacteur, Heerengracht 211
te Amsterdam.

INHOUD: Berichten en Mededeelingen. — C. A. V.: Amster-
damsche Kroniek — A. v. R.: Rotterdamsche Brieven. XX. —
C. A. V.: Hannele's Himmelfahrt.

BERICHTEN EN MEDEDEELINGEN.

Dezer dagen is het navolgende schrijven aan
alle tooneelvrienden toegezonden.

Amsterdam, Maart 1910.

M. M.

Voor een zeer bijzonder geval wordt door onder-
geteekenden de sympathie van het publiek inge-
roepen.

De heer Louis van Westerhoven, een onzer
meest talentvolle acteurs, werd zooals bekend
door blindheid gedwongen, het tooneel voor goed
vaarwel te zeggen. Een ramp, des te zwaarder
te dragen, daar zij hem overviel in de kracht van
zijn leven, en aan zijn mooie loopbaan een ontijdig
einde maakte.

Wie herinnert zich zijner niet meer, den be-
gaafden zoon van een onzer meest betreurde
actrices, mevrouw Christine Stoetz! De ouderen
onder ons kunnen zich zeker den tijd te binnen
roepen, toen Louis van Westerhoven nog als
operette-zanger optrad en de jongeren behoeven
slechts terug te gaan tot de jaren, die hem als
acteur zagen bij de „Nederlandsche Tooneelver-
eeniging,” en het laatst bij de Kon. Ver. „Het
Nederlandsche Tooneel.”

Tijdens zijn verbintenis aan laatstgenoemd ge-
zelschap trof hem de slag, die zijn carrière on-
herroepelijk vernietigen zou.

Zijn natuurlijk, consciencieus spel, zijn gulle
lach en hartelijk medegevoelen met anderen, had-
den hem tal van vrienden bezorgd, zoowel in als
buiten de artistenwereld. Deze allen zullen zich
zijner ongetwijfeld nog herinneren, o. a. als „Dr.
Crusius” in „Grootestadslucht”, als „Jonker Tobias”
in „Driekoningenavond”, als „Thomasvaer” in
„De Bruiloft van Kloris en Roosje”, als „Gierighe
Geert” in „De Spaansche Brabander”, enz.

Ieder lid van het Tooneelverbond brenge
dit jaar één nieuw lid aan!

Op die vele vrienden wordt thans een beroep
gedaan, een beroep, dat stellig niet vruchteloos
zal blijven, om de voorstelling, ten zijnen bate te
geven, tot een werkelijke, blijvende hulp voor den
zoo zwaar getroffen kunstenaar te maken, die zelf
nog zoo gaarne zijne Muze zou willen dienen,
indien hij daartoe slechts in staat was.

Het saldo dezer voorstelling zal strekken tot
*het verschaffen van een kleine lijfrente aan den
zwaar beproefden acteur*, die ons zoo menig
oogenblik van onvermengd kunstgenot verschafte.

Ons streven nogmaals met bescheiden aandrang
in uw sympathie aanbevelend, en vertrouwend op
uwe hulpvaardigheid, waar het geldt, eenige zeker-
heid te brengen in het bestaan van den eens zoo
populairen acteur.

A. VAN DER HORST, <i>president</i>	} Bestuur der Nederl. Tooneelver.
MARI TERNOOY APÉL, <i>secretaris</i>	
J. M. P. HOMEYER, <i>penningmeester</i>	
F. HAGEMAN, Red. „De Telegraaf”.	

secretaris der commissie.

L. M. SMITH, *penningmeester der commissie.*

Ondergeteekenden, hiertoe door de commissie
aangezocht, verklaren gaarne, zich met haar streven
te kunnen vereenigen en te sympathiseeren met
het doel der voorstelling, ten bate van den heer
Louis van Westerhoven te geven.

*De Raad van Beheer van de Koninkl. Vereenig.
„HET NEDERLANDSCH TOONEEL”.*

Het Bestuur

van het NEDERLANDSCH TOONEELVERBOND.

CARL CORVEY, *president van „De Kunstkring”.*

Opgevoerd zal worden in den Stadsschouwburg,
op *Donderdag 28 April 1910*: „De Verloren
Zoon” *Mimo-drama in drie bedrijven van Michel
Carré fils. Muziek van Wormser.* Met geheel
belanglooze medewerking van de dames E. de
Boer—Van Rijk, Anna Rössing—Sablairrolles,
Julia Ude, en de heeren Henri Poolman en A. van

der Horst, die hiertoe welwillend door de resp. tooneeldirecties in de gelegenheid zijn gesteld.

Het orkest onder leiding van den heer Willem J. C. Gerke.

De prijzen der plaatsen zijn als gewoonlijk. Echter kan, des verkiezende, en met het oog op het hierboven vermelde doel, *voor een hooger bedrag worden ingeteekend.*

De heer L. M. Smith, Reguliersbreestraat 42, heeft zich welwillend ter beschikking gesteld tot het in ontvangst nemen der bijdragen.

De Commissie voornoemd.

Wij meenen wel te doen door het onderwerp van deze circulaire, met welker streven het Bestuur van ons Verbond zich vereenigd heeft, aan de welwillende aandacht van onze lezers aan te bevelen. Wanneer al de 1400 leden van ons Tooneelverbond zich een kleine bijdrage willen getroosten, kan hier een goede daad worden mogelijk gemaakt. Doch de medewerking van ons allen is hier bepaald *noodig*. Want naar wij vernemen is voor het verzekeren eener zeer matige lijfrente van slechts *f* 10 per week, vereischt de storting van een kapitaal van *f* 6500. Een aanzienlijk bedrag, dat echter gemakkelijk bijeen te brengen is wanneer nu eens voor dezen keer *iedereen* zijn penningske bijdraagt.

REDACTIE.

De heer J. H. van der Hoeven te Amsterdam heeft een goed werk gedaan door onder den titel *Louis Bouwmeester, 50 jaren Tooneel 1860—1910*, een overzicht te geven van de 50-jarige tooneelloopbaan van den kunstenaar. Met groote levendigheid is deze biografie gesteld; de schrijver doet een groot brok tooneelgeschiedenis voor onze oogen opdoemen en in het door hem geschetste beeld vormt Bouwmeester telkens de hoofdfiguur. Veertig portretten van den artist in zijn verschillende rollen zijn in den tekst verspreid.

Ik acht het thans hier niet de plaats de Bouwmeester-debatten te heropenen, die langen tijd zonder eenig praktisch resultaat in de pers zijn gevoerd. Alleen dit: het was een goed werk aan onze landgenooten weder eens voor te houden wat Bouwmeester voor ons Tooneel is geweest; hij is thans in onze kolonie en zijn groote kunst vindt er volle waardeering; nog onlangs had ik de gelegenheid in een van zijn brieven de groote opgewektheid te lezen, waarmede hij daar werkt; het monument dat de heer Van der Hoeven voor hem heeft opgericht is dat van een man, wiens kunst nog krachtig leeft. Het ga hem in Insulinde bij voortdoring wèl!

De uitgave van het boek werd bezorgd door de Mij. Losco te Amsterdam, die van haar werk alle eer heeft.

RED.

AMSTERDAMSCH E KRONIEK.

Is het waar of niet waar, dat de N. V. *Het Tooneel* het opvoeringsrecht van *la Rampe* te Parijs heeft aangekocht? Ja, zegt de heer Royaards; neen, zegt de Raad van Beheer van de Kon. Vereeniging het Nederlandsch Tooneel; *wij* hebben het opvoeringsrecht verkregen, en de Société des compositeurs et auteurs dramatiques heeft ons nog bevestigd, dat aan geen anderen Nederlandsche schouwburg-ondernemer dat recht is gegeven.

Wij zouden de geheele tusschen genoemde Société en den N. V. *Het Tooneel* gevoerde correspondentie moeten kennen om een oordeel uit te spreken; bij ontstentenis daarvan past een «non liquet». Maar in elk geval is het publiek zeer tevreden geweest het stuk door het gezelschap van den heer Royaards te hebben zien opvoeren.

Het werd door onze Parijsche correspondentie in dit blad nog kort geleden (in No. 14) besproken, en het heeft het ook hier, evenals te Parijs *gedaan*.

Wel is ook hier het eerste bedrijf als exposé wat arm en onbeduidend voorgekomen, en lokte vooral het laatste tot tegenspraak uit. De zelfmoord van de heldin, daargelaten nog het tooneelmatige van de voorbereiding die den toeschouwer vooraf inwijdt in het verschrikkelijke dat komen zal, — een bedenkelijke tooneel-truc, — die zelfmoord ligt niet in de logische ontwikkelingslijn van het drama, omdat ze met de werkelijkheid van het leven niet in harmonie is. Laat ons met den schrijver voor een oogenblik aannemen, dat Madeleine Grandier zich aan het tooneel heeft verbonden minder uit liefde voor de kunst dan wel uit verliefdheid op Claude Bourgueil. In elk geval, ze is in de voor haar nieuwe loopbaan wonderwel geslaagd. Ze had blijkbaar «la bosse du th  atre»; en wij kennen allen heel wat tooneelspelers wien het gegaan is als haar; die nooit een bepaalde opleiding voor het tooneel genoten in hun jeugd, maar als volwassenen de roeping voor plankenland gevoelden, en die volkomen geslaagd zijn. Zoo ligt het geval ook met Madeleine Grandier; haar minnaar heeft het in haar sluimerend talent weten te ontwikkelen, en ze is een actrice van beteekenis geworden; de leerlinge heeft haar meester zelfs voorbij gestreefd. In het tweede en derde bedrijf zien we dan ook hoe de actrice leeft in de volle emotie van haar kunst. Welnu, een dergelijke artiste ziet niet, als ze door haar amant verlaten wordt, in zelfmoord den eenigen uitweg. Tranen, jammer, wanhoop, al wat ge wilt; maar een vrouw die haar kunst tot levensfond heeft, bezit veerkracht genoeg om te reageeren tegen de smart van een verstoorde liefdes-illusie en zoekt haar heil niet in zelfvernietiging.

En Claude? Wij kunnen aannemen, dat hij van zijn liaison genoeg heeft, vooral wanneer de beroepsjaloenzie in het spel komt; maar niets in de eerste bedrijven doet in de figuur verwachten dat zij zoo antipathiek zal worden als in het laatste bedrijf, waarin we niet weten wat het winnen zal, onze verbazing over de onverklaarbare domheid van Bourgueil, die niet ziet wat er gaande

is, of onze afkeer van den mufle die zijn vroegere vriendin als een vod behandelt.

Maar het stuk heeft twee bedrijven die uitnemend geslaagd zijn. Het tweede herinnert sterk aan het derde bedrijf van Jhr. van Riemsdijk's *Silvia Silombra*, en het komt mij zoo voor, dat het succes van dit laatste werk van den Nederlandschen auteur dat steeds volle zalen trekt, medegewerkt heeft om *Het Voetlicht* te monteerden. Het speelt in de directeurskamer van een schouwburg, en de levendige, zeer kleurrijke schildering van het milieu maakt het tot een aardig genrestukje. Het derde bedrijf verplaatst ons in de loge van Madeleine Grandier; ook hier is de milieu-schildering af, en in het heftige slottooneel van dit bedrijf tusschen Claude en Madeleine zit gang en climax.

Om deze twee bedrijven is het een goed spelstuk.

Als altijd heeft de heer Royaards voor een goede mise en scène zorg gedragen; de vier bedrijven waren in dit opzicht het eene al beter dan het andere.

Het spel bracht niet veel nieuws; alleen aan Mevr. Sophie de Vries gaf het de gelegenheid in een groote dramatische rol optetreden, en voor haar werd het ongetwijfeld een succes.

Het Grand Théâtre in de Amstelstraat heeft in dit seizoen weinig belangrijks voor het voetlicht gebracht. Op Paaschmaandag werd echter een stuk gespeeld dat meer belangstelling had verdiend zowel van de zijde van het publiek als van dat der directie van den schouwburg. *La Passerelle* van Mad. Fred. Gressac en Francis de Croisset (vrij onbeholpen vertaald door *Een Huwelijk op Termijn*) is een van die echt Fransche comédies die op de grenslijn van het vaudeville komen, en toch behagen door den goeden toon waarin ze geschreven zijn. Het is het genre waarin vooral Capus uitmunt. Het stuk is gebouwd op art. 298 van den Code Civil (thans in Frankrijk afgeschaff) waarbij het huwelijk van den gescheiden echtgenoot met de medeplichtige aan overspel werd verboden. Een slachtoffer van dit artikel sluit een *schijn*-huwelijk met een cliënte van zijn advocaat, een arm burgermeisje uit de provincie dat alzoo tot hulpbrug (*passerelle*) zal dienen, maar langzamerhand geraakt hij heel ernstig verliefd op het bruggetje en eindigt met haar te trouwen. De geleidelijke overgang wordt door de schrijvers of liever den schrijver (want Francis de Croisset schijnt wel het leeuwendeel aan het werk te hebben gehad) met groot talent geschetst; het gegeven bracht den auteur uiteraard dikwijls op de grens van het vaudeville, maar hij wist de overschrijding van die grens zorgvuldig te vermijden en zoo bleef zijn stuk weliswaar een luchtig blijspel, maar dat van het begin tot het eind in den frisschen toon der comédie werd gehouden.

Juist een dag te voren had Réjane die het een jaar of acht geleden creëerde het stuk weder opge-

nomen en vond het zijn succes van vroeger te Parijs weder terug.

Maar voor de opvoering van dergelijk werk behoort eenige voorbereiding, behoort men over voldoende krachten te kunnen beschikken, behoort in één woord heel wat meer dan het gezelschap van het Grand-Théâtre gegeven heeft. Een rol als die van Jacqueline, het „bruggetje”, is zoolals de Franschen het noemen „tout en nuances”. Jacqueline is een mengsel van onbeholpenheid en gratie, iets als een *fausse ingénue*; de Gardannes moet zijn een jonge man van de wereld; de artisten aan wie deze beide rollen waren toebedeeld brachten er weinig of niets van terecht. En toch is in het gezelschap van de heeren van Lier wel voldoende bezetting er voor te vinden; maar naar ik hoorde was men op dien Paaschdag aan het reizen en werd het gezelschap verdeeld; en zoo geschiedde het dat men voor een enkelen keer eens een fijn blijspel spelende, daarin liet optreden absoluut onvoldoende krachten, en de goede comédie-artisten in de provincie *Florette en Patapon* liet spelen.

C. A. V.

ROTTERDAMSCH E BRIEVEN.

XX.

Groote Schouwburg.

Eere-avond voor den Heer ALEXANDER FAASSEN.

AARDRIJKSKUNDE EN LIJFDE, Blijspel in 3 bedrijven van Björnsterne Björnson.

Van de vele jaarlijksche „eere-avonden” benevens de jubileums-avonden die in de laatste jaren in den Grooten Schouwburg plaats vonden, herinneren wij ons geen enkelen van den heer Faassen; hij wilde nooit; hij was te bescheiden voor die openlijke huldebetoogingen.

Doch nu kon hij er niet af!

Zijn 70ste verjaardag werd èn door de pers èn door vele vereerders met beide handen aangegrepen om hem nu toch ook eens te doen zien, dat het Rotterdamsch publiek den laatst overgeblevene van de roemrijke „Oude Garde” niet vergeten heeft, maar hem integendeel nog steeds blijft rekenen onder de graag geziene artiesten, van het Rotterdamsch Tooneelgezelschap. En, nu het eenmaal zóóver was, heeft de bescheiden Jubilaris ook nog eens willen toonen, dat hij er nog is!

Hij — de zeventigjarige — heeft de zware rol van Thomas Tijgesen, in bovengenoemd stuk, gespeeld met een jeugdig vuur en temperament, dat menig jongere het hem moeilijk verbeteren zal!

En een stampvolle schouwburg, (met twee rijen publiek in de orkestruimte) heeft hem toegejuicht en met ongeduld het oogenblik van de eigenlijke huldiging afgewacht, die — volgens de nieuwe instelling — zeer terecht aan het slot plaats vond.

Toen het scherm nà het slot weer rees, stonden daar zijn confrateressen en confraters, velen van hen met kransen, en in het midden van het tooneel eenige fraaie geschenken.

Hartelijk was de toespraak van den directeur, den heer Van Eysden, die hem namens het Rotterd.

Publiek een lauwerkrans, benevens een vermoedelijk goedgevuld couvert aanbod.

Hierna de heer Moor namens de leden van het Rotterd. Tooneelgezelschap een fraaie ets, óók met lauwerkrans.

Met een grappige toespraak kwam de heer Poolman vertellen, dat Faassen zóó krachtig is dat hij honderd jaar moèt worden.

Daarna volgden nog kransen van het Nederl. Tooneel; de afdeeling Rotterdam van het Ned. Tooneelverbond; van de Ned. Tooneelvereniging; van de kleinkinderen van den Jubilaris en nog verschillende andere, waaronder ook mooie bloemstukken.

Flink dankte de jubilaris allen voor de hulde en eindigde, met te zeggen dat hij het zolang hoopte vol te houden als het hem mogelijk was. Kon hij niet meer dan zou hij ten slotte kunnen uitroepen: „Tout est perdu, fort l'honneur!”

En spontaan, en hartelijk werd hij wederom toegejuicht; men kon het merken: het was gemeend, van beide zijden!

Wat het stuk betreft, werd dit door de dames Alb. Faassen — Heyblom, Van Eysden — Vink, Coclingh Vorderman, Duymaer van Twist, Lena Karstel, en de heeren Henri Poolman en Vervoorn, naast den Jubilaris zeer verdienstelijk gespeeld. Of het echter een kasstuk zal worden betwijfel ik, daar het — ondanks voornamen geest en fijnen humor — toch te leeg en dikwijls te gerekt is, om voortdurend bezig te houden en te boeien; het vertoont wel eenige overeenkomst met schrijver's laatste blijspel „Als de Jonge Wijn bloeit”, doch mist het frissche en afwisselende daarvan.

A. v. R.

Hannele's Himmelfahrt.

Antoine heeft in het Parijsche Odéon ook dit jaar weder *l'Assomption d'Hannelé Mattern* gegeven in de Paaschweek, tegelijk met *le Vray Mistère de la Passion*. Er is voor deze classificatie van den grooten Franschen tooneelkenner veel te zeggen: als een passie-spiel is het dichtwerk van Hauptmann, het aardse lijden en de verlossing en zaligwording van zijn Hannele; het stuk, dat (merkwaardig genoeg!) tusschen den *Biberpelz* en het mislukte historische drama *Florian Geyer* verscheen, is voor den dichter Hauptmann een monument.

In het armenhuis van een dorpje in de Silezische bergen wordt op een stormachtigen Decembernacht door den schoolmeester Gottwald en den houtkapper Seidel binnengebracht een veertien-jarig meisje, dat ze gered hebben uit den vijver, waarin het arme kind zes weken na den dood van haar moedertje zich had willen verdrinken, uit angst voor de mishandelingen van haar stiefvader Mattern, een dronkaard. Hannele is een overspannen kind, dat bang is om verder te leven en aan den braven schoolmeester zegt, dat de Heere Jezus haar geroepen heeft, en dat ze naar haar moeder toe wil gaan in den Hemel daarboven. Als de diakones, die haar verplegen zal, een oogenblik

de kamer verlaat, heeft het kind het visioen van haar beul, den vreeselijken stiefvader, en Hannele valt bij de kachel in zwijm, totdat de diakones haar weder te bed brengt. Dan biecht ze aan haar verpleegster de kleine geheimpjes van haar kinderziel, haar onschuldige dweperij met den schoolmeester Gottwald, in wien ze haar bruigom ziet. Langzaam sluimert ze in en in haar slaap verschijnt haar de lieflijke gedaante van haar moeder, die haar voorbereidt op de al de heerlijkheden van den hemel.

Even zakt het scherm; als het weer opgaat is Hannele wakker en vertelt haar verpleegster van den heerlijken droom, die voor haar werkelijkheid is geweest. Maar opeens ziet zij vol ontzetting op eenigen afstand van hare legerstede een grooten zwarten engel, die het zwaard des doods in de hand houdt. Dan verdwijnt de diakones en in hare plaats treedt een andere met lange witte vleugels, die de zieke tot sterven komt voorbereiden en zich beschermend plaatst tusschen het kind en den engel des doods. Want de dood zal voor Hannele geen verschrikking zijn. De kleedermaker van het dorp komt en tooit »prinsesje Hannele” met een bruidsgewaad, een sluier, een krans en glazen muiltjes. Dan hoort ze den treurmarsch die haar ten grave zal geleiden en ze komen allen aan, eerst meester Gottwald met de schoolkinderen in hun Zondagsche pakjes, die haar vergeving komen vragen voor het kwaad, dat ze haar aandeden. Dan al de lieden uit het armenhuis, al de menschen uit het dorp, die het mooie prinsesje bewonderend aanzien als een heilige; vier witgekleede jongelingen leggen haar in een glazen doodkist.

Dan komt de booze stiefvader ook en wil Hannele weer slaan en mishandelen; maar een vreemde man in een bruinen mantel gehuld, plaatst zich tegenover den dronkaard en verwijt hem zijn schanddaden. Nu dringt al het volk woedend op Mattern aan, die in radeloozen angst wegvlucht om zich te gaan ophangen.

Dan wekt 'de vreemde de doode Hannele op en op zijn bevel rijst zij overeind, waarop de menigte verschrikt wegloopt. Maar als zij alleen zijn, valt de bruine mantel van de schouders van den vreemde en voor Hannele staat door bovenaardschen glans beschenen, de bruidegom des Hemels, die voor haar de beminde trekken van Gottwald heeft. Hij sluit haar in zijn armen en verlost haar van het stof en het lijden der wereld. En terwijl de Heiland haar de eeuwige zaligheid schildert, doemen engelengedaanten op, die wierookvaten zwaaien en het vertrek versieren met kostbare tapijten en bloemen.

»Wir tragen dich hin, verschwiegen und weich,
Eia popeia in 's himmlische Reich.

Maar gedurende dezen engelenzang gaat de droom weder over in de werkelijkheid: wij zien Hannele liggen op haar schamele legerstede; bij haar staan de dokter en de diakones. »Dood?” vraagt de zuster, en de dokter knikt droevig: »dood”.

De groote verdienste van het werk is, dat

werkelijkheid en fantasie er zóó in dooreengeveven zijn, dat een artistiek geheel is verkregen. De overgangen van het eene gebied op het andere zijn zoo meesterlijk gevonden, dat het ons mogelijk wordt den koortsdroom van het arme kind mede te leven, zonder dat onze illusie geweld aangedaan wordt bij het overschrijden der mogelijkheids grens. *Hannele's Himmelfahrt* is inderdaad een modern passiespel.

Dat het voor opvoering reusachtig moeielijk is, ligt voor de hand. In de eerste plaats zijn er vertolkers voor noodig, die geheel doorgedrongen zijn in de romantiek van het werk en die het in strengen stijl houden. En daarenboven worden van de mise en scène, en speciaal aan de droom-

verschijningen en lichteffecten de hoogste eischen gesteld.

De Nederlandsche Tooneelvereening heeft de zeer zware taak op zich genomen, gesteund door eene garantie van de Amsterdamsche afdeeling van ons Verbond, en over een paar weken gaat het stuk het voetlicht in den Hollandschen Schouwburg zien. Van mannen als van der Horst en Ternooy Apèl is te verwachten dat zoo iemand in ons land, zij het zijn die tegen dezen reuzen-arbeid zijn opgewassen; hun goed gesternte gaf hun in de persoon van Mej. Tilly Lus de zeldzaam aangewezen figuur voor de uitbeelding van Hannele.

Ik wensch hun van harte succes!

C. A. V.

ADVERTENTIËN.

J. W. DE JONG,
Militair-, Burger- en Dameskleermaker.

GEVESTIGD 1851.

Muiderstraat 10, Amsterdam.

3 maal met goud bekroond.

P. BLAD
 STEMMEN · PER · KEER
 EN · PER · ABONNEMENT.
PIANO'S
 TELEFOON: 1904
UTRECHT NACHTEGAAL
 STRAAT 54

Abonneert U op
HET TOONEEL.

DESKUNDIG ONDERZOEK

Nº 23
ATTEST.
 Ondergeteekende verklaart dat de hem door de firma
 · KREYMBORG & Co ·
 ter onderzoek verstrekte stoffen vervaardigd zijn van
 " **ZUIVERE WOL** "
 en hij er zelfs draden in ontdekt heeft, die afkomstig waren van zyn eigen huid.
D'schaap
 deskundige

MELBOURNE FEBRUARI 1908

A. KRISTIANS.

Modernste en grootste
 etablissementen voor

**Heeren- en
 Jongenskleeding**
 gemaakt en op maat.

AMSTERDAM

Leidschestr. h. Heerengracht.
 1e v. Swindenstraat 29/31.

UTRECHT

Mariaplaats 3.

LEIDEN

Botermarkt 19.

ROTTERDAM

Binnenweg h. Eendrachtstraat.

MAASTRICHT

Groote Straat h. Spilstraat.

Combinatiemagazijnen op alle
 grootere provincieplaatsen.

VAN DUREN'S Corsetten Magazijn.

AMSTERDAM
Leidschestraat 78.
Telef. 7851.

AMSTERDAM
Kalverstraat 136.
Telef. 8178.

UTRECHT
Stadhuisbrug 4, Viestraat 2a.
Telef. 1314.

Onze beroemde Corsetten, merk C. P. à la Sirène Paris Forme droite rationelle, verdringen het gewone droit-devant Corset, omdat het Corset Forme Rationelle tevens is het meest élégante, steeds is naar de laatste mode gewijzigd en is samengesteld volgens advies van H.H. Medici.

J.N. MULDER

COSTUMIER,
Breedstraat 50, UTRECHT,

heeft de meest uitgebreide collectie
COSTUMES voor:

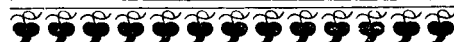
HISTORISCHE OPTOCHTEN,
TABLEAUX VIVANTS,
GECOSTUMEERDE BALS,
TOONEELVOORSTELLINGEN
enz. enz.

De Costumes worden alle in eigen ateliers vervaardigd volgens de oorspronkelijke modellen.

Groote sortering in Uniformen
van alle landen.

Adverteert in dit
Blad.

AUTO's

**SPECIAAL VOOR HET VERVOER VAN
ZIEKEN, HERSTELLENDEN EN
- - RUSTBEHOEVENDEN - -
NAAR ALLE PLAATSEN IN HET
- BINNEN- EN BUITENLAND. -**

Telefoon 1392. - - - Dr. C. W. A. ESSERS.

Telegram-adres: Essers, Voorburgwal, AMSTERDAM.

Firma A. J. VAN DER STEUR

HEEREN- EN DAMES KLEEDERMAKERIJ

48, GROOTE HOUTSTRAAT 48 = = = HAARLEM.

Telefoon Interc. 477.

Galakleding, Civiëlkleeding, Automobielkleding, Sportkleding,
Livreien, Amazones, enz.

Elken Dinsdag te 's-Gravenhage.

Elken Woensdag van 2—4 uur Bible-Hôtel te Amsterdam.

Bekroond met Gouden Medaille voor Sportkleding Tentoonstelling Amsterdam Sept. 1905.

RELIEF-PAPIER STEMPEL

WAPENS tot de
fijnste uitvoering.

RHAMNACAR K. & H.

regelt op de gemakkelijkste en meest pijnlooze manier den stoelgang en is, wijl smakeloos, ook voor kinderen aan te bevelen.

Prijs per $\frac{1}{4}$ carton f 1.30 en per $\frac{1}{2}$ carton f 0.70.

Fabrikanten: KRAEPELIEN & HOLM,
Apothekers-Hofleveranciers, Zeist.

HET TOONEEL

ORGAAN VAN HET NEDERLANDSCH TOONEELVERBOND

* * * VERSCHIJNT 'S ZATERDAGS OM DE VEERTIEN DAGEN * * *

REDACTEUR: M^R. DR. C. A. VAILLANT * * * ADMINISTRATIE: FILIAAL

BOEK- EN KUNSTDRUKKERIJ ^{v/h} ROELOFFZEN-HÜBNER EN VAN SANTEN

* * * * * ROKIN 29, AMSTERDAM * * * * *

DE LEDEN VAN HET NEDERLANDSCH TOONEELVERBOND
ONTVANGEN DIT BLAD GRATIS, FRANCO PER POST. HET
LIDMAATSCHAP VAN HET VERBOND KOST f 5.— PER JAAR.

ABONNEMENTSPRIJS VOOR NIET-LEDEN VAN HET VERBOND
f 2.50 PER JAARGANG VAN 19 NUMMERS. FRANCO PER POST
VOOR BELGIË, INDIË EN HET VERDERE BUITENLAND f 2.90.

**Wat voor de Redactie bestemd is te adres-
seeren aan den Redacteur, Heerengracht 211
te Amsterdam.**

INHOUD: Officieel. — Berichten en Mededeelingen —
C. A. V.: Amsterdamsche Kroniek. — A. v. R.: Rotterdamsche
Brieven. — H. R.: Brieven uit München. — Fransche Drama-
turgie. — Ingezonden.

OFFICIEEL.

**Heeren afdeulingssecretarissen wordt ver-
zocht:**

- 1°. Het jaarverslag.
- 2°. Eene opgave van de Samenstelling
van het afdeulingsbestuur.
- 3°. Het aantal leden.
- 4°. Den naam van den Gedelegeerde der
afdeeling bij de Tooneelschool.

De Alg. Secretaris
J. H. MIGNON.

BERICHTEN EN MEDEDEELINGEN.

Wij deelden in het vorig nummer mede, dat de
circulaire betreffende de voorstelling VAN WESTER-
HOVEN aan *alle* tooneelvrienden was toegezonden.
Dit geldt echter alleen voor Amsterdam; aan de
secretarissen der andere Afdeelingen van ons Ver-
bond worden thans exemplaren ter verspreiding
toegezonden. Want indien men *iets* wil bereiken
zal het geheele land wat voor den ongelukkigen
blinden artist moeten doen. Er is uit Amsterdam
reeds menige bijdrage ingekomen, maar zooals
men weet is er f 6500.— noodig voor eene lijf-
rente van f 10.— per week. Men zende een
postwisseltje, hoe klein ook, aan den penning-
meester der commissie, den heer L. M. Smith,
Reguliersbreestraat 42 te Amsterdam! RED.

AMSTERDAMSCH KRONIEK.

In den Hollandschen Schouwburg hebben de leer-
lingen der Tooneelschool Zondag 10 April l.l.
weder eenige proeven afgelegd van voordracht en
spel voor een zeer volle zaal van belangstellenden.

Het is een goed denkbeeld van het Bestuur der

**Ieder lid van het Tooneelverbond brenge
dit jaar één nieuw lid aan!**

school, de jonge lieden herhaaldelijk in het open-
baar te laten optreden; zij geraken zoo langzamer-
hand vertrouwd met het publiek, en de nadeelen
van den habitueelen trac worden er door tot een
minimum teruggebracht voor het oogenblik waarop
zij eens als heusche acteurs en actrices in een
heusche tooneelvoorstelling zullen optreden.

Het komt mij voor, dat dergelijke proefvoor-
stellingen tot een zekere hoogte aan de kritiek
ontsnappen, en wel in zooverre het spel en de
voordracht van de individueele optredenden be-
treft. Het is niet zonder bedenkning, in details
zooals een onzer groote dagbladen het onlangs
heeft gedaan, stil te staan bij de vertolking eener
rol door Mejuffrouw A of den Jongenheer B, want
zoodanige beoordeeling van aspirant-tooneel-
spelers heeft voor het publiek geen waarde, zoolang
het niet eens zeker is, dat die aspiranten werkelijk
tooneelspelers zullen worden; en de leerlingen
zelf hebben, zoolang zij de school bezoeken, niet
te luisteren naar wenken of opmerkingen van de
pers, maar uitsluitend naar die welke zij ontvangen
van hunne leermeesters. Wat de jongelieden doen
en zeggen en hoe ze het doen en zeggen, dat
hebben vooralsnog alleen te beoordeelen de onder-
wijzers der Tooneelschool; eerst wanneer zij be-
roepsartisten zijn geworden, worden hun praestaties
publiek domein en zijn ze aan onze kritiek onder-
worpen.

Is dus mijns inziens de waardeering van spel
en voordracht van de individueele leerlingen niet
hujus loci, wèl acht ik dit het geval in zooverre
de proeven ons een licht doen opgaan over het
onderwijs dat op de Tooneelschool wordt gegeven.
En dan kan met voldoening worden geconstateerd,
dat de l.l. Zondag afgelegde proeven wederom
blijk geven, dat er aan de school ernstig wordt
gewerkt. Ik zag in zijn geheel alleen het tweede
bedrijf van Sardou's *Dora*, maar ik moet erkennen,
dat de voorname en quasi-voornamen dames en
heeren daar in den salon geen kwaad figuur maak-
ten. Taal en uitspraak lieten weinig te wenschen
over, en van samenspel was reeds een begin van

begrip aanwezig; het tempo had wat vlugger kunnen zijn. Doch op enkele punten waren ernstige fouten niet te miskennen; wat over het algemeen ontbrak was de noodige *rust* in de samenspraken. Zoo b.v. bij het gesprek tusschen André en Lucien; de beide vertooners wisten geen twee minuten dezelfde houding te bewaren en wipten van stoel op canapé en van canapé op poef, alsof ze het kinderlijke spel speelden dat «stuivertje verwisselen» heet. Zoo was er een jonge dame die blijkbaar heel wat temperament heeft en die over de noodige zeggingskracht schijnt te beschikken, maar wier uiterlijke verschijning, wat kleeding, kapsel en grime betrof aan de bescheidenste eischen der rol niet kon voldoen. Beide opmerkingen gelden den leider der proeve; op de Tooneelschool moet geleerd worden, hoe men in een salon een gesprek voert en hoe men door uiterlijke verschijning de voor te stellen figuur aannemelijk moet maken.

C. A. V.

ROTTERDAMSCH E BRIEVEN.

XXI.

Groote Schouwburg.

HET CONCERT, Blijspel in 8 bedrijven, van Hermann Bahr.

Onze tijd staat in het teeken van de Sport en van Wedstrijden; zóó zijn die beide factoren doorgedrongen, dat zij zich al meester gemaakt hebben van de . . . Schouwburgzaal!

Twee gezelschappen hielden een wedloop inzake de 1e opvoering van bovengenoemd blijspel; één van de twee stond op het punt „eerste aan te komen” maar — evenals bij een wielervedstrijd een gesprongen band of bij een wedren het struikelen van een paard het aanzien van de wedstrijd plotseling veranderen kan, heeft hier een ongedachte tegenspoed het Rotterd. Tooneelgezelschap No. één doen zijn!

Nu, eerlijk gezegd is de inzet — in casu: het stuk — een wedloop best waard, want het is een uitmuntend blijspel; eigenlijk gezegd: een zeer tragisch geval in het huwelijksleven, van den vroolijken kant gezien en opgelost!

De pianist Gustaaf Heink is de „chéri des dames” en laat zich dat allergenadigst welgevallen; de damesvereering is hem tot een behoefte geworden, niettegenstaande hij een bijzonder verstandige vrouw heeft die hem liefheeft en die hij een even groote liefde toedraagt.

Desondanks maakt hij toch wel eens van tijd tot tijd een buiten-huwelijks uitstapje met eene zijner vereersters. Als het stuk begint, worden aanstalten gemaakt voor zijn reis, daar hij een „Concert” moet geven; doch al spoedig zijn we er achter dat dit niet anders is dan een snoepreisje met mevr. Delfine Jura, — echtgenoot van Dr. Franz Jura.

Dit hooren we van een zijner vurigste vereersters, Eva Gerndl, wier liefde zóó groot is, dat zij Dr. Jura per telegram op de hoogte brengt, waarvan ze echter spoedig berouw heeft en in haar overspanning ook mevr. Marie Heink inlicht.

Dr. Jura komt Marie bezoeken en we komen aldra tot de ontdekking dat Dr. een filosoof is, en het leven van den meest lachenden kant weet op te vatten.

Hij overtuigt Marie, dat — wanneer zijn vrouw veel van Gustav houdt — het zijn plicht is, uit liefde voor zijn vrouw, haar gelukkig te doen zijn met Gustav; en dat wederkeerig Marie dezelfde verplichtingen heeft tegenover haar echtgenoot!

In het volgend bedrijf zien we Gustav met Delfine in „de Hut” in het gebergte — het gewone toevluchtsoord van Gustav, in deze omstandigheden.

Een oogenblik later komen Dr. Jura met Marie, en wéér is het de Dr. die met logische redeneeringen het viertal doet verzoenen met de nieuwe situatie: Dr. Jura met Marie en Gustav Heink met Delfine als echtgenoot! Voorloopig zullen de twee eenige slaapkamers in de hut betrokken worden door de twee dames, en de twee heeren afzonderlijk!

Het derde bedrijf brengt de oplossing; namelijk, dat het geen van vier ernst is geweest; de oorspronkelijke paren komen weer bij elkaar terug!

Gustav vraagt zijn vrouw nog eenige jaren geduld te willen hebben met hem; daarna zal hij zich geheel terugtrekken en uitsluitend aan zijn vrouw blijven wijden; nu is het hem nog zoo moeilijk; en bovendien — het komt altijd zoo vanzelf: je wordt aan een diner naast een aardige dame geplaatst; natuurlijk begint de dame over muziek te praten; om dat te ontkomen begin je over de Lente! dan zit je er in!! of over Goethe en mevrouw von Stein . . . dan zit je 'r óók in; eigenlijk zit je er altijd in!!

De verstandige Marie wéét 't; en beloofd geduld te hebben.

Delfine vlucht met haar man . . . En het publiek maakt aanstalten om snel bij de garderobe te komen; men hoort binocles dichtklappen . . . maar het stuk is nog niet uit: Eva Gerndl komt den „meester” in de hut opzoeken; het dweepzieke meisje begint te spreken, Gustav antwoordt . . . over de Lente, over Goethe en mevr. von Stein . . . „dan zit je er in” heeft hij eenige minuten te voren gezegd, en met een innige omhelzing van die twee zakt het scherm.

De inhoud is hier uit den aard der zaak bijzonder nuchter verteld; het stuk zelf is — op enkele slepende gedeelten na — alleronderhoudendst, door pittigen vaak geestigen dialoog; er worden rake dingen in gezegd, doch altijd lachend, altijd tintelend!

De opvoering valt als geheel te prijzen: Allereerst was de heer Tartand als Heink bijzonder goed op dreef en bewees hierdoor ook in het blijspel volkomen thuis te zijn; als het stuk meer ingespeeld is en hij meer rolvast zal zijn, zal hij zich nog vrijer kunnen laten gaan en zal deze rol mede tot zijn beste creaties gaan behooren.

Prachtig was ook mevr. Van Eysden als Marie; zij gaf volkomen de illusie weer van de verstandige echtgenoot van den verwenden man!

Minder kan ik het eens zijn met de opvatting van den heer De Jong; hij maakte te dikwijls een kluchttype van Dr. Jura; vooral het eerste

bedrijf was te veel gechargeerd; in het tweede was hij veel beter; doch in III verviel hij weer in de fout van I; en noodig was het geenszins, want die rol vloeit op zichzelf al over van humor!

Allerliefst was mej. Mauhs als Delfine, dat dweepzieke in II en het teleurgestelde in III werd voortreffelijk door haar weergegeven.

De ondankbare rol van Eva Gerndl was aan mej. Duymaer van Twist toebedeeld, die er van maakte, wat ervan te maken was.

De overige kleine rollen werden zeer voldoende vertolkt.

Ook de aankleding liet niets te wenschen over, zooals we trouwens bij het Rotterd. Tooneelgezelschap gewend zijn.

Onbegrijpelijk genoeg, was het succes maar matig, hoewel er onophoudelijk onbedaarlijk gelachen is!

A. v. R.

BRIEVEN UIT MÜNCHEN.

In de laatste jaren heeft men zoo dikwijls getracht het verleden te doen herleven, dat het geen verwondering kan baren dat ook te München een groep kunstenaars het denkbeeld opvatte om een soort van tooneel uit de vergetelheid te doen herrijzen dat altijd levenskrachtig zal blijken op voorwaarde dat het in harmonie blijkt te zijn met den smaak van den tijd waarin wij leven; ik bedoel het Marionetten-theater.

De Münchener Künstler die deze onderneming hebben op touw gezet zijn uitgegaan van het beginsel, dat de Marionetten in aller Herren Ländern en ten alle tijde een geliefkoosd schouwspel waren zoowel voor de hoogere standen als voor de kleine luyden. De verfijnde smaak der aristocratie van het Frankrijk der 17e eeuw versmaadde niet de comedies en drama's die gespeeld werden door gelede poppen; waarom zouden diezelfde poppen geprefectioneerde naar de nieuwste vindingen, onze hedendaagsche toeschouwers niet vermaken? En bovendien zonder zoo ver terugtegaan, hadden de Munchener Künstler een recenter voorbeeld: tegen het midden van de vorige eeuw kwam de befaamde generaal von Heideck, een even roemrijk veldheer als verdienstelijk schilder, op het denkbeeld om een kleinen schouwburg te stichten met artistieke decors, een voor zijn tijd zeer kunstige machinerie en een honderdtal gearticuleerde acteurtjes in miniatuur, die satires en parodiën vertoonden. Die marionetten maakten rurore aan het hof van den grooten artist-koning Ludwig I en bleven populair onder hertog Max, den vader van den onlangs overleden Karel Theodor in Bayern, de bekende oculist en schoonvader van den Belgischen koning Albert.

In 1860 droeg von Heideck zijn theatertje over aan zekeren Schmidt en wel voor de bescheiden som van 300 gulden. Schmidt kreeg daarbij van graaf Pocci nog een vijftigtal stukken waarin de bureaucratie van dien tijd bespot werd. De brave Vater Schmidt had dus niet te klagen: voor 300 gulden een schouwburg met inbegrip van artisten en een repertoire van 50 stukken dat hem zoo

maar werd cadeau gegeven, terwijl hij geenerlei auteursrecht had te betalen en geen tantième aan den schrijver. 't Lijkt een sprookje, en ik ben zeker dat onze Deutsche hedendaagsche schouwburg-directies moeite hebben om het te gelooven. In elk geval, Schmidt maakte fortuin met zijn schouwburg en wilde er nooit afstand van doen; maar toen hij te sterven kwam dacht niemand er aan zijn bedrijf voortzetten en men dacht te München niet meer aan de marionetten. Totdat voor een paar maanden een pleiade van de meest bekende kunstenaars hier de mannetjes van Vater Schmidt uit de dooden liet verrijzen en er het oude succes bij het hof en in de stad mede terugvonden. Dit gaf den directeur van het Marionetten-Theater den moed om ook te Berlijn zijn geluk te beproeven, en in de vorige week speelde Paul Braun voor het publiek van de Rijkshoofdstad, dat vol spanning wachtte wat komen zou. Deze voorstelling had niet plaats in een van die kermistenten waarin onze voorouders dergelijke schouwspelen plachten te zien, maar in een der mooiste tentoonstellings-galerijen te Berlijn, waar een tooneeltje was opgericht, een Drehbühne met artistieke decors en electriche verlichting. Op dat tooneel zag men niet van die grove marionetten van vroeger, maar keurige fijn gesculpteerde poppen, gekleed door werkelijke kunstenaars die voor die poppen speelden en zongen.

De première bestond uit drie deelen: eerst een oude Münchener Schwank van graaf Pocci, daarna een kleine komische Opera van Mozart, en ten slotte *la Serva Padrona*, de onsterfelijke opera van Pergolese. Dat alles werd gespeeld en gezongen als in een werkelijk theater waarin men onverbeterlijk speelt en zingt, zoo dat men alras de notie van de geringe afmetingen ging verliezen en ging vergeten dat het poppen waren en geen menschen die daar voor het publiek optraden. Natuurlijk kwam men ten slotte door nadenken terug tot de realiteit: de uitdrukking mankeert aan die gezichten, maar dat schijnt slechts van secundair belang en schaadt niet aan de handeling. De oude Grieken hadden reeds een zeker voordeel gevonden in het aldus onbewegelijk maken van de gelaatstrekken; immers de vertooners van Aeschylus, Sophokles, Euripides en Aristophanes droegen maskers voor het gelaat. *)

De indruk van realiteit, van werkelijk leven die in het theater van Braun wordt opgewekt, vindt zijn oorsprong niet alleen in die fijne, stijlvolle figuren, in die fraaie en juiste kleeding, maar ook in de artisten die zoo handig de poppen weten te bewegen als waren het levende personen en die er hun stemmen aan geven. Het zou mij te ver voeren, indien ik al de namen wilde noemen van de Münchener Künstler die er medewerken; ik noem alleen onder de beste schilders en beeldhouwers van München: Bradl, Diez, Taschner, Niemeijer. De keurige, stijlvolle meubeltjes komen uit de koninklijke porselein-fabriek Nymphenburg.

*) Onze correspondent vergeet, dat het masker te Athene dienst deed als *roeper*, om de stem in de groote open ruimte te doen klinken.

Het was een geweldig succes voor de kleine acteurs en voor hun auteurs, die spoedig weder hier terugkomen om nieuwe lauweren te oogsten op de Tentoonstelling. H. R.

Fransche Dramaturgie.

De heer Jules Guillemot — wiens werk over den «Gang der dramatische Idee» in 1908 door de Vereeniging van tooneel- en muziek critici te Parijs werd bekroond — noemt Molière «een niet ontroonden en nooit ontroonbare blijspel-koning» en deze aanduiding blijft zeker geldig voor tooneelminnaars van de 20ste eeuw. Wat hunne opvolgers van de 30ste eeuw zullen oordeelen, blijve der duistere toekomst voorbehouden. Maar waarom heeft Molière's werk zich twee en een halve eeuw lang op alle tooneelen der beschaafde wereld gehandhaafd? Waarom leeft zijn arbeid, terwijl de soort van toeschouwers in den loop der tijden gewijzigd werd, in onvergankelijke frischheid voort, allereerst op Fransche tooneelen en onder Fransche schouwburgbezoekers en verder in alle oorden, waar Fransch wordt verstaan?

Waarom eindelijk is zijn ecomische Muze in een klassieken peplum getooid, die onverslijtbaar blijkt?

Al die vragen zijn beantwoord met deze uitspraak: »Omdat Molière lachend hekelt en dus een beminlijk Zedemeester blijkt.» Maar om dat in zulk een voor 't algemeen verstaanbaren kunstvorm te doen, heeft men nog iets anders dan scherpe opmerking- en nabootsingsgaven noodig — men behoeft den blik op menschenkringen, die zoo verscheiden zijn als de beroepen, die zij uitoefenen; men behoeft een nooit falend begrip van de standvastigheid der hartstochten, waardoor alle stervelingen worden bewogen en ten slotte een ruime dozis menschen- en wereldkennis, bij uitzondering aangetroffen in exemplaren van hoogere stander, welke hand- en hoofdarbeid nutteloos achten, daarentegen veelmaals aanwezig bij leden van de geschakeerde burgerklassen in den vorm van slimheid, doorzicht en helder verstand.

En de Parijsche behangerszoon, Jean Poquelin — die door zijne tooneelkunst onsterfelijk zou worden — behoorde tot die echte en hechte XVII^{de} eeuwse *bourgeoisie*, waaruit vóór en na de Revolutie van '89 de edelste volksweldoeners zijn ontsproten. Al werd Molière's opvoeding volstrekt niet verwaarloosd *) zijn ruimen blik dankte hij minder,

*) Molière volgde de lessen op het collegie der Jezuïten van Clermont (later collegie Louis-le-Grand), waar hij den Prins de Conti, broeder van Condé, als medeleerling telde en hij o.a. met Chapelle, Hesnault, Bernier en later met Cyrano de Bergerac vriendschap sloot. Vooral de betrekking tot Chapelle is van gewichtig belang in Molière's geestesvorming gebleken. Chapelle's vader was zeer ingenomen met den wijsgeer Pierre Gassendi (1592—1655) wien hij tijdelijk huisvesting verleende en opdroeg zijn zoon en enkelen zijner vrienden (tot wie Molière behoorde) een filosofischen cursus te geven. Gassendi, die ofschoon priester, later met de wijsgeerige inzichten van Aristoteles brak, maar evenmin die van Descartes aanhing, kweekte in een eeuw van kerkelijk gezag en kerkelijke tucht jonge denkers, van wie enkelen het tot doordenkers brachten.

Een der talloze biografen van Molière (de heer H. Durand) zoekt verband tusschen het feit van Gassendi's dood en den weerzin van Molière tegen de medische faculteit. Eenige ver-

gelijk Corneille en Racine aan het verkeer en het onderricht aan eene universiteit (ofschoon het nagenoeg zeker is, dat hij te Orleans rechtscolleges bijwoonde) dan aan de praktijk van zijn reizend en trekkend acteursleven, dat 12 jaar duurde. Op een welverzorgden, toebereiden denkbodem door klassieke studiën (hij vertaalde Lucretius De rerum natura) en een vrijzinnig wijsgeer, vielen de weelderige zaden van een zwerversleven door geheel Frankrijk, dat hem ontelbare menschentypen ter nabootsing bood, en waaruit talrijke zedeschetsen vielen te trekken.

Door zijne Italiaansche collega's die hij in het Zuiden vooral hunne kluchten en sotternijen zag spelen — hem later zoo dikwijls door Koning Lodewijk XIV, zijn beschermheer, besteld — raakt hij vertrouwd zowel met de «*Divertissements*» als met de *Comédies d'intrigue*. De *Comédies de mœurs* zijn vervolgens wat situaties en acteurs betreft zijn geestelijk eigendom geworden. De film van het kunstenaarsbrein bewaart ze tot het zwervend leven zal eindigen en tevens, door welstand en rust, bij den zede-dichter en den lachenden wijsgeer een geestesgraad zal zijn bereikt, die hem tot de *Comédie de caractère* voert.

(Wordt vervolgd.)

INGEZONDEN.

Louis Bouwmeester.

Een overzicht door J. H. v. d. Hoeven (bij de Losco, 1910).

In dit werk komt op blz. 49, 50 een brief voor door den heer Dr. M. B. Mendes da Costa aan mij gericht. In de toelichting, die aan den brief vooraf gaat, wordt de heer Mendes da Costa „regisseur” van *Koning Oedipus* genoemd. Dit is, om te beginnen, al fout. Maar ik wil die oude koe, die ik dacht, dat voor goed in de sloot lag, er maar rustig laten liggen.

Dan — tweede grief —: de brief, die voorkomt in „Het Tooneel”, Jrg. 26 Nrs. 6 en 7 van 15 December 1896, blz. 36, is, zonder dat dit opzettelijk is meegedeeld, onvolledig aangehaald. „J. Vriesendorp” is er aan toegevoegd en had dus tusschen haakjes moeten staan; maar, wat erger is, er zijn van weggelaten 4 regels in het begin en de 5 láátste regels, waarin de heer Mendes een nóg hooghartiger standpunt innam, dan hij in de wél herdrukte regels reeds had gedaan.

Ten derde is ganschelijk weggelaten mijn onderschrift onder den brief, waarin o. a. voorkwam, dat „wij” (majesteitsmeervoud van den redacteur) „niet persoonlijk” zouden antwoorden op „dit stukje” — „omdat wij meenen, dat het daartoe den vorm mist.”

Als de heer J. H. v. d. Hoeven dit onderschrift heeft gelezen, dan heeft hij — en dat is dan ook

tegenwoordigers dier geleerde instelling hadden, naar de mode dier dagen, Gassendi's leven trachten te redden door aderlatingen. Misschien uit overdreven liefde tot het leven van een filosoof, hadden zij Gassendi veertien aderlatingen achtereen toegediend. *Inde irae* volgens den biograf.

het eenige, wat ik hem vergeven kan — het niet begrepen.

Bedoeld werd, dat ik niet persoonlijk-aan-den-heer-Mendes zou antwoorden, daarnaar had hij zich waarachtig niet gedragen.

Onpersoonlijk heb ik echter *de zaak* toch wel degelijk behandeld en daarbij kwam natuurlijk ook de heer Mendes ter sprake.

Die behandeling is te vinden in „De Amsterdammer” (het groene) „Weekblad voor Nederland” No. 1017 van Zondag 20 December 1896, blz. 2.

Dat de heer J. H. v. d. Hoeven dit artikel niet vermeldt, vergeef ik hem nooit: daarin werd het toppunt bereikt van het tweegevecht, waarbij het onzeker bleef — dit mag ik ten minste denken! — of de heer Mendes mij, of ik den heer Mendes, dan wel of wij malkanderen hadden afgemaakt, en eindelijk — laten wij dit maar hopen — of wij er beiden soms zonder kleerscheuren afkwamen.

Doch dat is niet het belangrijkste van mijn artikel in „de Groene”; het werpt, als ik er mijn doel mee heb bereikt, een nu nog zeer eigenaardig licht op de wijze van werken van Bouwmeester en van dat standpunt had de heer J. H. v. d. Hoeven dien brief wel mogen opnemen in zijn boek, dat, in hoofdzaak toch, den arbeid van anderen bevat.

J. VRISENDORP.

Amsterdam, 14 April 1910.

A D V E R T E N T I Ë N.

J. W. DE JONG,
Militair-, Burger- en Dameskleermaker.

GEVESTIGD 1851.

Muiderstraat 10, Amsterdam.

3 maal met goud bekroond.

A. KREYMBORG & Co.

Hofleveranciers.

Modernste en grootste etablissementen voor

HEEREN- en JONGENSKLEEDING

gemaakt en op maat.

AMSTERDAM, Leidschestr. h. Heerengracht.

„ 1e v. Swindenstraat 29/31.

UTRECHT, Mariaplaats 3.

LEIDEN, Botermarkt 19.

ROTTERDAM, Binnenweg h. Eendrachtstraat.

MAASTRICHT, Grootte Straat h. Spilstraat.

Combinatiemagazijnen op alle grootere provincieplaatsen.

EEN VRAAG
 NAAR
GOEDE KLEEDING
 VINDT GY BEANTWOORD
 WANNEER GY KOOPT
 BY
A. KREYMBORG & Co.

VAN DUREN'S Corsetten Magazijn.

AMSTERDAM
Leidschestr^{aat} 78.
Telef. 7851.

AMSTERDAM
Kalverstra^{at} 136.
Telef. 8178.

UTRECHT
Stadhuisbrug 4, Viestraat 2^a.
Telef. 1314.

Onze beroemde Corsetten, merk C. P. à la Sirène Paris Forme droite rationelle, verdringen het gewone droitdevant Corset, omdat het Corset Forme Rationelle tevens is het meest élégante, steeds is naar de laatste mode gewijzigd en is samengesteld volgens advies van H.H. Medici.

J.N. MULDER

Breedstra^{at} 50, UTRECHT,
COSTUMIER van:

De Koninklijke Vereeniging
„Het Nederlandsch Tooneel”
te Amsterdam,
De Nederlandsche Tooneelvereeniging
te Amsterdam,
Het Rotterdamsch Tooneelgezelschap
(Directie v. Eysden)
te Rotterdam,

beveelt zich aan voor de levering
van **COSTUMES** benoodigd
voor:

TOONEELVOORSTELLINGEN,
TABLEAUX VIVANTS,
GECOSTUMEERDE BALS,
HISTORISCHE OPTOCHTEN,
OPERETTES, enz enz.

AUTO's

SPECIAAL VOOR HET VERVOER VAN
ZIEKEN, HERSTELLENDEN EN
- - RUSTBEHOEVENDEN - -
NAAR ALLE PLAATSEN IN HET
- BINNEN- EN BUITENLAND. -

Telefoon 1392. - - - Dr. C. W. A. ESSERS.
Telegram-adres: Essers, Voorburgwal, AMSTERDAM.

P. BLAD
STEMMEN · PER · KEER
EN · PER · ABONNEMENT.
PIANOS
TELEFOON: 1904
UTRECHT NACHTGAAL
STRAAT 54

Firma A. J. VAN DER STEUR

HEEREN- EN DAMES KLEEDERMAKERIJ

48, GROOTE HOUTSTRAAT 48 = = = HAARLEM.

Telefoon Interc. 477.

Galakleding, Civielkleding, Automobiëlkleding, Sportkleding,
Livreien, Amazones, enz.

Elken Dinsdag te 's-Gravenhage.

Elken Woensdag van 2—4 uur Bible-Hôtel te Amsterdam.

Bekroond met Gouden Medaille voor Sportkleding Tentoonstelling Amsterdam Sept. 1905.

RELIEF-PAPIER STEMPEL

WAPENS tot de
fijnste uitvoering.

RHAMNAGAR K. & H.

regelt op de gemakkelijkste en meest pijnlooze
manier den stoelgang en is, wjl smakeloos, ook
voor kinderen aan te bevelen.

Prijs per $\frac{1}{4}$ carton f 1.30 en per $\frac{1}{2}$ carton f 0.70.

Fabrikanten: KRAEPELIEN & HOLM,
Apothekers-Hofleveranciers, Zeist.

HET TOONEEL

ORGAAN VAN HET NEDERLANDSCH TOONEELVERBOND

* * * VERSCHIJNT 'S ZATERDAGS OM DE VEERTIEN DAGEN * * *

REDACTEUR: MR. DR. C. A. VAILLANT * * * ADMINISTRATIE: FILIAAL

BOEK- EN KUNSTDRUKKERIJ ^v/_H ROELOFFZEN-HÜBNER EN VAN SANTEN

* * * * * ROKIN 29, AMSTERDAM * * * * *

DE LEDEN VAN HET NEDERLANDSCH TOONEELVERBOND ONTVANGEN DIT BLAD GRATIS, FRANCO PER POST. HET LIDMAATSCHAP VAN HET VERBOND KOST *f* 5.— PER JAAR.

ABONNEMENTSPRIJS VOOR NIET-LEDEN VAN HET VERBOND *f* 2.50 PER JAARGANG VAN 19 NUMMERS. FRANCO PER POST VOOR BELGIË, INDIË EN HET VERDERE BUITENLAND *f* 2.90.

Wat voor de Redactie bestemd is te adresseeren aan den Redacteur, Heerengracht 211 te Amsterdam.

INHOUD: Officieel. — A. v. R.: Rotterdamsche Brieven. — C. A. V.: Fransch „licht” werk. — Ingezonden. — Advertentiën.

OFFICIEEL.

Heeren afdelingssecretarissen wordt verzocht:

- 1°. Het jaarverslag.
- 2°. Eene opgave van de Samenstelling van het afdelingsbestuur.
- 3°. Het aantal leden.
- 4°. Den naam van den Gedelegeerde der afdeling bij de Tooneelschool.

De Alg. Secretaris
J. H. MIGNON.

Nederlandsch Tooneelverbond.

Beschrijvingsbrief der 40e Algemeene Vergadering van het Nederlandsch Tooneelverbond te houden op Zaterdag 21 Mei 1910 des morgens te 10^h, uur in een der lokalen van het Hôtel „de Twee Steden” (Buitenhof) te 's Gravenhage.

Agenda.

- I. Opening der Vergadering.
- II. Begrotingen.
- III. Verkiezing van 3 leden van het Hoofdbestuur wegens periodieke aftreding.
De Heeren Marc. Emants, L. Jacobson en Mr. A. W. F. H. Sängner zijn aan de beurt van aftreding doch terstond herkiesbaar.
- IV. Verkiezing van een lid van het Hoofdbestuur wegens het aftreden van den Heer Mr. P. W. de Koning die zijn mandaat heeft neergelegd.
- V. Verkiezing van een lid van de Commissie van Beheer en Toezicht op de Tooneelschool wegens het periodiek aftreden van den Heer A. van der Horst (herkiesbaar).
Het Hoofdbestuur beveelt overeenkomstig art. 6 van het Reglement van de Tooneelschool aan:
 - 1°. de Heer A. van der Horst
 - 2°. de Heer C. Ph. J. Clous.

Ieder lid van het Tooneelverbond brenge dit jaar één nieuw lid aan!

- VI. Verkiezing van een dame-patrones wegens het periodiek aftreden van Mevr. E. Gompertz-Jitta (herkiesbaar).
- VII. Verslag der Commissie voor het Pensioenfonds.
- VIII. Voorstel van het Hoofdbestuur tot wijziging van het Reglement van de Tooneelschool.
- IX. Voordracht van den Heer L. Simons «de positie van den tooneelspeler».
- X. Bepaling van de plaats waar de 41e Jaarvergadering zal worden gehouden.
- XI. Rondvraag en sluiting.

Toegang tot de Vergadering hebben de leden van het Verbond op vertoon van diploma.

De Alg. Secretaris,
J. H. MIGNON.

N.B. In de pauze der vergadering biedt de afdeling 's-Gravenhage Hoofdbestuur en Afgevaardigden het tweede ontbijt aan.

Hun, die wenschen deel te nemen aan een gezamenlijken maaltijd op 21 Mei 's avonds 7 uur in de Twee Steden (kosten *f* 4.50 met ¹/₂ flesch wijn) wordt verzocht zich voor 16 Mei e.k. te richten tot den Heer J. Meihuizen, Amaliastraat 13, te 's-Gravenhage.

Voorstel tot wijziging van het Reglement van de Tooneelschool.

Art. 2 aldus te wijzigen:

Het onderwijs aan de Tooneelschool wordt gegeven in een driejarigen cursus overeenkomstig een leerplan, *ontworpen door den Directeur* in overleg met de Commissie van Beheer en Toezicht en vastgesteld door het Hoofdbestuur.

Al. c. Lezen en verklaren van Nederlandsche en uitheemsche tooneelstukken (voor zoover de Fransche en Duitsche betreft *zoo veel mogelijk* in de oorspronkelijke taal) en in verband daarmede kennis der tooneelgeschiedenis en letterkunde.

Art. 13, al. 2. In plaats van „de leiding van” te lezen *het toezicht op* en na figureeren: *door*

leerlingen of door hen die overeenkomstig art. 28 tot de lessen zijn toegelaten.

Art. 18 te lezen:

Bij ontstentenis van den Directeur wordt door de Commissie, zoo mogelijk in overleg met den Directeur een plaatsvervanger aangewezen.

Art. 19 te lezen:

Driemaal 's jaars wordt door Directeur en leeraren een rapport opgemaakt omtrent vlijt, gedrag en vorderingen van de leerlingen en van hen die overeenkomstig art. 28 tot de lessen zijn toegelaten; aan ieder hunner wordt voor zoover het zijn persoon betreft, daarvan een afschrift uitgereikt.

Dit rapport zendt de Directeur aan de Commissie van Beheer en Toezicht.

Art. 20. In plaats van „voor 1 September” bij den aanvang van den Cursus.

Art. 21 vervalt.

Art. 22, 2^e regel „der leerlingen” vervalt.

Art. 22 nieuwe alinea:

Leerlingen, die aanleiding geven tot ernstige klachten kunnen door de Commissie, na overleg met Directeur en Leeraren van de school worden verwijderd.

Art. 25. In plaats van 1 Aug. „den aanvang van den cursus” en in al. 2 van dat artikel vervalt „voor 1 October”.

Art. 26 en 27 worden vereenigd.

De laatste zin wordt tot 3^e alinea gemaakt.

Art. 28 (nieuw).

Aan diegenen, die den wensch te kennen geven om zonder als leerlingen tot de school te zijn toegelaten, de lessen te volgen, kan daartoe door de Commissie, gehoord den Directeur en de Leeraren in de vakgroepen *a* en *d* tot wederopzeggens toe verlof worden verleend.

Het volgen van het onderwijs in de vakgroepen *a* tot en met *f* is voor de aldus toegelatenen verplichtend. Overigens geldt voor hen hetgeen in art. 26 is bepaald met uitzondering van de tweede alinea.

Art. 29. Den aanhef te lezen: Toelating *als leerling* enz.

Art. 33 te lezen aldus:

Aan jongelieden, die bij het in art. 29 sub *b* vermelde onderzoek *niet* hebben voldoen enz. Verder vervallen de woorden: *indien hunne algemeene ontwikkeling dit wenschelijk doet zijn*.

Art. 34. 1^e alinea te lezen:

Aan alle leerlingen, benevens aan hen die overeenkomstig art. 28 tot de school zijn toegelaten, kan door den Directeur het bijwonen der lessen in vakgroep *a* van andere klassen, dan waartoe zij behooren worden toegestaan.

Art. 35. Den aanhef te lezen:

Het schoolgeld bedraagt voor leerlingen en voor hen die ingevolge art. 28 zijn toegelaten.

Art. 36. In te lasschen tusschen *kan* en *van* „op voorstel van de Commissie van Beheer en Toezicht”.

Art. 37. De slotwoorden: «van de tweede en derde klasse» vervallen.

Art. 38, 1^e al. 4^e regel: de woorden, «terwijl op hun voorstel» enz. vervallen.

Ingevoegd wordt een nieuwe 2^e alinea, luidende: «onbekwame leerlingen kunnen door de Commissie van Beheer en Toezicht in overleg met Directeur en Leeraren van de school worden verwijderd».

Alinea 2 wordt alinea 3.

Art. 42 in te voegen in den 1^e regel *na* «leerlingen» en *zij die overeenkomstig art. 28 tot de lessen zijn toegelaten*.

Art. 43 te lezen als volgt:

«Leerlingen der school en zij die overeenkomstig art. 28 tot de lessen zijn toegelaten, kunnen buiten de school slechts optreden indien de toestemming daartoe» enz. —

Art. 44, een 2^e alinea wordt toegevoegd luidende:

«De overeenkomstig art. 28 tot de lessen toegelatenen die een engagement met een tooneelbestuur aangaan behoeven, om de lessen te blijven volgen een nieuwe vergunning van de Commissie van Beheer en Toezicht, gehoord den Directeur en de betrokken Leeraren».

Art. 45, 4^e regel, de woorden *een of meer* vervallen.

Na «leerlingen» in te lasschen: «Of hen die ingevolge art. 28 tot de lessen zijn toegelaten».

Toelichting.

De aanleiding tot de voorgestelde wijzigingen in het Reglement van de Tooneelschool ligt in de omstandigheid dat *soms* voor het tooneel zeer geschikte leerlingen voor talen enz. zóó weinig aanleg blijken te hebben, dat zij met den besten wil het onderwijs daarin niet kunnen volgen en zelfs aan het toelatingsexamen niet kunnen voldoen. Om hieraan tegemoet te komen wordt voorgesteld een nieuwe rubriek „toegelatenen” in te voegen. Ten slotte is van deze gelegenheid gebruik gemaakt om het reglement in overeenstemming te brengen met bestaande en deugdelijk gebleken gewoonten alsmede te zuiveren van enkele onnauwkeurigheden.

Jaarverslag van het Nederlandsch Tooneelverbond 1909/10.

Het Nederlandsch Tooneelverbond heeft dit jaar te wijzen op een overwinning, de Hoofdstad van ons Vaderland heeft tot wederopzeggens een subsidie van *f* 600 toegestaan, daarmede de eerste stap zettende op den weg die leidt naar een steeds beter vakonderwijs aan de Tooneelschool.

Het Verbond, in de 3 grootste plaatsen van ons land het meest bekend, heeft zich in de andere deelen van Nederland nog niet algemeen bekend kunnen maken. Nog onlangs klaagde de Redacteur van het Studenten-weekblad «Vox Studiosorum» in een artikelje aan de Tooneelschool gewijd, over de onbekendheid met het Verbond en zijn streven in Studentenkringen... geredelijk zou men dit tot de meer algemeene kringen kunnen uitbreiden.

Voor een stad als Utrecht bijv. met bijna 120.000 inwoners is een ledental dat steeds beneden het cijfer 100 blijft, welke middelen het afdeulingsbestuur ook heeft beproefd, uit een andere oorzaak onverklaarbaar.

Ligt dit aan het Verbond zelf? — Niets is minder waar dan deze veronderstelling!

't Verbond toch heeft bij het klimmen der jaren van zijn bestaan meer en meer ingezien dat het alle krachten op de instandhouding en bloei der Tooneel-

school moest samentrekken, dat verheffing en verbetering van het vakonderwijs een bron moet zijn van voortdurende zorg; het heeft de vruchten van dat onderwijs meer en meer zien rijpen en kan wijzen op een reeks van oud-leerlingen der school die voor het meerendeel een goed figuur maken in de Nederlandsche tooneelwereld.

Maar het publiek heeft zich voortdurend meer van het tooneel afgewend, het is, zonder vijandig te staan tegenover onze vaderlandsche tooneelspeelkunst op andere paden gegaan en heeft zijn aandacht en waardeering geschonken, hier aan de variété, ginds aan de muziek, elders aan de sport. — Naarmate men zich afwendde van het Tooneel, schonk men ook minder aandacht aan de Tooneelschool en met haar aan het Verbond.

Toch is in den laatsten tijd eenige kentering ten goede waarneembaar. Ook ons Verbond ondervindt wat alle vereenigingen zien gebeuren, het beleeft jaren van vooruitgang en van achteruitgang zonder dat daarvoor nauwkeurig aan te wijzen oorzaken zijn te noemen, wanneer men althans bovengenoemde feiten, die ons volk van de dramatische kunst afleiden als de voornaamsten aanmerkt. Beschikt intusschen ons Verbond over een staf van getrouwe steunpilaren, leden die sedert jaren van hun belangstelling deden blijken, niet dan met inspanning van alle krachten gelukt het den Afdeulingsbesturen het status quo te bewaren en is voornamelijk sedert eenige jaren een uitmuntend hulpmiddel gevonden in het afleggen van proeven van bekwaamheid, door de leerlingen der school tegenover een publiek gevormd door leden en genoodigden van leden, waardoor de resultaten van het onderwijs in breeden kring worden aanschouwd, ongerekend nog het groote paedagogische voordeel dat dergelijke vertooningen op een werkelijk tooneel, voor de leerlingen opleveren.

Is dus de belangstelling voor de school en met haar voor het Verbond gestegen en wordt langzamerhand ons volk zich meer bewust van ons doel en streven, een groote voldoening is het te mogen wijzen op de officieele erkenning die uit het verleenen van bovengenoemd subsidie blijkt.

Intusschen *dit* vakonderwijs is niet uitsluitend een Amsterdamsch belang. Ging wijlen Z. M. Willem III vóór met een subsidie welke gunst H. M. onze Koningin bestendigde, aan Rijk en Provincie, alsmede aan de Gemeentebesturen van Rotterdam en 's Gravenhage is thans gewezen op het goede voorbeeld dat de «Koopstad aan het Y» gaf en hopen we dat ook van die zijde te zijner tijd belangstelling en financieele hulp zal komen. Te weinig nog wordt, in het algemeen gesproken, erkend dat de invoering van onderwijs in de tooneelspeelkunst, op de leest geschoeid als aan de Tooneelschool te Amsterdam een algeheele evolutie in tooneelspelerskringen heeft gebracht. Naast meerdere beschaving, beter gesproken Nederlandsch, is als van zelf bereikt dat, gestadig méér, de tooneelspeler en tooneelspeelster wordt gelijk gesteld met elk ander burger van den staat en voorts, dat verschillende stukken, wat betreft de rollen van meerdere of mindere waarde, evenredig kunnen worden bezet, waardoor veelal eenheid is verkregen bij de vertooning van burgerlijke stukken en het uitblinken van één enkele ster te midden van veel lager staanden tot het verleden behoort.

Ook op stoffelijk gebied getuigt het bestaan sedert eenige jaren van het pensioenfonds voor tooneelspelers van de werkzaamheid van het Nederlandsch Tooneelverbond; niet alleen de tooneelspeelkunst, ook de belangen van hen die haar beoefenen maken een punt van ernstige behartiging uit.

Het aantal Afdeelingen bedroeg ook dit jaar 8. Hoewel gegronde hoop heeft bestaan dat de in 1909 opgeheven afdeeling Delft uit haar asch zou herrijzen, er vrijwillig werd aangeboden (zelfs met bijvoeging van een volledig werkplan) om de noodige stappen daartoe te doen, het bleef helaas bij het aanbod en een voorloopige briefwisseling.

In het afgelopen jaar kwam een voorstel in om het orgaan te doen samengaan met het «Weekblad voor de muziek.»

O. m. omdat de statuten van «kosteloos» verstrekken van een geschrift spreken en dit samengaan niet mogelijk was zonder geldelijke offers van de leden, vroeg het Hoofdbestuur de meening der afdeelingen; het bleek dat die zich niet met het voorstel konden vereenigen, zoodat er niet op werd ingegaan.

Thans is als proef voor één jaar, op gunstiger voorwaarden een regeling getroffen, waardoor men hoop meer gelden vrij te krijgen voor medewerking zoodat het Orgaan ongetwijfeld in belangrijkheid zal winnen.

Het Schoolgebouw aan de Marnixstraat te Amsterdam, onderging eenige noodzakelijke reparatiën. Reeds was het proeftooneel vergroot en verbeterd, waarvan de kosten uit een kapitaaltje, gevormd uit rentelooze aandeelen waren bestreden. Thans, reparatiën en schilderwerk daargelaten, waren decoratief, meubelen en de bibliotheek aan de beurt. —

Moge hier een warm woord van erkentelijkheid aan hen die de bibliotheek of de School-zelve in het afgelopen jaar van hun stoffelijke belangstelling deden blijken een plaats vinden.

En een opwekking aan hen die wellicht bereid zijn dit jaar boeken, voorwerpen e. d. die bij het onderwijs van nut kunnen zijn te schenken vinde hier mede een plaats.

En eindelijk — met volle erkenning van wat afdeulingsbesturen en leden deden voor den bloei van het Verbond worde nogmaals opgewekt, om na den zomerrust die spoedig aanbreekt in eigen kring te trachten het ledental te versterken.

(Wordt vervolgd).

ROTTERDAMSCH BRIEVEN.

XXII.

Groote Schouwburg.

BENJAMINE (La Petite Chocolatière)
Blijspel in 4 bedrijven, van Paul
Gavault.

Men zal moeilijk kunnen beweren, dat het Rotterdamsch Tooneelschap het bijna geëindigde speelseizoen met niets-doen heeft laten voorbijgaan; de eene première volgde op de andere, en zelfs enkele weken vóór het einde kwam «Benjamine» (de jongste!) nog eens de aandacht vragen.

De heer van Eysden is dit jaar wel bijzonder gelukkig geweest met de keuze der stukken en ook deze (vermoedelijke) hekkensluiser komt nog eens flink de lachspieren in beweging brengen.

Benjamine is de dochter van den millionair-chocoladefabrikant Lapistolle; ze is een verwend, eigenzinnig schepseltje, dat gewend is, overal en altijd haar willetje door te drijven.

Dit zien we al direct bij haar eerste entrée, in het landhuisje van Paul Normand, waar ze 's avonds laat komt binnenstormen, omdat een band van haar auto gesprongen is.

Als bij de pogingen om de panne te herstellen

Zie vervolg op bladz. 117.

Algemeene Begrooting 1910—1911.

ONTVANGSTEN.		UITGAVEN.	
Art. 1. Contributie der Afdeelingen en der Algemeene Leden	f 5950 —	Art. 1. Bijdrage aan de Tooneelschool . . .	f 2800 —
" 2. Rente	" 70 —	" 2. Tijdschrift	" 900 —
		" 3. Bijdrage aan de Afdeelingen voor propaganda	" 100 —
		" 4. Drukwerk	" 20 —
		" 5. Reiskosten	" 100 —
		" 6. Bureaukosten	" 35 —
		" 7. Onkosten der Algemeene Vergadering	" 10 —
		" 8. Bijdrage aan het Pensioenfonds	p. m. —
		" 9. Onvoorzien	" 55 —
	f 4020 —		f 4020 —

Begrooting Tooneelschool 1910—1911.

ONTVANGSTEN.		UITGAVEN.	
Art. 1. Bijdrage van H. M. de Koningin	f 5000 —	Art. 1. Jaarwedde van den Directeur	f 3500 —
" 2. Giften en jaarlijksche bijdragen	" 75 —	" 2. Jaarwedden van het Onderwijzend Personeel	" 3765 —
" 3. Rente fonds Hacke van Mijnden	" 50 —	" 3. Belasting	" 150 —
" 4. Schoolgelden	" 1200 —	" 4. Vuur, water, licht	" 400 —
" 5. Subsidie der Gemeente Amsterdam	" 600 —	" 5. Schoonmaken	" 125 —
" 6. Bijdrage uit de Algemeene Kas	" 2800 —	" 6. Erfpacht	" 337 —
		" 7. Reiskosten	" 60 —
		" 8. Bureaukosten	" 60 —
		" 9. Schoolbehoefden en Bibliotheek	" 150 —
		" 10. Onderhoud gebouw	" 200 —
		" 11. Reserve voor onderhoud gebouw	" — —
		" 12. Onderhoud ameublement	" 200 —
		" 13. Huur gymnastieklokaal	" 34 —
		" 14. Pianohuur en stemmen	" 50 —
		" 15. Onkosten der examens en commissie-avonden	" 400 —
		" 16. Assurantie	" 44 —
		" 17. Lessen in vakken van Lager Onderwijs	" 100 —
		" 18. Aflossing Renteloos Voorschot	" 50 —
		" 19. Onvoorzien uitgaven	" 100 —
	f 9725 —		f 9725 —

Van bovenstaande begrootingen behoeven slechts de volgende posten nadere toelichting.

Van de *Algemeene Begrooting*.

Art. 1 der Ontvangsten. Het bedrag op dit hoofd in 1909/10 ontvangen geeft geen vrijheid hooger te ramen dan wordt voorgesteld.

Art. 4 der Uitgaven. De herziening van het Reglement der Tooneelschool zal herdruk noodzakelijk maken.

Art. 5 der Uitgaven. Herhaaldelijk moest in de laatste jaren het toegestaan bedrag worden overschreden, vandaar thans een hogere raming.

Art. 8 der Uitgaven. Ook ditmaal wordt deze post pro memorie uitgetrokken met de bedoeling om, indien de algemeene rekening van in het jaar 1910/11 gedane ontvangsten en uitgaven een batig saldo mocht aanwijzen, dit tot een bedrag van ten hoogste f 100.— te bestemmen voor het Pensioenfonds.

Van de *Begrooting der Tooneelschool*

Art. 5 der Ontvangsten. De Gemeente Amsterdam stond voor 1910 een subsidie toe van f 600.—; er is grond om te vertrouwen, dat de Tooneelschool voor 1911 van die zijde gelijken steun zal genieten.

Art. 2 der Uitgaven. Invoering van onderricht in Fransche voordracht wordt wenschelijk geacht, indien een alleszins bekwame leerkracht daarvoor kan worden aangewezen. Met het oog hierop wordt deze post f 200.— hooger uitgetrokken dan verleden jaar.

Art. 5 der Uitgaven. De vergoeding voor het schoonhouden der schoollokalen, aan den inwonenden Directeur verleend, was onvoldoende om de gemaakte kosten te dekken; derhalve wordt een verhooving van f 45.— voorgesteld.

Art. 9 der Uitgaven. Gemis aan de noodige middelen dwong sedert jaren tot ongewenschte inkrimping der uitgaven op dit hoofd, dat in vroegere tijden tot f 250.— werd uitgetrokken; met een verhooving van f 80.— op welk bedrag de post in de vorige begrooting werd gesteld tot f 150.— kan worden volstaan.

Art. 10 en *Art. 11* der Uitgaven. Het vroeger op deze hoofden toegestaan bedrag, tezamen f 225.— was voldoende om gebouw en ameublement te doen blijven in een behoorlijken staat van onderhoud. In de laatste jaren moesten dien-tengevolge vrij belangrijke uitgaven worden gedaan om den achteruitgang van een en ander, door die gedwongen zuinigheid veroorzaakt te stuiten. Een bedrag van f 400.— jaarlijks wordt noodig geoordeeld om onze bezittingen nu in goeden staat te houden.

Art. 15 der Uitgaven. Verhooving van dezen post is noodzakelijk, wil men aan de leerlingen zoowel bij de overgangs- en eindexamens als bij de z.g. commissie-avonden gelegenheid geven op te treden op een ruimer en beter ingericht tooneel dan de school rijk is.

Rekening en Verantwoording over de Tooneelschool 1908/1909.

ONTVANGSTEN.			UITGAVEN.		
	Begrooting.			Begrooting.	
Art. 1. Bijdrage van H.M. de Koningin	f. 5000 —	f 5000 —	Art. 1. Jaarwedde van den Directeur.	f 3500 —	f 3500 —
" 2. Giften en jaarlijksche bijdragen	" 80 —	" 130 —	" 2. Jaarwedden van het Onderwijzend Personeel	" 3385 —	" 3565 —
" 3. Rente-Fonds Hacke van Mijnder	" 50 —	" 50 35	" 3. Belasting	" 140 —	" 142 21
" 4. Schoolgelden	" 800 —	" 1585 85 ^b	" 4. Vuur, water, licht	" 400 —	" 387 88
" 5. Bijdrage Algemeene Kas . .	" 2900 —	" 2622 62 ^b	" 5. Schoonmaken	" 80 —	" 80 —
			" 6. Erfpacht	" 337 —	" 337 15
			" 7. Reiskosten	" 50 —	" 52 72
			" 8. Bureaukosten	" 50 —	" 52 81
			" 9. Schoolbehoeften en Bibliotheek	" 80 —	" 139 86
			" 10. Onderhoud gebouw	" 150 —	" 423 94
			" 11. Reserve v. onderhoud gebouw	p. m.	—
			" 12. Onderhoud ameublement . .	" 75 —	" 245 74
			" 13. Huur gymnastieklokaal . . .	" 34 —	" 34 —
			" 14. Pianohuur en stemmen . . .	" 50 —	" 50 —
			" 15. Onkosten der examens en commissieavonden	" 245 —	" 252 59
			" 16. Assurantie	" 19 —	—
			" 17. Lessen in vakken van lager onderwijs	" 100 —	—
			" 18. Aflossing Renteloos Voorschot	" 50 —	" 50 —
			" 19. Onvoorzienne Uitgaven . . .	" 85 —	" 74 89 ^b
	f 8830 —	f 9388 80		f 8830 —	f 9388 80

Aldus goedgekeurd.

Het Bestuur der Afd. Rotterdam van het Ned. Tooneelverbond.

Rotterdam, 15 Januari 1910. L. JACOBSON, Voorzitter.
J. MILDERS, Secretaris.

Aldus vastgesteld.

Het Hoofdbestuur van het Ned. Tooneelverbond.

Amsterdam, 19 December 1909. M. EMANTS, Voorzitter.
J. H. MIGNON, Secretaris.

Rekening en Verantwoording van het Nederlandsch Tooneelverbond 1908/1909.

ONTVANGSTEN.			UITGAVEN.		
	Begrooting.			Begrooting.	
Voordeelig Saldo op 31 Augustus 1908		f 197 68	Art. 1. Bijdrage aan de Tooneelschool	f 2900 —	f 2622 62 ^b
Art. 1. Contributie der Afdelingen en der Algemeene Leden:			" 2. Tijdschrift	" 900 —	" 891 87
Afd. Rotterdam . f 1260.—			" 3. Bijdrage aan de Afdelingen voor propaganda of voorstellingen	" 100 —	" 15 50
" Amsterdam . . . 1197.—			" 4. Drukwerk	" 20 —	" 10 —
" 'sGravenhage . . 918.—			" 5. Reiskosten	" 80 —	" 113 05
" Utrecht 198.—			" 6. Bureaukosten	" 40 —	" 29 94 ^b
" Middelburg . . . 153.—			" 7. Onkosten d Alg. Vergadering	" 10 —	" 10 —
" Dordrecht 123.—			" 8. Bijdrage aan het Pensioenfonds	p. m.	" 100 —
" Groningen 99.—			" 9. Onvoorzienne Uitgaven . . .	" 50 —	" 4 —
" Tiel 36.—			Voordeelig saldo op 31 Augustus 1909		" 576 36 ^b
f 3984.—					
Algemeene Leden . . 79.05	f 4040 —	" 4063 05			
Art. 2. Rente	" 60 —	" 82 35 ^b			
Onvoorzien Kassalder Afd. Delft .	" 30 27	" 30 27			
	f 4100 —	f 4373 35 ^b		f 4100 —	f 4373 35 ^b

Aldus goedgekeurd.

Het Bestuur der Afd. Rotterdam van het Ned. Tooneelverbond.

Rotterdam, 15 Januari 1910. L. JACOBSON, Voorzitter.
J. MILDERS, Secretaris.

Aldus vastgesteld.

Het Hoofdbestuur van het Ned. Tooneelverbond.

Amsterdam, 19 December 1909. M. EMANTS, Voorzitter.
J. H. MIGNON, Secretaris.

ook de tweede band springt, nestelt zij zich ongevraagd bij den nieuwen gastheer in, dien zij noodzaakt, den nacht in ongemakkelijke houding op een canapé door te brengen.

We treffen ten huize van Paul, ook diens vriend Felicien Bédarride — een kunstschilder van twijfelachtig talent — aan, met diens «model» Rosette.

Felicien heeft aanstonds in de gaten, dat een nauwere aansluiting met den millionair Lapistolle voor hem de brug zal zijn naar succes, en vormt

het plan, Paul te doen trouwen met Benjamine.

Beiden zijn echter verloofd; Paul verwacht zelfs den volgende morgen zijn aanstaande met haar Papa, die tevens zijn chef is aan het Ministerie.

Geheel onbewust, stuurt Benjamine alles en nog wat in de war, deels door haar aanwezigheid ten huize van Paul, maar ook niet weinig door haar onbekookt en verwend optreden tegen iedereen.

Zij verbreekt haar verloving met haar aanstaanden echtgenoot Hector de Pavanac, omdat hij —

voorgelicht door Félicien — haar met verwijten overlaadt, omdat zij een nacht weg is geweest, maar integendeel alles vergoeilijkt.

Als ten slotte Paul haar eens goed den mantel uitveegt, geniet ze met volle teugen van dat ongekend genot, en wordt hals over kop verliefd op Paul.

Inderdaad krijgen ze op het allerlaatst elkaar, maar eer het zoover is, heeft de schrijver ons drie bedrijven gemoedelijk bezig gehouden en af en toe hartelijk laten lachen met allerlei nonsens en malle toestanden, die wel-is-waar met de werkelijkheid weinig hebben uit te staan, maar — doordat ze joviaal en geheel zonder pretentie worden voortgezet — graag geaccepteerd worden; op enkele eenigszins gerekte gedeelten na, houdt het stuk voortdurend alleraangenaamst bezig; vooral als het zoo voortreffelijk gegeven wordt als hier het geval is.

De heer Van der Lugt-Melsert was Paul Normand; zijn vertolking was in één woord vlekkeloos; nu eens stumperig, dan weer opvliegend en flink, was hij van begin tot eind hoogst vermakelijk en wist zijn creatie geheel vrij te houden van overdrijving.

Gelijk met hem mag mej. Elsa Mauhs genoemd worden, die Benjamine vertolkte; levendig, vlug, geestig spel gaf ze te zien; een fraaie mand bloemen werd haar aangeboden met hartelijke instemming van het publiek.

Met genoegen zagen wij ook den heer Morrien weer eens in een rol van eenige beteekenis; hij was Felicien Bédarride; en behoudens een tikje overdrijving, niet hinderlijk, maar onnoodig, was hij een waardige „dritte im Bunde”.

Niet minder verdienstelijk waren Mevr. de Jong-Wertwijn, als Rosette, Henri Poolman als Lapistolle, G. Vrolik als Toupet — de aanstaande schoonvader van Paul en ài de anderen, die in het stuk meespelen.

De aankleding was al even geslaagd: het eerste bedrijf, alleraardigst met de twee slaapkamers boven aan de trap, en het laatste — het „atelier” van Benjamine, tijdelijk afgestaan aan Félicien — overdadig van weelde en dure kleeden; ècht iets voor een verwende millionaardochter.

Het talrijk opgekomen publiek amuseerde zich blijkaar kostelijk.

A. v. R.

Fransch „licht” werk.

Voor de zooveelste maal heb ik de vorige week bij een voorstelling in het Théâtre Michel te Parijs weder bevestigd gezien mijne ervaring dat men de Fransche tooneelstukken van het zoogenaamde lichte kaliber niet kan beoordeelen naar den inhoud zooals die in dag- en vakbladen verkort wordt medege-deeld, en zelfs niet naar de lezing er van. Ik had *le Rubicon* van Bourdet gelezen en den indruk gekregen dat het een onbeteekenend stukje was, geborduurd op een hoogst scabreus stramien, en zoo ging ik het zien met zekere vooringenomenheid. Maar ik moet erkennen dat ik mij volmaakt had vergist. 't Is waar, het gegeven is

gewaagd, het is de geschiedenis van een jonggetrouwd paar, welks vereeniging tot hertoe is geweest een «mariage blanc». De man aanbidt het jonge vrouwtje en doet voor haar al wat hij kan, en zij is hem wel genegen en heeft niets tegen hem, maar van een intieme relatie wil ze niets weten. De reden is deze, dat ze vóór haar huwelijk met Georges verliefd was op François Mareuil en de hoop niet heeft opgegeven om dezen eenmaal toetebehooren; daarom wil ze zich rein bewaren, en een intieme verhouding met den man met wien de code civil haar nu eenmaal volgens den wensch van hare ouders vereenigde, stuit haar tegen de borst. Natuurlijk verschijnt nu François Mareuil ten tooneele, en aanstonds herleeft bij het jonge vrouwtje de liefde voor den kameraad der kinderjaren. Ze spelen samen comédie, een revue de salon, waarin ze den compère en de commère vorstellen en aan het eind van den avond zijn ze een oogenblik en tête à tête. Dan komt het tot een explicatie, en Germaine vertelt in bedekte termen dat ze haar echtgenoot nog nooit heeft toebehoord, uit liefde voor den schoolkameraad. Maar dit is alles behalve naar den zin van François; een liaison met zijn oude vriendin, hij wil niets liever, maar geen verantwoordelijkheid! Hij betoogt aan Germaine dat er eerst iets alsoluit noodig is: dat ze haar plichten tegenover haar man vervult. En zoo besluit Germaine daartoe; ze zal hoe zwaar ook, den Rubicon overtrekken. Een tooneel volgt, waarin ze zich bedwelmt met champagne en haar man in de armen valt, en het scherm zakt.

Als het weer opgaat, voor het laatste bedrijf, is «lirréparable» geschied; maar o wonder, Germaine wil nu niets meer weten van François, ze heeft Georges lief gekregen als haar echtgenoot, en ze zullen als man en vrouw samen leven in lengte van dagen, en veel kinderen krijgen.

Het kan niet anders, ook deze inhoudsopgave moet den indruk wekken van licht, lichtzinnig, scabreus werk. En toch, het is niet zoo. Alleen een Franschman bezit den tact, «le doigté», om dit onderwerp zóó te behandelen dat zelfs de vooringenomene, zooals ik was, ontwapend wordt.

Men verliest geen oogenblik den indruk, dat men in fatsoenlijk gezelschap is; zóó heeft de schrijver een gewaagd thema weten te behandelen met die groote kunst van afronding van alle hoeken, van vermindering in den dialoog van al wat naar lichtzinnigheid zweemt, zóó hebben ook de vertooners zich weten te onthouden van alle souligneeren, en wisten zij met gracielijken eenvoud en vermindering van alle effectbejag de zaak als de gewoonste ter wereld voortdedragen. Daarvoor zijn artisten noodig als de zeer bevallige Madeleine Lély en de heeren Burguet en Rozenberg.

C. A. V.

INGEZONDEN.

Aan de redactie van «Het Tooneel».

Wilt U mij vergunnen met een enkel woord op de «grieven» te antwoorden, die de heer J.

Vriesendorp in het nummer van 16 April j.l. tegen mijn Overzicht over Louis Bouwmeester heeft te berde gebracht? Zoo ja, dan deel ik U mede, dat mij geen verwijt mag gemaakt worden het onderschrift van de redactie van «Het Tooneel» van 15 Dec. 1896 gericht aan den heer Mendes da Costa te hebben weggelaten, daar mijn noot onder pagina 49 daar wel degelijk melding van

maakt. De «onpersoonlijke» behandeling des heeren J. Vriesendorp in deze zaak, verschenen in de «Groene» van 20 Dec. '96, was mij niet bekend.

Een kleine opmerking wil ik hier gaarne aan toevoegen. Men leze bij de beoordeeling van mijn werk toch in de eerste plaats «een woord ter inleiding». Waar mijn Overzicht tot tien vel druks

beperkt was, moge men mij vrij onvolledigheid bij 't bijeenbrengen van het werk van anderen verwijten, als men maar tevens toegeeft, dat mijn werk getuigt van m'n bewondering en wat meer zegt van die van zoovele groote kunst-kenners voor onzen genialen artiest Louis Bouwmeester.

U dankzeggend voor de verleende plaatsruimte

Hoogachtend,

J. H. v. D. HOEVEN.

A D V E R T E N T I E N .

J. W. DE JONG,
Militair-, Burger- en Dameskleermaker.

GEVESTIGD 1851.

Muiderstraat 10, Amsterdam.

3 maal met goud bekroond.

A. KREYMBORG & Co.

Hofleveranciers.

Modernste en grootste etablissementen voor

HEEREN- en JONGENSKLEEDING

gemaakt en op maat.

AMSTERDAM, Leidschestr. h. Heerengracht.

„ 1e v. Swindenstraat 29/31.

UTRECHT, Mariaplaats 3.

LEIDEN, Botermarkt 19.

ROTTERDAM, Binnenweg h. Eendrachtstraat.

MAASTRICHT, Grootte Straat h. Spilstraat.

Combinatiemagazijnen op alle grootere provincieplaatsen.

VAN DUREN'S Corsetten Magazijn.

AMSTERDAM
Leidschestr^{aat} 78.
Telef. 7851.

AMSTERDAM
Kalverstra^{at} 136.
Telef. 8178.

UTRECHT
Stadhuisbrug 4, Viestra^{at} 2^a.
Telef. 1314.

Onze beroemde Corsetten, merk C. P. à la Sirène Paris Forme droite rationnelle, verdringen het gewone droit-devant Corset, omdat het Corset Forme Rationnelle tevens is het meest élégante, steeds is naar de laatste mode gewijzigd en is samengesteld volgens advies van H.H. Medici.

J.N. MULDER

COSTUMIER,
Breedstra^{at} 50, UTRECHT.

COSTUMES UIT

ALLE TIJDVAKKEN

STEEDS VOORRADIG.

Voor vlugge en hygienische be-
diening wordt zorg gedragen.

AUTO's

SPECIAAL VOOR HET VERVOER VAN
ZIEKEN, HERSTELLENDEN EN
- - RUSTBEHOEVENDEN - -
NAAR ALLE PLAATSEN IN HET
- BINNEN- EN BUITENLAND. -

Telefoon 1392. - - - Dr. C. W. A. ESSERS.

Telegram-adres: Essers, Voorburgwal, AMSTERDAM.

P. BLAD
STEMMEN · DER · KEER
EN · PER · ABONNEMENT.
PIANO'S
TELEFOON: 1904
UTRECHT NACHTEGAAL
STRAAT 54

Firma A. J. VAN DER STEUR

HEEREN- EN DAMES KLEEDERMAKERIJ

48, GROOTE HOUTSTRAAT 48 = = = HAARLEM.

Telefoon Interc. 477.

Galakleding, Civielkleding, Automobiëlkleding, Sportkleding,
Livreien, Amazones, enz.

Elken Dinsdag te 's-Gravenhage.

Elken Woensdag van 2—4 uur Bible-Hôtel te Amsterdam.

Bekroond met Gouden Medaille voor Sportkleding Tentoonstelling Amsterdam Sept. 1905.

RELIEF-PAPIER STEMPEL

WAPENS tot de
fijnste uitvoering.

RHAMNAGAR K. & H.

regelt op de gemakkelijkste en meest pijnlooze
manier den stoelgang en is, wjl smakeloos, ook
voor kinderen aan te bevelen.

Prijs per $\frac{1}{4}$ carton f 1.30 en per $\frac{1}{2}$ carton f 0.70.

Fabrikanten: KRAEPELIEN & HOLM,
Apothekers-Hofleveranciers, Zeist.

HET TOONEEL

ORGAAN VAN HET NEDERLANDSCH TOONEELVERBOND

* * * VERSCHIJNT 'S ZATERDAGS OM DE VEERTIEN DAGEN * * *

REDACTEUR: MR. DR. C. A. VAILLANT * * * ADMINISTRATIE: FILIAAL

BOEK- EN KUNSTDRUKKERIJ ^{v/h} ROELOFFZEN-HÜBNER EN VAN SANTEN

* * * * * ROKIN 29, AMSTERDAM * * * * *

DE LEDEN VAN HET NEDERLANDSCH TOONEELVERBOND
ONTVANGEN DIT BLAD GRATIS, FRANCO PER POST. HET
LIDMAATSCHAP VAN HET VERBOND KOST / 5.— PER JAAR.

ABONNEMENTSPRIJS VOOR NIET-LEDEN VAN HET VERBOND
/ 2.50 PER JAARGANG VAN 19 NUMMERS. FRANCO PER POST
VOOR BELGIË, INDIË EN HET VERDERE BUITENLAND / 2.90.

Wat voor de Redactie bestemd is te adres-
seeren aan den Redacteur, Heerengracht 211
te Amsterdam.

INHOUD: Officieel. — Zakelijk Verslag van de Tooneelschool.
— Lijst van gediplomeerde Oud-leerlingen der Tooneelschool,
die nog aan het Tooneel verbonden zijn. — Fransche Dramaturgie

OFFICIEEL.

Heeren afdelingssecretarissen wordt ver-
zocht:

- 1°. Het jaarverslag.
- 2°. Eene opgave van de Samenstelling
van het afdelingsbestuur.
- 3°. Het aantal leden.
- 4°. Den naam van den Gedelegeerde der
afdeeling bij de Tooneelschool.

De Alg. Secretaris
J. H. MIGNON.

Nederlandsch Tooneelverbond.

Beschrijvingsbrief der 40e Algemeene Verga-
dering van het Nederlandsch Tooneelverbond
te houden op Zaterdag 21 Mei 1910 des mor-
gens te 10^{1/2} uur in een der lokalen van het
Hôtel „de Twee Steden” (Buitenhof) te
's Gravenhage

Agenda.

- I. Opening der Vergadering.
- II. Begrotingen.
- III. Verkiezing van 3 leden van het Hoofdbestuur
wegens periodieke aftreding.
De Heeren Marc. Emants, L. Jacobson en
Mr. A. W. F. H. Sängner zijn aan de beurt
van aftreding doch terstond herkiesbaar.
- IV. Verkiezing van een lid van het Hoofdbestuur
wegens het aftreden van den Heer Mr. P.
W. de Koning die zijn mandaat heeft neer-
gelegd.
- V. Verkiezing van een lid van de Commissie
van Beheer en Toezicht op de Tooneelschool
wegens het periodiek aftreden van den Heer
A. van der Horst (herkiesbaar).
Het Hoofdbestuur beveelt overeenkomstig
art. 6 van het Reglement van de Tooneel-
school aan:

Ieder lid van het Tooneelverbond brenge
dit jaar één nieuw lid aan!

1°. de Heer A. van der Horst.

2°. de Heer C. Ph. J. Clous.

- VI. Verkiezing van een dame patrones wegens
het periodiek aftreden van Mevr. E. Gom-
pertz-Jitta (herkiesbaar).
- VII. Verslag der Commissie voor het Pensioen-
fonds.
- VIII. Voorstel van het Hoofdbestuur tot wijziging
van het Reglement van de Tooneelschool.
- IX. Voordracht van den Heer L. Simons «de
positie van den tooneelspeler».
- X. Bepaling van de plaats waar de 41^e Jaar-
vergadering zal worden gehouden.
- XI. Rondvraag en sluiting.

Toegang tot de Vergadering hebben de leden
van het Verbond op vertoon van diploma.

De Alg. Secretaris,
J. H. MIGNON.

N.B. In de pauze der vergadering biedt de
afdeeling 's-Gravenhage Hoofdbestuur en Afge-
vaardigden het tweede ontbijt aan.

Hun, die wenschen deel te nemen aan een ge-
zamenlijken maaltijd op 21 Mei 's avonds 7 uur
in de Twee Steden (kosten f 4.50 met 1/2 flesch
wijn) wordt verzocht zich voor 16 Mei e.k. te
richten tot den Heer J. Meihuizen, Amaliastraat 13,
te 's-Gravenhage.

Jaarverslag van het Nederlandsch Tooneelverbond 1909/10.

(Vervolg.)

Het lot der afdelingen blijkt uit het navolgende.
De Secretaris der Afdeling Amsterdam schrijft:
De samenstelling van het Bestuur onderging de
volgende wijziging. Nadat in de vacature, ontstaan
door het vertrek van den heer Mr. L. H. J. Lamberts
Hurrelbrinck naar elders was voorzien door de ver-
kiezing van den heer J. F. M. Sterck, viel opnieuw
een plaats vrij wegens het bedanken van den heer
Bern. J. Citroen. Wij kunnen niet nalaten den heer
Citroen in dit verslag dank te brengen voor de
toewijding, waarmede hij gedurende een reeks van

jaren de belangen onzer Afdeeling behartigde, en zich vooral ten opzichte der propaganda verdienstelijk maakte. In zijn plaats werd als Bestuurder gekozen de heer Mr. Paul van Sonsbeeck.

Aangaande het ledental geldt de klacht, die ook in ons vorig jaarverslag werd geuit. Het cijfer blijft oogenschijnlijk min of meer stationnair. Deze schijn is echter bedriegelijk, daar de neiging tot teruggang voortdurend sterker wordt, zoodat het op peil houden toenemende krachtsinspanning vereischt.

Het is nu wel duidelijk gebleken, dat de opvatting, als zou de afnemering van het ledental een tijdelijk verschijnsel zijn op losse gronden berust. Van de gunstige toestanden toch, thans in de handelswereld heerschend, konden wij niet den minsten invloed bespeuren.

Het is waar, ook dit jaar ontvielen ons enkelen door den dood, en vertrokken anderen uit de hoofdstad, maar meer leden nog traden uit om, laat ons zeggen: onbekende redenen. Slechts met groote moeite gelukte het de gelederen eenigszins aan te vullen.

Waar nu de oorzaak der verminderde belangstelling te zoeken?

Een aantal onzer Bestuurders is van meening, dat de resultaten der bemoeiingen van het Tooneelverbond te weinig algemeen bekend zijn, een zienswijze, die ook in onze Algemeene Vergadering van de zijde der leden werd geuit.

Om hieraan te gemoet te komen werd indertijd besloten tot de uitgave van een Album, betrekking hebbende op de Tooneelschool, dat eindelijk dit jaar omstreeks Januari, onder den titel «Blijvende Beelden» het licht zag. Het is een werkje van vier vel druks, op fraai papier uitgevoerd, en bevat de photo's van 68 oud-leerlingen der Tooneelschool, met levensbeschrijving; portretten van den directeur en de hoofd-leerkrachten, benevens afbeeldingen der school, in- en uitwendig. Een historisch overzicht gaat aan den eigenlijken inhoud vooraf.

Het album werd tegen 50 cents voor het publiek verkrijgbaar gesteld, en met genoegen mag worden geconstateerd, dat de verschijning ervan niet onopgemerkt bleef. Ook vond het werkje koopers. Hopen wij, dat het aan zijn doel zal beantwoorden!

Een tweede middel, door ons Bestuur aangewend om de belangstelling voor het Verbond levendig te houden, was, dit jaar opnieuw, het inrichten van een bijzondere voorstelling, waartoe de keuze viel op «Hannele's Hemelvaart» van Gerhart Hauptman, in de vertaling van Willem Kloos. Onder onze auspiciën werd dit stuk, waarvan tot dusverre nog geen opvoering in ons land plaats had, door de Nederlandsche Tooneelvereniging den 17en April 11. ten tooneele gebracht.

Wij meenen hiermede een schrede verder te hebben gedaan op den weg, ons door een eerste proeve ten vorige jare, met de opvoering van «Boven Menschelijke Kracht» (Tweede Gedeelte) geweest. Ook «Hannele's Hemelvaart» zou, zonder den steun door ons verleend, niet vertoond zijn. Enkele Amsterdamsche kunstrechtters wraakten wel is waar de keuze van het stuk, maar waar mannen als Max Reinhardt en Antoine dit werk op hun repertoire houden, de laatste het zelfs geregeld jaarlijks vertoont, meenden wij niet al te zeer mis te grijpen, te meer daar het gedicht te Weenen den Grillparzerprijs verwierf.

Met de haar eigen toewijding studeerde de Nederlandsche Tooneelvereniging het werk in, zoodat men een alleszins geacheveerd geheel te zien kreeg. Gaarne brengen wij daarvoor dank aan alle leden van dit gezelschap, maar inzonderheid aan den heer A. van

der Horst, die de zwaarste taak van allen, nl. de zorg voor de regie, op zich had geladen.

Niet minder erkentelijk zijn wij den heer A. M. Gorter, daar deze geheel belangloos toezicht hield op de evenmin licht te tellen picturale verzorging aan het geheel.

Aan de voorstelling ging vooraf een «inleidende rede» door Prof. Dr. J. J. A. A. Frantzen, hoogleraar te Utrecht, die, blijkens den luiden bijval, door de aanwezigen zeer werd gewaardeerd.

Aangezien *onze leden* deze voorstelling tot aanmerkelijk lagere prijs konden bijwonen dan het publiek, mocht een drukke opkomst *hunnerzijds* worden verwacht. Hierin werden wij echter teleurgesteld. Niettemin verdient vermelding, dat de schouwburgzaal flink bezet was. Waar het Bestuur zich echter moeite geeft iets goeds tot stand te brengen, en zich daarvoor menig offer getroost, is het te betreuren, dat het in zijn streven niet krachtiger wordt gesteund door de leden van het Verbond zelf.

Met de inrichting der voorstelling van «Hannele's Hemelvaart» houdt verband de stichting van een «Permanent Waarborgfonds», ingesteld om het organiseren van welverzorgde voorstellingen te bevorderen, d. i. tooneeldirectiën, die daarvoor in aanmerking komen, het monteeren van belangrijke drama's, tot dusverre niet op hun repertoire voorkomend, te gemakkelijken. Door stortingen in dit fonds zullen voortaan ook de leden blijk kunnen geven van hun instemming met een en ander. Door een goed beheer der gelden, in verband met een zorgvuldige keuze van stukken, hoopt men het fonds in stand te houden, en zoo mogelijk te doen aangroeien. Mocht het later worden opgeheven, dan zal het saldo ten goede komen aan het z. g. n. «Pensioenfonds».

Door de K. V. «Het Nederlandsch Tooneel», als mede door de heeren Gebr. A. van Lier werden ook dit jaar de leden welwillend uitgenoodigd tot bijwoning eener voorstelling. Het gezelschap der K. V. trad daartoe den 22en Maart 11. op, met «Veertig» van W. Schürmann; dat der heeren Van Lier, den 14en April d. a. v. met «Twee Wapens», blijspel naar het Duitsch van O. Blumenthal en G. Kadelburg; twee welgeslaagde voorstellingen, die zonder eenigen twijfel een drukker opkomst van onze leden hadden verdiend. Den Raad van Beheer der K. V. en den directeuren van het Grand-Théâtre worde hierbij oprechte dank gebracht voor den steun, opnieuw van hen ondervonden.

Verder konden wij den leden aanbieden een voorstelling door de leerlingen der Tooneelschool in den Hollandschen Schouwburg, waarbij als proeve van samenspel werd vertoond: «Het Goudvischje» van W. G. van Nouhuys. Bij deze opvoering, die plaats vond den 4en April 11., hadden de leden vrijen toegang met een dame of twee jongelieden. De aanwezigen waardeerden blijkbaar ten zeerste de gelegenheid hun geschenken, om de resultaten van het onderwijs der school gade te slaan, waaraan een zoo groot deel der contributiegelden wordt besteed.

Bij alle premieres door het Hollandsch gezelschap der heeren Gebr. A. van Lier, hadden dit jaar onze leden wederom toegang tot gereduceerde prijs. Het is hier de plaats de directie van het Grand-Théâtre ook voor dezen gunst dank te zeggen.

Rest nog te vermelden, dat als gewoonlijk notitie werd genomen van belangrijke tooneeljubilea. Bij het gedenkfeest der 40-jarige loopbaan als tooneelster van Mevr. Chr. Poolman, sprak onze Voorzitter de jubilarisse toe. Zoowel haar, als den heer Henri Albers, die kort daarop in het Paleis voor Volksvlijt zijn 25-jubileum als zanger vierde, werden namens de Afdeeling lauweren aangeboden. En toen de heer

C. C. van Schoonhoven op 1 Januari 1910 voor de 25e maal den «Gijsbrecht» bij de intrede van het nieuwjaar speelde, ontbrak de hulde namens het Tooneelverbond evenmin.

De Secretaris der Dordtsche Afdeeling acht het, en terecht, een verblijvend verschijnsel, dat het ledental stationnair bleef. Ook Dordrecht heeft het lot der kleinere afdeelingen te dragen, het kan niet genoeg doen om vruchtbaar propaganda te maken.

Het ledental der Haagsche afdeeling klom tot 305 terwijl de militaire commandant der residentie zich als donateur deed inschrijven. — Het bestuur had dus geen klagen over het resultaat der verspreide circulaire ter aanwerving van leden. En de leden zullen zich waarlijk niet te beklagen hebben gehad over «de voordeelen aan het lidmaatschap verbonden. — Tweemaal toch konden zij, persoonlijk, een voorstelling van het Rotterdamsch Tooneelgezelschap bijwonen, en één keer, met een dame, eene van het Nederlandsch Tooneel. — De plaats, met aftrek van bespreekgeld, gerekend op *f* 2.— kregen zij dus voor hun contributie van *f* 5.— een waarde van *f* 8.— terug! —

Maar ook in artistieke zin kan de Haagsche afdeeling tevreden zijn. Het Rotterdamsch Tooneelgezelschap vergastte ons op uitstekende opvoeringen van «Geuren», het pakkende tooneelwerk van Marcellus Emants, en van «Als de jonge wijn bloeit...», het frissche blijspel van Björnsterne Björnson. —

«Het Nederlandsch Tooneel» kwam met de drie één-akters van Felix Salten, «Van den anderen Oever», zeer bijzondere, fijne werkjes, aan welker uitbeelding de noodige zorg was besteed. —

In het bestuur hadden geen veranderingen plaats. De secretaris werd in de najaarsvergadering herkozen. —

Bij het jubileum van Christine Poolman trad het bestuur op als commissie voor een huldeblijk, de populaire kunstenaar namens het Haagsche publiek aan te bieden en had veel succes van zijn bemoeiingen.

Behalve de gebruikelijke bloemenhulde kon de jubilarisse een goed-gevuld couvert worden aangeboden, waarbf Mr. G. C. J. Varenkamp mevr. Poolman toesprak. —

De afdeeling Groningen nam in bloei toe. De secretaris constateert met vreugde dat de afdeeling voortdurend in bloei toeneemt. Tegenover een verlies van 2 leden staat een aanwinst van 14.

De kas sloot zelfs met een voordeel saldo!

Van de afdeeling Middelburg valt het volgende te berichten:

Over het afgelopen jaar valt alleen te vermelden dat er *elf* voorstellingen werden gegeven, en wel

- 3 door *Het Tooneel* (Rooyaards).
- 5 » *De Hagespelers* (Verkade).
- 1 » *mevr. Julia van Lier*—Cuypers; en
- 2 » *operette-ensemble* (Janmart).

Het finantieel resultaat daarvan stelde behoudens van het fonds in staat namens de afdeeling aan *Apollo* en *Het Pensioenfonds* elk *f* 50.— (vijftig gulden) te zenden.

Van den Secretaris der Afd. Rotterdam vernamen wij het navolgende:

Onze afdeeling had dit jaar het verlies te betreuren van haar bestuurslid den heer A. C. Dalen. Hoewel hij slechts enkele jaren in het bestuur zitting had, gaf hij menigmaal blijk van zijne belangstelling in het tooneel en ons verbond; zijn vroegtijdig heengaan wordt door ons zeer betreurd. In de samenstelling van ons bestuur had geen verandering plaats; in de vacature zal in de eerstvolgende vergadering voorzien moeten worden.

Rotterdam had de eer in Mei 1909 de afgevaardigden

ter Algemeene Vergadering te mogen ontvangen; van het destijds verhandelde is reeds uitvoerig verslag gegeven.

Ondanks het minder gunstige weder werd na afloop der vergadering een goed geslaagd boottochtje op de rivier en door de havens gemaakt, gevolgd door een gemeenschappelijken maaltijd.

Het ledental op peil te houden is steeds het streven van ons bestuur, maar gemakkelijk gaat het niet. Thans telt de afdeeling 415 leden, dus eene kleine vermindering bij het vorig jaar.

Ter gelegenheid van de herdenking van Alexander Faassen's zeventigsten geboortedag vormde zich op initiatief van het bestuur een comité, dat door vele Rotterdamsche vereerders en tooneelvrienden in staat werd gesteld dezen veteraan als blijk van waardeering van zijne veelzijdige gaven, een geschenk aan te bieden.

In Maart werd voor de leden met hunne dames door het Rotterdamsche tooneelgezelschap opgevoerd het oorspronkelijk stuk van J. Fabricius «De Rechte Lijn», dat een beslist succes had, dank zij ook de zeer goede vertolking van bijna alle rollen.

Door onze circulaire werd de aandacht der leden gevestigd op de interessante voorstelling van «Hannele's Hemelvaart» door de Nederlandsche Tooneelvereniging; wij betreuren het dat de belangstelling voor deze opvoering die bijna op het einde van het seizoen plaats had, niet grooter was.

De afdeeling Tiel bericht dat zij door een lezing met lichtbeelden, gehouden door den Heer J. H. Mignon, gehoopt had haar ledental te zien wassen. Inderdaad trad een als lid toe.

Het bestuur laat zich echter hierdoor niet ontmoedigen en hoopt het ledental eenigszins te doen toenemen.

En ten slotte de Afdeeling Utrecht. Onze afdeeling heeft niet dan met de grootste moeite het ledental (78) kunnen handhaven. Het aantal verliezen was dit jaar weêr groot, de gelederen dunden aanmerkelijk maar gelukkig vond het Bestuur ongeveer eenzelfde getal tooneelvrienden bereid het lidmaatschap te aanvaarden.

Er kon den leden worden aangeboden:

1°. Een voordrachten-avond (voor leden en genoodigden kosteloos toegankelijk) in het begin van het seizoen gegeven door de leerlingen der Tooneelschool.

2°. Een lezing met lichtbeelden »Het Tooneel en de zelfstandige Nederlandsche taal« — welke belangeloos door den Heer J. H. Mignon werd gehouden. Ook tot deze lezing hadden leden en hunne dames kosteloos toegang.

Ten einde eene voorstelling in den Schouwburg mogelijk te maken was een waarborgsom van *f* 300 noodig. Toen dit bedrag in aandeelen van *f* 0.50 was bijeengebracht kon het plan ten uitvoer worden gelegd en voerden de leerlingen der Tooneelschool het ook elders vertoonde tooneelstuk van Van Nouhuys »t Goudvischje« op. Deze uitvoering voor welke den leden persoonlijk vrije toegang kon worden verleend viel zeer in den smaak.

Ons afdeulingsbestuur heeft steeds ondervonden dat een openbare les der tooneelschoolleerlingen, mits in den Schouwburg en met het gewone schouwburgorkest gegeven, bijzonder in den smaak valt. Dies heeft het zich bevljigd elk jaar een optreden der leerlingen mogelijk te maken. Reeds werden in voorafgaande jaren vertoond: »In kleinen Kring«, »De wereld waarin men zich verveelt«, »Het Kattebelletje« en dit jaar het reeds genoemde stuk.

In het komende jaar hoopt men middelen te beraamen die strekken kunnen tot vermeerdering van het schouwburgbezoek. Overtuigd dat en de verschillende tooneeldirecties en de schouwburgcommissie belang

hebben bij een dergelijk pogen, wordt al reeds op hun steun, alsmede op dien der plaatselijke pers gerekend.

Uit al het hierboven gezegde kan men zien dat de afdeulingsbesturen, elk in eigen kring, hebben geijverd voor de belangen van het Verbond.

Moge eenzelfde ijver hen bezielen, als straks, na een korte zomerrustpoos het nieuwe vereenigingsjaar weer begint en moge dan hun moeilijke arbeid met succès worden bekroond.

Namens het Hoofdbestuur
De alg. Secretaris
J. H. MIGNON.

STAAT VAN HET VERBOND.

EERELEDEN:

Mevr. M. E. A. Waller—Schill, Mr. N. J. van Hall,
Dr. C. J. Vinkesteyn.

HOOFDBESTUUR:	Datum van afreden
Marc. Emants, 's Gravenhage, <i>Voorzitter</i> . . .	1910
Mr. A. Fentener van Vlissingen, 's Gravenhage, <i>Ondervoorzitter en Penningmeester</i> . . .	1911
Mr. P. W. de Koning, Amsterdam . . .	1911
Mr. J. v. Schevichaven, Amsterdam . . .	1912
L. Jacobson, Rotterdam . . .	1910
J. Milders, Rotterdam . . .	1911
J. C. v. d. Tol, 's Gravenhage . . .	1912
Mr. A. W. F. H. Sänger, Groningen . . .	1910
J. H. Mignon, <i>Alg. Secretaris</i> , Oosterstraat 1, Utrecht . . .	1912

AFDEELINGEN:

Het Verbond heeft acht Afdeelingen in *alphabetische* volgorde: Amsterdam, Dordrecht, 's Gravenhage, Groningen, Middelburg, Rotterdam, Tiel en Utrecht.

I. AMSTERDAM.

Bestuur:

Mr. P. W. de Koning, *Voorzitter*; Jhr. A. W. G. van Riemsdijk, *Onder-Voorzitter*; S. J. W. van Buuren, *Penningmeester*; J. Funke; Herm. G. Jurriaans; Mr. Paul van Sonsbeeck; J. F. M. Sterck; Hendrik Wertheim; A. Reyding, *Secretaris*, Willemsparkweg 134.

Gedelegeerde bij de Tooneelschool:

Mr. P. W. de Koning.

Ledental: 382. — Twee Eereleden.

II. DORDRECHT.

Bestuur:

J. H. den Bandt, *Voorzitter*; Mevrouw van Rhijn--Naeff; J. van Wageningen Dzn., *Secretaris* (Singel 280); Mr. D. van Houten Jr., *Penningmeester*; D. B. van Rijswijk.

Aantal leden 43.

Gedelegeerde

III. 'S GRAVENHAGE.

Aantal leden 305 en een donateur.

Bestuur:

M. A. Kuytenbrouwer, *Voorzitter*; J. Meihuizen, *Penningmeester*; J. C. van den Tol, Bankastraat 139, *Secretaris*; J. H. H. Vogel; Mr. G. C. J. Varenkamp; J. Haus.

Gedelegeerde in de Commissie van Beheer en Toezicht:

J. Meihuizen.

IV. GRONINGEN.

Aantal leden 55.

Bestuur:

Mr. A. W. T. H. Sänger, *Voorzitter*; Mr. B. ter Bruggencate, *Vice-Voorzitter*; R. P. Cleveringa Pzn., *Secretaris*, Peperstraat 3c; Dr. J. Bergma, *Penningmeester*; Prof. Dr. J. P. Eijkman; Prof. Dr. G. C. Nijhoff; Mr. F. F. Beukema; Prof. Dr. J. Salonde de Grave; Jhr. Mr. R. Feith; J. Meihuizen.

Gedelegeerde Prof. Dr. G. C. Nijhoff.

V. MIDDELBURG.

Aantal leden 41.

Bestuur:

Jhr. Mr. W. H. Snouck Hurgronje, *Voorzitter*; J. A. Altorffer, *Penningmeester*; Joh. L. v. d. Pauwert, *Secretaris*.

Gedelegeerde

VI. ROTTERDAM.

Bestuur:

L. Jacobson, *Voorzitter*; C. van Rossem Czn., *Penningmeester*; A. Robertson W. Azn.; A. Kolff; J. Milders, *Secretaris*.

Aantal leden 415.

Gedelegeerde der Afdeeling bij de Tooneelschool:

A. Robertson W. Azn.

VII. TIEL.

Aantal leden 14.

Bestuur:

J. A. Heuff, *Voorzitter*; Mr. H. v. Wessem, *Secretaris*; Jhr. P. A. Reuchlin, *Penningmeester*.

VIII. UTRECHT.

Aantal leden 80.

Bestuur:

Prof. W. Vogelsang, *Voorzitter*; G. R. Deelman, *Onder-Voorzitter*; Mr. J. G. Brouwer Nyhoff, *Penningmeester*; Mr. H. J. Jordens; J. H. Mignon, *Secretaris*; benevens 1 student-lid, telken jare aan te wijzen door het Utrechtsch Studententoneel.

Gedelegeerde: Mr. H. Th. A. Verhoef.

Zakelijk Verslag van de Tooneelschool.

Cursus 1909—(1 Mei) 1910.

Evenals in den vorigen cursus begonnen ook in dien van 1909/10, twee weken voor het onderwijs in zijn geheel weer opgevat werd, Mevr. Holtrop er de Hr. De Vos met hun lessen in Voordracht en Spel aan de leerlingen, die aan de School waren overgebleven. Dit was het 14-tal *Annie Jurgens, Jet Demmink, Hetty Beck* en *Johan Timrott* van kl. III; *Guusje van Gelder, Nelly Grootcus, Co Balfoort, Charles Mogle, Jacobus de Wind, Constant van Kerckhoven* en *Jaap van der Poll* van kl. II, benevens *Annie van Ees, Pierre Mijin* en *Theo Frenkel*.

De beide in Juni gediplomeerde leerlingen *Sophie Hermse* en *Jean Stapelveld* hadden een engagement gevonden, de eerste bij de Koninkl. Vereen. «Het Nederl. Tooneel», de ander bij het Rotterdamsch Gezelschap van den Hr. Van Eijsden.

Het toelatingsexamen werd afgenomen 30 Augustus schriftelijk en 31 Augustus mondeling. Dertien van de 15 candidaten, die zich hadden opgegeven, namen er aan deel: een was door ongesteldheid verhinderd op te komen, de ander kwam eerst door een abuis zijnerzijds den tweeden dag. Van deze 14 werden 7 afgewezen, aan eene verlof gegeven na beter voorbereiding het volgend jaar zich nog eens aan het examen

te onderwerpen, en 6 werden — dus voorloopig — aangenomen, nl. *Alie Bergsma, Lize Ligthart, Jetje Rieches, Martin van Beem, Maurits Parses en Carel Rijken*. Ook werd, na zijn herstel, een week later, *Gustaaf van der Kooi* alsnog toegelaten.

De cursus begon slechts met 21 leerlingen: 9 vrouwelijke, 12 mannelijke.

Van dezen vertrok reeds tegen het eind van Sept. *Hetty Beck*, om haar studiën verder aan Reinhardt's School te Berlijn voort te zetten*). Daarentegen werd op 30 September Mej. *Marie Daman Willems*, gediplomeerd leerlinge der 5-jarige H. B. S. te Rotterdam, voorloopig toegelaten.

Zaterdag 18 December, des namiddags, legden de voorloopig toegelaten leerlingen hun tweede proef af, met het 3de bedrijf van Molières «Geleerde Dames» en verschillende voordrachten in proza en poëzie. De uitslag hiervan was, dat definitief werden aangenomen: *Alie Bergsma, Lize Ligthart, Parses en Rijken*; dat het provisorium van *Jetje Rieches* en *Van der Kooi* werd verlengd en de beide overige tijdelijk aangenomen leerlingen niet werden toegelaten. — *Van der Kooi* verliet de School.

Den volgende dag werd des namiddags in den Stadsschouwburg, hiertoe welwillend door den Raad van Beheer afgestaan, de eerste Commissie-matinée gehouden. Vertoond werden bij deze gelegenheid: het eerste en tweede bedrijf van «*Het Goudvischje*» (studiewerk van den Hr. De Vós); fragmenten van *Auligone*, in de vertaling van Prof. Opzomer, en het tweede bedrijf van «*Geleerde Dames*»: overzetting van den Hr. W. J. Wendel. N.B. Deze laatste twee proeven door Mevr. Holtrop ingestudeerd.

De tweede Commissie-matinée vond plaats op Zondag 10 April, in den Hollandschen Schouwburg, belangstellend ten gebuik gegeven door den Hr. J. Sequiera. Het program bestond uit: «*Vrienden van Ons*», eerste bedrijf; *Dora*, tweede bedrijf, beide van Sardou, en «*Geleerde Dames*», derde bedrijf. No. 1 en 3 door Mevr. Holtrop, no. 2 door den Hr. De Vos ingestudeerd.

Gefigureerd hebben de mannelijke leerlingen in «*Oud-Heidelberg*» bij het Nederl. Tooneel en het Berlijnsch gezelschap, 't welk dit stuk alhier vertoond heeft; enkele van hen ook in «*De Bruiloft van Kloris en Roosje*» bij het Nederl. Tooneel; kleine rollen vervulden: *Mijn* in «*De Vroolijke Vrouwstjes van Windsor*», bij Roijaards; *Mögle* en *Timroth* in «*Othello*», bij het Nederl. Tooneel; *Frenkel* en *Mijn* in «*Groote Jongens*» bij id.; meêgewerkt hebben 10 leerlingen, waaronder ook vrouwelijke, aan de vertoening van Beethoven's ballet «*Prometheus*» op jl. 19 April in den Stadsschouwburg, ten bate van het «Pensioenfonds».

Voor de leden van het Tooneelverbond afdeeling Amsterdam, traden de leerlingen in de Holl. Schouwburg op den 4den April, met «*Het Goudvischje*»; een voorstelling, welke 6 Mei in den Grooten Schouwburg voor de Utrechtsche leden van het Verbond zal herhaald worden. Hetzelfde stuk werd mede ten tooneele gebracht op 30 Januari in «*Handwerkers-Vriendenkring*» en op 27 Februari in «*Ons Huis*».

Met versvoordrachten en monologen, benevens een costumdans en den dialoog «*Zij wil niet trouwen*» verschenen de leerlingen op 29 November te Utrecht voor de Tooneelverbondsleden; met hetzelfde program, behalve den dans, vier dagen vroeger in «*Ons Huis*». Den 1sten December kwamen *Kerckhoven, Guusje van Gelder, de Wind, Timroth, Annie Jurgens* en *Mijn* in de «*Toynbee-vereeniging*» te Haarlem voor het voetlicht met de voordracht van gedichten en monologen en

*) Ze is eind Maart weder te Amsterdam teruggekeerd, en heeft zich aan Verkade's Gezelschap voor het volgend seizoen verbonden.

de tweespraak «*Zij wil niet trouwen*»; den 6den December *Annie Jurgens, Balfort* en *Timroth* met «*Zij wil niet trouwen*» en «*Nichtjes Roman*» voordrachten in het «*Academisch Ziekenhuis* en den 14 December *Timroth, Kerckhoven, Gustaaf van Gelder, Balfort, de Wind, Annie Jurgens, Mijn* en *Van der Poll* met voordrachten monologen en «*Zij wil niet trouwen*», in de Afdeeling «*Volksvoordrachten*» v/d Mij. Voor den Werkenden Stand. Op 23 Februari werkten eenige leerlingen mede bij de soirée van de Mij. Tot Nut des Israëlieten, met «*Zij wil niet trouwen*», «*een Fluit-solo*» en een costumdans; — op 9 April droegen *Nelly Grootens, Gustaaf van Gelder, de Wind* en *Van Kerckhoven* gedichten en een monoloog voor in een feestelijke bijeenkomst van de «*Vereeniging van Loopknechten in de Diamant-Industrie*» en op 24 April werd in de Vereeniging «*Samenwerking*» voor het laatst «*Zij wil niet trouwen*» gegeven.

Vermeldenswaard ten opzichte van het onderwijs is, dat de lessen in Hoogduitsch van October tot ong. einde Januari in klasse I, wegens de ongelijke ontwikkeling der leerlingen, waren gesplitst, en dat sedert den ingang van December het onderwijs in costumnaaien opnieuw wordt gegeven. Ermede belast werd Mevr. *Van de Wall Perné*. De heer *Van de Wall Perné* bezocht 28 October met de leerlingen van kl. II en III de tentoonstelling van Historische en Moderne Kleederdrachten en hield, voornamelijk voor dezelfde leerlingen, op 27 April in het Schoolgebouw, een voordracht met lichtbeelden over «*Het costume in den loop der eeuwen*».

De bibliotheek heeft geschenken ontvangen van den heer *Steinbock* (1 ex. werken van Goethe + 32 Reclam-bandjes) en den heer *Wilson* («*Marie Antoinette, Gedenkschriften* van Mevr. Campau,» door hem in de «*Wereld-Bibliotheek*» uitgegeven); de costumkast van den heer *J. A. Tours*, den heer *Emants* en Mevr. *Gompertz*. De heer *Berckenhoff* schonk aan de school een groot portret in lijst van Mevr. Cath. Beersmans.

In het Weekblad «*Het Leven*» van 8 April kwam een met 10 photographische opnamen versierd artikel voor «*Een interessante Tooneelschoolavond*», naar aanleiding van een vertoening van «*Het Goudvischje*».

Alle tooneelgezelschappen gaven op aanvraag den leerlingen steeds vrijen toegang tot hun voorstellingen. De Nederl. Tooneelvereeniging verleende zelfs een diploma, voor vier leerlingen per week.

Uit de bibliotheek zijn 54 boekdeelen uitgeleend. De lessen werden op 28 schooltijden, ged. korter of langer tijd, door de leden der Commissie van Beheer en Toezicht bezocht.

De Directie d. Tooneelschool
A'dam, 1 Mei 1910. S. J. BOUBERG WILSON.

Lijst van gediplomeerde Oud-leerlingen der Tooneelschool, die nog aan het Tooneel verbonden zijn.

Mw. Anna Sablairoles. — De Hr. Cornelis Schultze. — De Hr. Arie van den Heuvel (in België). — Mw. Mina Schwab-Welman. — De Hr. Herman Schwab. — Mw. Van Amerom (Jetje Roos). — De Hr. Bertus Smith*). — Mw. Betty Holtrop-Van Gelder. — Mej. Anna Beukers*). — De Hr. Adriaan van der Horst. — De Hr. George Verenet. — Mw. Alida Tartaud-Klein. — De Hr. Hendrik Teune. — Mej. Rika Hopper. — Mej. Christine Staa*). — De Hr. Ko van Dijk. — Mej. Emma Morel. — De Hr. Gerard Vrolik. — De Hr. Cornelis van der Lugt Melsert. — Mej. Dora van der Gaag. — De Hr. Davy Jessurun Lobo. — De Hr. Johan Brandenburg. — Mw. Marie Mennier-

*) Tijdelijk niet aan een gezelschap verbonden.

Nagtegaal. — De Hr. Jacques Reule. — De Hr. Paul de Groot. — De Hr. Elias van Praag. — Mej. Marie Holtrop. — Mej. Mien Goedhart *). — De Hr. Louis van Gasteren. — Mej. Sophie Hermse. — De Hr. Jean Stapelveld.

*) Tijdelijk niet aan een gezelschap verbonden.

Fransche Dramaturgie.

Romeinsche en Grieksche helden en heldinnen; mythologische onderdanen van legendarische vorsten en vorstinnen; Semitische figuren uit Palestijnsche streken; een geweldige strijd van den hartstochtelijken mensch gevoerd tegen den een of anderen geweldenaar in of om zich; de zachtere aandoeningen van verheven Christelijke martelaren tegenover Heidensche heerschers en ze dienstbaar gemaakt aan den lof van het Christendom — al die figuren en daaruit geboren dramatische conflicten zijn in het treurspel, naar de klassieke wetten, aan de orde en voor het voelicht gebracht. Zij hebben een uiterst vormelijk schouwburgpubliek tot bewondering gevoerd, tot tranen bewogen of verteederd tot week wordens toe — thans echter wordt niet alleen de plaats der handeling uit het verre Oosten naderbij gebracht, worden de klassieke regelen versmaad, doch is ook het ongenaakbare der spelers, wier verheven rol boven de bevatting der gewone menigte ging, ingekort; zijn de personen menschelijker, natuurlijker geworden en komen hunne deugden en ondeugden in kringen voor, waarvan de *faits et gestes* door hen, die naar het blijspel zien en luisteren, kunnen gecontroleerd worden.

Het natuurlijke uit het menschenleven vindt in den vertaler van Lucretius een natuurlijk vertolker, hetgeen Hof- en paleis-bewoners evenzeer aantrekt als het de burgerlieden doet, die pruik, kantlubben en degen van den hoveling missen. Er is door den genialen Parijschen behangerszoon een helder beeld ontworpen van de bonte komedie des levens en daarom is het verstaanbaar voor allen in alle wereldstreken. De gang der dramatische Idee werd door hem lossen en sneller. Die vrije blik op menschen en dingen; die rapheid van spreektoon, waarin evenmin platheid als gedwongenheid heerscht; die spelende glimlach somwijl uitgolvend tot een schaterlach — zijn evenzoo vele lichtpunten in het werk van dezen blijspeldichter. Er zijn er meer, waarvan de volgende ons de helste blijken: het onuitputtelijke der menschelijke zothed, vooral wanneer zij zich in een deftige of vrome kleedij steekt, wordt aan de kaak gesteld; het benaauwend corset van het hoofdsche wordt zoo bevallig en vlug losgereggen, dat het beminlijk-natuurlijke zichtbaar wordt en in een kamp tuschen den gemoedelijken mensch en zijn opgeschroefden natuurgenoot, wordt lachend het masker afgerukt van het bepleisterd aangezicht.

Er wordt een door-en-door-gezonde wereldwijsheid verkondigd, die als de Spiegel van Aesopus werkt. Hij weerkaatst in anderen onze eigen gebreken, onze eigen dwaasheden, want wij zien onze trekken natuurlijk niet in het kristal, maar die van onzen buurman.

Maar toch een enkel maal worden wij boos.

Nu is de gelijkenis te groot. Het kan niet anders; de blijspeldichter heeft ons en niemand anders bedoeld. Wij zullen een aanklacht tegen hem indienen ten einde de majesteitschennis onzer Ikheid worde gewroken. En het proces van Tartuffe en zijne bentgenooten komt op de rol, en al de waanwijze vrouwen van het hôtel Rambouillet, al de hovelingen en saletjonkers uit het Koninklijk Versailles, al de vakgenooten, die geen succès met hun werken verwierven niet het minst alle huwelijks candidaten wier hofmakerij belachelijk en alle echtgenooten — wier heilige echtverbintenis het aan heiligheid en echtheid ontbreekt — al wat veinst, huichelt en tegen de onverbiddelijke natuurlijkheid zondigt, zetten zich schrap om den tooneelspeler — blijspeldichter te belasteren, te belagen, te verdoemen.

Het blijft voor den Veertienden Lodewijk van Frankrijk een onvergankelijke eere-titel dat hij Molière de hand boven het hoofd hield. Heeft Molière den Koning in zijne zwakheden gevleid en zichzelf ten koste van de hoofdsche kringen een lauwerkrans gevlochten, dan is die vleitaal toch in zulke bewoordingen vervat dat zij de laurieren van den dichter voor tijdgenoot en nazaat tot kunstige paarden en juweelen omschiep.

En is het bovendien niet hoogst natuurlijk dat wanneer een Maecenaat, op een Horatius, een Tasso, een Molière of een Goethe wordt beproefd de kleine zwakheden der groote mannen de karakterlijnen zijn, waaruit de groote meesterwerken zich ontwikkelen. Het bovennatuurlijke speelt den meesten beoordeelaars ook hierin parten. Een kunstenaar is een karaktergeheel en aan dat geheel eenige trekken ontnemen en die als maatstaf doen gelden voor het complex, is even onjuist geoordeeld als zich cirkelstralen te denken zonder een omtrek.

Wat de hoofdsche schilderij van een Molière betreft. Zij drijft in glans van *couleur locale*.

In de »Critique de l'École des Femmes« geeft Dorante, zelf een hoveling een antwoord aan den waanwijzen dichter Lysidas. Men herinnert zich hoe Lysidas, die nooit succes had, het op den wansmaak der tijden en de domheid der hovelingen gemunt heeft en hoe Dorante hem te woord staat en de goede manieren van de hovelingen, ook in het beoordeelen van dichters en schrijvers, hieruit verklaart dat zij veel meer kunnen opmerken dan anderen.

Datzelfde antwoord — maar thans in rijm — legt Molière Clitandre in het Femmes Savantes in den mond:

Het Koninklijke Hof heeft veel op zijn geweten,
Nu 't elken dag door U en de Uwen wordt versmeten,
En ge al uw geest verspilt in allerhanden talen,
Om al uw ongerief op *zijn* hoofd te verhalen.
Gij laakt zijn slechten smaak en mompelt het verwijt,
Dat wat U is mislukt, 't Hof op de tonge bijt.
Vergun m' alleen nog dit, heer Trissotin, te zeggen,
Al durft mijn taal gewis U allerminst weerleggen:
Dat het misschien niet kwaad voor U en de Uwen kon,
Indien U minder kwaads van 't arme Hof verzon
Dat toch, wanneer het zich van dichtbij laat bekijken,
Niet, zoals ge U verbeeldt, zoo ezelsdom zal blijken.
Maar dat m' in schranderheid aan 't Hof ter school kan gaan
En ook wat goede smaak op zijn crediet mag staan.
Dat eindelijk 't zelfde Hof in wereldkennis, niet
Zoo spoedig zijns gelijke als uw waanwijsheid ziet.

J. W. DE JONG,
Militair-, Burger- en Dameskleermaker.

GEVESTIGD 1851.

Muiderstraat 10, Amsterdam.

3 maal met goud bekroond.

**HAARLEMMER
SNIJBLOEMEN**

VOOR

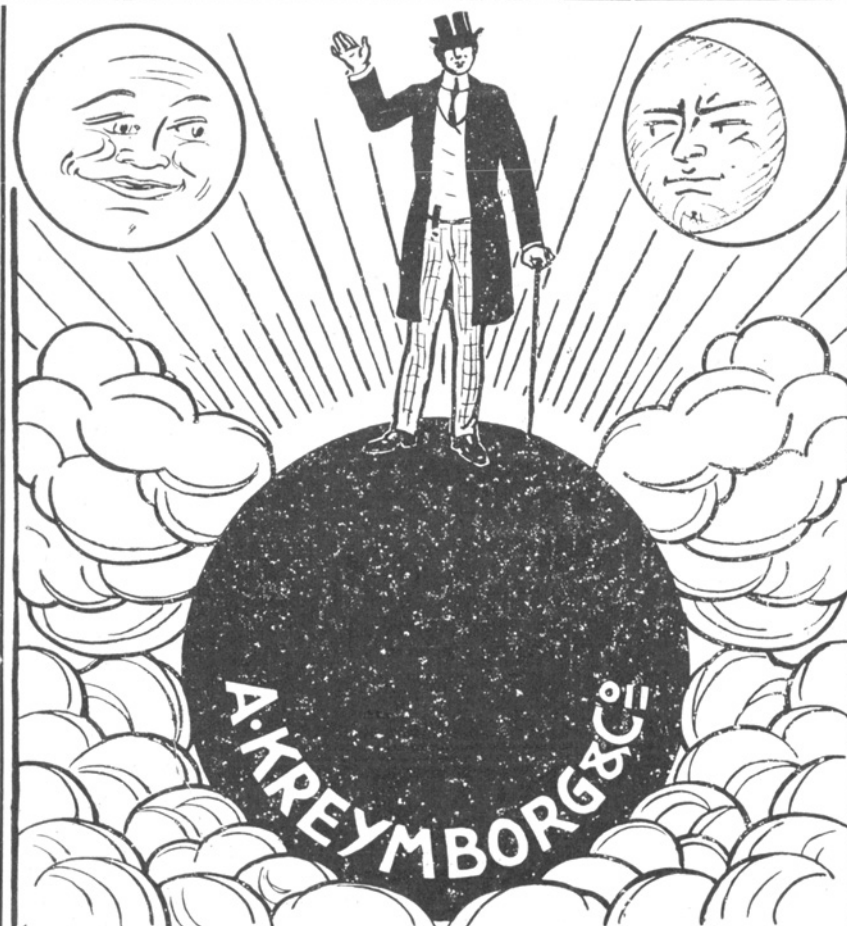
**BOUQUETTEN EN
VERSIERINGEN.**

Heden verzenden wij weder, evenals vorige jaren, elken dag versche bloemen, kleur naar keus, beslist alle langstelige en van de schoonste soorten bloemen. Elke kist bevat ongeveer 5 Kilo, genoeg een geheel huis in bloementuin te veranderen.

1 Kist franco per post f 1.—,
2 Kisten f 1.75, 3 Kisten f 2.25,
5 Kisten f 3.—, 10 Kisten of meer
f 0.50 per kist.

PAPENDRECHT & Co.
Bloemisten, HILLEGOM.

Abonneert U op „HET TOONEEL”.

A. KREYMBORG & Co.

Hofleveranciers.

Modernste en grootste etablissementen voor

HEEREN- en JONGENSKLEEDING

gemaakt en op maat.

AMSTERDAM, Leidschestraat h. Heerengracht.

„ 1e v. Swindenstraat 29/31.

UTRECHT, Mariaplaats 3.

LEIDEN, Botermarkt 19.

ROTTERDAM, Binnenweg h. Eendrachtstraat.

MAASTRICHT, Grootte Straat h. Spilstraat.

Combinatiemagazijnen op alle grootere provincieplaatsen.

**KREYMBORG'S KLEEDING
HEEFT WERELDVERMAARDHEID**

A. KRISTIAN'S

VAN DUREN'S Corsetten Magazijn.

AMSTERDAM
Leidschestraat 78.
Telef. 7851.

AMSTERDAM
Kalverstraat 136.
Telef. 8178.

UTRECHT
Stadhuisbrug 4, Viestraat 2a.
Telef. 1314.

Onze beroemde Corsetten, merk C. P. à la Sirène Paris Forme droite rationelle, verdringen het gewone droit-devant Corset, omdat het Corset Forme Rationelle tevens is het meest élégante, steeds is naar de laatste mode gewijzigd en is samengesteld volgens advies van H.H. Medici.

J.N. MULDER

COSTUMIER,
Breedstraat 50, **UTRECHT,**
heeft de meest uitgebreide collectie
COSTUMES voor:

HISTORISCHE OPTOCHTEN,
TABLEAUX VIVANTS,
GECOSTUMEERDE BALS,
TOONEELVOORSTELLINGEN
enz. enz.

De Costumes worden alle in eigen ateliers vervaardigd volgens de oorspronkelijke modellen.

Groote sortering in Uniformen van alle landen.

AUTO's

SPECIAAL VOOR HET VERVOER VAN
ZIEKEN, HERSTELLENDEN EN
- - RUSTBEHOEVENDEN - -
NAAR ALLE PLAATSEN IN HET
- BINNEN- EN BUITENLAND. -

Telefoon 1392. - - - Dr. C. W. A. ESSERS.
Telegram-adres: Essers, Voorburgwal, AMSTERDAM.

P. BLAD
STEMMEN PER KEER
EN PER ABONNEMENT.
PIANOS
TELEFOON: 1904
UTRECHT NACHTEGAAL
STRAAT 54

Firma A. J. VAN DER STEUR

HEEREN- EN DAMES KLEEDERMAKERIJ

48, GROOTE HOUTSTRAAT 48 = = = HAARLEM.

Telefoon Interc. 477.

Galakleeding, Civielkleeding, Automobiëkleeding, Sportkleeding,
Livreien, Amazones, enz.

Elken Dinsdag te 's-Gravenhage.

Elken Woensdag van 2—4 uur Bible-Hôtel te Amsterdam.

Bekroond met Gouden Medaille voor Sportkleeding Tentoonstelling Amsterdam Sept. 1905.

RELIEF-PAPIER STEMPEL

WAPENS tot de
fijinste uitvoering.

RHAMNACAR K. & H.

regelt op de gemakkelijkste en meest pijnlooze manier den stoelgang en is, wjl smakeloos, ook voor kinderen aan te bevelen.

Prijs per $\frac{1}{4}$ carton f 1.30 en per $\frac{1}{2}$ carton f 0.70.
Fabrikanten: KRAEPELIEN & HOLM,
Apothekers-Hofleveranciers, Zeist.

HET TOONEEL

ORGAAN VAN HET NEDERLANDSCH TOONEELVERBOND

* * * VERSCHIJNT 'S ZATERDAGS OM DE VEERTIEN DAGEN * * *

REDACTEUR: MR. DR. C. A. VAILLANT * * * ADMINISTRATIE: FILIAAL

BOEK- EN KUNSTDRUKKERIJ ^{v/h} ROELOFFZEN-HÜBNER EN VAN SANTEN

* * * * * ROKIN 29, AMSTERDAM * * * * *

DE LEDEN VAN HET NEDERLANDSCH TOONEELVERBOND
ONTVANGEN DIT BLAD GRATIS, FRANCO PER POST. HET
LIDMAATSCHAP VAN HET VERBOND KOST f 5.— PER JAAR.

ABONNEMENTSPRIJS VOOR NIET-LEDEN VAN HET VERBOND
f. 2.50 PER JAARGANG VAN 19 NUMMERS. FRANCO PER POST
VOOR BELGIË, INDIË EN HET VERDERE BUITENLAND f 2.90.

**Wat voor de Redactie bestemd is te adres-
seeren aan den Redacteur, Heerengracht 211
te Amsterdam.**

INHOUD: Algemeene Vergadering van het Nederlandsch
Tooneelverbond. — Verslag van het Pensioenfonds over 1909/10.
— C. A. V.: Parijsche Kroniek. — Ingezonden. — Inhoud
van den 39sten Jaargang.

Algemeene Vergadering van het Neder- landsch Tooneelverbond.

Op Zaterdag 21 Mei j.l. hield het Nederlandsch
Tooneelverbond in een der zalen van het Hôtel »De
Twee Steden« te s-Gravenhage zijn 40ste Algemeene
Vergadering, onder voorzitterchap van den heer *Mar-*
cellus Emants.

Aanwezig waren: van het Hoofdbestuur de heere
Marc. Emants, *J. C. van den Tol*, *Mr. A. W. F. H.*
Sänger, *L. Jacobson*, *J. Milders*, *Mr. P. W. de Koning*,
J. H. Mignon, *Mr. A. Fentener van Vlissingen* en *Mr.*
J. van Schevichaven.

Van de afdeling Amsterdam de heeren *Mr. C. H.*
E. Reelfs en *Zaalberg*; van de afd. Rotterdam de hh.
C. van Rossum en *A. Robertson*; van de afd. 's Graven-
hage de hh. *Luyten*, *M. A. Kuytenbrouwer*, *J. H. W.*
Vogel en *Mr. G. C. J. Varenkamp*; van de afd. Utrecht
de heer *Mr. D. F. E. Claringbould*; van de afd.
Groningen de hh. *J. Meihuizen* en *R. C. Cleveringa*;
van de afd. Dordrecht de heer *J. den Band*; van de
afd. Middelburg de heer *Joh. L. van de Pauwert* en
van de afd. Tiel de heer *Heuff*.

Voorts van de leden de heeren *Jac. Rinse*, *S. j.*
Bouberg Wilson, *L. Simons* en *Herman Kesnig*.

De Voorzitter opende de vergadering met de vol-
gende rede:

Afgevaardigden, Bestuurders, Leden van Het Neder-
landsch Tooneelverbond.

Als ik u nog eenmaal om een ogenblik aandacht
verzoek ten einde mijn inleidend woord voor deze
algemene vergadering te kunnen voordragen, dan moet
ik er dadelik weer op wijzen hoe steeds dringender
zich de noodzakelijkheid doet gevoelen, dat een jongere
kracht mijn plaats inneemt als voorzitter van de
bond. Waaruit deze noodzakelijkheid blijkt heb ik
vorige gelegenheden reeds voor u ontwikkeld; ta-
kan ik daar nog bijvoegen, dat ik mij ga herhale-
wat een zeer bedenkelijk symptoom van klimmende
ouderdom mag worden genoemd.

Ik dien echter wel in herhalingen te vervallen. Men
heeft namelijk niet alleen de meningen over dramatische
kunst, die ik bij een vorige gelegenheid voor u ontvouwd
bestreden — wat uitstekend is — maar mij ook meningen

**Ieder lid van het Tooneelverbond brenge
dit jaar één nieuw lid aan!**

toegedicht, die ik volstrekt niet heb verkondigd en mij
dan daarover aangevallen. Dit is minder uitstekend en
noopt mij op de zaak terug te komen. Maar . . . eerst
nog iets anders.

Meer dan twintig jaar is 't zeker al geleden, dat ik
in het Tooneelverbond de wenselijkheid heb geopperd
en verdedigd van het uitbrengen van kritieken pas na
de tweede voorstelling van een stuk. Ik vond toen zo
goed als geen medestanders. Deze winter echter las ik
in een van onze bladen de volgende verzuchting:

«Die arme recensenten! Het is voor hen feitelijk
onmogelijk als ze dit stuk één keer gehoord hebben er
een goed gemotiveerd oordeel over uit te spreken en
toch moeten ze het doen.»

Dit verkondigde een criticus in zijn beoordeeling
van »De schone Slaapster«, nadat hij eerst geschreven
had: »veel wat bij de eerste kennismaking niet heel
goed te begrijpen viel, wordt dan duidelijk; in vele
schijnbare inconsequenties blijkt wel degelijk te zijn voor-
zien. Men had alleen maar verschillende passages in
den dialoog niet onthouden.»

Als ik naar aanleiding van deze beide verklaringen —
die werkelijk niet alleen voor de Schone Slaapster
geldig zijn — terugkeer op 't geen ik voor meer dan
twintig jaar al betoogd heb, dan doe ik dit niet wijl
ik ontevreden ben over de bijval die mijn eigen laatste
stuk heeft gevonden en nu de schuld op de kritiek
wil werpen. Ik moet dit hier uitdrukkelijk verzekeren,
omdat ik uit ondervinding weet welke zonderlinge ver-
moedens vaak als gegronde beweringen worden neer-
geschreeven. Mijn eigen stuk heeft niet alleen reeds
gedurende een voor Nederland bevreemdende reeks van
voorzittingen voldoende bijval gevonden — ik mag 't
zeggen — dat ik dit succes nooit hoog heb aangeslagen

Ik heb ook zeer gunstige, zeer ongunstige en middel-
matige beoordeelingen gekregen. De uitkomst
is geteeld bij eenus-a is niemandal. Ik ben
voorzigtig geweest om mijn gunstswaanzin zowel als voor-
zinnigheid te bezwijken. Wat kan een mens al meer ver-
wachten? Het is misschien alleen nog, dat de recensent, die
naar aanleiding van mijn verklaring over het stuk, dat bijval vindt, is goed,
niet de stelling aanhaalt wanneer een stuk niet zeer
goed wordt ontvangen, deze woorden van de Franse
kriticus ook eens neergeschreeven had naar aanleiding
van »Leurer«, dat wel degelijk bijval heeft gevonden;

maar, al doet de kritiek, naar mijn mening ook meer
kwad dan goed, iets dat naar zelfmoord zweemt wil
ik van een criticus toch niet eisen.

Van «Geuren» heeft één recensent gezegd, »ziehier une pièce très bien faite;» een ander noemde het stuk onbeholpen.

Dit is wel: een brok werkelijk leven in afbeelding, oordeelde een derde; nummer vier sprak van poespas en voegde er bij: als u 't maar geloven wilt. En wie schreef: de inhoud is waarschijnlijk een ware gebeurtenis bedoelde dit als een verwijt; maar kon me moeilijk een groter compliment maken, juist omdat er van de inhoud, voor zover mij bekend, in werkelijkheid niets is gebeurd.

Weer om verkeerde gevolgtrekkingen te voorkomen, wil ik er even op wijzen, dat dit gebrek aan eenstemmigheid tussen de kunstrechtters zich volstrekt niet uitsluitend ten opzichte van mijn stukken openbaart. Onlangs las ik nog met belangstelling, hoe de criticus Plus-a schreef: de Heer van der Horst mag zich gelukkig achten, dat hij voor Nederland de première van dit stuk (een stuk van Clara Viebig) heeft bezorgd en hoe de criticus Minus-a er tegenover stelde: een jammerlike keuze van de Toneelvereniging, een door en door slecht stuk. Maar zou de eenstemmigheid niet grooter zijn als de oordelen minder verhaast werden geveld?

Wat me voorts bij de beoordeling van mijn eigen stuk weer heeft getroffen is, dat, voor zover mij bekend — ik lees namelijk alleen de recensies in kranten en tijdschriften, die mij van zelf geregeld in handen komen — geen enkele recensent in staat is gebleken de inhoud van het stuk volkomen nauwkeurig weer te geven. Ook dit bevestigt de juistheid van de verzuchting, die ik zoeven aanhaalde en die — ik herhaal 't — voor alle stukken geldig is. Dat zo menige recensent van één enkele voorstelling nog zoveel heeft gevat en juist onthouden, verdient inderdaad onze bewondering. Maar aangenomen — wat ik niet aanneem — dat een uitmuntend recensent na het bijwonen van één enkele opvoering in staat zou zijn alle zinnen te onthouden, die door de verschillende dramatis personae gezegd worden binnen een tijdverloop van twee à drie uren en bovendien alle intonaties, alle gebaren, alle mimiek in zijn hoofd prenten, dan blijft nog het bezwaar bestaan, dat geen mens in staat is, het begin van een stuk juist te beoordelen — ik zeg niet genieten maar beoordelen — zonder het einde van het stuk al te kennen. Een oordeel na één enkele voorstelling geveld, kan dus onmogelijk een grondig oordeel zijn.

Een kleine zin in het eerste bedrijf kan de motivering bevatten voor een daad in het derde. Wie door de slechte akoustiek van de zaal, het hoesten van een buurman of enig ander gedruis dit zinnetje toevallig niet heeft verstaan, noemt natuurlijk de bedoelde daad ongemotiveerd.

Uit een kritiek van «de Gezellig» haal ik een de nieuwe actrice was nagenoeg onverstaanbaar en het rumoer der binnenkomende bezoekers maakte het al niet beter». In de Gids meende de Heer van Hall uit enkele woorden van «Geuren» iets te hebben, dat aan anderen was ontgaan. De beoordelaar van «De schoone Slaapster» heeft de gevangenis op een tafel zien klimmen en een andere beoordelaar die tafel al uitsluitend weggenomen.

Zo kan 't ook voorkomen, dat een aanvang van het stuk door een van zijn oordeel laat vellen over een andere part oordeel in een volgend bedrijf bliken moet zijn geweest. Heeft de recensent nu zeer attentig geluisterd in het begin en later iets aandachtig, of is hij te veel onder de indruk van het eerste gezegde gebleven, nog niet wetend, wat er zal volgen, dan kan zich een volkomen verkeerde

opvatting van die derde persoon al bij hem vastgezet hebben. En dan noemt hij die derde persoon mistekend. Schijnbaar keert zich deze redenering tegen de bouw van het stuk; maar een schrijver behoeft geen rekening te houden met mogelijke overijde beoordelingen en het publiek, dat er niet aanhoudend over denkt een oordeel te moeten afgeven en dus minder haastig konkludeert, zal in dit geval vermoedelijk zijn bedoeling niet misverstaan. Bij een tweede of derde voorstelling zou de recensent insgelijks zijn dwaling hebben ingezien. Van één criticus — waarlijk niet de eerste de beste — bleek me uit zijn beoordeling van «Geuren» dat hij niet alleen onvoldoende nauwkeurig toegelusterd en toegekeken; maar zelfs zijn programma niet gelezen had. Die sprak altans in zijn beoordeling niet ééns maar herhaaldelijk van twee kapiteins, ofschoon zowel de kragen als de woorden van de beide offisieren en de uitdrukkelijke vermelding op het programma hem hadden kunnen en moeten doen begrijpen, dat hij te maken had met luitenant-kolonels. De inhoud van het stuk zou eenvoudig onzinnig geworden zijn als de luitenant-kolonels kapiteins waren geweest. Toch ben ik bereid dit een kleinigheid te noemen; maar 't is dan zeer zeker een kleinigheid, die tekent. Ongetwijfeld zou ook deze criticus na een tweede voorstelling beter beslagen op het ijs zijn verschenen.

Maar nu keer ik terug tot de meningen, die mij ten onrechte zijn toegedicht.

Men heeft beweerd, dat ik werkelijkheid wil op het toneel en tegen deze bewering moet ik met des te meer kracht opkomen nu 't mij duidelijk is geworden, dat sommigen onder dit woord werkelijkheid verstaan: uiterlike werkelijkheid of ook de uitbeelding van allerlei kleine biezonderheden, die in het dagelijks leven voorkomen, maar tot een voorgestelde handeling niets afdoen. Ik, die altijd tegen de nuchtere uitbeelding van bloot uiterlik leven te velde ben getrokken, die altijd karakterisering voorop heb gesteld, kan onmogelijk het streven hebben gehad, dat mij wordt toegeschreven. Evenmin kan ik 't mij laten aanleunen, dat de Heer van Hall mij in staat acht het volgende te zeggen: «Ik zeide u immers reeds dat de toneel-schrijver enkel den indruk hoeft te geven, dat een brok werkelijk leven in afbeelding gebeurt en blijft er niet in het werkelijk leven veel onbegrepen en onverklaard? Wat klaagt gij dan en eischt dat de schrijver van een tooneelstuk u alles begrijpelijk maken zal?»

Integendeel heb ik altijd beweerd, dat een kunstenaar dieper moet zien, meer moet begrijpen dan een gewoon toeschouwer in het leven en dat het tot zijn taak behoort van dit dieper-zien deze toeschouwer deelgenoot te maken en hem zowel zijn opvatting van het verband der dingen als van de innerlike motieven zijner personen te suggereren. In plaats van een weer-geven van de werkelijkheid aan te bevelen, had ik 't dan ook over een toetsen aan de werkelijkheid — wat als geheel anders is en wel 't zelfde als 't geen de Heer Vaillant, onze redacteur van het Tooneel in No. 16 bedoelde met: in harmonie zijn met de werkelijkheid van het leven — en dit stond ik voor om te kunnen bestrijden de toneellogika, die niet steunt op de waarneming van levende menselijke wezens en ware menselijke toestanden; maar op de waarneming van dramatische tooneelfiguren in toneelmatige toestanden en op de indruk, die een en ander maakt of maken kan op het publiek. Het ene stuk dus gemeten met een maat ontleend aan het andere of erger nog, aan de werking van het andere. Deze toneellogika noemde ik en noem ik nog tweede hands waar, waaruit ontstaan moet tweede rangs kunst. —

En nu kom ik tot het hoofdpunt van mijn betoog: de kritiek en mensenkennis.

Er zijn stukken, waarvan de inhoud bestaat uit de voor-ogen-stelling van een geval, de plastiese ontwikkeling van een stelling, de aanschouwelijke voorstelling van de gevolgen van een daad. In anderen worden menselijke karakters uitgebeeld, mensen met hun zeden en gewoonten, mensen in hun botsingen met andere mensen, met omstandigheden, met zich zelf.

De eerste soort is moderner; de laatste stel ik 't hoogst, al komt 't niet in me op, de eerste te willen veroordelen of geringschatten. Maar voor de beoordeling van beide soorten — zij 't dan ook vooral voor de beoordeling van de laatste — is dunkt mij vóór alles nodig mensenkennis. En nu is 't merkwaardig dat juist daarin kritici zo vaak te kort schieten.

Duidelijk bleek mij dit weer in de afgelopen winter, toen «Le scandale» van Henri Bataille, een stuk, dat wemelt van psychologische fouten, in ons land zulke goede beoordelingen kreeg en toen ik nergens gezien zag op de grote psychologische fout van Schürmann's «Veertig». Als ik even die fout hier bespreken wil, dan doe ik dit waarlijk niet om een stuk, dat ik overigens wel met genoegen zag, eens voor u af te breken. Integendeel wil ik dadelik voorop zetten, dat de fout hersteld zou kunnen worden zonder dat de rest van het stuk er onder behoefte te lijden. De Heer Schürmann heeft maar tot een algemene regel willen maken wat in het gegeven geval alleen waar was van één persoon. Misschien heeft hij dit zo gewild om bij voorbaat de kritiek te ontwapenen, die altijd vóór het algemeen geldige en tegen het individueel juiste ten strijde trekt; maar dan heeft die vrees voor de kritiek hem toch een poets gebakken. Want al was 't ook waar — wat ik niet toegeef — dat reeds op veertigjarige leeftijd een man niets meer zou zijn dan 't geen kleermaker, kapper, enz: van hem maken, dan blijft het toch onwaar, dat elke man uitsluitend of hoofdzakelijk door de voordelen van zijn jeugd het hart van een meisje zou winnen. Ook mannen van vijftig en nog ouderen kunnen meisjesharten in vuur en vlam zetten. Een Franse schrijver heeft eens de vrouw een lier genoemd en er bijgevoegd: t is maar de vraag de snaren van die lier te doen trillen. Dat is de juiste opvatting en evengoed als sommige mannen nog op hoge leeftijd die kunst verstaan, zijn er anderen, die deze kunst nooit leren. Had de Heer Schürmann alleen willen aantonen, dat deze veertigjarige, Johan Benting, niet in staat was de liefde van Dora van Sloten te winnen en te behouden, geen verwijt had hem op dit punt kunnen treffen; maar hij heeft Johan's tekortkomingen tot gebreken van de veertig-jarige leeftijd willen maken en dat was een psychologische fout. — Ik betwijfel 't, of bij de aanstelling van een toneelrecensent ooit naar zijn mensenkennis wordt gevraagd.

Hebt u wat aan literatuur gedaan; weet u wat af van het toneel; kan u een leesbaar opstel schrijven... o ja; maar: hebt u mensenkennis... ik heb nooit gehoord, dat die eis werd gesteld. Toch is mensenkennis in een toneel-kriticus onontbeerlijk. Zo vaak ik dan ook een recensie lees, waaruit gebrek aan mensenkennis duidelijk blijkt — dus vrij vaak — bevangt me een gevoel van medelijden met iemand, die een taak moet vervullen, waarvoor het allernodigste werktuig hem ontbreekt. Herkennen zou nodig wezen; maar tot herkennen kan 't niet komen omdat er van kennen geen sprake is. Is nu deze mensenkennis afwezig, dan dient de criticus zich wel te behelpen met theorieën omtrent het wezen van het drama, omtrent toneel of geen toneel, leerstellingen over realisme, idealisme, en andere ismen, opvattingen aangaande het verheffen in een andere sfeer, het zoeken naar een diepere waarheid, toepassingen van zogenaamde artistieke of morele wetten enz: altemaal

theorieën, die van belang kunnen zijn voor het vinden van bijval bij een bepaald publiek; maar die de kern van het stuk: de karakterisering en de levensware uitbeelding van mensen en menselijke verhoudingen niet raken.

Dergelijke theorieën — die dikwels als droog zand aan elkander hangen en naar de behoefte van het ogenblik korrelsgewijs worden opgedist — zijn natuurlijk afgeleid uit andere stukken; want al redeneert men nog zo diepzinnig over het wezen van het drama, dit wezen leert men toch alleen kennen uit de bestudering van drama's. En nu is 't duidelijk, dat men een wet of regel, die eerst afgeleid moet worden uit de aard van enige toneelstukken, later niet omgekeerd aan andere toneelstukken mag voorhouden als een eis, waaraan ze zich dienen te onderwerpen. Toen men tot de ontdekking kwam, dat er insecten-etende planten bestonden, is 't niemand ingevallen te verklaren, dat die planten niet deugden omdat ze zich niet uitsluitend voedden met de bestanddelen van aarde, lucht en water, wat men meende, dat alle planten doen moesten.

Ongetwijfeld dwingt ons de vertoonbaarheid van een drama in een zekere tijd en op een bepaalde plaats aan dit drama eisen te stellen, die voortvloeien uit de wijze waarop in die tijd en op die plek een vertoning kan tot stand komen. Een auteur, die zijn handeling niet met drie maar met vier wanden zou willen omsluiten, die wars van samentrekken zijn stuk vele dagen of zelfs maar vijf uren zou laten duren, die een gestadig wisselend decor zou voorschrijven, zou tegenwoordig zijn werk ongetwijfeld op elk Europees toneel afgewezen zien.

Wil men daar nog bijvoegen: tegenwoordig verlangt het publiek deze of gene onderwerpen zus of zo behandeld en een stuk, dat daar niet aan beantwoordt, loopt gevaar niet verdoet te worden of maar weinig opvoeringen te beleven... mij wel. Maar in 't algemeen is 't zaak het wetboek, waarin dergelijke regels worden opgenomen, zoveel mogelijk in te krimpen en aan de meeste voorschriften maar een tijdelijke en plaatselijke geldigheid toe te kennen. Wat nog niet is, kan komen. Smaken, opvattingen en omstandigheden veranderen voortdurend, zijn nu al verschillend in verschillende landen, zelfs in verschillende steden en in de verschillende lagen van een volk. Wagner heeft met Reingold een ganse avond zonder pauzen gevuld, wat men aanvankelijk verschrikkelijk vond en wat ik nu al eens hoorde noemen: een voordeel van het stuk. Strauss heeft dit voorbeeld nagevolgd en bovendien de vroeger algemeen veroordeelde programma-muziek een zegetocht laten maken over de hele beschaafde wereld. Een stuk van Heijermans — 't is bekend — maakt een gans andere indruk op een publiek van werklui dan op een publiek van aristokraten en lieden, die gaarne met hen meegaan.

In tijden van verval doet zich altijd het verschijnsel voor, dat men zogenaamde wetten, uit veel bewonderde stukken afgeleid, als dwingende wetten voor nieuwe stukken hoort voorschrijven. Uit het „zo-is-'t" wordt ten onrechte besloten tot het „zo-moet-het-altijd-zijn". En het mooiste gevolg is alleen, dat men bewonderenswaardig korrekte stukken krijgt, die tevens afkeurenswaardig levenloos zijn. Wat dan net zo lang duurt totdat een machtige hervormer opstaat, die met een enkele schop de hele wettenkraam omver smijt en nieuw leven brengt in de brouwerij. Dat de wetgeleerden dan beginnen met hem te smaden en te verguizen is natuurlijk; maar op den duur nemen zij wel hun draai en erkennen zij hoe goed 't was, dat hij eens opruiming hield in hun dode wettenkraam en aan zijn opvolgers, de enigen die er wel bij varen, weer vrijheid gaf van beweging.

Het loont zeker de moeite na te gaan wat ons

verouderd schijnt in stukken, die de indruk maken van verouderd te zijn. Altijd zal men zien, dat het in de eerste plaats tijdelijke konventies, opgevolgde regels zijn en niet datgene wat getoetst werd aan de werkelijkheid. In het laatste wordt het ware leven nog lang herkend en dit echte, levensware zal men ten allen tijde blijven waarden, daarvan zal men ten allen tijde blijven genieten, al valt het ook niet tegen te spreken, dat het later nooit meer zó gezien zal worden als tijdgenoten het beschouwden en al zal het ook nooit meer zó genoten worden als de auteur heeft bedoeld.

Wat is nu mensenkennis en hoe verkrijgt men die?

Onder mensenkennis kan men eigenlijk even goed verstaan het kennen van veel mensen als het goed kennen van de menselijke natuur in 't algemeen. Het eerste is een kennen in de breedte; het tweede een kennen in de diepte. Gewoonlijk wordt het woord in de laatste betekenis gebruikt en voor de kunst is deze betekenis dan ook de voornaamste, al heeft het kennen van veel individuen ongetwijfeld ook zijn nut. Met deze mensenkennis is 't nu in zoverre eigenaardig gesteld als iemand, die ze bezit, zich van dit bezit zeer goed bewust is, terwijl hij, die ze mist, doorgaans dit gemis niet voelt en niet wil erkennen. De verklaring van dit verschijnsel ligt voor de hand. Wie planten of dieren wil houden merkt gauw genoeg dat hij er niet mee weet om te gaan en dus voorlichting nodig heeft van derden; maar ieder mens gaat met andere mensen om en hoe minder mensenkennis iemand bezit, des te minder vermoedt hij, dat bij een minder gelukkige omgang met anderen de fout bij hem zelf kan liggen. Doorgaans wijt hij alles aan de anderen of aan de omstandigheden, en geeft hij bij uitzondering eens zich zelf de schuld, dan voegt hij er toch verwijtend bij, dat anderen hem nooit eens weten te vatten of onaangenaam aandoen of moedwillig treiteren. Wie daarentegen wel mensenkennis bezit, merkt niet alleen, dat hij in de mensen meer ziet dan anderen doen; maar bovendien, dat hij met enige gewisheid voorspellen kan hoe sommige mensen zich in zekere omstandigheden zullen gedragen, met andere woorden hoe zij zullen reageren. Deze mensenkennis is bij enkelen beredeneerd, min of meer wetenschappelijk gegrondvest; bij anderen geheel intuïtief. Hieruit blijkt, dat men er een zekere aanleg voor moet hebben, een talent om tal van kleinigheden op te merken in het spreken, het gebarenspeel, de mimiek, de woordenkeus, het voorkomen. Bovendien moet men de geschiktheid bezitten om uit al die kleine waarnemingen een karakterbeeld te vormen, een besluit te trekken aangaande de wijze waarop die persoon reageert op het leven, dat hem omgeeft. Maar wie hetzij intuïtieve, hetzij beredeneerde mensenkennis bezit, is ook altijd iemand, die nauwkeurig en onbevooroordeeld zijn eigen innerlijk leven heeft gadegeslagen; want daarin alleen vindt hij de toetssteen waarmee hij de waarde van zijn opmerkingen bij derden moet bepalen. Een zenuwvants sprak eens zijn mening voor mij uit, dat ieder mens, die in staat is zich zelf nauwkeurig en onbevangen waar te nemen, in zich zelf al de kiemen kan vinden waaruit ernstige afwijkingen van de normale zenuwwerkzaamheid kunnen ontstaan. Zelfbeschouwing stelt dus in staat tot het begrijpen van anderen; maar zelfbeschouwing bergt ook het gevaar in zich, dat men anderen te veel naar zich zelf afmeet. Het talent om objectief, dus met volkomen op-zij-zetting van het eigen-ik, anderen waar te nemen, zich in hun zieleven te verdiepen, moet er noodzakelijk mee gepaard gaan.

Nu zullen in het dagelijks leven — vooral in het dagelijks leven van de beschaafdere standen — de gelegenheden om krasse karakteruitingen waar te ne-

men, wel voor iedereen zeldzaam zijn. In de regel moet men uit kleine daden, enkele zinnen, een intonatie, een gebaar besluiten tot het bestaan van de een of andere karaktertrek. En dit besluiten dient dan nog met de grootste voorzichtigheid te gebeuren. Van hoeveel mensen bijvoorbeeld hoort men niet zeggen, dat zij goedhartig zijn en hoe dikwels is dit oordeel niet schijnbaar juist en toch in zijn algemeenheid volkomen onjuist. Stel: iemand loopt bij een vriend aan en vraagt om geldelijke hulp. De vriend geeft het gevraagde. Een ander klopt bij een andere vriend aan en vraagt om een dienstbetoon. Ook deze vriend geeft gehoor aan het verzoek. Zijn beide vrienden nu goedhartig? Het kan wezen; o zeker; maar het kan ook heel goed wezen, dat lafheid beiden verhindert een verzoek af te slaan en dat de eerste, een luiaard, blij is geweest er met geld af te komen, terwijl de ander, een gierigaard, gaarne de dienst heeft be- wezen om het geld in zijn zak te kunnen houden.

Daargelaten, dat tal van mensen niet tot een onbevooroordeeld doorzien van hun medemensen kunnen komen, omdat zij zich niet los kunnen maken van sympathieën en antipathieën, redeloos wantrouwen of vertrouwen, en allerlei vooroordelen van stand, conventionele moraal en zelfs wetenschappelijke richting, ontbreekt het de meesten aan tijd en lust om zich aandachtig bezig te houden met 't geen in anderen omgaat. Doorgaans hoort men het mensdom dan ook in grote tegenstellingen verdelen als goeden en kwaden, vriendelijken en onvriendelijken, zenuwachtigen en bedaarden, goedhartigen en egoïsten, ziekelijken en gezonden, dommen en knappen enz.: enz.: Voor de ware mensenkennis beduiden deze etiketteringen niemendal; voor de beoordeling van menselijke karakters in dramatische kunstwerken zijn zij zelfs allergevaarlijkst. Ik zeg hier bepaald: dramatische kunstwerken ofschoon toch ook in romans en novellen mensen worden uitgebeeld, ja daarin zelfs veel uitvoeriger. Juist in die uitvoerigheid echter ligt het verschil. In een roman of novelle is de auteur bij machte door langere uiteenzettingen zeer nauwkeurig aan te geven hoe hij zich zijn personen voorstelt en hoe hij verlangt, dat ze door zijn lezers zullen worden opgevat. Hij kan zelfs aan zijn lezers uitleggen, dat de motieven, die iemand te goeder trouw meent te hebben, volstrekt niet altijd zijn ware beweegredenen zijn. Daarentegen heeft de beoordelaar van dramatische personae niet heel veel meer materiaal tot zijn beschikking dan de mens in het werkelijke leven. Uit enkele zinnen, enkele gebaren, wat mimiek — als hij gelooft dat de acteur goed speelt — moet hij opmaken met wie hij te doen heeft en door voorgewende motieven heen dient hij zelfstandig tot de ware beweegredenen te kunnen doordringen. De beoordeling van een toneelstuk vergt dus meer van onze mensenkennis dan de beoordeling van een roman of novelle. En zeide ik reeds hoe een toneelrecensent altijd gevaar loopt door het niet-horen of niet-verstaan van een woord of een zin een onjuist oordeel te vormen, dan moet ik daar nu nog bijvoegen, dat hij eveneens gevaar loopt onjuist te oordelen als ontoereikende mensenkennis hem niet in staat stelt de betekenis van karakteriserende woorden of zinnen volkomen te vatten of als zijn eigen conventionele opvattingen van moraal en menselijk zieleven hem noodzaken er een verkeerde betekenis aan toe te kennen. En als gevolg zal hij bij zijn theorieën omtrent het wezen van het drama, toneel of geen toneel, zijn leerstellingen over realisme en idealisme, zijn opvattingen aangaande het verheffen in een andere sfeer, het zoeken naar een diepere waarheid, zijn toepassing van zogenaamde artistieke of morele wetten — waarop ik al wees — dan ook nog te berde brengen zijn onmenskundige eisen als bijvoorbeeld: de held is of wordt niet sympathiek — alsof het sympathiek

zijn een eigenschap van een persoon was en niet bestond in een verhouding tussen twee personen — of: de auteur had hem of haar in het laatste bedrijf dit of dat moeten laten doen — alsof hetgeen een persoon doen kan of doen moet niet uitsluitend voortvloeit uit zijn aard in verband met de omstandigheden — of: de held wordt ons voorgesteld als te zijn moedig, verstandig, eerlijk; dus mag hij geen daad verrichten, die beschouwd kan worden als te zijn laf, dom, oneerlijk — alsof het ene het andere zou uitsluiten — of: van een man en een vrouw wordt gezegd, dat zij elkander liefhebben en in hun omgang bespeur ik de ware liefde niet — alsof er één ware liefde bestond en niet duizenderlei schakeringen van liefde — of: indien de jonge vrouw nu reeds een afkeer van haar man heeft, waarom heeft ze hem dan genomen; hij heeft zich toch altijd voorgedaan zoals hij was — alsof dit laatste het verliefde meisje verhinderd zou hebben hem te zien gelijk hij *niet* was.

Waar gebrek aan mensenkennis bestaat, wordt altijd geoordeeld naar enkele algemene en konventionele regels en wordt nooit ingezien, dat elk karakter bestaat uit de samenstelling van talloze eigenschappen, die aanhoudend op elkander inwerken, elkander tegenwerken of versterken, eigenschappen, waarvan de drager zich lang niet altijd bewust is, waarop zijn verstandelijke redenering weinig vermag, ja, die soms zijn verstandelijke redenering volkomen beheersen. Het zal maar zelden voorkomen, dat men iemand volkomen goed of slecht, eerlijk of oneerlijk, egoïst of altruïst of hoe ook kan noemen. Ja, dezelfde persoon is niet steeds even goed of slecht, even eerlijk of oneerlijk, even egoïst of altruïst. In zulke gevallen zegt de beoordeelaar: hij of zij valt me mee of tegen. Hij behoorde te zeggen: ik heb hem of haar niet voldoende gekend. Evenals de scheikundige in verschillende stoffen telkens weer dezelfde elementen vindt, verschillend gegroepeerd en verbonden, zo vindt de mensenkenner in de verschillende individuen telkens weer nieuwe samenstellingen van dezelfde eigenschappen en het is de taak van de kunstbeoordelaar door toetsing aan werkelijke mensen de aangeboden uitbeeldingen in levensware en onware te schiften.

Kan hij aantonen, dat er met schijn gegoocheld is, dan zal zijn veroordeling op goede gronden rusten; maar past hij op het mensenbeeld regels toe ontleend aan de werking van andere mensenbeelden op het publiek, dan meet hij met een onjuiste maat en hebben zijn uitspraken geen waarde. Tal van beoordeelaars verwarren voortdurend de eisen, die zijn het dagelijks leven stellen aan een levend mens, met de eisen, die zij in een stuk menen te moeten stellen aan een konterfeitsel. Wat zij in het werkelijke leven afkeuren, moet het onderspit delven op het toneel en hun idealen moeten belichaamd worden in held en heldin. Wordt aan die eis niet voldaan, dan worden zij niet aangedaan of onaangenaam aangedaan en daarvan krijgt dan het stuk de schuld.

Natuurlijk belet dit hen niet Richard III in beeld zeer mooi te noemen, omdat de maker van dit beeld nu eenmaal Shakespeare heet; maar het zou hen zeker beletten ditzelfde beeld te prijzen als het op dit oogenblik vervaardigd werd door een tijdgenoot. Wat zouden ze hem dan uitveteren over zijn jammerlijke keuze van het onderwerp: een zedelijk monster; wat zouden zij om strijd het toneel weerzinwekkend en onmogelijk noemen, waarin Richard zich de moordenaar noemt van Anna's vader en man, en hij toch haar het hof maakt, toch haar wint. Maar nu 't Shakespeare geldt, worden diezelfde kwesties diepzinnigheden, waarover men artikelen en zelfs boeken schrijft. Zoo wordt er ook heel wat bespiegeld over Ibsens symboliese bedoelingen, ofschoon Ibsen

zelf herhaaldelijk en onder anderen aan mij persoonlijk verklaard heeft geen symboliese bedoelingen te hebben gehad, niets anders te hebben beoogd dan het in beeld brengen van levende mensen en zo herinner ik me, dat enige kunstkenner, die 't niet eens konden worden over Hamerlings bedoeling met een van zijn personen, hem een telegram zonden inhoudend de vraag: wat hebt u bedoeld met... (de naam is me ontschoten) en ten antwoord kregen: niemendal.

Wel iedere schrijver, die wat mensenkennis bezit, zal 't ondervonden hebben, dat mensen door hem uitgebeeld, werden afgemaakt als onbestaanbaar, mistekend, onmogelijk, terwijl ze door andere beoordeelaars, die toevallig dergelijke mensen kenden, herkend werden als juist en levenswaar. Zelfs komt het voor, dat onartistiek gevormde lezers of toeschouwers juist dit eenvoudig ware van het beeld beschouwen als een fout van het kunstwerk. Een psychiater, die mijn »Nagelaten bekentenisse« had gelezen, zeide dat het boek hem zeer was tegengevallen; want dat er zulke mensen bestonden, dat wist hij immers wel. En toen »Domheidsmacht« pas was opgevoerd en een criticus al eens verkondigd had, dat een zó domme vrouw toch wel niet in beschaafde kringen te vinden zou zijn, verlieten op een avond twee jonge meisjes zeer teleurgesteld de Haagse schouwburg, waar het stuk juist was vertoond. Ze hadden aan dat stuk niets bijzonders gezien; want zo'n vrouw kenden ze al lang; 't was presies hun mama.

Nu rijst ten slotte de vraag: is mensenkennis te verkrijgen? Zij, die intuïtieve mensenkennis bezitten, zullen wel geneigd zijn deze vraag ontkennend te beantwoorden. Ik geloof evenwel, dat ze ongelijk zouden hebben en in alle geval geldt voor mensenkennis wat voor toneelspeelkunst waar is: heeft men het talent dan moet het toch nog ontwikkeld worden; dan moet men vooral zich een wetenschappelijke basis eigen maken, waarop de ontleding van de waarnemingen kan steunen. Verkrijgt Nederland ooit een school voor journalisten, dan hoop ik, dat er aan die school ook onderricht gegeven zal worden in fysiologie, psychologie, karakterologie en psychiatrie. Het spreekt van zelf, dat de aanstaande journalist in deze vakken niet zo grondig onderlegd behoeft te worden als de aanstaande geneesheer; maar zeer wenselijk zou ik 't achten, dat hij de grondbeginselen van die vakken leerde kennen en op de hoogte kwam van de nieuwste onderzoekingen op dit gebied. Want hoe paradoxaal het ook moge klinken, ik zou 't voor een aanstaande toneelrecensent van groter gewicht achten, dat hij deze kursussen doorlopen had dan een kursus in 't geen toch meer speciaal zijn vak schijnt: namelijk de literatuur. Weinig dingen zijn in mijn ogen zo gevaarlijk voor de literatuur als... literatuur.

Deze rede werd met warm applaus ontvangen.

Goedgekeurd werden vervolgens de begroting van de Tooneelschool en de algemeene begroting, beide voor 1910—1911.

Daarna deelde de *Voorzitter* mede, dat van zeer aangename zijde het verzoek was ingekomen om eerst de plaats te bepalen waar de volgende jaarvergadering zal worden gehouden. Voorgesteld werd die vergadering te doen bijeenkomen in een afdeeling waar, voor zoover spr. weet, door het Verbond nog nooit vergaderd werd, nl. in Middelburg.

Dit voorstel werd bij acclamatie goedgekeurd.

De heer *Van de Pauwert* dankte voor die beslissing. Middelburg is een mooie stad en Walcheren een mooi land, niet ten onrechte de tuin van Zeeland genoemd. De afdeeling Zeeland zal al haar krachten inspannen om het den afgevaardigden zoo aangenaam mogelijk te maken en waar de verkeersgelegenheden tegen-

woordig geen bezwaar zijn, hoopt spr. op een druk bezoek, een wensch waarmede de *Voorzitter* zich vereenigde.

Aan de orde werd hierop gesteld het voorstel van het hoofdbestuur tot wijziging van het Reglement van de Tooneelschool.

De *Voorzitter* wees er op, dat de voorgestelde wijziging haar ontstaan te danken heeft wel niet aan één feit — want er zijn meer feiten voorgekomen — maar toch hoofdzakelijk aan één feit. Er kwam n.l. op de Tooneelschool een jongmensch met een zeer duidelijken aanleg voor het tooneel, een aanleg niet alleen voor het komische maar ook voor den meest verheven stijl van het treurspel, zoodat men meende hem als een aanstaande kracht te mogen begroeten. Dit jongmensch toonde echter zoo weinig intelligentie te bezitten, dat hij de lessen in de op de school onderwezen talen niet kon volgen en zelfs striktgenomen niet kon voldoen aan het toelatingsexamen. Er is toen ter wille van hem de hand met het reglement gelicht, doch het hoofdbestuur is tot de overtuiging gekomen dat dit niet meer moest voorkomen.

Er werd van het reglement afgeweken omdat een der leeraren van de Tooneelschool verklaarde, dat het bezit eener goede intelligentie voor den tooneelspeler niet zoo bepaald noodzakelijk is en dat er goede tooneelspelers en tooneelspeelsters zijn, die nu juist niet door intelligentie uitblinken. Gesteld eens dat een dergelijke leerling wordt afgewezen, dan gaat hij toch naar het tooneel, want daartoe heeft hij een te duidelijken aanleg, doch dan komt hij op het tooneel zonder de uitstekende voorbereiding, die aan de Tooneelschool wordt gegeven.

Nu zijn er verschillende middelen om aan het bezwaar tegemoet te komen. De voorkeur werd gegeven aan het invoeren eener nieuwe klasse van leerlingen, die echter niet als gewone leerlingen worden beschouwd. Het woord «hospitanten» wilde men niet meer invoeren. Daarom werden deze leerlingen genoemd «toegelatenen».

Bij oppervlakkige beschouwing zal men kunnen meenen, dat deze «toegelatenen» toch hospitanten zijn. Het verschil tusschen den nieuwen en den ouden toestand bestaat echter hierin: Vroeger konden zij, die zich als hospitanten aanmeldden, zich op het reglement beroepen. Dit is thans uitgesloten. Thans zijn er bepalingen, die aan de commissie van beheer en toezicht het recht geven om tot hen, die hospitant willen worden, te zeggen: «wij laten u als zoodanig niet toe.» Want de commissie van beheer en toezicht heeft volkomen het recht om sollicitanten zonder vermelding van reden af te wijzen. Er moeten zich, zooals nu, gevallen voordoen, dat een zeer duidelijk uitgesproken aanleg gepaard gaat met een zeer duidelijk gebleken gebrek aan intelligentie. Zijn er te veel leerlingen, dan kan dat tot moeielijkheid aanleiding geven. Vandaar dat voorgesteld wordt, dat een «toegelatene» geen rechten kan doen gelden. En ook hierom werd die bepaling opgenomen, omdat men de zaak niet aantrekkelijk wilde maken. Er moest, meende men, iets afschrikwekkends in gelegen zijn om te worden «toegelaten» niet als leerling. De «toegelatenen» krijgen ook geen eindexamen.

Na deze toelichting opende de *Voorzitter* de besprekingen over art. 28, waarin de kern der zaak opgesloten ligt.

Dit artikel luidt:

»Aan diegenen, die den wensch te kennen geven om zonder als leerlingen tot de school te zijn toegelaten, de lessen te volgen, kan daartoe door de Commissie, gehoord den Directeur en de Leeraren in de vakgroepen *a* en *d* tot wederopzeggens toe verlof worden verleend.

»Het volgen van het onderwijs in de vakgroepen *a* tot en met *f* is voor de aldus toegelatenen verplichtend. Overigens geldt voor hen hetgeen in art. 26 is bepaald met uitzondering van de tweede alinea.»

De heer *Zaalberg* ontwikkelde namens de afdeling Amsterdam een viertal bezwaren, waardoor het volgens die afdeling niet wenschelijk zal zijn, om het artikel, zooals het is geredigeerd, aan te nemen: 1°. de gevallen waarop het hoofdbestuur het oog heeft, zijn zoo sporadisch voorgekomen, dat met vertrouwen aan hoofdbestuur en commissie kan worden overgelaten te handelen, gelijk het nu gehandeld heeft; 2°. de Tooneelschool zal door het uitschakelen der talen niet meer beantwoorden aan haar doel: niet alleen het opleiden voor het tooneel, maar ook het aanbrenge van meer beschaving; 3°. men vreesde achteruitzetting van de andere leerlingen, omdat de directies hun krachten zouden zoeken onder de van de vakken vrijgestelden, de bij uitstek voor het tooneel aangewezenen; 4°. een noodzakelijk gevolg van art. 28 zal moeten zijn de invoering van twee diploma's, één diploma waaruit blijkt dat men het geheele onderwijs heeft gevolgd en een ander diploma waaruit blijkt dat men van het onderwijs in talen vrijgesteld werd. Twee diploma's nu acht «Amsterdam» niet wenschelijk.

De heer *Rinse* zag in het eerste en het derde bezwaar van «Amsterdam» een tegenstrijdigheid. Als de gevallen zich zoo sporadisch zullen voordoen, dan kan moeielijk vrees voor achteruitzetting der leerlingen bestaan. Dat de tooneeldirecties in gebrekkige ontwikkeling een aanbeveling zullen zien, is een argument meer scherpzinnig gevonden dan juist. Spr. betreurt het dat de afgevaardigden van Amsterdam een imperatief mandaat hebben. De afdeling gaf dat mandaat zonder de argumenten te hebben gehoord, want die waren in de toelichting niet te vinden.

De heer *Heuff* zou een maximum aantal toegelatenen willen vaststellen om te voorkomen, dat leerlingen, die het gemakkelijker vinden een onvolledig examen te doen, de overhand zullen nemen.

Mr. Fentener van Vlissingen sprak als zijn meening uit, dat in de geschiedenis van hetgeen in de latere jaren met het reglement is gebeurd de beste waarborg ligt, welke de heer Heuff kan verlangen. Betrekkelijk korten tijd geleden zijn in het reglement zeer ingrijpende wijzigingen aangebracht. Omtrent een aantal punten was er strijd, maar omtrent één punt bestond er eenstemmigheid, n.l. dat men een zeker peil van ontwikkeling moest vorderen. Thans, geleerd door de eischen van de praktijk, zijn de commissie van de Tooneelschool en het hoofdbestuur eenstemmig tot de conclusie gekomen, dat voor zeer enkele gevallen van tijd tot tijd een uitzondering gemaakt moest worden. Door den nood gedrongen is de reglementswijziging voorgesteld en het is de bedoeling van de bevoegdheid slechts een zeer exceptioneel gebruik te maken. De vrees dat door het voorstel het karakter der school zich zou wijzigen, is een hersenschimmige vrees.

Mr. Varenkamp, vooropstellende dat hij zijn persoonlijke meening en niet die van de Haagsche afdeling vertolkt, zette uiteen, dat door het hoofdbestuur bij een exceptioneel geval aan de algemeene vergadering, die souverain is, dispensatie vragen en bekomen kan. Een groot gevaar is volgens hem gelegen in het scheppen van een tweede categorie van leerlingen. Dat zou deprimeerend werken op de andere leerlingen.

De *Voorzitter* wees er op, dat de algemeene vergadering plaats heeft in het laatst van April of begin Mei, terwijl het toelatingsexamen gehouden wordt in Augustus of September. De leerling die in het exceptionele geval verkeert, zou dus bij een beroep op de algemeene vergadering een jaar moeten wachten,

tenzij een bijzondere algemeene vergadering werd bijeengeroepen. Zal deze algemeene vergadering dan den leerling ook een apart examentje moeten afnemen?

De heer *Robertson* kreeg van «Rotterdam» geen mandaat mee. Persoonlijk kan hij medegaan met «Amsterdam» en Mr. Varenkamp. Ten volle beseft hij dat het kan voorkomen dat uitzonderingen gemaakt moeten worden. Hij vertrouwt dat de commissie toe, maar zeer gevaarlijk vindt hij het, dergelijke uitzonderingen vast te leggen. Het voorstel van den heer Varenkamp zal spr. echter steunen, doch daar het niet aangaat een leerling een jaar aan de sleur te houden, zou hij het zoo willen wijzigen, dat in het reglement bepaald worde: de commissie van beheer en toezicht kan een dergelijke uitzondering maken onder nadere goedkeuring van het hoofdbestuur.

De heer *Simons* deed uitkomen, dat hij in zijn 26-jarige betrekking tot het Tooneelverbond al heel wat reglementswijzigingen heeft zien gebeuren. Eens om de twee jaar wordt er gewijzigd. Dan komt er een vakje bij, dan gaat er een vakje af. Maar de praktijk van al die veranderingen kwam hierop neer, dat de toestand dezelfde bleef. Deze wijziging echter is een wijziging in de verkeerde richting. Men gaat een nieuwe categorie van leerlingen scheppen, een categorie die talent en gemis aan intelligentie moet hebben. Dat lijkt spr. niet gelukkig. Op de toegelatenen wordt zodoende een soort etiket gedrukt. Z. i. kan deze geheele zaak gerustelijk worden overgelaten aan het hoofdbestuur en de commissie van toezicht. Prof. Cobet en prof. Ten Brink werden indertijd ook wel vrijgesteld van een gedeelte van het examen, zonder dat daarvoor reglementswijziging noodig was. Zoo kan het ook hier. Laat het hoofdbestuur en de commissie van toezicht in een enkel geval een leerling vrijstellen van een vak dat hij niet volgen kan, maar laat ons niet een stap terug doen. Ons doel moet toch wezen beschavingsmensen te krijgen. Een beetje ontwikkeling en algemeene kennis moeten wij blijven eischen.

De *Voorzitter* begrijpt hoe langer hoe minder waarom de heeren zich tegen het voorstel verzetten. Het hoofdbestuur wil precies hetzelfde als zij; alleen wil het, dat de toelating in het voorkomende geval door de commissie van beheer en toezicht kan gebeuren *krachtens* het reglement en niet behoef te geschieden tegen het reglement. Dit is het eenige wat gevraagd wordt; de zaak wordt in het reglement alleen wat meer uitgewerkt, omdat wij niet slechts te doen hebben met het toelatingsexamen, maar ook met de overgangsexamens en het eindexamen.

De heer *Den Bandt* vereenigde zich volkomen met het standpunt van den *Voorzitter*.

Terwijl deze spreker aan het woord was, wisselden eenige heeren, onder wie den heer *Zaalberg*, onderling van gedachten. Waarop de *Voorzitter* — na het ten zeerste betreurd te hebben, dat «Amsterdam» een imperatief mandaat heeft, door het verstreken van welke mandaten «de vergadering tot een stemvergadering verlaagd wordt en al ons praten niemendal geeft» — opmerkte dat de heeren bijeen zijn om te luisteren naar de argumenten die hier ingebracht worden. «Anders helpen onze beraadslagingen niets».

Mr. *Reelfs*: Als mijn medeafgevaardigde zich een oogenblik verwijderde, heeft hij niets gemist. Wat ik hier hoor, is een repetitie in het groot van wat in de Amsterdamsche afdeeling in 't klein te berde is gebracht. Ik hoor hier niets dan herhalingen!

De heer *Rinse* zeide een anderen indruk te hebben. Als in het door het Amsterdamsche afdeelingsbestuur aan de bladen verstrekte verslag juist weergegeven is wat er is gebeurd, dan is «Amsterdam» uitgegaan van de verkeerde praemisse, dat men de hospitanten weer wilde invoeren.

Spr. kwam voorts op tegen de meening van den heer *Simons*, dat hier een stap terug gezet zou worden. Het is alleen een reglementeeren van wat geschiedt. De vrijheid om met het reglement het handje te lichten, hoorde spr. hier verdedigen. Voor geen ding is hij zoo bang. Nooit mag met het reglement de hand gelicht worden. Het is zelfs gevaarlijk in die richting te spreken.

De heer *Vogel* merkte op, dat de voorgestelde wijziging van art. 28 niet noodig is ter verkrijging van wat men wenscht, want in art. 29 betreffende de toelating wordt in de eerste alinea gezegd: «toelating tot de Tooneelschool kan alleen plaats hebben na een onderzoek met bevestigenden uitslag betreffende», terwijl de laatste alinea luidt: «Het desbetreffend onderzoek wordt ingesteld naar een plan, opgemaakt door den Directeur en de Commissie en goedgekeurd door het Hoofdbestuur».

De *Voorzitter*: Aangenomen dat dit juist was, wat niet het geval is, want het plan mag toch niet afwijken van de drie eischen die gesteld worden, dan zou men toch weer voor de moeilijkheid zitten bij het overgangsexamen. Moet de leerling dan vallen? Neen, de toestand moet door de drie jaren heen worden geregeld.

Mr. *De Koning* deed naar aanleiding van het door den heer *Rinse* gesprokene uitkomen, dat het altijd gevaarlijk is een vergadering, die men zelf niet bijwoonde, te beoordeelen naar een klein courantenbericht. In de Amsterdamsche afdeeling geschiedde de verdediging van het voorstel op spr.'s verzoek door den heer *Bouberg Wilson* en de voorstelling in de mededeeling was precies overeenkomstig de waarheid.

De Heer *Simons* verklaarde met den heer *Rinse* niet van oordeel te zijn, dat men het verkeerde inperkt door het te reglementeeren. Hoofdbestuur en commissie moeten, door de algemeene vergadering ter verantwoording geroepen, kunnen zeggen: het was een uitzonderingsgeval. Gaat men evenwel een nieuwe categorie scheppen, reglementeert men den toestand, dan is de vrijheid gegeven om aan verschillende personen vrijstelling te verleenen. Door die nieuwe reglementeering beperkt men het kwaad dus niet.

Mr. *Fentener van Vlissingen* zeide in het laatste niet anders te kunnen zien, dan een buitengewoon groot gemis aan logika. De heer *Simons* wil de bevoegdheid geven, maar hij weigert haar in het reglement neer te schrijven. Deze vergadering kan zeggen: wij zullen het u niet kwalijk nemen als gij het reglement niet naleeft, maar een volgende vergadering kan dat wèl kwalijk nemen, want de algemeene vergadering verandert ieder jaar. Ook de commissie kan een volgend jaar anders samengesteld wezen. Zegt deze commissie dus: wij hebben de vrijheid om het reglement in een bijzonder geval niet toe te passen, een volgende commissie kan van een tegenovergestelde meening zijn. Begrijpt spr. het goed, dan mist men in het artikel, zooals het geredigeerd is, de bepaling dat er alleen bij uitzondering van gebruik gemaakt zal worden. Wil men dat alsnog in het artikel opnemen, dan zal dezerzijds daartegen geen bezwaar gemaakt worden.

De heer *Robertson* stelde, gehoord de verschillende discussies, een amendement voor, waardoor de eerste alinea van art. 28, als volgt wordt gelezen:

«Bij hooge uitzondering kan aan diegenen, die den wensch te kennen geven om zonder als leerlingen tot de school te zijn toegelaten, de lessen te volgen, daartoe door de Commissie, gehoord den Directeur en de Leeraren in de vakgroepen *a* en *d* tot wederopzeggens toe verlof worden verleend, mits dit besluit door het Hoofdbestuur op zijn eerstvolgende vergadering bekrachtigd wordt.»

De *Voorzitter* verklaarde dat het Hoofdbestuur geen bezwaar heeft om dit amendement over te nemen.

Mr. Varenkamp ging ook met het amendement mede.

De heer *Zaalberg* zeide geen bezwaar te hebben tegen het amendement, doch tegen art. 28 te zullen stemmen.

Het door den afgevaardigde van «Rotterdam» gemendeerde art. 28 werd daarop, behoudens de stemmen van «Amsterdam», met algemeene stemmen goedgekeurd.

De overige voorgestelde wijzigingen werden zonder discussie, behoudens de stem van «Amsterdam», goedgekeurd. Alleen werd ten aanzien van art. 19 door den heer *Zaalberg* de opmerking gemaakt, dat daarin niet wordt genoemd de vergadering van Directeur en Leeraren waarvan in het oude artikel sprake is. De *Voorzitter* verklaarde dat dit een fout is die verbeterd zal worden.

Mr. J. van Schevichaven bracht vervolgens uit het verslag der commissie voor het Pensioenfonds over het jaar 1909/10 (t. a. p. in dit blad opgenomen).

De heer *Simons* deed uitkomen, dat de moeielijkheid om een levensverzekering aan te gaan, voor velen gelegen is in het feit, dat zij soms werkeloos zijn en dan de premie niet betalen kunnen, in welk geval hun levensverzekering vervalt. Misschien heeft het bestuur die kwestie onder de oogen gezien, doch is het besluit niet voldoende bekend onder hen te wier behoeve het fonds is gesticht.

Als een middel om de inkomsten van het Pensioenfonds te versterken, beval spr. aan verschillende schrijvers uit te noodigen »einakters« ter beschikking te stellen van het Pensioenfonds, dat dan die stukken tegen vergoeding zou kunnen doen spelen.

De heer *Schevichaven* dankte den heer *Simons* voor zijn opmerkingen. Van het begin af aan heeft in het reglement een bepaling gestaan, volgens welke een apart fonds wordt gevormd ten behoeve van hen die hun verzekering niet kunnen betalen. Herhaaldelijk is daarvan gebruik gemaakt. Het bestuur heeft het recht die sommen al of niet terug te eischen.

Stappen zullen gedaan worden om het recht van opvoering van »einakters« te verkrijgen.

De heer *Van de Pauwert* vroeg waar de samenwerking van «Apollo» met het Pensioenfonds toch meestal op afstuit. Op onwil van «Apollo»?

De heer *Schevichaven* antwoordde dat goede wil van weerskanten aanwezig is, doch dat in het reglement van «Apollo» sommige dingen staan, die ook met den besten wil samenwerking verbaasend moeielijk maken. In de vergadering van het Pensioenfonds zal een voorstel tot samenwerking ter sprake gebracht worden.

Daarna waren de verkiezingen aan de orde, waarbij de heeren *Reelfs* en *Cleveringa* als stemopnemers fungeerden. Vooraf bracht de *Voorzitter* hulde aan *Mr. P. W. de Koning*, die als hoofdbestuurslid wenschte af te treden. In *Mr. de Koning* verliest men, zeide de voorzitter, een ijverig lid van het hoofdbestuur en een man, die altijd zeer goed op de hoogte van tooneelzaken bleek te zijn. Wij moeten ons neerleggen bij zijn wensch om zich van eenige bezigheden te ontdoen, maar verheugen er ons in, dat hij voorzitter wil blijven van de Amsterdamsche afdeling. Spr. dankte hem voor het vele dat hij gedaan heeft als lid van het hoofdbestuur (*applaus*). Voorts wees de voorzitter er op, dat er volgens de statuten drie Amsterdammers in het hoofdbestuur moeten zitten. *Mr. Fentener van Vlissingen* is Hagenaar geworden en heeft dadelijk aangeboden zijn zetel ter beschikking van een Amsterdammer te stellen. Wij hebben echter, vervolgde de voorzitter, gemeend dat aanbod niet te moeten aanvaarden. *Mr. Fentener van Vlissingen* treedt het volgende jaar af

en hij heeft verklaard beslist te zullen aftreden, wat wij zeer betreuren, want hij is jaren lang lid van het hoofdbestuur en zal een groote leegte achterlaten. Om hem althans nog één jaar te behouden, verzocht de voorzitter de vergadering het hoofdbestuur een jaar dispensatie te willen geven van de bepaling, dat er drie Amsterdammers in het hoofdbestuur moeten zitten (*applaus*).

In de plaats van *Mr. de Koning* zal evenwel een Amsterdammer gekozen moeten worden.

De heer *Zaalberg* beval voor de vacature-*Mr. de Koning* aan den vice-voorzitter der Amsterdamsche afdeling *Mr. A. W. G. van Riemsdijk*.

Na de pauze bleken tot leden van het hoofdbestuur te zijn herkozen de heeren *Marc. Emants*, *L. Jacobson* en *Mr. A. W. F. H. Sänger*, allen met 44 stemmen, terwijl in de vacature van *Mr. P. W. de Koning* als hoofdbestuurslid gekozen werd *Mr. A. W. G. van Riemsdijk* met 27 stemmen tegen 17 uitgebracht op den heer *Vriesendorp*.

Voorts werden, ieder met 44 stemmen, herkozen de heer *A. van der Horst* tot lid van de Commissie van Beheer en Toezicht op de Tooneelschool en *Mevr. E. Gompertz-Jitta* tot dame-patrones.

Desgevraagd verklaarde de heer *Jacobson* zijn herbenoeming te aanvaarden, het een voorrecht rekenend nog drie jaren onder den presidalen hamer van den heer *Emants* te mogen dienen (*applaus*).

De *Voorzitter*: Ik zal het dezen keer nog aannemen, maar voeg er bij uitdrukkelijk bij: voor de laatste maal (*Protesten*).

Ook de heer *Sänger* nam zijn herbenoeming aan.

Aan de heeren *Van Riemsdijk* en *Van der Horst* en *Mevr. Gompertz-Jitta* zal van hun benoeming en herbenoeming worden kennis gegeven.

Vervolgens was het woord aan den heer *L. Simons* tot het houden van zijn voordracht over de positie van den tooneelspeler.

Spr. zond onder ± 240 tooneelspelers en -spelsters een vragenlijst rond, niet om materiaal tegen directies bijeen te brengen, doch om een zoo algemeen mogelijk beeld te krijgen van de toestanden en verhoudingen in onze tooneelwereld. Ook aan de directies werd de vragenlijst toegezonden teneinde niet tot eenzijdige uitkomsten te geraken.

De enquête werd beantwoord door 41 tooneelspelers met 709 tooneeljaren of gemiddeld 17 jaar en 19 dames met 334 tooneeljaren of gemiddeld 17.5 jaar. Totaal 60 dames en heeren, die bijeen 266 engagementen bij verschillende gezelschappen gehad hadden, dus gemiddeld 4.5 gezelschap.

Een zeer omvangrijk materiaal dus, waarbij nog kwamen antwoorden van drie directies en van twee anderen contracten en reglementen.

Van de heeren bezochten 14 of 33 % de Tooneelschool, terwijl 5, als aan het tooneel gekomen vóór haar stichting, hier niet meetellen. Van de overigen ontvingen 12 heel en al geen opleiding en 10 een zekere leiding van anderen, ook tooneelspelers.

Van de 20 dames die antwoordden, hadden 12 of 66 % hun opleiding aan de Tooneelschool genoten; was één van voor 1875, had één wat particuliere les gehad, waren de overige 6 zonder opleiding aan het tooneel gekomen.

Van de heeren had de helft een ander beroep gevolgd alvorens naar het tooneel te gaan. Van de dames gaf slechts één een vroeger beroep op, nl. van onderwijzeres.

Met uitzondering van de enkele tooneelkinderen varieeren de leeftijden waarop men aan het tooneel kwam, van 18 tot 30 jaar. De meeste schoolleerlingen zijn de jongeren, tusschen 18 en 23 jaar.

Juist onder hen die niet op de vragen antwoordden, is de meerderheid zonder opleiding. Dat vrees om directies te ontstemmen en onverschilligheid een belangrijke rol speelde in het niet antwoorden van velen, staat bij spr. vast. Teekenend is dat onder hen die antwoordden, nog zulk een groot percentage aan het tooneel kwamen zonder eenige opleiding of zonder eenige opleiding van beteekenis. Ook zij die den laatsten tijd, uit anderen kring, naar ons tooneel kwamen, deden dat zonder eenige opleiding. Behalve de journalistiek en de literatuur is er geen kunstvak waar dat zoo maar kan.

Intusschen spiegelt zich de waarde der opleiding al aanstonds af in de economische gegevens der aanvangssalarissen. Onze gediplomeerde Tooneelschoolleerlingen, mannelijke en vrouwelijke, worden aanstonds in doorsnee f 800 waard. In sommige gevallen van concurrentie werd op f 1100, in een enkel geval op f 600 begonnen. Wie zonder opleiding komen, beginnen met figuratie, worden aangenomen op proef, soms op f 1 à f 1.50 per speelavond; f 4, f 5 per week; ook wel f 12, f 25 per maand. Wie een opleiding van elders hebben, kunnen soms f 500 tot f 600 bedingen; er zijn ook uitzonderingen van f 750. Doch in 't algemeen blijkt het verschil in aanvangssalaris tusschen onze gediplomeerde jongelui en hen die 't maar eens komen probeeren en blijven hangen, op een f 500 te schatten.

Praktisch wordt dus de opleiding en voorbereiding aan de school in haar beteekenis erkend, een voorsprong die echter niet altijd blijft, want soms zit er meer talent in iemand die er zoo maar kwam.

Een der groote grieven in vele antwoorden, geldt het aan het tooneel raken van telkens nieuwe dilettanten, dames en heeren zonder voorafgaande opleiding. Het sterkst daarin blijken vooral zij, die zelf indertijd er zijn aangekomen als — dilettanten. En voor zoover men in de enquête de school iets verwijt, is het niet dat zij opleidt of niet goed opleidt, maar dat zij den weg opent voor te velen.

Spr. behandelde vervolgens enkele factoren in het tooneelspelersbestaan, die in hun algemeene werking de positie van den tooneelspeler tot iets eigenaardigs maken, vooral in economischen zin.

Ook al mag de Instelling oorspronkelijk uitgedacht zijn ten bate van een aantal personen, van een idee, een belang — eenmaal in het leven, groeit zij uit tot een eigen zelfstandig bestaan, dat eischt, vraagt, beveelt, vervormt, soms vertrapt en vermoordt. Zoo gaat het met den Staat, de Kerk, de Gemeente, de Partij, de Instelling van Liefdadigheid, zoo gaat het ook met het Tooneel en een Tooneelgezelschap.

Een tooneeldirectie kunt gij niet heel gemakkelijk bewijzen, dat haar bestaansrecht afhangt van haar dienen van het belang van de acteurs en actrices, ook al hangt haar bestaan mede af van wat deze praesteeren. Al mag het verlies van een eerste kracht werkelijk voelbaar zijn in een gezelschap, men gaat toch voort en doet het met mindere. Dat nu oefent allereerst zijn zeer sterken invloed op de positie van den tooneelspeler.

De algemeene economische ervaring is, dat de groote, bloeiende instellingen de beste arbeidsomstandigheden en voorwaarden kunnen bieden. De algemeene omstandigheden nu waaronder onze tooneelinstellingen werken, zijn niet gunstig, dus ook niet voor de positie onzer spelers.

Er zijn andere, eigenaardige, factoren die de positie van den tooneelspeler helpen bepalen. Als bij alle uitvoerende kunstenaars wordt die positie zeer sterk beïnvloed door het persoonlijk magnetisme, dat van hem of haar uitgaat. Er zijn zeer achtenswaardige, zeer nauwgezette, ja soms zelfs zeer talent-

volle tooneelkunstenaars; die zelfs geen deel van het publiek «pakken». Men mag ze waardeeren, maar men zal niet «om ze geven.» Dezulken gesteld naast anderen, die wel dat persoonlijk magnetisme hebben, ook al zijn die verder in talent en toewijding hun minderen, zullen altijd minder «doen» dan dezen en dus, onvermijdelijk-meedoogenloos, achtergesteld raken.

Een andere, zeer gewichtige factor is in een der antwoorden zóó aangegeven: «de directies kunnen je maken of breken». Het publiek moet meestal aan een artiest «wennen»; het moet bovendien geloof in hem gaan krijgen en dat behouden. Is hij eenmaal aan een «zaak» verbonden, dan hangt, wat hij tijdens zijn engagement praesteeren kan, of hij vóór of achteruitgaat, behalve natuurlijk van hetgeen hij terechtbrengt van hem aangeboden gelegenheden, voor een groot deel af van die gelegenheden. Ook zijn financiële toekomst hangt ervan af. Wie tijdens het afgeleopen engagement gelegenheid kreeg en die wist te benutten om «vooruit te komen», zich vaster in het kunstzadel te werken, is bij de contractvernieuwing meer waard dan wie die gelegenheid weinig kreeg. Wie ze heelemaal niet kreeg, kan heel en al niets eischen. Zuiver commerciëel gesproken, is het voor een directie van belang de artiesten niet te veel op den voorgrond te laten komen; voor den artiest dat dit wel gebeurt. Vandaar veler gemis aan onafhankelijkheid en hun fel klagen over willekeur bij rolverdeelingen.

Hierbij is te voegen de toeloop tot het tooneel. Voor bijna elk vak, elke positie is overaanbod. Er is vooral overaanbod van mindergeschikten en onbekwamen. De gevolgen van die overproductie van tooneelliefhebbers zijn, als altijd, economisch ongunstig voor het vak.

Ook het reizen werkt ongunstig op de positie van den tooneelspeler, is vooral een der voornaamste aanleidingen tot het alom heerschen van de z. g. koeliecontracten, d. w. z. van contracten die bepalen dat de tooneelspeler *ten allen tijde* ter beschikking heeft te zijn van de directie. Zoo kan 't gebeuren dat de machine een acteur in 't getouw haalt van den eenen dag 10 uur tot den volgende avond laat, met hoogstens nachtrust; dat men dag in dag uit aldus moet meesjorren voor kleine figuratieve rolletjes, waaruit weinig voldoening en alleen ontreddering is te halen; dat men rollen moet leeren in den trein en repeteeren en tournée; dat men weken wordt thuis gelaten en zich vergeten gaat voelen, totaal gedésœuvreerd wordt. Bovendien beteekent het reizen een groote bestaansonrust. Daarbij komen zeer sterke klachten over de inrichting van de meeste tooneelgelegenheden. Met uitzondering van de groote schouwburgen in Amsterdam en Rotterdam; van Arnhem, waarover maar één roep is, en van Den Haag, Groningen en Utrecht, die als redelijk genoemd worden, is men zoo goed als unaniem in klachten over de inrichtingen die men op reis vindt. Een Duitsch reizend gezelschap weigerde dit jaar op te treden in twee niet kleine provincieplaatsen in ons land wegens slechte kleedgelegenheden. Dat tot een resoluut weigeren noch directies noch artiesten het in ons land durven brengen, teekent in veel opzichten de situatie.

Verder wees spr. er op dat de enquête het absolute bewijs leverde, dat van de formidabele serie boeten, in de contracten genoemd, in de praktijk zeer weinig, en slechts bij uitzondering naar het schijnt aan één gezelschap, af en toe, wordt toegepast. Het blaffen is hier, gelukkig, oneindig erger dan het bijten. Maar het geheel teekent alweer de meerderheid der bestaande verhoudingen.

Na deze algemeene beschouwingen stond spr. uitvoerig stil bij de bijzonderheden van de positie.

Spr.'s overzicht van den financieelen toestand onzer tooneelspelerswereld is niet zoo donker geworden, als men misschien verwachtte en als mogelijk enkelen onder hen dien inzien. Al mag de toekomst minder gelukkig lijken, het heden is, louter financieel gezien, niet zoo slecht. Toch werd op de vraag: acht ge de positie bevredigend? geantwoord door 23 heeren met een beslist neen, door 19 heeren met «meer of minder» en daaronder slechts enkelen meer positief gunstig. Van de dames antwoordden 16: neen; de anderen: zoo zoo, slechts een enkele «bevredigend.» Hoe komt dat? De kern der kwestie: Men heeft geen rechten, alleen plichten. Keuze van répertoire, rolverdeling, organisatie van het bedrijf, uren van repetities, van op reis gaan, van naar huis komen, werktijden in het algemeen — het wordt alles beslist buiten de geëngageerden om. Beroep baat niet of het wordt «ingepeperd.» Dat bij de rolverdeling favoritisme meespreekt, is een indruk van de meesten. Een der ouderen die er nochtans wel gekomen is, antwoordde: «Men moet aan het tooneel hebben: geluk, bof, een karakter van caoutchouc, geen eigen opinie, kunnen strooplikken en in de vijfde plaats: *wat* talent. Weer niet te veel, want dan pas je licht weer niet in het répertoire!»

Uitspraken als deze geven te denken «that there must be something rotten in the State of Denmark.» Niemand in zijn of haar antwoorden noemde eenig *feit* van dwang of invloed om zich over te geven. Hoogstens kan dus sprake zijn van enkel zelfstandige gevallen, zooals die zeker ook voorkomen buiten het tooneel. Toch is het goed dat de waarschuwing van Mevr. Van Dommelen geklonken heeft. Komt er een vakvereeniging, het onderzoek der feiten staat aan haar.

De tooneelspelers-toestand lijdt onder de te groote afhankelijkheid, onder gemis aan eerbied en zelfeerbied voor zijn persoonlijkheid. De schuld? Aan de tooneelspelers zelf; aan de historische contractverhoudingen; aan de moeilijkheid om andere verhoudingen af te dwingen bij zeer sterke afhankelijkheid van onze acteurs en actrices. Elke stand heeft de toestanden die hij verdraagt. Buitenstaanders kunnen steunen bij de pogingen tot verbetering, doch die zullen gedragen moeten worden door de menschen van het vak zelf. Het moet komen tot een Vereeniging van Tooneelspelers. Organisatie is het redmiddel juist bij te groote afhankelijkheid. Van de 60 die geantwoord hebben, hebben 35 heeren en 13 dames zich uitgesproken voor de wenschelijkheid van een Vereeniging van Tooneelspelers, die ook beaamd is door twee directies. En onder diegenen die zich twijfelachtig uitlieten, waren er verscheidenen die dit deden, omdat ze zich eigenlijk niet precies konden voorstellen wat zoo'n vereeniging zou moeten doen.

Spr. schetste wat zoo'n Vereeniging zou moeten verrichten, ook om niet misverstaan te worden en in dezen kring de medewerking te vinden, zoo niet het initiatief, welke hij tot plicht rekt van een Verbond dat de vorming van tooneelspelers tot eerste taak heeft.

De Vereeniging zal niet allereerst een strijdvereeniging moeten wezen tegen de directies. Integendeel. Haar eerste taak zal zijn: onderzoeken, overleggen en door overleg en zelfopvoeding komen tot verbetering. Als werkprogram somt Spr. op:

Bij optreden van nieuwe directies onderzoek doen naar soliditeit en karakter. En waarschuwen ingeval die onvoldoende blijken.

Ingeval van déconfitures de betrokken artiesten helpen met goeden rechtsgeleerden bijstand en met nieuwe regeling. Steun bij werkeloosheid in zulke gevallen.

Ten aanzien van de contracten overleg met de directies over: verdeling der uitbetalingen over 12 maanden; vaststelling van verhouding tusschen bedrijfs-

onkosten en salaris; vergoeding aan de dames voor historische costuums; verzekering van het haar toevertrouwde goed der artiesten vanwege de directie; séjours-minima; regeling van repetitie-uren; verlof-avonden; regeling van ziektevergoeding en «ontslagredenen»; bescherming tegen mogelijken onzedelijken dwang; overweging van de vraag of weder-invoering van emplooiën mogelijk en aanbevelenswaardig is, waaromtrent veel verschil van meening bestaat.

Instelling van een beroepsraad, om eventueele schennis van de beroepseer door tooneelspelers zelf te beoordeelen en een eere-code vast te stellen, waarbij dan tevens tegen onbehoorlijkheden van wege directies, regisseurs of — tooneelspelers zelf wordt opgetreden.

Bestudeering van de zeer moeilijke vraag en overleg daaromtrent met directies en Tooneelverbond, of en in hoever, de toeloop tot het tooneel zal kunnen worden belemmerd, door het stellen van hooger eischen van vakopleiding en algemeene beschaving. Het verkrijgen eener hoogere opleiding aan 's-Rijks Academie van Beeldende Kunsten voor hen die na een drie-jarige tooneelloopbaan blij hebben gegeven van bijzonder talent.

Samenwerking met directies of (en) Tooneelverbond, om te komen tot betere verzorging van kleedkamers en repetitie-lokalen. En met de directies bijzonderlijk omtrent een dusdanige onderlinge regeling van het reizen, bijkans unaniem veroordeeld als zeer verkeerd en schadelijk, ook in verband met de repetities, opdat de ergste kwalen van het reis- en treksysteem worden weggenomen.

Om eindelijk ook te komen tot een der beste middelen om eindeloze wrijving, achterdocht, ontstemming in de tooneelwereld tegen te gaan, nl. instelling, ook waar niet allen co-operatief werken, van een kleine Commissie uit de artiesten, om samen met directie en regie de rolverdelingen vast te stellen; in die Commissie op te nemen vertegenwoordigers van de drie groepen der geëngageerden (hoogeren, middelmoet en kleineren) en deze om de twee maanden te doen afwisselen volgens rooster.

Spr. gaat niet dieper op deze en andere kwesties in. Evenmin ten aanzien van de verschillende middelen, door zijn enquête als wenschen van onze tooneelspelers uitgebracht: Staatssubsidies; wering van dilettanten; verbod aan liefhebberijvereenigingen om voor geld op te treden en hun voorstellingen in het openbaar aan te kondigen; instelling van bevoegde, onbevooroordeelde kritiek; wering van naamlooze vennootschappen als directies; alleen eerlijke zaakkundige en bewkame mannen als directeuren; uitbreiding van speelgebied; meer omgang tusschen publiek en tooneelspelers; minder wansmaak en licht-ingenomenheid bij het publiek; geld (rijks- en gemeente-subsidies); societaire-gezelschappen op goede basis, geen jonge menschen, door de Tooneelschool, naar het tooneel lokken; elk tooneelspeler nog een ander vak te doen kennen om nooit heel en al afhankelijk te wezen, enz. Spr. gaat hierop niet in, omdat het hem niet om deze of gene bijzonderheid te doen is, maar om de strekking aan te geven van de taak, die zulk een Tooneelspelersvereeniging wacht. Een taak van veel diplomatie en takt, van veel geven en nemen en toch stadig rustig voortwerken naar het doel dat te bereiken valt. Is het te veel verwacht dat dit zou kunnen gebeuren? Zal er eerst een crisis in onze tooneelwereld moeten komen? Mischien. Maar er zijn intusschen twee bemoedigende teekenen, 1°. de uitkomst der enquête bewees, dat er een kern van tooneelspelers en -speelsters is, die de wenschelijkheid van een tooneelspelersvereeniging belijden; 2°. het feit dat de Vereeniging van Nederlandsche Letterkundigen een plan beraamt om te komen

tot de vorming van een Federatieven Bond van Kunstenaars, waarbij dan een afdeeling van tooneel-kunstenaars aanstonds een steunpunt zal vinden, vooral van betekenis omdat niets zoo noodig is voor onze tooneel-spelerswereld dan te geraken uit haar isolement.

Ten slotte is juist de tooneelspelerspositie allereerst een «beschavingskwestie.» Het is niet allereerst een sociaal-economische kwestie, hoeveel sociaal-economisch er aan vast zit, maar van zelfrespect, d.i. van zelfverhooging en zelfbeheersching, waardoor tevens dat «zelf» zijn egotisme zal leeren omzetten in samenwerking.

Het Tooneelverbond kweekt stadig aan toonspelers. Het heeft de verantwoordelijkheid niet alleen voor de leiding die het geeft, maar ook van de keus der menschen, die het ons tooneel helpt benaderen. Verantwoordelijkheid ook voor de positie van wie er zijn. En als mocht blijken, dat de wensch om tot zulke een Vereeniging van Tooneelspelers te komen sterker is dan de daadkracht en daadmoed, dan ontstaat de vraag of het ook niet Verbondsplicht is steun te geven aan die te zwakke kracht en moed, tot zoolang zij eigen sterkte gekregen zullen hebben.

Die vraag onderwerpt Spr. aan de zeer ernstige aandacht.

De voordracht werd levendig toegejuicht.

De *Voorzitter* zeide den heer Simons dank voor zijn belangwekkende voordracht en vooral voor de voorbereidende werkzaamheden om tot die belangwekkende rede te komen, en gaf daarna gelegenheid tot gedachtenwisseling.

Mr. de Koning deed uitkomen, dat hij in de hoogst belangrijke rede van den heer Simons een zeer belangrijk ding heeft gemist: de ideale kwestie. Welke rol de kritiek in het leven van den kunstenaar speelt, is niet met een enkel woord te zeggen, en het wordt door Spr. een groot gemis aan volledigheid van het onderzoek geacht, dat die vraag niet op den voorgrond is getreden. Gaarne zou Spr. wenschen dat de heer Simons dit punt bij gelegenheid eens onderzocht. Z.i. behoort bij de kritiek op den voorgrond te staan humaniteit, nooit leed doen en neerhalen buiten noodzaak.

De heer *Simons* verklaarde zijn onderwerp niet te hebben uitgeput. Zeer belangrijke kwesties stipte hij slechts even aan. Wat de kritiek aangaat, een onderzoek zou niet tot veel geleid hebben. Als men vandaag prijst, dan ben je bij den artiest de persoon die het weet; ben je een paar dagen later genoodzaakt dien artiest de waarheid te zeggen, dan ben je een venijnspuwer. Een opmerking, in de enquête gemaakt, was: over 't algemeen wordt door de kritiek zoo weinig gezegd waar je wat aan hebt. Dat is een opmerking die de meeste schrijvers ook zullen beamen. (De heer *Emants*: Ja!). Het is allermoeilijkst een ideaal criticus te vinden. Daarom zal men, wat de kritiek betreft, niet zoo heel veel verder komen. Geheel iets anders is de kwestie van de leiding. Men klaagt dat die zoo weinig van betekenis is. De vraag zou daarom onder de oogen gezien kunnen worden of het niet gewenscht was een paar regisseurs op te leiden.

De *Voorzitter* merkte op, dat het Verbond al eens getracht heeft in dien geest iets te doen, maar het stuitte af op de verzekering van een regisseur: een regisseur is niet op te leiden; je bent regisseur of je bent het niet.

De heer *Simons* gaf toe dat men voor het regisseurschap innerlijke geschiktheid hebben moet. Maar daarom is toch ook opleiding noodig. Ook voor muziek-dirigent moet men geboren zijn, maar niettemin heeft toch de muziek-dirigent vorming, opleiding noodig. Wanneer het Verbond eens bij gefortuneerden een poging waagde om een paar duizend gulden bijeen te brengen, teneinde een persoon, van wien men gevoelt dat hij een kracht is, in de gelegenheid te stellen zich

als regisseur verder te ontwikkelen, dan zou het Spr. zeer verwonderen als dat niet gelukte.

De *Voorzitter*: Aan den regisseur zoeven bedoeld, werd gevraagd: hoe kan men iemand regisseur laten worden? Het antwoord was: door hem in de leer te laten gaan bij een anderen regisseur, doch elke regisseur zal het verdraaien om zijn kunst een ander te leeren.

De heer *Kesnig* vestigde er de aandacht op, dat indertijd door den heer Heijermans een voordracht werd gehouden over tooneel en maatschappij, wat tengevolge had dat te Amsterdam een vereeniging werd opgericht, die echter niet meer bestaat. Zijn de menschen nu na betrekkelijk korten tijd zoo veranderd, dat een vereeniging thans wél levensvatbaar zou zijn? Spr. betwijfelt dat.

De heer *Schevichaven* wees er op, dat de organisatie van tooneelspelers feitelijk reeds bestaat en wel in het Pensioenfonds. In de statuten van het Pensioenfonds toch wordt gezegd, dat het zich ten doel stelt de belangen der tooneelspelers in den meest uitgebreiden zin te bevorderen. Een van de middelen om dat doel te bereiken is de zorg voor ouden van dagen en verzekering ingeval van invaliditeit.

De heer *Simons* merkte den heer Kesnig op, dat de Vereeniging, die op instigatie van den heer Heijermans gesticht werd, uitging van twee ongelukkige elementen: een persoonlijk ongelukkig element en het feit dat de heer Heijermans zich onmiddellijk stelde op het klasstandpunt en dreef naar een sociaal-democratische vereeniging. Sinds is nog een poging tot stichting eener vereeniging gewaagd, waarvan niets is terechtgekomen. Die feiten hebben echter Spr. niet weerhouden nogmaals den nadruk te leggen op de wenschelijkheid eener vereeniging, omdat dergelijke dingen niet ineens gebeuren en men thans iets verder is dan vroeger, blijkens het groot aantal dames en heeren, die voor de wenschelijkheid zijn gewonnen.

Blijkens de zeer interessante mededeeling van den heer Schevichaven bestaat reeds een vereeniging, die krachtens hare statuten de behartiging van de belangen der tooneelspelers op zich kan nemen. Spr. kan dus zijn conclusie wijzigen. Hij behoeft niet meer er op aan te dringen, dat van het Verbond zal uitgaan een poging tot oprichting eener vakvereeniging. Maar hij kan alleen uitspreken den wensch, dat in de bestaande Vereeniging pogingen zullen worden aangewend om de richting eener vakvereeniging uit te gaan. Dat zal niet onmiddellijk kunnen geschieden; er zal met takt, kiesheid en voorzichtigheid gewerkt moeten worden. Gaat de Vereeniging die richting uit, dan zal men kunnen krijgen een kern voor de Vereeniging die men hebben moet.

De *Voorzitter* verklaarde dat de heer Schevichaven de zaak in ernstige overweging zal nemen en zoo noodig bij het bestuur aanhangig maken.

De vergadering werd hierop gesloten.

Verslag over het jaar 1909/10, uitgebracht in de alg. verg. van het «Ned. Tooneelverbond», op 21 Mei 1910, en in de alg. vergadering van het «Pensioenfonds», op 29 Mei 1910.

Het afgelopen jaar is zeer kalm voor onze vereeniging geweest, haast te kalm, er is geen enkel lid bijgekomen, wel moesten wij helaas een onzer leden door den dood verliezen. Daar deze zich een pensioen verzekerd had met de voorwaarde, dat alle premies op één na moesten worden teruggegeven, als hij vóór den ingang van zijn pensioen kwam te overlijden, hebben zijn nabestaanden nog veel meer teruggekregen dan de overledene zelf heeft gestort, immers een deel van zijne premie is door onze vereeniging betaald.

Geen enkel lid is er bijgekomen, deze woorden

mogen wel eens goed overdacht worden, ook door de tooneeldirecties, die jongere tooneelspelers aan zich verbinden en deze niet aansporen dadelijk lid onzer vereeniging te worden, terwijl zij zich op hun (haar) jeugdigen leeftijd voor een betrekkelijk klein geldelijk offer toch een mooi pensioen zouden kunnen verzekeren. Pas kort geleden bleek het weer, hoe moeilijk het was door vrijwillige bijdragen een invaliden tooneelspeler een klein pensioen te bezorgen, laten onze tooneelartisten daarom zelf bijtijds zorgen, dat zij voor hun ouden dag of bij invaliditeit niet op anderen zijn aangewezen, onze vereeniging is er voor opgericht daarbij de noodige hulp te verleen.

Het mag in dit verslag wel eens worden gezegd, hoe het in deze bij de verschillende gezelschappen op 1 Mei j. l. gesteld was: van de Koninkl. Vereeniging «Het Nederlandsch Tooneel» en de Nederl. Tooneelvereeniging zijn nagenoeg allen leden van onze vereeniging, van Stoel en Spree verscheidenen, van het Gezelschap Van Eijsden eenigen, van Gebrs. Van Lier twee, van de gezelschappen Prot, Royaards, Verkade niemand.

Mocht het vorige verslag eindigen met het uitspreken van de hoop, dat de tooneeldirecties ons dit jaar met voorstellingen financieel zouden steunen, thans moet helaas worden erkend, dat de hoop ijdel is gebleken, de Koninkl. Vereeniging «Het Nederl. Tooneel» gaf aan de Amsterdamsche afdeeling een subsidie bij het inrichten van een avond te onzen voordeele, de andere gezelschappen deden niets, de heer Van Eijsden stelt intusschen nog een avond in uitzicht.

Het zou dan ook dit jaar treurig met onze kas gesteld zijn, had de Amsterdamsche afdeeling — thans onder het Bestuur der heeren J. J. H. van Dijk, E. Erfman, H. Harms, M. Myin en H. H. Teune — niet door een voortreffelijk geslaagden kunstavond de kas kunnen versterken met een batig saldo van *f* 703.84. Het past hier aan dit Bestuur en aan allen, die zoo welwillend het Bestuur hebben bijgestaan, den hartelijken dank der vereeniging over te brengen. Niet het minst komt die dank toe aan de dames, die een comité voor dezen avond vormden. Dank zij ook gebracht aan onze donateurs, dank niet minder aan het Nederl. Tooneelverbond, dat ons weer steunde met eene bijdrage van *f* 100.—; aan zijne afdeelingen, waarvan vooral Middelburg ons weer verblijdde met eene toezending van *f* 50.—. Dank tevens aan den heer Marcellus Emants, die de vereeniging «de Goudbloem» te Gouda toestond zijn «Jonge Harten» te spelen, als zij ons *f* 10.— zond en aan de Directie der Nederl. Tooneelvereeniging, die onder dezelfde conditie aan de Rederijkerskamer «Saraswati» te Middelstum toestond «Het hoogste recht» van Mevr. Boudier—Bakker te spelen.

Het is ons tevens eene behoefte Mevr. Kleine—Gartman te herdenken, wier schenking ten bate van oude tooneelspelers aan onze vereeniging overging, waarvan een deel der rente nog met vruchtgebruik bezwaard is, maar waarvan een ander deel bij onze inkomsten kon worden gevoegd.

Daar wij ook de opbrengst van de voorstelling van het Amsterd. Studenten-Tooneel en die van de tentoonstelling van portretten door den heer Crena de Jongh, beide in ons verslag verleden jaar reeds gememoreerd, nog niet verdeeld hadden, zoo is het mogelijk de reductie dit jaar even hoog te stellen als die van verleden jaar. Wij betreuren het echter, dat wij weer niets voor onze fondsen konden afzonderen, terwijl wij er met nadruk op moeten wijzen, dat alleen eenige bijzonder gunstige omstandigheden, waarop een volgend jaar niet te rekenen valt, het ten slotte mogelijk hebben gemaakt, dat wij in onze uitkeering niet beneden verleden jaar behoeven te gaan, de kleinste premies

dus weer geheel, van vele anderen de helft en van de allergrootste 15 % kunnen terugbetalen. De inkomsten zullen echter aanmerkelijk moeten stijgen, willen wij het doel, bij de stichting onzer vereeniging voor oogen gesteld, steeds nader kunnen komen, te meer daar wij nog veel meer leden moeten hebben en dus het bedrag der premies, waarvoor reductie moet gegeven worden, veel hooger behoort te zijn.

In ons Bestuur kwam verandering: in de plaats van wijlen den heer G. de Wijs en in die van den heer F. Stoel, die wegens slecht gezichtsvermogen meende te moeten bedanken, werden door de leden gekozen de heeren J. L. A. Schut en Jan C. de Vos, die beiden de benoeming aannamen. Het Tooneelverbond herkoos den heer Mr. J. v. Schevichaven als lid van ons bestuur, door zijne mede-bestuursleden werd hij dadelijk als voorzitter herkozen.

Het Bestuur heeft dit jaar herhaaldelijk vergaderd, ten einde de mogelijkheid eener fusie of samenwerking met «Apollo» te bespreken, ook is er eene commissie van vertegenwoordigers der beide vereenigingen met den heer Mr. Kokofsky als voorzitter aan het werk geweest, het is echter nog niet mogelijk gebleken in deze iets te bereiken.

Het Bestuur,

Mr. J. v. SCHEVICHAVEN, *Voorz.*
P. D. VAN EIJSDEN, *Onder-Voorz.*
A. v. D. HORST, *Penningmeester.*
J. FUNKE.
J. F. L. SCHUT.
JAN C. DE VOS.
M. HORN, *Secretaris.*

PARIJSCH E KRONIEK.

Ambtsbezigheden hebben den redacteur van *Het Tooneel* eenigen tijd te Parijs geroepen, zoodat hij tot zijn groot leedwezen niet in staat is geweest, zich een oordeel te vormen over twee belangrijke voorstellingen te Amsterdam, *Hannele's Hemelvaart* bij de Nederlandsche Tooneelvereeniging en *Het Concert* bij het ensemble-Royaards.

Ik moet daarom aan het hoofd dezer rubriek het woord *Amsterdamsche* wel vervangen door Parijsche, met de bedoeling enkele indrukken weer te geven van tooneelbezoek in de Ville Lumière.

Heel belangrijk is Parijs uit het oogpunt van dramatische kunst op dit oogenblik niet. De Comédie française teert op het oude repertoire: *Oedipe Roi*, *le Demi-Monde* en *l'Ami Fritz* worden alleen afgewisseld door het poëtisch verdienstelijke nieuwe werkje van Bataille: *Le Songe d'un Soir d'Amour* en het halve succes van Lavedan: *Sire*. Onze gewaardeerde Parijsche correspondenten heeft kort geleden te dezer plaatse reeds vermeld hoe uitmuntend dit stukje romantiek wordt vertolkt, en hare lofuiting op Huguenet en vooral op de onvergelykelijke Mad. Blanche Pierson is voorwaar niet overdreven. Het stuk is eerlijk gezegd vrij kinderlijk, en de douce manie van de oude gravin die haar geloof aan het bestaan en den terugkeer van Louis XVII maar niet wil opgeven, komt telkens op de grens van het belachelijke.

Te grooter is het talent van de artiste, die de operette-achtige figuur weet op te voeren tot werkelijke dramatische hoogte. Daar waren momenten, waarin men het gansche stuk en zijn

kinderlijken opzet vergat om alleen te zien de bijna tragische figuur van Mlle de Saint Albi, met haar witte paruik de reïncarnatie van een verdwenen generatie.

Als de beste rol van Blanche Pierson had tot dusver gegolden hare vertolking van de hertogin de Réville in *le Monde où l'on s'ennuie*, waarin zij haar gelijke nog niet heeft gevonden. Maar de partij van Mlle de Saint-Albi staat ongetwijfeld nog hooger, omdat het hier geldt het weergeven van een oneindig meer complexe figuur, en de uitbeelding van die figuur is eenvoudig de volmaaktheid zelve.

Antoine heeft met *Antar* en *Coriolan* weinig meer verkregen dan een succes van mise en scène; zijn laatste werk *Mlle Molière* van Nigond en den betreurden Leloir, wordt verschillend beoordeeld, maar hiervoor had ik geen tijd meer beschikbaar.

Voor het overige is de kenmerkende eigenschap van de werken, die thans op het repertoire zijn, die van goed speelbare, goed gemonteerde stukken, die echter geen van alle bijzondere beteekenis hebben. Gracieux, charmant, exquis, al wat ge wilt, maar zonder eenige blijvende waarde. Zoo het salon-drama *le Costaud des Epinettes* in het Vaudeville.

Zoo *le Bois Sacré* in de Variétés, een erg onbeduidend product van de fabriek de Flers-Caillaret, dat door de phalanx Granier, Lavallière, Brasseur, Guy en Max Dearly wordt gered; zoo *Une femme passa* in de Renaissance, door Marthe Brandes en Tarride dapper verdedigd tegen de geweldige concurrentie van het parallelwerk van Bataille, waarover aanstonds; zoo *le Danseur Inconnu* in het Athénée waarin Tristan Bernard het kunststukje verricht van een roman d'un jeune homme pauvre met een moderne saus op te disschen en genietbaar te maken; zoo *Bridge* in het Théâtre Réjane, een Fransche adaptatie van een echt Engelschen gentleman-gauwdief-roman, waar men het meest geniet van de tusschenbedrijven in de elegante en interessante wandelgangen. Want dat théâtre Réjane is inderdaad een juweel van een schouwburg! In tegenstelling van de meest vrij nauwe en pover ingerichte Parijsche Schouwburgen is het een waar genot zich in de breede couloirs te bewegen, waar alles aangenaam aandoet: de wit gelaqueerde wanden, de dikke olijfkleurige tapijten, de orkest-muziek, die op een podium door bloemen bedekt het Vilja lied uit de *Lustige Wittwe* keurig en bescheiden speelt, de wandversieringen, die een aantal tooneel-curiosa vormen: portretten van Ristori, Lekain, Rosine Stoltz, Fanny Essler, Boldini, Rachel, een program van eene voorstelling van laatstgenoemde kunstenaress in 1855 in het theater te Boston, een portret van de Maréchale Lefèvre, die door Sardou als Madame Sans Gêne is vereeuwigd (eigendom van Mounet-Sully); dat alles vormt een zeer curieuse galerij.

Eén tooneelspel evenwel reikt over alle andere heen en heeft zooland niet blijvende, toch in elk geval hoogere waarde: *La Vierge folle* in het «Théâtre de Madame», het Gymnase.

Onze Parijsche correspondentente heeft hier reeds het werk besproken en zich aangesloten bij het koor der bewonderende Parijsche pers. Vooropgesteld zij, dat ik die bewondering zonder voorbehoud niet kan deelen en veel waars erken in de bedenkingen die er tegen aangevoerd zijn in de *Revue des deux Mondes* door René Doumic, den zeer onafhankelijken criticus, die (misschien daarom?) in de Fransche tooneelwereld allesbehalve persona grata is.

Domic schreef over *la Vierge folle*:

«On a fait table rase de toutes les données de l'observation sociale ou morale. Au lieu de se soumettre à l'objet, le dramaturge se subordonne les conditions mêmes de la vie et en use librement avec elles.

Un théâtre où les grands seigneurs se comportent comme des rouliers, les bâtonniers comme des souteneurs, les honnêtes femmes comme des curieuses, et les jeunes filles comme des filles, cela n'a aucun rapport avec la comédie de mœurs; nous nageons en pleine fantaisie; nous sautons à pieds joints dans l'impossible; c'est le théâtre dans la lune.»

Dit alles is m. i. volkomen waar en dezelfde bedenkingen gelden in meerdere of mindere mate tegen den ganschen tooneelarbeid van Bataille, tegen *Maman Colibri*, tegen de *Femme Nue*, tegen *le Scandale*. Maar even waar is het, dat het stuk met groot talent is geschreven, met volkomen meesterschap over de sceniek, met helder inzicht van de eischen van een doorsnee-publiek.

Het wordt onberispelijk gespeeld door Dumény, terwijl een jeugdige recruit, Mlle Monna Delza, eene werkelijke openbaring gaf van dramatisch talent. Maar bovenal wordt het stuk gedragen door het machtig talent van Berthe Bady, de âme soeur van den schrijver, die van het begin tot het einde het werk bezielde met haar hartstochtelijk en tevens natuurlijk spel.

Berthe Bady is toch voor alles de kunstenaress, die hare kracht zoekt en vindt in het geven van de figuur zooals ze zich die heeft gedacht en waarin ze medeleeft; maniertjes en trucjes zijn haar vreemd, ze is de overtuiging zelve en als zoodanig heeft ze in Frankrijk voor zoover ik weet, slechts één gelijke: Suzanne Desprès.

In Frankrijk; — hoe kwam het, dat ik haar ziende en hoorende steeds weder dacht aan Mevr. van der Horst? . . .

Mag ik de aandacht der Nederlandsche Tooneelvereeniging eens vestigen op *la Vierge folle*?

C. A. V.

NASCHRIFT.

Ik had het voorrecht in den Stadsschouwburg te Amsterdam nog te kunnen bijwonen eene opvoering van *Ken U Zelfen* van Hervieu, voorafgegaan door *De Teruggevonden Weg* van den heer F. Mijnsen, Het laatstgenoemde een warmgetint stemmingsbeeld, geen tooneelwerk. De grondgedachte: twee ouden van dagen, die na lange, lange jaren elkaar weer ontmoeten aan den avond van hun levensweg en die het dan uitspreken: hoe anders, hoe schoon het had kunnen zijn!

Het zelfde thema maakt diepen indruk in Daudet's *Arlésienne*, waar in het derde bedrijf la Renaude en le père Balthazar elkaar ontmoeten; zooals Daudet dat ineenzette, een episode van enkele minuten, was het zeer schoon; als gegeven voor een tooneelstuk is het te ijl.

Omtrent *Connais toi!* deelde ik in het laatste nummer van den vorigen jaargang mijne meening mede. De voorstelling door het Ned. Tooneel heeft algemeen bevestigd mijn indruk, dat dit laatste werk van Hervieu een der edelste stukken is, die den laatsten tijd zijn geschreven. Het is het werk van een denker en van een eerlijk man, en indien het geen enthousiasme heeft gewekt, het heeft eerbied afgedwongen.

De vertolking was niet onverdienstelijk; de heer Ko van Dijk heeft als generaal de Sibéran mijne verwachting overtroffen. Ik heb in mijn bovenbedoeld artikel van verleden jaar reeds gewezen op de eigenaardige moeilijkheid, die deze rol oplevert. De generaal de Sibéran verschijnt ten tooneele als een stramme, hoekige figuur, een man uit één stuk, à cheval sur la discipline... et sur les principes. En nu bestaat het gansche stuk juist hierin, dezen man onder den drang der gebeurtenissen te laten ontrouw worden aan zijn beginselen, in tegenspraak met zichzelf, in flagranten strijd met zijn gansche verleden. Deze verwording van de figuur is psychologisch volkomen juist gedacht en in harmonie met het werkelijke leven. Maar de oppervlakkige beoordeelaar, die zonder het stuk gelezen te hebben het dus zonder eenige voorbereiding te verwerken krijgt, is allicht geneigd den schrijver een grief te maken van wat hem bij de voorstelling op den eersten indruk onlogisch en dus valsch voorkomt. De Voorzitter van ons Verbond heeft in zijne in dit nummer afgedrukte rede van 30 dezer dat uitvoerig betoogd. Daarom stelde ik in mijn vorig artikel reeds de vraag of er in Nederland een artist zou te vinden zijn tegen de zeer zware taak opgewassen om deze figuur aannemelijk te maken.

De heer Ko van Dijk is daarin vrijwel geslaagd; zoowel bij zijne beoordeeling van het gedrag van Mevr. Doncières als vooral in het laatste bedrijf (de groote scène met Clarisse) had hij zeker nog meer den innerlijken strijd kunnen doen uitkomen, maar wat hij te zien gaf was in elk geval ver dienstelijk.

Minder voldeed mij Mevr. Mann; zij had goede momenten bv. in de laatste scène, maar over het algemeen verzuimde zij op den voorgrond te stellen de grondtoon der figuur, volgens de aanwijzing van Hervieu zelf een «nature foncièrement honnête». En zelfs in de even genoemde slotsceène schoot zij door een valsch aangebrachte tremolo in de stem te kort in waardigheid.

De heer Reule was te jeugdig voor Pavail; de schrijver heeft zeer zeker zulke page-maniertjes niet bedoeld als de coefficient die Clarisse's sympathie zou determineren.

C. A. V.

INGEZONDEN.

Een Tehuis voor Nederlandsche Tooneelisten.

Frankrijk heeft voor zijn oude of invalide tooneelisten het «Maison de retraite», (waarvoor Coquelin zich bijzonder interesseerde). Duitschland heeft de «Seebach-Stiftung».

In Nederland bestaat nog steeds geen «Tehuis voor tooneelisten», doch de plannen bestaan daarvoor de noodige stappen te doen. Een commissie, gekozen uit de leden van het «Pensioenfonds» is reeds verleden jaar benoemd (Jan C. de Vos, J. A. Holtrop, Guus Kiehl, Henri Morriën en ondergeteekende)... doch veel is er tot op heden nog niet gedaan.

Als penningmeester van het Westerhoven Fonds is mij gebleken, hoeveel volharding er noodig is om een kapitaaltje bij elkaar te krijgen voor één enkelen ongelukkige....

Het voor Louis van Westerhoven bijeengebrachte kapitaaltje — tot op heden ruim f 6000 — zal waarschijnlijk *niet* bij eene Levensverzekering Mij. worden geplaatst. Er worden door mij stappen gedaan om te trachten eene combinatie van enkele contribuanten te vinden, waardoor het wellicht mogelijk zal zijn om aan Louis van Westerhoven eene hogere jaarlijksche rente te verzekeren dan hij zou genieten, wanneer het kapitaal als lijfrente op *twee hoofden* zou worden uitgezet.

Het kapitaal blijft dan bestaan en zal, onder zekere voorwaarden in de toekomst het eigendom kunnen worden van het «Pensioenfonds voor Nederlandsche Tooneelisten».

Mocht het mij gelukken dit plan te verwezenlijken, dan zal het «Westerhoven Fonds» de eerste steen zijn voor een toekomstig «Tehuis voor oude en invalide Nederlandsche Tooneelisten».

Uitvoeriger zal binnenkort dit plan worden uiteengezet....

Dank aan allen die hebben medegewerkt tot het vormen van het »Westerhoven Fonds.

A'dam 12 Mei 1910.

L. M. SMITH.

Penningmeester.

Enkele leden van het Tooneelverbond hebben den wensch te kennen gegeven hun bijdrage in «Het Tooneel» te vermelden.

Lid van het Tooneelverbond te Rotterdam f 10. (reeds 8 April binnengekomen, doch abuisievelijk nog niet verantwoord) — «Til Min Konè 56 f 20.» — X. Y. Z, te Middelburg f 1. — «N. B. te Middelburg f 1. — Albij te Utrecht f 1. — Détel f 5. — Door de postadministratie als onbestelbaar teruggezonden kwitantie's voor ontvangen bijdragen — wellicht leden van het Tooneelverbond — H. Steinbock — J. O. Karsten — G. Dyserink — J Rink den Haag.

De beperkte plaatsruimte in dit blad geeft geen gelegenheid tot opneming der geheele verantwoording. Men zie daarvoor de Telegraaf en het Nieuws van den Dag van 2 Mei j.l. en de binnenkort volgende 2de verantwoording.

Alléén de anonieme bijdragen worden verantwoord — voor elke onder naam binnengekomen bijdrage is door mij eene kwitantie toegezonden.

J. W. DE JONG,
Militair-, Burger- en Dameskleermaker.

GEVESTIGD 1851.

Muiderstraat 10, Amsterdam.

3 maal met goud bekroond.

**HAARLEMMER
SNIJBLOEMEN**

VOOR

**BOUQUETTEN EN
VERSIERINGEN.**

Heden verzenden wij weder, evenals vorige jaren, elken dag versche bloemen, kleur naar keus, beslist alle langsteligen en van de schoonste soorten bloemen. Elke kist bevat ongeveer 5 Kilo, genoeg een geheel huis in bloementuin te veranderen.

1 Kist franco per post f 1.—,

2 Kisten f 1.75, 3 Kisten f 2.25,

5 Kisten f 3.—, 10 Kisten of meer
f 0.50 per kist.

PAPENDRECHT & Co.
Bloemisten, HILLEGOM.

Abonneert U op „HET TOONEEL”.

In een der talrijke biografieën over dezen vermoedelijk rijksten man ter wereld, lezen wij, dat hij zijn loopbaan begon als winkelbediende in Cleveland en verder: *dat zijn kleeding en uiterlijk altijd uitmuntte door eenvoud en netheid.* DUS, Wilt U hieruit conclusie trekken? Wenscht gij Uwe positie te verbeteren? Verzorg dan als hij in de eerste plaats Uw uiterlijk, Uw *kleeding*. Bedenk dat men U zal beoordeelen naar den eersten indruk dien gij maakt. Al zijt gij nog zoo bekwaam, wanneer gij den tact mist U te kleeden, zal dit Uw bevordering steeds hinderlijk in den weg staan. *Correcte kleeding is een eisch van onzen tijd.*

Meer dan men oppervlakkig zou meenen, heeft de leverancier van kleeding, die zijn taak ernstig opvat, invloed op Uw leven. Hoe velen zijn geslaagd, die minder presteerden dan gij, alleen omdat zij *goed en elegant gekleed gingen.*

JOHN DAVIDSON ROCKEFELLER

De man met het steenen gelaat.

U HEEFT NOODIG

Een goede voorlichting, een deugdelijk advies.

WILT U DIT?

dan wend U tot ons. Wij stellen bereidwillig onze kennis en ervaring te Uwen dienste.

VEEL GELD

is ter bereiking van Uw doel niet noodig.

Ieder is het bekend dat wij U kleeding verschaffen van *voortreffelijke eigenschappen tegen de allerlaagste prijzen.*

STEL DAAROM NIET UIT

maar vervoeg U in onze magazijnen; laat U daar voorleggen eene keuze uit de *enorme collectiën geconfectioneerde kleedingstukken of stoffen naar maat.*

A. KREYMBORG & Co.

Hofleveranciers.

Hoofdmagazijn: LEIDSCHESTRAAT, AMSTERDAM.

VAN DUREN'S Corsetten Magazijn.

AMSTERDAM
Leidschestraat 78.
Telef. 7851.

AMSTERDAM
Kalverstraat 136.
Telef. 8178.

UTRECHT
Stadhuisbrug 4, Viestraat 2a.
Telef. 1314.

Onze beroemde Corsetten, merk C. P. à la Sirène Paris Forme droite rationelle, verdringen het gewone droitdevant Corset, omdat het Corset Forme Rationelle tevens is het meest elegante, steeds is naar de laatste mode gewijzigd en is samengesteld volgens advies van H.H. Medici.

J.N. MULDER

Breedstraat 50, UTRECHT,
COSTUMIER van:

De Koninklijke Vereeniging
„Het Nederlandsch Tooneel”
te Amsterdam,
De Nederlandsche Tooneelvereeniging
te Amsterdam,
Het Rotterdamsch Tooneelgezelschap
(Directie v. Eysden)
te Rotterdam,

beveelt zich aan voor de levering
van **COSTUMES** benodigd
voor:

TOONEELVOORSTELLINGEN,
TABLEAUX VIVANTS,
GECOSTUMEERDE BALS,
HISTORISCHE OPTOCHTEN,
OPERETTES, enz enz.

AUTO's

SPECIAAL VOOR HET VERVOER VAN
ZIEKEN, HERSTELLENDEN EN
- - **RUSTBEHOEVENDEN** - -
NAAR ALLE PLAATSEN IN HET
- BINNEN- EN BUITENLAND. -

Telefoon 1392. - - - Dr. C. W. A. ESSERS.
Telegram-adres: Essers, Voorburgwal, AMSTERDAM.

P. BLAD
STEMMEN · PER · KEER
EN · PER · ABONNEMENT.
PIANO'S
TELEFOON: 1904
UTRECHT NACHTEGAAL
STRAAT 54

Firma A. J. VAN DER STEUR

HEEREN- EN DAMES KLEEDERMAKERIJ

48, GROOTE HOUTSTRAAT 48 = = = HAARLEM.

Telefoon Interc. 477.

Galakleding, Civiële kleding, Automobiële kleding, Sportkleding,
Livreien, Amazones, enz.

Elken Dinsdag te 's-Gravenhage.

Elken Woensdag van 2—4 uur Bible-Hôtel te Amsterdam.

Bekroond met Gouden Medaille voor Sportkleding Tentoonstelling Amsterdam Sept. 1905.

RELIEF-PAPIER STEMPEL

WAPENS tot de
fijinste uitvoering.

RHAMNAGAR K. & H.

regelt op de gemakkelijkste en meest pijnlooze
manier den stoelgang en is, wjl smakeloos, ook
voor kinderen aan te bevelen.

Prijs per 1/1 carton f 1.30 en per 1/2 carton f 0.70.

Fabrikanten: KRÆPELIEN & HOLM,
Apothekers-Hofleveranciers, Zeist.

INHOUD

VAN DEN

39STEN JAARGANG.

	Blz.		Blz.		
N ^o . 1.	C. A. V.: Het Ned. Tooneel	1	N ^o . 12.	C. A. V.: Amst. Kroniek	73
	C. A. V.: Een oude Strijdvraag	4		A. v. R.: Rott. Brieven	75
	C. A. V.: Macbeth in de Abdy van St.-Wandrille	5		H. R. Brieven uit München	75
	Ingezonden.	6		Fransche Dramaturgie.	76
N ^o . 2.	C. A. V.: De officieele vrouw.	9	N ^o . 13.	Berichten en Mededeelingen	79
	C. A. V.: Macbeth.	9		C. A. V.: Amst. Kroniek	79
	A. v. R.: Rott. Brieven	11		A. G. H.: Brieven uit Parijs	81
	C. A. V.: De gestie van Het Ned. Tooneel.	12		A. v. R.: Rott. Brieven	82
	C. A. V.: Een esperantistische voor- stelling	13		Fransche Dramaturgie.	83
N ^o . 3.	C. A. V.: Amst. Kroniek	15		Ingezonden.	84
	Tooneel kritiek	18	N ^o . 14.	C. A. V.: Amst. Kroniek	87
N ^o . 4.	C. A. V.: Amst. Kroniek	21		Fransche Dramaturgie.	87
	Tooneel te St.-Petersburg	23		ADR. HEINEKEN: Brieven uit Parijs.	88
	Ingezonden.	24		H. R.: Brieven uit München	90
N ^o . 5.	Berichten en Mededeeling	27		A. R.: Rott. Brieven	90
	A. v. R.: Rott. Brieven	27	N ^o . 15.	Berichten en Mededeelingen	93
	F. SMIT KLEINE: Mevr. Maeterlinck over Macbeth.	29		C. A. V.: Amst. Kroniek.	93
	C. A. V.: Bataille le Scandale	30		C. A. V.: Chantecler	95
	H. R.: Brieven uit München	33		ADR. HEINEKEN: Brieven uit Parijs.	96
N ^o . 6.	Berichten en Mededeelingen	35		A. v. R.: Rott. Brieven	97
	C. A. V.: Amst. Kroniek	35		Varia.	99
	A. v. R.: Rott. Brieven	37	N ^o . 16.	Berichten en Mededeelingen	101
	Veertig	38		C. A. V.: Amst. Kroniek	102
	Ingezonden.	38		A. v. R.: Rott. Brieven	103
N ^o . 7.	C. A. V.: Christine Poolman	43		C. A. V.: Hannele's Himmelfahrt	104
	C. A. V.: Amst. Kroniek	43	N ^o . 17.	Berichten en Mededeelingen	107
N ^o . 8.	Berichten en Mededeelingen	49		C. A. V.: Amst. Kroniek	107
	C. A. V.: Amst. Kroniek	50		A. v. R.: Rott. Brieven	108
	A. v. R.: Rott. Brieven	51		H. R.: Brieven uit München	109
	A. G. H.: Brieven uit Parijs	52		Fransche Dramaturgie.	110
N ^o . 9.	Berichten en Mededeeling	55		f. VRIESENDORP: Louis Bouwmeester	110
	C. A. V.: Amst. Kroniek	55	N ^o . 18.	Beschrijvingsbrief der 40 ^e Alg. Verg.	113
	H. R.: Brieven uit München	57		Jaarverslag	114
	C. A. V.: Contractbreuk.	58		A. v. R.: Rott. Brieven	115
N ^o . 10.	C. A. V.: Amst. Kroniek	61		Begrooting en Rek. en Verantw. Tooneelschool en Verbond	116
	A. v. R.: Rott. Brieven	62		C. A. V.: Fransch «licht» werk	118
	Fransche Dramaturgie.	63		Ingezonden	118
	Ingezonden	64	N ^o . 19.	Jaarverslag	121
N ^o . 11.	C. A. V.: Amst. Kroniek	67		Zakelijk Verslag van de Tooneelschool	124
	Fransche Dramaturgie.	70		Fransche Dramaturgie.	126
			N ^o . 20.	Verslag Alg. Vergadering	129
				C. A. V.: Parijsche Kroniek	140
				Ingezonden	142